

JAZYK A POLITIKA

NA POMEDZÍ LINGVISTIKY A POLITOLÓGIE VIII.

Radoslav Štefančík (ed.)

Vydavateľstvo EKONÓM

2023

JAZYK A POLITIKA

NA POMEDZÍ LINGVISTIKY A POLITOLÓGIE VIII.

Zborník príspevkov
z 8. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie

Fakulta aplikovaných jazykov
Ekonomická univerzita v Bratislave
6. 10. 2023
Bratislava

LANGUAGE AND POLITICS

BETWEEN LINGUISTICS AND POLITICAL SCIENCE VIII

Proceedings of the
8th Annual International Scientific Conference

Faculty of Applied Languages
University of Economics in Bratislava
6. 10. 2023
Bratislava

Bratislava 2023

EKONÓM

Organizers of the conference:

Faculty of Applied Languages University of Economics Bratislava
Institute of Political Sciences Slovak Academy of Sciences
Slovak Association for Regional Policy at SAS

Reviewers:

prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD.

prof. PhDr. Ján Lid'ák, CSc.

Editor: doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., Ph.D.

ISBN 978-80-225-5106-9

ISSN 2729-8973 (online)

The authors are responsible for the content and writing of their papers.

International Scientific Committee

- doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., Ph.D. – University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- PhDr. Juraj Marušiak, PhD. – Slovak Academy of Sciences Bratislava (Slovakia)
- Mgr. Norbert Kmet', CSc. – Slovak Academy of Sciences Bratislava (Slovakia)
- Univ.- Prof. Dr. Irena Zavrl, PhD. – University of Applied Sciences Burgenland in Eisenstadt (Austria)
- prof. PhDr. Ján Lid'ák, CSc. – Pavol Jozef Šafárik University in Košice (Slovakia)
- prof. Dr. Vasile Spiridon – University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD. – Trnava University (Slovakia)
- prof. PhDr. Alexander Duleba, PhD. – University of Presov (Slovakia)
- doc. PhDr. Mgr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M. – Mendel University in Brno (Czech Republic)
- doc. Ing. Mgr. Katarína Seresová, PhD. – University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- doc. Marina Vazanová, PhD. – University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- doc. Mgr. Zuzana Gašová, PhD. – University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- doc. PhDr. Irina Dulebová, PhD. – Comenius University in Bratislava (Slovakia)
- doc. PhDr. Mgr. Tatjana Grigorjanová, PhD. – University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- doc. Mgr. Nina Cingerová, PhD. – Comenius University in Bratislava (Slovakia)
- Dr. habil. PhDr. Ildikó Némethová, PhD. – University of Economics Bratislava (Slovakia)
- PaedDr. Eva Stradiotová, PhD. – University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- PhD Ewelina Kancik-Kohtun – Maria Curie-Skłodowska University in Lublin (Poland)
- Mgr. Silvia Adamcová, PhD. – University of Economics in Bratislava (Slovakia)
- PhDr. Jozef Lenč, PhD. – University of Ss. Cyril and Methodius in Trnava (Slovakia)

Programme Committee

Ingrid Jakovičová – chairman

Ing. Denisa Běčáková

Ing. Viera Vančíková

OBSAH/CONTENTS

PREDSLOV/PREFACE	11
NINA CINGEROVÁ – IRINA DULEBOVÁ <i>Formovanie mediálnej lingvistiky ako vednej disciplíny [The Formation of Media Linguistics as a Scientific Discipline]</i>	13
MICHAELA FIKEJZOVÁ <i>Dezolát: Případová studie vzniku nové nadávky [Desolate: A Case Study of the Emergence of a New Slur]</i>	22
ĽUBOMÍR GUZI <i>Jazyk a politická komunikácia na styku kultúr v období zlomových udalostí [Language and Political Communication at the Edge of Cultures in the Period of Turning Events]</i>	31
ROBERT IŠTOK – KLAUDIA BEDNÁROVÁ-GIBOVÁ <i>Uncontrolled Territories as a Phenomenon of a Global Political and Spatial Structure: Insights from Geopolitics and Terminology</i>	44
JANA JAVORČÍKOVÁ – RICHARD GRAMANICH STROMAJER <i>Semiotic Analysis of Public Political Space: Euphemisms, Dysphemism and Hyperboles as Tools of Political Manipulation</i>	53
JANA JAVORČÍKOVÁ – JAKUB KUNDRA <i>Kritické myslenie a jazyk politiky [Critical Thinking and the Language of Politics]</i>	77
IVANA KAPRÁLIKOVÁ <i>Understanding Corruption Through Political Rhetoric</i>	86

JANA KUCHAROVÁ

- Výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku na
Fakulte medzinárodných vzťahov na EU v Bratislave [Teaching
Professional Subjects in the German Language at the Faculty of In-
ternational Relations at the University of Economics in Bratislava]* 99

INGRID KUNOVSKÁ

- Eliminácia vzniku komunikačných bariér ako jeden zo zá-
kladných cieľov odbornej prípravy diplomatov [Eliminating the
Emergence of Communication Barriers as one of the Basic Goals of
Training Diplomats]* 108

ATTILA MÉSZÁROS

- The 2015 Refugee Movements in Slovak Press Discourse. A Topos
Analysis* 118

LENKA MÔCOVÁ – SILVIA POŠAKOVÁ

- Slovakia's Image in British Dailies: Exploring the Depiction of
Violence between 2010 and 2014* 129

ŽANETA PAVLÍKOVÁ – LINDA KRAJČOVIČOVÁ

- Slogans in the Election Campaign in the Early Parliamen-tary
Elections in Slovakia in 2023* 141

KATARÍNA SERESOVÁ

- Vulgarizmy v politickom jazyku [Vulgarisms in Political Language]* 150

TERÉZIA SERESOVÁ

- Jazyk ako kľúčový faktor integrácie a integračných politík [Lan-
guage as a Key Factor of Integration and Integration Policies]* 162

JOSEF SMOLÍK

- Kubánská politická propaganda: vybraná témata a trendy [Cuban
Political Propaganda: Selected Themes and Trends]* 172

EVA STRADIOTOVÁ

- Nová tvár Republiky? Krajná pravica v parlamentných voľbách
2023 [A New Profile of the Republic Party? The Far Right in the
2023 Parliamentary Elections]* 191

RADOSLAV ŠTEFANČÍK

Sekuritizácia medzinárodnej migrácie pred parlamentnými voľbami 2023 [*Securitization of International Migration in the 2023 Election Campaign*]

203

LIST OF CONFERENCE PARTICIPANTS

218

PREDSLOV/PREFACE

Interdisciplinárna vedecká konferencia *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie* píše týmto zborník svoje ôsme pokračovanie. Aj keď je na mieste otázka, či v existujúcich podmienkach má ešte organizovanie domácich vedeckých konferencií zmysel. Podľa platných kritérií periodického hodnotenia, ani podľa kritérií, ktoré sú kladené na garantov študijných programov nie sú príspevky v domácich konferenčných zborníkoch hodnotené ako relevantné publikácie. Nie je sa preto čudovať, že tento typ podujatí sa postupne vytratí z plánov akademického rastu pracovníkov slovenských vysokých škôl. Obávam sa, že pokiaľ konferencia neponúka zaujímavý spoločenský večer s kvalitným ubytovaním a príjemným spoločenským večerom, konferencia prestane mať zmysel.

Konferencia Jazyka a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie nikdy nemala ambíciu byť veľkým vedeckým podujatím. Naopak, jej ambíciou bolo približovanie tých vysokoškolských pedagógov, ktorých oslovil výskum vzťahu medzi jazykom a politikou. Po niekoľkých rokoch sa nám konečne podarilo urobiť z konferencie komorné podujatie, čoho výsledkom je aj tento zborník zostavený zatiaľ z najmenšieho počtu príspevkov v jeho histórii. Určitým motivačným faktorom bolo určite, že sa tri doterajšie zborníky (2016, 2018 a 2020) dostali do databázy Web of Science, keďže však posudzovanie zborníkov prebieha bez podrobnejšej komunikácie medzi vydavateľom zborníka a databázou, indexovanie zborníka nevieme zaručiť. V každom prípade považujeme za mimoriadny úspech, že tri vydania boli indexované, čo malo pozitívny dosah nielen na samotnú konferenciu, ale určite aj na budovanie hraničnej disciplíny medzi lingvistikou a politológiou, teda politickou lingvistikou.

Na základe vyššie uvedených podmienok budeme v budúcnosti uvažovať nad zmyslom tejto konferencie. Je možné, že po zmene vlády sa bude posudzovanie kvality slovenských vysokých škôl uberať iným smerom než doteraz. Nespochybňujem dôležitosť internacionalizácie slovenských univerzít, ale zároveň volám po zvýšení prestíže podujatí, na ktorých si môžu účastníci vymieňať aktuálne informácie o prebiehajúcich výskumoch, môžu byť spätnou väzbou pre mladších výskumníkov, ale zároveň môžu inšpirovať svojich kolegov v ich ďalšom bádani.

Vzťah medzi politikou a jazykom je ideálnym objektom výskumu nielen politológov, lingvistov, ale zaujímajú sa oň aj výskumníci z iných vedných odborov. Tento vzťah má mimoriadne dôležitú vlastnosť. Neustále sa obnovuje a rozširuje, čoho dôkazom je aj tento zborník. Autori jednotlivých príspevkov reagujú na spoločenské zmeny, a to nielen na slovenské voľby, ale

rovnako si všimajú iné jazykové areály. Výhodou výskumu jazyka politiky je, že ho neobmedzuje charakter politického režimu. Jazyk je totiž základným komunikačným prostriedkom politikov tak v autoritárskych, ako aj v demokratických režimoch.

Veľmi by som si priaľ, aby sme vo výskume jazyka a politiky na Slovensku pokračovali a aby sme našli vhodné platformy na prezentáciu nášho doterajšieho poznania, ktoré vyplýva zo systematického prístupu k tomuto objektu výskumu. *Konferencia Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie* zatiaľ zostáva platformou pre domácich i zahraničných výskumníkov. Aj keď neviem zaručiť, či v rovnakej podobe bude pokračovať aj v nasledujúcom období.

V Bratislave, november 2023.

Radoslav Štefančík
Editor

Formovanie mediálnej lingvistiky ako vednej disciplíny

Nina Cingerová – Irina Dulebová

Abstract

The Formation of Media Linguistics as a Scientific Discipline. *This article introduces media linguistics as an emerging interdisciplinary discipline. It discusses the stimuli and linguistic research focuses that have directly influenced its emergence and development, placing the media linguistics in a general linguistic context.*

Kľúčové slová: mediálna lingvistika, funkčná štylistika, textová lingvistika, mediálny diskurz.

Keywords: media linguistics, functionalist stylistics, text linguistics, media discourse.

Úvod

Ako vedná disciplína charakterizovaná špecifickým objektom výskumu, metodológiou, postupmi, jazykom, vrátane precizovania a postupnej stabilizácie terminologického aparátu a systematizáciou nadobudnutých poznatkov sa mediálna lingvistika začala formovať pomerne nedávno, koncom 20. storočia. Celkom prirodzene však nevznikala izolovanie, ale nadväzovala na existujúce bádania iných jazykovedných disciplín, s ktorými zdieľala predmet výskumu a/alebo metódy a/alebo určité teoretické východiská. Takými bola predovšetkým funkčná štylistika a textová lingvistika. Cieľom tohto príspevku je zhrnutie dôležitých medzníkov tejto evolúcie, ako aj predstavenie tejto stále novej vednej disciplíny, ktorá stojí na pomedzí jazykovedy a vied o médiách.

Od skúmania jazyka ako statického systému ku komplexnému skúmaniu komunikácie

V prvej polovici 20. storočia sa prevládajúcou paradigmou v európskej lingvistike stal štrukturalizmus, ktorého začiatky sú spojené s menom Ferdinand de Saussura. Pravda, niektoré zo štrukturalistických konceptov sa

objavujú aj u iných bádateľov. Na tomto mieste môžeme menovať napríklad zakladateľa Kazanskej lingvistickej školy Jana Baudouina de Courtenay, ktorý zdôrazňoval potrebu skúmať živé jazyky, reč (vrátane dialektov) a trval na tom, že len tak možno pochopiť, ako jazyk funguje. Kazanská lingvistická škola rozlišovala napr. medzi synchroniou a diachroniou (statická a dynamická jazykoveda), či aspektami jazyka a reči (Elsen 2014: 43).

Spočiatku mala jazykoveda ambíciu konštruovať vo svojom bádaní ustálený objekt, a takým bol jazykový systém (v zmysle dichotomického rozdelenia langue – parole), a predovšetkým v týchto intenciách sa zameriavať na realizácie tohto systému – reč, prehovor (porov. de Saussure 1996: 55).

V 70. rokoch jazykoveda prechádza zmenou paradigmy, ktorá dostala neskôr v odbornej literatúre názov komunikačno–pragmatický obrat – do popredia sa dostáva fungovanie jazyka v komunikácii, ktoré zahŕňa kontextuálne (situačné, diskurzné), ko-textuálne (intratextové), kognitívne, sociálne a kultúrne aspekty (Helbig 1988: 13). V priebehu 2. polovice 20. storočia sa pozornosť z „tradičných“ objektov záujmu lingvistov pritom zároveň presúva aj na komplikovanejšie nadvetné jednotky – text a napokon aj na diskurz. Tak zo zázemia textovej lingvistiky vyšiel napr. Teun A. van Dijk, ktorý sa neskôr stal hlavným predstaviteľom kognitívneho prúdu v rámci diskurzne orientovaného výskumu (porov. van Dijk 2001: 95-121).

Na okraj možno poznamenať, že diskurz môže byť jednak vyvodený vzostupne z jednotiek nižších úrovni jazykového systému (slov, viet, textov), jednak modelovaný (v zostupnej logike) ako štruktúra pozostávajúca z menších konštituentov (Spitzmüller, Warnke 2011: 23). Uchopenie diskurzu v zmysle transtextuálnej veličiny vrcholí tým, že sa na konci 20. storočia začína hovoriť o tzv. diskurznej lingvistike (porov. Spitzmüller, Warnke 2001: 23).

Dôvody tohto záujmu o nadvetné celky boli jednak vonkajšie, jednak vnútorné (Fillipov 2007: 11). Ako vnútorný dôvod sa zvyčajne hodnotí skutočnosť, že nebolo možné adekvátne vysvetliť niektoré jazykové javy, za vonkajší dôvod možno považovať ten jednoduchý fakt, že text bol východiskovým materiálom mnohých spoločenských a humanitných vied, resp. vedných odborov – literárnej vedy, psychológie, sociológie atď. (Fillipov 2007: 11). Pri interpretácii takých fenoménov akými boli intonácia, (porov. Peškovskij 1938), distribúcia informácií vo vete, temporálne vzťahy či koreferencia, sa tak do hľadáčika bádateľov nutne dostávalo aj „textové“ okolie (Brinker 2005: 13) manifestácie skúmaného javu.

Na tieto podnety nadviazala systémová textová lingvistika a textová gramatika, ktorej záber sa rozšíril o ďalšiu jednotku – text chápaný ako koherentný sled viet (Brinker 2005: 14). Pre ilustráciu možno uviesť konštatáciu predstaviteľa Pražského lingvistického krúžku F. Daneša, ktorý v roku

1970 uviedol: „V poslednom čase sa ukázalo, že čisto lingvistická analýza nemôže byť redukovaná na skúmanie štruktúry vety, ale že pomocou jazykovedných metód môže byť a mal by byť analyzovaný aj text (a jeho segmenty), jeho štruktúra.“ (Daneš 1970: 72).

Iným smerom sa uberali bádatelia pragmatického prúdu textovej lingvistiky, ktorí sa zaoberali textom tak, že konzekventne brali do úvahy komunikačnú situáciu. Texty už neboli len celky „poskladané“ z viet, ale boli produkované s nejakým zámerom, mali nejakú funkciu a vyvolávali nejaký efekt. Syntézou týchto dvoch aspektov sa formuje pohľad na text, ktorý je jednak jazykovou, systémovou jednotkou, jednak komunikačnou jednotkou (Brinker 2005: 17).

Od funkčnej štylistiky k mediálnej lingvistike

Práve z funkčnej štylistiky vyrastá skúmanie jazyka používaného s určitým zámerom, v určitých oblastiach, okrem iného aj v médiách.¹ Výrazná predstaviteľka ruskej mediálnej lingvistiky T. G. Dobrosklonská vytyčuje ako jej predmet výskum fungovania jazyka v masovej komunikácii. Jazyk masmédií je pritom u nej vymedzený cez tri aspekty:

1) jazyk masmédií je korpus textov produkovaných a šírených masmédiami;

2) jazyk masmédií je stabilný vnútrojazykový systém vyznačujúci sa určitou sumou štylistických charakteristík;

3) jazyk masmédií je osobitný znakový systém zmiešaného typu s určitým pomerom verbálnych a audiovizuálnych komponentov, tento pomer je pri každom type média iný (Dobrosklonskaja 2008: 25).

Na tomto mieste je dôležité pozastaviť sa pri troch momentoch, ktoré sú z nášho pohľadu v súvislosti s definovaním jazyka masmédií smerodajné pri analýze mediálnych textov, a síce:

a) Vymedzenie jazyka masmédií cez termín korpusu zbližuje tento pojem s pojmom diskurzu. V diskurznej lingvistike, resp. v lingvistickej diskurznej analýze (porov. práce: Busse, Teubert 2013; Niehr 2014; Spitzmüller, Warnke 2011) sa totiž pristupuje k vymedzeniu diskurzov ako „virtuálnych korpusov, ktorých zloženie je určené široko chápanými obsahovými (sémantickými) kritériami“ (Busse, Teubert 2013: 16). Z tohto dôvodu je pochopiteľné, že poprední predstavitelia diskurznej lingvistiky J. Spitzmüller a I. H. Warnke osobitne reflektujú vzťah medzi diskurznom lingvistikou

¹ V tejto súvislosti sa v odbornej literatúre vyčleňuje okrem mediálnej lingvistiky aj právnická lingvistika, teolingvistika či kolokvialistika. Porov. Duskajeva 2014: 5.

(ďalej ako „DA“) a korpusovou lingvistikou (ďalej ako „KL“). Opierajúc sa o G. N. Leecha (2000) ho J. Spitzmüller a I. H. Warnke vytyčujú nasledovne (2011: 32): DA narába s pojmom jednotného textu, výpovede sú textovo a diskurzívne viazané, KL pracuje s textovými fragmentami, výpovede sú vzorkami (sample) diskurzov; v rámci DA je výskum primárne kvalitatívny, kvantitatívna analýza je považovaná len za doplnok kvalitatívne orientovaného výskumu, pri KL je to opačne; DA sa zameriava na obsah a sémantiku, KL na formu a gramatiku; v KL existuje rozdelenie práce v súlade s etapami výskumu (generovanie textov, spracovanie textov, analýza textov), pri DA toto rozdelenie nefixuje; pri DA je prístup k dátam spravidla obmedzený, neverejný, pri KL sú väčšinou dáta sprístupnené (Spitzmüller, Warnke 2011: 32). Príslušnosť textov k diskurzu je ďalej ustanovovaná na základe spoločného predmetu, témy, komplexu poznatkov alebo konceptu; medzi textami patriacimi k jednému diskurzu sú sémantické vzťahy, vykazujú komunikačné, funkčné alebo účelové súvislosti (Busse, Teubert 2013: 17). Ako jeden z parametrov vymedzenia diskurzu pri výskume môže teda vystupovať aj inštitúcia a prvok/prvky komunikačného modelu. Toto zbliženie je dôležité aj z hľadiska orientácie na poli humanitovedného a spoločenskovedného výskumu, predmetom bádania ktorého je „jazyk masmédií“, ktorý býva terminologicky zastrešený aj ako mediálny diskurz (porov. napr. práce: Fairclough 1995; Bell, Garret 1998; Talbot 2007; Machin, Leeuwen 2007 a i.). Toto zastrešenie treba zdôrazniť aj vzhľadom na to, že za základnú kategóriu mediálnej lingvistiky je vo všeobecnosti považovaný mediálny text (Dobrosklonskaja 2020: 18-20). A ako už bolo naznačené, text možno chápať ako jednotku zasadenú do nadtextovej veličiny – diskurzu (porov. Warnke 2007: 7).

b) Uchopovanie jazyka masmédií ako stabilného vnútrojazykového systému vyznačujúceho sa určitou sumou štylistických charakteristík zbližuje mediálnu lingvistiku s oblasťou výskumu (mediálnej) štylistiky, nasvedčuje systémovému prístupu k skúmaniu jazyka. Za zmienku pritom stojí, že kým napr. v prípade ruskej lingvistickej tradície môžeme zjednodušene uvažovať o evolúcii funkčná štylistika - mediálna štylistika - mediálna lingvistika (Sirotinina 2015: 17-22), v prípade anglosaskej tradície vývoj prebiehal na osi aplikovaná lingvistika - výskum mediálneho diskurzu - mediálna štylistika (Ringrow, Pihlaja 2022: 1).

c) Pri analýze mediálneho textu ako základnej kategórie sú analytici nutne konfrontovaní aj s inými znakovými systémami – kódmi, čo vyžaduje, aby siahli po semiotických konceptoch a metódach.

V súvislosti s týmto sa pri reflexii mediallyngvistického výskumu vymedzujú vektory lingvistickej analýzy mediálnych textov, a to výskum, v centre pozornosti ktorého je gramatika mediálneho prehovoru, mediálna

štylistika sústreďujúca sa na typológiu textov, mediálna diskurzológia a kritika zameriavajúca sa na kritéria efektívneho rečového prejavu (Duskajeva 2018).

Pri hľadaní odpovedí na otázky týkajúce sa opisu jazyka masmédií, funkčno-štylistickej diferenciácii mediálnych textov, typologickej klasifikácii mediálnych textov, lingvistických, resp. semiotických aspektov produkcie, distribúcie a recepcie mediálnych textov, identifikácie a interpretácie jazykových prostriedkov slúžiacich na realizáciu komunikačných/-diskurznych stratégií (porov. Dobrosklonskaja 2020: 16) využívajú mediálni lingvisti celé spektrum metód, ktoré sú výrazom jej značne interdisciplinárneho charakteru. Takými sú napr. tradičné metódy lingvistickej analýzy (porov. Gallo 2019), metóda obsahovej analýzy, metóda diskurznej analýzy, metódy kognitívnej lingvistiky (porov. Gallo 2018), metóda lingvokulturologickej analýzy (porov. Zahorák 2022; Spišiaková, Mocková 2022), metóda analýzy spracovania informačného impulzu, analýza verzii, analýza progresie, analýza variácií, analýza metadiskurzu².

Záver

Na záver možno povedať, že výskum v oblasti mediálnej lingvistiky, ktorá sa zaoberá používaním a fungovaním jazyka v médiách, má značne interdisciplinárny (či až transdisciplinárny) charakter a siaha po širokom spektre nástrojov z oblasti humanitných a spoločenských vied. V budúcnosti bude určite na mieste záujem o vzťah medzi médiami a umelou inteligenciou. Už aj vo volebnej kampani pred parlamentnými voľbami 2023 sme na Slovensku videli zapojenie umelej inteligencie. Zatiaľ išlo v prvom rade o jej negatívne aspekty, takže bude na mieste, aby sme tento nový fenomén v rámci výskumu mediálneho diskurzu rovnako sledovali s plnou vážnosťou.

Bádanie v oblasti mediálnej lingvistiky prebieha, samozrejme, aj na Slovensku. Podobne ako v anglofónnom priestore býva často zastrešené ako výskum mediálneho verejného diskurzu (porov. Štefančík 2022; Štefančík, Stradiotová 2021). V rámci lingvistických bádání týkajúcich sa slovenského priestoru treba podčiarknuť spisbu jazykovedcov z Prešovskej univerzity, predovšetkým J. Rusnáka, M. Bočáka a J. Sabola (porov. Rusnák 2004; Rusnák 2010; Rusnák 2019; Bočák 2018; Bočák 2009; Bočák 2017). Konzekventne termín mediálna lingvistika používa v svojich prácach napr.

² Pri výpočte sa orientujeme na metódy vyčleňované T. G. Dobrosklonskou (porov. Dobrosklonskaja 2020: 77-89 a metódy vyčleňované D. Perrinom (porov. Perrin 2015)

O. Škvareninová (Škvareninová 2021) a D. Čmehýlová-Rašová (Rašová 2017).

Mediálnu lingvistiku čaká vo výskume množstvo výziev. Postavenie, štruktúra, ale aj úloha médií sa postupne mení. Aj mediálna lingvistika reaguje na zmenu postavenia tzv. starých médií, a všíma si všade prenikajúci vplyv tzv. nových médií. Rýchlo sa meniace technológie totiž zasahujú do nášho každodenného života a menia aj spôsob komunikácie v rámci ľudského spoločenstva. Obsahom výskumu mediálnej lingvistiky tak aj naďalej budú hlavné otázky mediálnosti, ktoré budú zahŕňať uvažovanie o kľúčových termínoch ako text, platforma, jazyková interferencia. Rovnako sa bude zaoberať analýzou určitých diskurzívnych udalostí a spätných väzieb v publicistike a v konečnom dôsledku aj na sociálnych sieťach.

Poznámka:

Tento príspevok je súčasťou riešenia grantového projektu KEGA 003UK-4/2021 *Vysokoškolská učebnica Mediálna lingvistika*.

Literatúra

- BELL, A.; GARRET, P. (eds.). (1998). *Approaches to Media Discourse*. London: Blackwell Publishing
- BOČÁK, M. (2009): Spravodajské formáty: pohľad na televízne spravodajstvo z diskurzívnej perspektívy. *Kultúra – média – komunikace*, 1(2): 165-200.
- BOČÁK, M. (2017): Mediálne texty ako neskolaudované križovatky (k samoúčelnosti intertextuality v textoch populárnych médií). *Jazyk a kultúra*, 8(29-30): 8-17.
- BOČÁK, M. et al. (2018): *Súčasný mediálny šport (Tri prieniky do fungovania športu v televízii)*. Prešov: Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove.
- BRINKER, K. (2005): *Linguistische Textanalyse. Eine Einführung in Grundbegriffe und Methoden*. 6., überarbeitete und erweiterte Auflage. Berlin: Erich Schmidt Verlag.
- BUSSE, D., TEUBERT, W. (Hrsg.) (2013): *Linguistische Diskursanalyse: neue Perspektiven*. Wiesbaden: Springer VS.
- BUSSE, D.; TEUBERT, W. (2013): Ist Diskurs ein sprachwissenschaftliches Objekt? Zur Methodenfrage der historischen Semantik. In: BUSSE, D. (ed.): *Linguistische Diskursanalyse: neue Perspektiven*. Wiesbaden: Springer VS, s. 13-30.

- DANEŠ, F. (1970): Zur linguistischen Analyse der Textstruktur. In: *Folia Linguistica*, 4: 72-74. <https://doi.org/10.1515/flin.1970.4.1-2.72>
- DE SAUSSURE, F. (1996): *Kurs obecné lingvistiky*. Komentáře Tullia De Maura. Přeložil František Čermák. Praha: Academia.
- DOBROSKLONSKAJA, T. G. (2008): *Medialingvistika. Sistemnyj podchod k izučeniju jazyka SMI*. Moskva: Flinta, Nauka.
- DOBROSKLONSKAJA, T. G. (2020): *Medialingvistika: teorija, metody, napravlenija*. Intelektual'naja izdatel'skaja sistema Ridero, <<http://medialing.spbu.ru/lib/29-726.html>> [23. 10. 2023].
- DUSKAJEVA, L. R. (2014): Medialingvistika v Rossii: Lingvopraksio-ologičeskaja dominanta. *Medialingvistika* 2014/1(4): 5-15.
- DUSKAJEVA, L. R. (red.). (2018): *Medialingvistika. Slovar-spravočnik*. Moskva: Flinta, Nauka.
- ELSEN, H. (2014): *Linguistische Theorien*. Tuebingen: Narr Verlag.
- FAIRCLOUGH, N. (1995): *Media Discourse*. London: Arnold.
- FILIPPOV, K. A. (2007): *Lingvistika teksta*. Sankt-Peterburg: Izdatel'stvo Sankt-Peterburgskogo universiteta.
- GALLO, J. (2018): Cognitive Aspects of Anthropocentric Modeling Linguistic Worldview. *Philosophical Class*, 51(1): s. 39-42.
- GALLO, J. (2019): Nekotoryje leksičeskije i sintaksičeskije realizacii rečevykh strategij i taktik v media-diskurse (na materiale russkoj i slovackoj pressy). *Jazyk a kultura: FFPU v Prešove*, 10(39-40): 9-21.
- HELBIG, G. (1988): *Entwicklung der Sprachwissenschaft seit 1970*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften.
- LEECH, G. (2000): Grammar of spoken English. New outcomes of corpus-oriented research. *Language Learning* 50(4): 675-724. <https://doi.org/10.1111/0023-8333.00143>
- MACHIN, D.; VAN LEEUWEN, T. (2007): *Global Media Discourse. A Critical Introduction*. London, New York: Routledge.
- NIEHR, T. (2014): Einführung in die linguistische Diskursanalyse. Darmstadt: WBG Academic.
- PERRIN, D. (2015): *Medienlinguistik*. 3. Auflage. Ebook. UTB.
- PEŠKOVSKIJ, A. (1938): *Russkij sintaksis v naučnom osveščanii*. Moskva: Gosudarstvennoje učebno-pedagogičeskoe izdatel'stvo.
- RAŠOVÁ, D. (2017): Mediálna lingvistika. In: PETRANOVÁ, D.; SOLÍK, M.; MINÁRIKOVÁ, J. (eds.): *Megatrendy a médiá 2017: Budúcnosť médií I. Budúcnosť mediálnej terminológie. Budúcnosť vplyvu médií*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda v Trnave, Fakulta masmediálnej komunikácie, s. 25-32.
- RINGROW, H.; PIHLAJA, S. (eds.). (2022): *Contemporary Media Stylistics*. London: Bloomsbury Academic.

- RUSNÁK, J. (2019): *Nové trendy v programovaní elektronických médií*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity.
- RUSNÁK, J. et al. (2004): *Interpretácia textov elektronických masových médií. Stručný terminologický slovník*. Prešov: Prešovská univerzita, Filozofická fakulta.
- RUSNÁK, J. et al. (2010): *Texty elektronických médií. Stručný výkladový slovník*. Prešov: Prešovská univerzita.
- SIROTININA, O. B. (2015): Medialingvistika ili mediastilistika. *Medialingvistika*, 2(8): 17–22.
- ŠKVARENINOVÁ, O. (2021): Publicistický štýl v kontexte mediálnej lingvistiky. In: POPOVIČOVÁ-SEDLÁČKOVÁ, Z. (ed.): *Štýl - komunikácia - kultúra. K stému výročiu narodenia profesora Jozefa Mistrika (1921 - 2000)*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, s. 117-126.
- SPITZMÜLLER, J.; WARNKE, I. H. (2011): *Diskurslinguistik. Eine Einführung in Theorien und Methoden der transtextuellen Sprachanalyse*. Berlin, Boston: Walter de Gruyter.
- SPIŠIAKOVÁ, M.; MOCKOVÁ, N. (2022): Colours in Politics in Spanish Speaking Countries *Folia linguistica et litteraria: Journal of Language and Literary Studies*, 39: 273-294. <https://doi.org/10.31902/fl.39.2022.14>
- ŠTEFANČÍK, R. (2022): *Radikálny populizmus v ére pandémie COVID-19 a vojny na Ukrajine*. Bratislava: EKONÓM.
- ŠTEFANČÍK, R.; STRADIOTOVÁ, E. (2021): The Concept of Nation in the Language of the Slovak Right-wing Extremists. *Journal of Comparative Politics*, 14(2): 17-33.
- TALBOT, M. (2007): *Media Discourse. Representation and Interaction*. Edinburg: Edinburg University Press.
- VAN DIJK, T. A. (2001): Multidisciplinary CDA: A Plea for Diversity. In: Wodak, R.; Meyer, M. (eds.): *Methods of Critical Discourse Analysis*. London: Sage, s. 95-121.
- WARNKE, I. H. (2007): Diskurslinguistik nach Foucault - Dimensionen einer Sprachwissenschaft jenseits textueller Grenzen. In: WARNKE, I. H. (ed.): *Diskurslinguistik nach Foucault Theorie und Gegenstände*. Berlin: De Gruyter, 2007, s. 3-24.
- ZAHORÁK, A. (2022): *Precedentné fenomény ako nástroj v interpretácii prekladového umeleckého textu*. Nitra: UKF v Nitre.

Kontakt:

doc. Mgr. Nina Cingerová, PhD.

Katedra rusistiky	Department of Russian and East
a východoeurópskych štúdií	European Studies
Filozofická fakulta	Faculty of Arts
Univerzita Komenského v Bratislave	Comenius University in Bratislava

Email Address: nina.cingerova@uniba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1271-4687>

doc. Mgr. Irina Dulebová, PhD.

Katedra rusistiky	Department of Russian and East
a východoeurópskych štúdií	European Studies
Filozofická fakulta	Faculty of Arts
Univerzita Komenského v Bratislave	Comenius University in Bratislava

Email Address: irina.dulebova@uniba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8916-1617>

Dezolát: Případová studie vzniku nové nadávky¹

Michaela Fikejzová

Abstract

Desolate: A Case Study of the Emergence of a New Slur. *The term "desolate" began to appear prominently in Czech media discourse in connection with the anti-government demonstrations. Currently, there is no established, academically guaranteed definition and delimitation of this term, nor is there a consensus on whether it is a slur or not. The present study maps three streams of contemporary media discourse explicitly thematizing the status of the desolate as a slur. Using Robin Jeshion's semantic approach, it is evaluated which constitutive conditions of the definition of slurs are fulfilled by the term "desolate" from the perspective of the analyzed texts.*

Keywords: desolate, slurs, politically significant terms, media discourse, philosophy of language, semantics.

Klíčové slová: dezolát, nadávka, politicky signifikantní pojmy, mediální diskurz, filozofie jazyka, sémantika.

Úvod

Označení „dezolát“ se začalo výrazněji objevovat v širším mediálně-politickém diskurzu v souvislosti s českými protivládními demonstracemi, jež reagovaly především na energetickou krizi a zvyšující se náklady na základní životní potřeby. Sémantické vymezení tohoto termínu a jeho klasifikační zařazení není v současné chvíli tematizováno v žádném odborném textu, nenalezneme jej ani například v Internetové jazykové příručce Ústavu pro jazyk český Akademie věd České republiky. Jediné explicitní vymezení slovníkové vymezeí se nachází v internetovém slovníku tvořeném běžnými internetovými uživatelkami a uživateli Čeština 2.0 (2023). „Dezolát“ je zde vymezen trojím způsobem: (i) „bezdomovec nebo opilec, velmi odpudivého vzhledu, zápachu apod.“, (ii) „protagonista

¹ Výzkum byl podpořen Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (projekt č. 224123 s názvem „Epistemologie nadávek“).

dezinformační scény, většinou trvale nespokojený jedinec na okraji společnosti, který si životní frustraci kompenzuje odmítáním společenských autorit a příklonem ke konspiračním teoriím a politickému extrémismu” a (iii) „nadávka“. Toto heslo bylo do internetového slovníku přidáno 11. 3. 2012, poté bylo zřejmě modifikováno, historie těchto modifikací však není přístupná. Přestože se nejedná o akademickou definici, založenou na lingvistické či sociolingvistické analýze, ze který by sémantické vymezení a, jak je naznačeno ve třetím vymezení, pejorativizace tohoto označení, vycházela, slouží pro přítomnou analýzu jako startovní bod pro mapování sociální epistemologie týkající se povahy určitých výrazů jako nadávek. Toto slovníkové heslo vhodně ilustruje problematiku povahy nadávek, o níž se v posledních letech vede výrazná diskuze primárně v oblasti sociální a politické filozofie jazyka, a to právě oddělení „neutrálně deskriptivní“ sémantické extenze (ii) a pejorativizace daného výrazu (iii), která je takovýmto způsobem ustanovena pouze jako možnost, nikoliv sémanticky inherentní vlastnost daného výrazu.

Cílem přítomného textu je na konkrétních mediálních textech demonstrovat několik směrů sociální epistemologie tzv. nekanonických, tedy buď nově vzniklých či sémanticky nestabilních nadávek, přítomných v současném mediálním diskurzu. K termínu „nadávka“ (*slur*) je zde přístupováno z expresivistické perspektivy, a to konkrétně v pojetí Robin Jeshion, jelikož se jako jedna z mála věnuje právě nekanonickým nadávkám. V rámci textu nejprve shrnuji současný světový a česko-slovenský stav filozofického výzkumu nadávek, dále představuji přístup Jeshion ke konstitutivním podmínkám nadávek a poté se již věnuji analýze samotné.

Nadávka jako teoretický problém

Nadávkám jako aktům jazykového násilí, jejichž cílem je způsobit jazykovou újmu adresátce či adresátovi prostřednictvím napadání jejich členství k určité (sociální, politické, ekonomické, rasové, etnické) skupině je v oblasti sociální a politické filozofie v současné době věnována velká pozornost. K nadávkám je přístupováno jak z pragmatických pozic, kdy je zraňující potenciál připisován primárně sociálnímu kontextu výpovědi a předsudečným a stereotypizujícím mluvčím, kteří výpověď pronášejí (např. Nunberg 2018, Hess 2021), tak z pozic sémantických, kdy je hanlivý význam daného výrazu garantovaný hanlivým obsahem přímo daného slova (např. Hom 2008, Camp 2013). Filozofky a filozofové napříč sémantickými a pragmatickými přístupy spoléhají primárně na lexikografickou garanci

statutu nadávky, tedy zabývají se především konstitutivními podmínkami určitého výrazu jako nadávky u výrazů, jejichž statut nadávky není do výrazné míry zpochybňován. Tyto „zřejmé“ nadávky spojují s jejich „neutrálními protiklady“, které zaprvé mají vysvětlovat, jakých osob, respektive skupin osob, se taková nadávka týká, a zadruhé mají být neutrální v užití, tedy mělo by možné nadávku nahradit jejím „neutrálním protikladem“, čímž by byla promluva zbavena pejorativního účinku.

Takový přístup nicméně není zcela funkční pro nekanonické nadávky, které buď vůbec ustálenou lexikografickou definici nemají, či jim lexikograficky není přiznán a garantován statut nadávky. Robin Jeshion (2021) v tomto smyslu upozorňuje především na nadávky jako je „Karen“, „boomer“ či „soccer mom“, které sice pozbývají lexikografického statutu nadávky, existuje však obecná debata o tom, zda jsou nadávkou, např. výraz „boomer“ byl opakovaně označen za „fundamentálně urážlivý“, a proto by mu měl příslušet statut nadávky (Farzan 2020, Wang 2020). Tento statut je místo lexikografií vázaný na rozpoznání propojení daného výrazu s určitou předsudečnou a stereotypizující představou o adresátech daného výrazu, která je zasazena v ideologii sdílené skupinou osob, které nepatří ke skupině, ke které daný výraz odkazuje (cf. Swanson 2021). Obecná představa o fungování předsudků je založena na určitém deficitním stavu, který může být upraven získáním většího množství evidence proti dané představě. Některé autorky a autoři (např. Manne 2017, Medina 2013) upozorňují na morální nutnost úpravy této představy při získání evidence, jež ji protirečí. Takové fungování předsudků je však založeno na velmi individualistické představě tvorby předsudků u jednotlivých (bigotních) mluvčích. Ve svém projektu neideální (sociální) epistemologie předsudků Begby (2021) argumentuje proti této představě založené na epistemické racionalitě jednotlivých mluvčích. Begby se soustředí především na specifické pojetí tzv. „common ground“, ve kterém stereotypy a následně předsudky fungují jako základ sociálních scénářů, jež napomáhají mluvčím efektivněji komunikovat. Sociální scénáře pak nabývají síly sociální a komunikační normy. V případě medializace takového procesu je tato normativita posilována navíc užíváním mediálních zkratk.

Přestože oblast zkoumání nadávek z perspektivy sociální a politické filozofie jazyka je v posledních letech věnováno relativně velké množství pozornosti na mezinárodním poli, v českém a slovenském kontextu zůstává v podstatě zcela opomíjena. Můžeme zaregistrovat pouze debatu týkající se blízkých fenoménů jako je svoboda slova či hate speech, explicitně nadávkami se však výrazněji zabývá pouze lexikografická studie Šemelíka a Liškové (2019), která se věnuje tzv. Tabuovým slovům, které zahrnují i další expresivní výrazy (např. „do prdele“), nikoliv pouze nadávky užívané

vůči konkrétním skupinám. Z tohoto důvodu přítomný text nenavazuje na předchozí debatu týkající se nadávek v česko-slovenském akademickém prostoru, ale výhradně na zahraniční teoretické přístupy.

Ve svém expresivistickém pojetí nadávek Jeshion tento fenomén vymezuje jako „ke skupině referující pejorativní výrazy“ které narozdíl od svých „neutrálních protikladů“ obsahují derogační element (Jeshion 2013: 310). Příkladem takového typu páru je „židák“ a „Žid“, přičemž „židák“ v sobě obsahuje urážlivý sémantický deskriptivní obsah spojený s určitou stereotypní představou o dané skupině, v tomto případě by se mohlo jednat například o chamtivost. Sémantika takových výrazů je dle Jeshion složena se tří komponentů: (i) komponent pravdivostní hodnoty, spočívající ve splnění podmínky, že osoba, ke které je referováno, splňuje extenzi neutrálního protikladu, např. je židovského vyznání, (ii) expresivistický komponent, spočívající v sémantické vlastnosti daného výrazu vyjádřit pohoršení či opovržení, přičemž tento komponent není závislý na reálném pocitu pohoršení či opovržení mluvčího pronášejícího promluvu a (iii) identifikační komponent, který spočívá v klasifikaci dané osoby jako opovržením hodné na základě její náležitosti k určité skupině (Jeshion 2013: 316-318). Užití nadávky nicméně může být „ozbrojené“ či „neozbrojené“, tedy útočné či neútočné, a to opět na sémantické úrovni ve vztahu k dalším slovům vyřčeným v dané promluvě (Jeshion 2013: 313). Ozbrojené užití je například „Ty jsi židák“ a neozbrojené „Já nejsem židák“.

Analýza nadávky „dezolát“ v mediálním diskurzu

Přítomná analýza vychází z výzkumného vzorku analýzy mediálního rámování Fikejzové a Charvátové (2023). V návaznosti na předchozí analýzu soustředící se na způsob nahlížení „dezolátů“ jako určitým způsobem mediálně reprezentované skupiny se zde soustředím na způsob, jakým je v mediálním diskurzu diskutováno rozpoznání označení „dezolát“ jako nadávky. Analýza tohoto diskurzu je dvoustupňová – nejprve jsou analyzované texty rozdělené do skupin dle toho, zda je v jejich pojetí výraz „dezolát“ nadávkou či nikoliv, a v druhé fázi analyzuji prizmatem přístupu Jeshion konkrétní argumenty použité pro to, zda je „dezolát“ nadávkou či nikoliv.

Proudy v mediálním diskurzu, které explicitně zastávají určitý přístup k výrazu „dezolát“ rozděluji na tři: (i) „dezolát“ jako nepřipustné ponižující označení, (ii) „dezolát“ jako čistě deskriptivní označení vhodně charakterizující skupinu, ke které referuje a (iii) etymologický výklad výrazu „dezolát“.

Pro první jmenovaný přístup je charakteristická argumentace o nevhodnosti užívání určitých výrazů v demokratické společnosti. Výraz „dezolát“ zde figuruje jako politicky signifikantní a morálně zabarvený výraz, a to jak z hlediska mluvčích, kteří jsou výrazem sami (údajně) označováni, tak z hlediska „objektivních“ komentátorů hodnotících situace, ve kterých k tomuto označování dochází z takzvaně třetího místa. Například předseda strany PRO Jindřich Rajchl v rozhovoru pro Deník uvádí následující: „Kdo zastává jiná než oficiální stanoviska, je hned onálepkován jako dezinformátor, dezolát a podobně, což do demokratické společnosti nepatří“ (Perknerová 2023). Rajchl se zde k výrazu „dezolát“ vztahuje jako mluvčí, který je jím, jako jeden z organizátorů protivládních demonstrací, sám označován. Obdobně se k výrazu staví i například Jan Stránský (2022) z pozice pozorovatele, zdánlivě do problematiky nezainteresovaného. Stránský ve své glose „Slovo dezolát si zakažme. Ponižujeme jím sami sebe“ cituje definici ze slovníku Čeština 2.0 a tvrdí, že nikoliv pouze „nadávkové“ užití, v kategorizaci uvedené jako třetí, je urážlivé. Podle Stránského (2022) jsou urážlivá všechny tři užití, „dezolát“ je pro něj jednoznačně nadávkou, protože: „Bezesporu máme v Česku docela velkou skupinu lidí, jejichž názory jsou objektivně mylné, informace, které Tito lidé šíří, jsou záměrně zkreslené nebo úplně zfalšované, mohou být škodlivé a jejich chování je často daleko za hranou přijatelnosti. Pokud ovšem v odpovědi používáme urážky, je to kontraproduktivní. Jen to lidi, o nichž hovořím, utemuje v jejich pozici, kdy mají svět za zkažený, prolhaný, zákeřný, jim nepřející a ubližující. Jste-li navíc soustavně uráženi, bude vás to logicky ponižovat a štvát a nakonec možná i ještě více radikalizovat.“ Z de facto laických, ve smyslu nelingvistických a nefilozofických, pozic jak Rajchl, tak Stránský upozorňují na vliv užívání nadávek na politickou debatu a jejich efekt na jednotlivce.

S opačným přístupem se setkáváme například u Novotného, který svůj „příspěvek k polarizaci společnosti“ ve smyslu užívání výrazu „dezolát“ komentuje následujícím způsobem: „Dezolát není sprosté slovo, je to člověk, co podléhá dezinformacím“ (Parlamentní listy 2023). Obdobně elaboruje svůj přístup Jiří X. Doležal (2022) v článku „Slovo dezolát užívané pro dezinformátory není nadávka, ale popis“, přičemž tvrdí, že „je to v podstatě docela slušné označení, když se podrobněji podíváme na životní příběhy nejhlučnějších a nejhlasitějších představitelů dezinformační scény“. Doležal (2022) dále nabízí řešení pro mluvčí, pro které je výraz „dezolát“ buď přílišně agresivní, či nedostatečně deskriptivní ve formě deskripce: „osoby s chronickou a polymorfní sociální patologií v anamnéze a s minimální pravděpodobností resocializace“.

Třetí proud je zastoupený Karlem Olivou (Zelený 2023, Oliva 2023), jazykovědcem pravidelně vystupujícím v médiích, který v několika výstupech komentuje etymologii slova „dezolát“, jeho současné porozumění označuje za intuitivní, jelikož „ho chápeme všichni“, obecně hovoří o „hrubnutí“ politického jazyka. Z hlediska celkové debaty a sociální epistemologie nadávek je tento proud signifikantní, jelikož zprostředkovává snadný argument autoritou jazykovědce, který sice výraz označuje za hanlivý, především porovnáváním s dalšími politicky hanlivými výrazy, ale zároveň jeho kontextualizací implikuje, že obdobné výrazy se vyskytují v politicko-mediálním diskurzu vždy a není proto zcela nutné jejich užití výrazně debatovat.

Ze sémantického hlediska v pojetí Jeshion jsou nicméně zásadnější dva první proudy, přičemž první tvrdí, že výraz „dezolát“ naplňuje jak komponent deskripce, tak komponent urážlivosti a identifikace. Zasazení takového uvažování do kontextu polarizace a obrany demokracie je pro politicky signifikantní výrazy časté (Mühlebach 2023). Naopak u druhého proudu je „dezolát“ považovaný pouze za deskriptivní a identifikační výraz, který je možné nahrazovat pouze komplikovaně. Jedná se o ukázkou mediální argumentace proti „jazykové politické korektnosti“ založené na hyperbolické komplikovanosti výrazů, respektive sousloví, jež „by měly“ nahrazovat „jednoduchý“ údajně neurážlivý výraz. Neutrální protiklad nadávky je tak prezentován jako pro běžkou konverzaci nepoužitelný a neadekvátní s ohledem na konverzační maximy.

Analyzujeme-li tak výraz „dezolát“ jako nadávku, snadno v mediálním prostoru sociální epistemologie nacházíme argumenty podporující výklad výrazu jako nadávky, stejně jako jemu odporující. Snahy o rozhrěšení této problematiky za pomoci figury jazykovědce v mediálním prostoru jsou nicméně obdobně neustálené, jelikož ani on nenabízí jasnou odpověď. Signifikantním aspektem debaty je nicméně do velké míry vypuštění pozice osob, které jsou objektem této reference. Setkáváme se zde v podstatě výhradně s třetími pozicemi, či, jako je tomu v případě Rajchla, s vágním odstoupením od toho, že on sám je objektem takové reference. V poli sociální epistemologie tak chybí testimoniálové texty charakterizující dopad takového výrazu na referenty samotné, které jsou u kanonických nadávek hojně dostupné.

Závěr

Výraz „dezolát“ se začal hojněji v mediálním diskurzu vyskytovat v souvislosti s protivládními demonstracemi proti nárůstu cen energií a celkově zá-

kladných životních potřeb. V analyzovaných textech je k tomuto výrazu přistupováno především buď jako k derogativnímu výrazu, jež vede k další polarizaci společnosti a poddrívání demokracie, jelikož znevažuje osoby, které se vyjadřují proti určité skupině názorů a přístupů, což může dle některých vést k jejich další radikalizace. Nebo je naopak k tomuto výrazu přistupováno jako k čistě deskriptivnímu označení, které identifikuje určité mluvčí jako příslušníky určité názorové skupiny. V obou těchto prouděch je nicméně výrazu připisován relativně vysoká politická signifikance – buď se jedná o pojem potenciálně vedoucí k větší politické radikalizaci, či o pojem, který je v komunikačních výměnách prakticky nenahraditelný. Z analytického hlediska je proto možné snadno nalézt argumenty potvrzující i vyvracející statut nadávky. Výrazným prvkem této debaty, kterou můžeme zařadit do sféry sociální epistemologie nadávek, je absence testimoniálů osob, které by vyjadřovaly, jaký efekt na ně referenční užití tohoto výrazu má.

Literatura

- BEGBY, E. (2021): *Prejudice: A Study in Non-Ideal Epistemology*. Oxford: Oxford University Press.
- CAMP, E. (2013): Slurring perspectives. *Analytic Philosophy*, 54(3): 330-349. <https://doi.org/10.1111/phib.12022>
- ČEŠTINA 2.0 (2023): Dezolát. *Čeština* 2.0 <<https://cestina20.cz/slovník/dezolat/>> [17. 9. 2023].
- DOLEŽAL, J. X.: Slovo dezolát užívané pro dezinformátory není nadávky, ale popis. *Forum* 24, 22. 10. 2022. <<https://www.forum24.cz/slovo-dezolat-uzivany-pro-dezinformatory-neni-nadavka-ale-popis/>> [17. 9. 2023].
- FARZAN, A. N. (2020): A professor said “OK boomer” was like calling someone the n-word. He’s now apologizing for his “hurtful” comparison. *The Washington Post*, 12. 2. 2020. <<https://www.washingtonpost.com/nation/2020/02/12/ok-boomer-slur/>> [17. 9. 2023].
- FIKEJZOVÁ, M.; CHARVÁT, M.: The framing of the “desolate” in Czech Nationwide Media. *Politics in Central Europe*, 19(15): 409-421. <https://www.doi.org/10.2478/pce-2023-0019>
- HESS, L. (2021): Slurs and expressive commitments. *Acta Analytica*, 36: 236-290. <https://doi.org/10.1007/s12136-020-00445-x>.
- HOM, C. (2008): The semantics of racial epithets. *Journal of Philosophy*, 105 (8): 416-440. <http://www.jstor.org/stable/20620116>

- JESHION, R. (2013): Expressivism and the offensiveness of slurs. *Philosophical Perspectives*, 27: 307-335.
<https://www.jstor.org/stable/26382674>
- JESHION, R. (2021): Varieties of pejoratives. In: KHOO, J.; STERKEN, R. (eds.): *The Routledge Handbook of Social and Political Philosophy*. New York & London: Routledge, s. 211-231.
- MANNE, K. (2017): *Down Girl: On the Logic of Misogyny*. Oxford: Oxford University Press.
- MEDINA, J. (2013): *The Epistemology of Resistance: Gender and Racial Oppression, Epistemic Injustice, and Resistant Imaginations*. Oxford: Oxford University Press.
- MÜHLEBACH, D. (2023): A non-ideal approach to slurs. *Synthese*, 202 (3). <https://doi.org/10.1007/s11229-023-04315-y>.
- NUNBERG, G. (2018): The social life of slurs. In: FOGAL, D. et al. (eds.): *New Work on Speech Acts*. Oxford: Oxford University Press, s. 237-295.
- OLIVA, K. (2023): Dezolát si prošel vývoj, smysl slova ale chápeme všichni. *Lidovky.cz*, 15. 3. 2023. < https://www.lidovky.cz/nazory/dezolat-obzvlastnici-nazor-posledni-slovo-karel-oliva.A230315_174524_in_nazory_atv > [17. 9. 2023].
- PARLAMENTNÍ LISTY (2023): Pavel Novotný bez servítků: Tin a Václaváku, radikalizující se chudší vrstva. Zahradil? V ODS má nacistické křeslo. *Parlamentní listy*, 26. 3. 2023.
 <<https://www.parlamentnilisty.cz/arena/monitor/Pavel-Novotny-bez-servitku-Ti-na-Vaclavaku-radikalizujici-se-chudsi-vrstva-Zahradil-V-ODS-ma-nacisticke-kreslo-733161>> [17. 9. 2023].
- PERKNEROVÁ, K. (2023): Nejsme proruští a nechceme násilí, tvrdí organizátor demonstrací Jindřich Rajchl. *Deník.cz*, 31. 3. 2023.
 <https://www.denik.cz/z_domova/jindrich-rajchl.html> [17. 9. 2023].
- STRÁNSKÝ, J. (2023): Glosa: Slovo dezolát si zakažme. Ponižujeme jím sami sebe. *Seznam Zprávy*, 29. 11. 2022.
 <<https://www.seznamzpravy.cz/clanek/domaci-politika-glosa-zakazme-si-slovo-dezolat-ponizujeme-jim-sami-sebe-220276>>
- SWANSON, E. (2021): Language and ideology. In: KHOO, J.; STERKEN, R. (eds.): *The Routledge Handbook of Social and Political Philosophy*. New York & London: Routledge, s. 331-344.
- ŠEMELÍK, M.; LIŠKOVÁ, M. (2019): K lexikografickému zpracování tabuových slov. *Slovo a slovesnost*, 80: 39-57.
<https://asjournals.lib.cas.cz/slovoaslovesnost/article/uuid:03efa910-4d67-4bfd-be16-a405f1920cd1>

- WANG, A. (2020): Is “boomer” a slur? *The Science Survey*, 5. 3. 2020, <<https://thesciencesurvey.com/editorial/2020/03/05/is-boomer-a-slur/>> [17. 9. 2023].
- ZELENÝ, P. (2023): Lepšolidé, flastenci nebo čučkaři. Jazykovědec Oliva popsal, jak politika mění češtinu. *ČT 24*, 22. 3. 2023. <<https://ct24.ceskatelevize.cz/domaci/3573496-lepsolide-flastenci-nebo-cuckari-jazykovedec-oliva-popsal-jak-politika-meni-cestinu>> [17. 9. 2023].

Kontakt:

Mgr. Michaela Fikejzová

Fakulta humanitních studií
Univerzita Karlova

Faculty of Humanities
Charles University

Email Address: michaela.fikejzova@gmail.com

ORCID: 0000-0002-1989-5532

Jazyk a politická komunikácia na styku kultúr v období zlomových udalostí

Lubomír Guzi

Abstract

Language and Political Communication at the Edge of Cultures in the Period of Turning Events. *In our contribution, we dealt with the issue of political communication in the conditions of turning historical events, when negotiators not only from different “classes”, but also from the resulting different cultural conditions, met at the highest diplomatic levels. The material for the analysis was provided by the events connected with the negotiations leading to the signing of peace between revolutionary Bolshevik Russia and the Central Powers in Brest-Litovsk. We describe the historical conditions leading to the negotiations, its main actors, and problems related to their political and intercultural communication. They were conditioned both by the statesmanship and diplomatic intentions of individual actors, as well as by the irreconcilable positions of the fighting but gradually collapsing monarchies and their revolutionary counterparts.*

Keywords: intercultural communication, diplomacy, history of WWI, history of Russia and Europe, negotiations.

Kľúčové slová: interkultúrna komunikácia, diplomacia, dejiny Prvej svetovej vojny, dejiny Ruska a európy, vyjednávania.

Úvod

Pri analýzach politického diskurzu, politickej komunikácie, rôznych foriem historických a politických narácií, bádateľa nikdy neprestáva fascinovať množstvo a rôznorodosť komunikačných kanálov, komunikačných nedorozumení, ktoré v politickom diskurze môžu byť ako spontánne, tak aj predstierané. Politický diskurz, jazyk politiky, ako aj politická rečotvorba môžu prebiehať na úrovni politických oponentov rôznych politických strán, medzi predstaviteľmi štátov, avšak aj v rámci jednej politickej strany alebo jedného národa, v ktorom došlo k vyhroteným situáciám, zlomovým

udalostiam či dokonca zmenám spoločensko-ekonomických formácií, ak by sme sa pridržovali klasického vymedzenia pojmu. Jazyk, spoločenská realita, diskurz i kultúra veľmi citlivo a pomerne agresívne reagujú na takéto zmeny. Citelnejšie a zreteľnejšie je to o to viac, keď sa doslova lámu epochy v rámci jedného štátu, ktorý nezvládol evolučný a postupný prechod k ďalšej vývojovej fáze, ale jeho nové elity sa rozhodli o budovaní experimentálneho útvaru, čo takmer nikdy nevedlo k pozitívnym výsledkom. Druhou stranou mince je fakt, že názorové, resp. politické a kultúrne strety sa dajú dôslednejšie analyzovať a vystopovať ani nie tak v zdanlivo pochopiteľnom synchrónnom priereze súčasných politických technológií a komunikácií, ako skôr vo vzdialenejších, diachrónnych komparatívnych, ako keby civilizačných, stretoch. V predchádzajúcich ročníkoch zborníkov *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie* sme sa venovali takýmto zlomovým etapám ruských dejín, kedy dochádzalo k značne rozporuplnému, no ráznemu striedaniu politických a spoločenských doktrín, doslova však aj svetonázorov (Guzi 2016, 2017, 2018 a pod.). Na tieto naše analýzy by sme chceli nadviazať v ďalšom texte príspevku, kde ukážeme niektoré osobitosti politickej komunikácie a strety svetonázorových hodnôt v období po prvej svetovej vojne v závere ktorej sa principiálne začala meniť spoločensko-politická realita Ruského impéria a formovanie sa nového štátneho útvaru, utvrdeného rokovaniami v závere Veľkej vojny, následnou občianskou vojnou v Rusku a budovaním nového štátneho poriadku.

Jazyk, komunikácia a zmeny spoločnosti

V podmienkach ruskej histórie až príliš často dochádza k „cikcakovitému“ vývoju udalostí, ktoré sa označuje ako „zigzagovité“ či „ševronovité“ (od fr. Chevron – zig-zag), prinášajúce so sebou kardinálne premeny a doslova strety civilizácii alebo prudké striedanie spoločensko-ekonomických formácií. Ako keby sa v samotnom pojme zosobňovali „zigzagoobraznyje“, to jest cikcakovité ramená úderov blesku – známa *Кераυνοβολία* (*keravnobolia*) – vrhanie bleskov samotného Dia. Podobný priebeh mal aj zrod novej formácie, o vybudovania či zavedenie ktorej sa po roku 1917 v Rusku snažili noví mocipáni. Tí spočiatku nachádzali spoločnú reč iba s niektorými dočasnými spojencami, akými boli ľaví a praví eseri, anarchisti, menševici či kadetov, postupne však so všetkými partnermi politického dialógu postihol iba komunikačný šum. Tento diferentný

konotačný akcent vychádza zo samotnej povahy triedneho konfliktu, vyzdvihovaného a presadzovaného ako v predrevolučnom období, tak aj v časoch výstavby sovietskej socialistickej spoločnosti. Práve takýto *Weltanschauung* bol externému svetu za hranicami tejto spoločnosti jednak málo známy, no hlavne ťažko pochopiteľný, ako to hneď od začiatku bolo prezentované aj na medzinárodnej scéne.

Poprevratové obdobie po októbri 1917 prinieslo kontakty „západných mocností“ a Japonska s ruskou revolučnou realitou, išlo však predovšetkým vojenský zásah, účelom ktorého bolo zaistenie si vplyvu a ekonomických výhod v rúcajúcej sa ruskej monarchii, na miesto ktorej prichádzala nová, doposiaľ ťažko definovateľná sociálno-politická sila. Takzvaná zahraničná intervencia do rodiaceho sa sovietskeho štátu a jej podpora takzvanému „bielemu hnutiu“ sa stane trvalou ideologickou oporou pri formovaní vzájomných vzťahov „so západom“ takmer do samotného rozpadu ZSSR v roku 1991. Hlavnou hybnou silou tejto intervencie sa ukázala byť Veľká Británia a Francúzsko, bývalí spojenci vo Veľkej vojne, ktorí sa cítili byť podvedení zrušenými záväzkami v koalícii, po vystúpení Ruska z konfliktu po podpísaní Brestlitovského mieru v marci roku 1918. Boľševici vtedy predstavovali nezmámli provok.

Ak načítame, napríklad, do spomienok českého šľachtica a rakúsko-uhorského ministra zahraničných vecí Otakara Czernina (česky: *Černin*), ktorý zo svojej pozície usilovne zhromažďoval informácie o novej ruskej politickej sile, ktorá prevzala v krajine moc, naskytne sa nám zvláštny obraz udalostí. V júni 1917 roku ich tento presvedčený monarchista charakterizuje ako „sociálnych demokratov pod vedením Lenina, ktorá v tlači vystupujú ako rozhodní protivníci ofenzívy“ (Černin 2005: 234). V novembri toho istého roku, keď sa už po prevrate zmocnili vlády, sa v dopise priateľovi zmieňuje o nových informáciách, ktoré sa mu o nich podarilo získať. S prislovečným antisemitizmom referuje, že „takmer všetci ich vodcovia sú židia s úplne fantastickými predstavami a nezávidím krajine, ktorú budú riadiť“ (Czernin 1919: 298). Prinajmenšom hlavní vyjednávači v Brestlitovsku od decembra 1917 po marec 1918 židovského pôvodu boli (A. A. Ioffe a L. D. Trockij). O Trockom sa Czernin v januári 1918 vyjadril, že „je to bezpochyby veľmi zaujímavý, chytrácky a veľmi nebezpečný protivník. Disponuje výnimočným rečníckym nadaním – len zriedkakedy som sa stretával s takou rýchlosťou a vycibrenosťou replík, akými kontroval on – a na druhej strane celá tá opovážlivosť, typická pre jeho rasu“ (Czernin 1923: 253). Málo kto v tom čase, ale aj neskôr chápal o čo novým tvorcom ruského štátu vlastne ide, prečo sa deti s výnimočne

dobré situovaných rodín stávali revolucionármi, prečo pomerne malá skupina rozhodných mužov a žien dokázala strhnúť obyvateľstvo bývalej monarchie na cestu ružovými farbami podfarbeného a krvou vykúpeného sociálneho experimentu. V Spojených štátoch, kde už v tom období existovala židovská lobby (samozrejme ako jedna z mnohých, či národných, religióznych alebo ekonomických), sa taktiež ustálené stereotypy nezhodovali s novou vlnou socialistov. Jedným zo sovietskych vyjednávačov o mieri, s ktorými do príchodu Trockého Czernin pracoval, bol Adolf Abramovič Ioffe. Czernin ako efektívny minister zahraničných vecí vedel o intelektuálnych charakteristikách svojich oponentov na druhej strane stola. Asi by sme si ťažšie vedeli predstaviť rozdielnejšie názorové, kultúrne, konceptuálne i lingvokultúrne antipódy, než ktoré sa zišli na týchto jednaniach o mieri – na jednej strane český, značne prorakúsky politik *Czernin*, ktorému sekundovali nemecký štátny tajomník zahraničných vecí, priemyselník, dedičný šľachtic *Richard von Kühlmann* a kariérny vojak, šéf generálneho štábu Vrchného veliteľa Východného frontu Leopolda Bavorského z dynastie Wittelsbachov *Max Hoffmann*. Na strane druhej – ako sa o tom zmiňuje Czernin: „*žid, ktorí sa nedávno vrátil zo Sibíri menom Ioffe*“ (to jest Adolf Abramovič Ioffe), „*zaujímavá figúra*“ – „*švagar ruského ministra zahraničných vecí – Kamenev, a „tretia osoba*“, istá pani Bicenka, žena s bohatou minulosťou. Ako pokračuje Czernin, „bola ženou istého nízkeho úradníka, no dala sa na revolučnú činnosť. Asi pred dvanástimi rokmi zabila generála Sacharova, gubernátora nejakej ruskej gubernie, nad ktorým socialisti vyriekli oriel smrti kvôli jeho prílišnej horlivosti“. Za vraždu „bola vyslaná na Sibír, kde strávila, hlavne v izolácii, asi dvanásť rokov. Oslobodila ju až revolúcia. Táto pozoruhodná žena, ktorá sa naučila v Sibíri po nemecky a po francúzsky tak, že dokáže čítať v týchto jazykoch, aj keď nimi nerozpráva, lebo nevie ako sa správne vyslovujú slová, je typickou predstaviteľkou vzdelanejšieho ruského proletariátu. Je neobyčajne tichá a uzavretá; okolo pier má nejaký šrám, vzbudzujúci neskutočnú odhodlanosť; oči jej občas vzbĺknu vášnivým plameňom. K tomu, čo sa okolo nej deje je úplne apatická. Avšak, len čo sa niekto zmieni o vysokých princípoch medzinárodnej revolúcie, okamžite sa preberie, celý jej zjav naberie nové tvary, zmení sa na dravé zviera, ktoré náhle zavetřilo korisť a snaží sa na ňu vrhnúť“ (Czernin 2005: 242). Rakúski, nemeckí – westfálski a pruskí monarchisti, priemyselníci a soldateska, boli konfrontovaní s takýmito osobnosťami, na ktoré neboli absolútne pripravení. Veď Czerninom popisovaná žena – Anastasija Aleksejevna Bicenka – pochádzala zo sedliackeho prostredia, z dediny

v Jekaterinoslavskej gubernii, stala sa učiteľkou, vydala sa za obchodníka, ktorého kvôli revolúcii opustila a v novembri roku 1905 ako členka rýchleho bojového oddielu eserov, v prezlečení, priamo v dome vtedajšieho saratovského gubernátora a neskoršieho premiér ministra P. A. Stolypina, štyrmi ranami do brucha zastrelila ministra obrany generál-adjunkta V. V. Sacharova. Po návrate z galejí bojovala v októbrových dňoch roku 1917 na uliciach Moskvy za sovietskú moc a hoci bola prívržencom takzvaných ľavých eserov, v novembri roku 1918 na odporúčanie samotného *šéfa* Leninovej administrácie Jakova Sverdlova vstúpila do vtedajšej RKS(b) (rusky RKP(b)). Je až absurdné si predstaviť scénu, ktorú vo svojich memoároch zachytil nemecký štátny tajomník R. von Kühlmann: „Moskovčania mali medzi delegátmi aj ženy – bolo to samozrejme kvôli propagande (akýsi nemeckých vyjednávač na jej adresu poznamenal: „*Ist das auch ein Delegat?*“ (*A to je tiež delegát?*) – poznámka Ľ. G., (Chernev 2017: 41-44). Jedna z nich zastrelila gubernátora, ktorý bol nepopulárny medzi ľavičiarmi, neodvisla však za to, ale vďaka mäkkým cárskym manierom bola odsúdená na doživotné galeje. Táto osoba, vyzerajúca ako obstarožná gazdiná, *madam Bizenko*, evidentne prostoduchá fanatička, detailne opisovala Bavorskému Princovi Leopoldovi, ktorý pri večeri sedel hneď pri nej, akým spôsobom strieľala. S jedálnym lístkom v ľavej ruke predvádzala, ako gubernátorovi podávala žiadosť – vysvetľujúc Princovi, aký to bol zloduch – a ako ho spoza predkladaného *prosbopisu* zastrelila revolverom, ktorý držala v ľavej ruke. Princ Leopold to zmierlivo počúval, ako by bol živo zaujatý nejakou vražednou historkou“ (Haffner 1988: 85). Epizóda, ktorú charakterizuje gróf Czernin akoby predpovedala akési lámanie kultúrnych a spoločenských pečatí. Predstava ako nejaká ruská revolucionárka, pričom ani zďaleka ešte nie bolševička, ale predstaviteľka bojového oddielu eserov, máva za stolom jedálnym lístkom pred tvárou princa z rodu Wittelsbachov, ktorého predstaviteľa boli cisármi a kráľmi Svätej ríše rímskej, vysvetľujúc mu pritom ako zastrelila predstaviteľa jeho triedy, hoci aj ruského, no šľachtica, - to muselo niektorým zúčastneným určite dávať tušiť, že dvadsiate storočie prinesie ešte veľa zaujímavého. Toto gesto malo väčšiu výpovednú a kognitívnu hodnotu, než celé obdobie *fin de siècle*, od symbolizmu, secesie, avantgardy až po modernizmus – toto bola deklarácia triedneho boja, zrodenie novej formy nezmieriteľnosti dovtedy jestvujúcich spoločenských vrstiev, súboj hodnotových systémov. Bojové naladenie popisovali na vrchole prebiehajúcej Prvej svetovej vojny prakticky všetci zúčastnení. Aj bolševici mávajúci pred zrakmi pracujúcich povestným „dekrétom o mieri“ nabádali k vojne, k boju, k revolúcii –

všeobecnej, úplnej a permanentnej. Tento zjavne konceptuálny fenomén, jazykový zvrat, ktorému málo kto rozumel, bol však v tých časoch výbavou každého lepšieho revolucionára a rečníka. Túto ideu a narážku na ňu si neodpustil ani Adolf Abramovič Ioffe, ktorý sa pri rokovaníach s Czerninom naňho „*zadíval svojim krotkými očami*“ a podľa slov rakúskeho ministra zahraničných vecí „*mi potom veľmi priateľsky, dokonca akýmsi prosebným hlasom, na ktorý nikdy nezabudnem povedal: „Aj tak sa predsa len spolieham nato, že sa nám u vás podarí rozpútať revolúciu“ („...bei Ihnen die Revolution zu entfesseln“)*“ (Czernin 1919: 305). Aj samotní predstavitelia vysokej šľachty a rozvinutej západoeurópskej buržoázie si uvedomovali vážnosť situácie, nedokázali, alebo nechceli ju vedieť čítať a zorientovať sa v nej. Trockij, ktorý v Brestlitovsku pôsobil zrejme najväčší rozruch a svojimi formuláciami a hodnotením situácie narušal väčšinu zaužívaných diplomatických pravidiel, oceňoval rúzne kroky a metaforicky sa k tomu vyjadril takto: „Generál Hoffmann vnášal do rokovaní vzácny svieži závan. K diplomatickým kľúčkam nechoval príliš veľký obdiv, preto generál niekoľko rád položil na rokovací stôl, okolo ktorého sa točili rozhovory, svoju vojenskú čižmu. Z našej strany sme ani na minútu nezapochybovali o tom, že práve Hoffmannova čižma je jedinou hmatateľnou realitou na týchto rokovaníach“ (Trockij 1991: 358). Trockij náprotivnú stranu doslova odrovnal svojim známym záverom, ktorá je typickým pre výbavu jeho jazykovej osobnosti – nečakanou, narýchlo sformulovanou, no veľavravnou apóriou „ani mier, ani vojna“ („*Ni mira, ni vojny*“), čím dokonale načas zmiatol svojich protivníkov. V tomto období bol predstaviteľmi bolševikov úplne narušený diplomatický diskurz, ktorý vyplýval jednak z neprehľadnosti a exaltovanosti medzinárodnej situácie, na strane druhej tkvel v politickej línii, nejednotnosti novej vládnucej elity pooktóbrovej spoločnosti. Povestné „*Ni mira, ni vojny*“ („*Hu mira, hu vojny*“) vzniklo v reakcii na kľúčové zasadnutie novozriadeného Ústredného výboru strany (v rokoch 1917 – 1918 sa nazýval ЦК РСДП(б)), zvolaného v druhej polovici januára 1918, ktoré však každopádne možno nazvať demokratickým rozhodnutím v rámci tohto orgánu, v ktorom zástancovia rôznych názorov viedli veľmi ostrú polemiku – v tom období si len málo ľudí uvedomovalo podstatu rozohranej nielen politickej, ale aj „imidžovej“ partie. Napríklad, Lenin sa ani nie pred celým rokom vrátil po nepriateľskom nemeckom území v uzavretom vagóne, bol síce podpísaný dobre znejúci *Dekrét o mieri*, ten však znamenal len dočasné riešenie. Na nami zmienenom zasadnutí sa totiž kládla závažná otázka, či ruskí revoluční bolševici budú aj naďalej vyzývať masy

k revolučnej vojne. Hlasovalo štrnásť členov užšieho výboru, dvaja hlasovali „za“, jedenásti „proti“, jeden sa hlasovania zdržal. V otázke podpísania mieru z Nemeckom V. I. Ul'janov Lenin navrhol opäť pragmatickú pozíciu a inicioval hlasovať o tom, aby sa podpísanie mieru všemožne oddaľovalo (*мы всячески затягиваем подписание мира*). Tento návrh podporili dvanásti, proti sa vyslovil iba Grigorij Zinoviev. Práve na konci zasadnutia navrhol Trockij, ktorý zastával funkciu od novembra 1917 do 13 marca 1918 funkciu *narkoma* (ľudového komisára) zahraničných vecí, o formulke, ktorú neskôr prednesie nemeckým a rakúsko-uhorským vyjednávačom v Brestlitovsku – „vojnu zastavujeme, mier neuzatvárame, armádu demobilizujeme“ (*мы войну прекращаем, мира не заключаем, армию демобилизуем*). Hlasovanie bolo úspešné v prospech Trockého návrhu, ktorý získal 9 hlasov, medzi ktorými boli hlasy Mojseja Urického, Georgija Oppokova-Lomova, Nikolaja Bucharina či Aleksandry Domontovič-Kollontaj. Proti boli siedmi - Lenin, Stalin, Sverdlov, Sergejev (Známy ako tovarišč Art'om), Matvej Muranov a ďalší. Títo muži a ženy doslova vytvárali nielen svojský pohľad na novú politickú realitu, ale doslova kreovali nový systém myslenia a vyjadrovania sa, taký nepodobný na ostatné prístupy. Odtiaľ pramenila neordinárna originalita riešenia problémov vo vnútornej i zahraničnej politike sovietskeho štátu. O pragmatickom protirečení si v otázkach zastavenia vojny, no nepodpisovania mieru, Trockij vo svojich pamätiach píše: „*Naťahovanie rozhovorov bolo v našom záujme. S tým cieľom som ja vlastne odcestoval do Brestu*“ (Trockij 1991: 355). Rozhodnutie, ktoré bolo sformulované na danom zasadnutí výboru nieslo prívlastok tajné, a bolo potrebné zosúladiť rozhodnutie na spoločnej porade boľševikov a takzvaných ľavých eserov. I. N. Ksenofontov konštatuje, že nakoniec formulácia „vojnu neviest' a mier nepodpisovať“ (*„войны не вести, мира не подписывать“*) bola schválená drvivou väčšinou prítomných (Trockij 1991: 214-215).

Antipódy konceptu „Naši – Cudzí“ (*Svoi - Čužije*), alebo „My – Oni“ vždy slúžili ako vyhranené orientačné body sovietskej a ruskej konceptosféry (napr. Stepanov 1997: 126–144). Mohli by sme namietať, že Trockij nie je práve jej najreprezentatívnejším predstaviteľom. Opak je pravdou – tento muž sa nechal úplne strhnúť ruskou revolučnou ideou so všetkými dôsledkami, ktoré z toho vytekali – nekompromisnosť, hromadnosť, mesianizmus, nezmieriteľnosť nevynímajúc: „Ako predseda sovietskej delegácie som sa rozhodol s konečnou platnosťou skončiť s familiárnosťou, ktorá sa nebadane vplichtila do vzťahov v prvom období

jednaní. Prostredníctvom našich armádných predstaviteľov som dal na vedomie, že sa nemám v úmysle bavorskému princovi predstaviť. Bolo to akceptované. Vyžiadal som si oddelené obedy a večere, odvolávajúc sa na to, že sa počas prestávok potrebujeme poradiť. Aj nato mlčky prikývli“, po čom Trockij cituje z pamäti Czernina, ktorý si 7. januára poznamenal v denníku: „Predobedom prišli všetci Rusi, ktorých viedol Trockij. Okamžite oznámili, že sa ospravedľujú z ďalších spoločných obedov. A vôbec, takmer ich nevidno – zdá sa, že tentokrát fúka úplne iný vietor, než tomu bolo doteraz (s. 316)“ (Trockij 1991: 351; Czernin 1919: 316). Trockij však nepokračuje v citátoch z Czerninových pamäti, v ktorých hovorí, že Trockij pri stretnutiach a rozhovoroch o uzavretí mieru odpovedal vždy pohotovo a zdvorilo („...in einer äußerst geschickten und verbindlichen Art geantwortet“), avšak čím ďalej, tým sa stával viac sklúčenejším. Czernin uvádza výpovede baróna Lamezana, ktorý na margo vzniknutej situácie poznamenal, že má pocit „že sa Rusi nachádzajú v úplne bezvýhodiskovej situácii, pretože majú len dve možnosti: buď sa vrátiť bez mieru, alebo uzavrieť zlý mier – v oboch prípadoch však budú zmietnutí“ (Czernin 1919: 317).

Partneri spoza rokovacieho stola si uvedomovali zložitosť postihnutia kognitívnej a názorovej podstaty novej vládnucej elity Ruského štátu, ktorá sebadommo prevzala moc v krajine *Októbrovým prevratom* a deklarovala takzvaný triedny boj a vyhlásenie diktatúry proletariátu. Vtedy ešte idea permanentnej revolúcie žila, hoci sa otriasala v základoch, aj keď pokusy o jej export do Európy pokračovali. Vyššie sme sa zmienili o tom, ako svojmu triednemu nepriateľovi ruský revolučný vyjednávač A. A. Ioffe v druhej polovici decembra 1917 tvrdil, že revolúcia vypukne aj v nemecký hovoriacich krajinách a skutočne, v apríli roku 1919 bola vyhlásená Rádová republika - *Räterepublik* v Mníchove (takzvaná *Münchner Räterepublik* alebo *Bayerische Räterepublik* – Bavorská rádová republika. Od marca do augusta 1919 existovali taktiež Maďarská a pod jej vplyvom aj Slovenská republika rád (rádová, to jest sovietska – *rada* = rus. *sovet*), vyhlásená v polovici júna 1919 (na čele revolučnej vlády stál Antonín Janoušek). Podobné pokusy sa udiali na niektorých územiach Estónska, Fínska, Nemecka či dokonca Perzie. Po európskych krajinách sa rozbehlo množstvo agitátorov, ktorí vybavení sovietskym revolučným slovníkom, ktorí bude v obmenenej podobe v ZSSR platiť až do jeho rozpadu, skúšali v zmätočnom povojnovom období rozpustených monarchií a vzniku „nástupníckych štátov“ doslova inštalovať sovietsky pokus o prevzatie moci zavedenie sovietskeho modelu diktatúry, o obhájenie a ubránenie

ktorého už museli v roku 1919 v domácich podmienkach zúfale bojovať v krvavej a pustošivej občianskej vojne. Ioffe a jeho súdruhovia to vedeli už v decembri 1917, málokto však mohol objektívne posúdiť realnosť uskutočnenia takéhoto „podujatia“. V novembri 1917 si gróf Czernin ešte stále ťažkal: „Len so značnými ťažkosťami sa dári zaobstarať si nejaké presnejšie údaje o tých boľševikoch; lepšie povedané, je ich veľmi veľa, ale sp veľmi protichodné. Začínajú tým, že všetko, čo ešte pripomína prácu, nejaký blahobyt alebo kultúru, jednoducho ničia. V ich programe o nejakej *Slobode* a *Rovnosti* nemôže byť ani reči, avšak beštiálne potláčajú všetko, čo nie je proletárske. Ruská buržoázia je presne tak isto zbabelá a hlúpa ako naša, necháva sa rezať ako nejaké ovce“ (Czernin 1919: 298). Autor spomienok bo pomerne konzervatívny šľachtic s nezmieriteľnou a svárliovou povahou. Je pochopiteľné, že mal problémy pochopiť úmysly šudí, ktorí sami takmer nikdy nepatrili k triede záujmy, ktorej obhajovali. Samozrejme, v ich delegáciách boli zástupcovia novej vládnucej triedy, avšak samotnú politiku exekuovali ľudia typu Leonida, Krasina, Leva Trockého, Vladimíra Lenina, Karla Radeka a pod. Dokonca aj taký blízky Leninov človek akým bol Aleksandr Vasilievič Šotman, ktorý bol od júlovej emigrácie Lenina vo fínskom *Razlive* jeho spojkom s petrohradským ústredným výborom boľševikov (SES 1989: 1540-1541), bol skeptický k Leninovým tvrdeniam, že „*socialističeskaja revolucija delo logkoje*“ a oponoval mu, že „nieto ľudí, ktorí by vedeli spravovať zložitý štátny aparát“. Lenin mu ešte v duchu neopatrného vyjadrenia o „*kuchárkiných deťoch*“ kontroval: „*Pustaki! Luboj rabočij ljubim ministerstvom ovladajet v neskolko dnej; nikakogo osobogo umenija tut ne trebujetsia, a techniki raboty i znať ne nužno, tak kak eto delo činovnikov, kotorych my zastavim rabotať tak že, kak oni teper zastavljajut rabotať rabočich specialistov*“ (Šotman 1955: 254-255; Šotman 1925: 115-116). Czernin preto v druhej polovici decembra 1917 vyzýva Ioffeho, že by mali na príklade Ruska dokázať schopnosť boľševizmu reálne vydláždziť cestu k lepším časom, a keď sa mu to podarí, potom si jeho myšlienky získajú celý svet (Czernin 1919: 304; Černin 2005: 243). A. A. Ioffe samozrejme nepatril do spoločenského a kultúrneho prostredia ruského proletariátu. Podobne ako Lev Trockij, Anželika Balabanova a iní patrili k rebelantskej rusko-židovskej mládeži, pochádzajúcej zo zámožného prostredia. Jeho otec urobil veľkú komerčnú kariéru na Kryme – za dvadsať rokov sa mu podarilo ovládnuť poštové a dopravné prostriedky na tomto polostrove. Ako spomína jeho dcéra – dnes si tam nikto nepamätá revolucionára Ioffe, v múzeách však obdivujú dobové fotografie a exponáty kupca Ioffe – otca

kupeckého odpadlíka a revolucionára, ktorý však medzi revolucionármi nosil hrdý pseudonym Krymský (*V. Krymskij*). Kupec Abram Jakovlevič bol ozajstným miliónárom, okrem toho, že ovládal komunikácie Krymu, vlastnil dom v Moskve a bol považovaný za „obľúbeného žida“ ministra Vitteho (Ioffe 1992: 11), ktorý mal okrem iného na starosti aj vtedajšie ministerstvo dopravy (*ministerstvo putej soobščeniija*). Druhý syn simferopol'ského židovského podnikateľa si však zvolil takmer protichodnú kariéru. S typicky židovským zmyslom pre humor však vysvetľoval, že revolucionárom sa stal zrejme preto, „*lebo ako malé dieťa som bol veľmi tlstý. Keďže som sa za svoju obezitu hanbil, nikdy som nebehal, nezapájal som sa do pohybových hier, nechodil som do tanečnej. Sedel som a čítal knihy. A tak som sa aj dočítal.*“ (Ioffe 1992: 11). Ako sme videli vyššie, Ioffe sa nenápadne vyhrážal revolúciou aj Czerninovi a skutočne sa na nej podieľal, keď bol po podpise Brestlitovského mieru neskôr, v apríli až máji 1918, menovaný za politického predstaviteľa RSFSR v nemecku, odkiaľ bol po neúspešnom pokuse vykázaný „s celým vyslanectvom a desiatkou jeho „skúsených propagandistov“... za porušenie článkov Brestlitovskej mierovej zmluvy o nezasahovaní“ (Balabanova 2007: 104). Na osobnosti, ako jazykovej tak aj revolučnej typickým predstaviteľov prvej vlny boľševických revolucionárov, hoci sám inklinoval k menševikom, bol členom „mežrajoncev“, no v polovici roku 1917 spolu s Trockým a ďalším prešiel s konečnou platnosťou do tábora boľševikov. V dôsledku choroby a sčasti aj politickej situácie ukončil život samovraždou a v liste na rozlúčku písal: „Celý svoj život som zastával názor, že politický a spoločenský dejateľ musí taktiež vedieť, kedy má odísť zo života, napríklad, ako herec – priamo zo scény, a že je to lepšie urobiť radšej prv, než už bude príliš neskoro“ (Trockij 1991b: 205).

Záver

Gróf Czernin si nakoniec vo svojom denníku zapísal (20. december 1917), že „*tí boľševici sú pozoruhodní ľudia (Merkwürdig sind diese Bolschewiken). Majú plné ústa reči o slobode a zmierení medzi národmi (von Freiheit und Völkerversöhnung), o mieri a svornosti, avšak v skutočnosti sú zrejme tými najkrutejšími tyranmi (die grausamsten Tyrannen), akých kedy svet videl – buržoáziu jednoducho vyhladzujú a ich jedinými argumentami sú guľomety a šibenice (sie rotten das Bürgertum einfach aus, und ihre Argumente sind Maschinengewehre und der*

Galgen.)“ (Czernin 1919: 305). Je len samozrejme, že gróf svojim protihráčom na diplomatickom poli neveril. Tak ako sa Trockij vyžíval v negatívnych ozdobných prívlastkoch a obrazných pomenovaniach na adresu všetkých vykorisťovateľských tried, tak si aj Czernin po skúsenostiach s ľavičiarmi a po rozhovore s Ioffem poznamenal: „...títo ľudia nevedia čo je to česť, a ich pokrytectvo prevyšuje všetko to, čo zvyčajne vyčítajú kariérnym diplomatom, – pretože takým spôsobom utláčať buržoáziu a súčasne rozprávať o slobode, ktorá obšťastní celý svet, to nie je nič iné, než lož“ (Czernin 1919: 305). Ak by sme sa na nami analyzovaný problém skúmania aktérov, ich politických a axiologických postojov pozreli cez prizmu súčasného textu, dostali by sme sa na šikmú plochu interpretácie určitej závažnej historickej udalosti v súčasnom ruskom kultúrnom a jazykovom prostredí. Vyššie sme na sa na základe spomienok aktérov dejinnej skutočnosti snažili podať čo najpresnejší sled udalostí, používajúc pritom originálny zdrojový materiál. Domnievame sa, že práve skúmanie dejinných faktorov, jazykových osobností aktérov a spôsobov ich narácie, napomôže ako politologickej analýze skúmanej problematiky, tak jej pochopeniu z hľadiska politickej lingvistiky.

Literatúra

- BALABANOVA, A. (2007): *„Moja žizň – borba. Memuary ruskoj socialistki. 1897–1938“*. Moskva: Centropoligraf.
- BOGOSLOVSKIJ, M. M. (1946): *Petr I.*: T. 3. Moskva – Leningrad: Gospolitizdat.
- CZERNIN, O. (1919): *Im Weltkriege*. Zweite Auflage. Berlin und Wien: Ullstein und Co.
- ČERNIN, O. (1923): *V dni mirovoj vojny. Memuary*. Moskva – Petrograd: Gosudarstvennoje izdatel'stvo.
- ČERNIN, O. (2005): *V dni mirovoj vojny. Memuary ministra inostrannyh del Avstro-Vengrii*. Sankt-Peterburg: Izd-vo S.-Peterb. un-ta.
- CHERNEV B. (2017): *Twilight of Empire: The Brest-Litovsk Conference and the Remaking of East-Central Europe, 1917-1918*. Toronto: University of Toronto Press.
- GRABAR, V. E. (2005): *Materjaly k istorii literatury po meždunarodnomu pravu v Rossii (1647 – 1917)*. Moskva Zercalo-M.

- GUZI, Ľ. (2016): Historická symbolika v politickom diskurze postsovietskeho Ruska. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, s. 135-149.
- GUZI, Ľ. (2017): Téma "impéria" a "imperiálnych symbolov" v súčasnom jazykovom prostredí (s dôrazom na ruský kultúrny areál). In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, s. 243-256.
- GUZI, Ľ. (2018): Veľká jazyková revolúcia 1917-1918. Nový poriadok – nový jazyk. Analýza po 100 rokoch. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, s. 193-206.
- HAFFNER, S. (1988): *Die Teufelspakt: Die Deutsch-Russischen Beziehungen Vom Ersten Zum Zweiten Weltkrieg*. Zürich: Manesse, 1988.
- IOFFE, N. A. (1992): *Vremja nazad: Moja žizň, moja sud'ba, moja epocha*. Moskva: TOO Biologičeskije nauki.
- JOHNSON, P. (1991a): *Modern Times. The World from the Twenties to the Nineties*. London, New York: HarperCollins Publishers.
- JOHNSON, P. (1991b): *Dějiny dvacátého století*. Praha: Rozmluvy.
- MOKIJENKO, V. M.; NIKITINA, T. G. (2005): *Tolkovyj slovar sovdepii*. Moskva: AST-Astreľ.
- SES (1998): *Sovetskij enciklopedičeskij slovar*. Prochorov, A. M. (red.). 4-je izd-je, „Sovetskaja enciklopedija“, Moskva 1989.
- STEPANOV, JU. S. (1997): *Konstanty. Slovar russoj kul'tury. Opyt issledovanija*. Moskva: „Jazyky russoj kul'tury“.
- ŠOTMAN, A. V. (1925): Lenin nakanune Okt'abria. In: *O Lenine. Sbornik vospominanij*. Leningrad, Institut Lenina pri TsK RKP(b).
- ŠOTMAN, A. V. (1955): Lenin v podpolie. Ijul'-okt'abr 1917 g. In: *Vospominanija o V. I. Lenine („VoVIL“)*. T. 4. Moskva: Politizdat.
- TROCKIJ, L. D. (1991): *Portrety revolucionerov*. Moskva: Moskovskij rabočij.

Kontakt:

prof. PhDr. Lubomír Guzi, PhD.

Inštitút rusistiky

Filozofická fakulta

Prešovská univerzita v Prešove

Institute of Russian Studies

Faculty of Arts

University of Prešov

Email Address: lubomir.guzi@unipo.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2395-2875>

Uncontrolled Territories as a Phenomenon of a Global Political and Spatial Structure: Insights from Geopolitics and Terminology

Robert Ištók – Klaudia Bednárová-Gibová

Abstract

This paper addresses the issue of uncontrolled territories, which represent a specific phenomenon of contemporary global political and spatial structure. Its analysis is a relatively new avenue of research in political science and political geography. The term uncontrolled territories overlaps in meaning with several terms that have been used in such oriented research and presented in the works of individual authors. The methods of synthesis, inductive analysis and abduction have been employed in order to provide pertinent insights from geopolitics and terminology. The results of the offered conceptual analysis serve to enhance a complex picture of the existence of dysfunctional states.

Keywords: uncontrolled territories, territory control, dysfunctional states, de facto states.

Introduction

The founder of the so-called classical theory of the state, Georg Jellinek in his work *Allgemeine Staatslehre* (1900) defined state as a union of settled people, endowed with the original power of the state (Křížkovský, Adamová 1992). In essence, then, there is an organic union of three elements: state territory, population that lives on it, and a certain organisation of this population that serves the exercise of state power. The territory of a state consists of a defined part of the space subject to its sovereignty under international law.

The concept of state territory is indicative of the relationship of the state to a particular territory or territoriality, which is the most visible attribute of the state. This follows from the fact that the organisation of the population in a defined territory is a prerequisite for the exercise of power, and the exercise of state sovereignty is also linked to the territory. Territoriality, in the context of the state, refers in particular to the fact that a given territory be-

longs to someone; and that it is influenced, organised and controlled by state power. The territoriality and sovereignty of states have been contested throughout historical development, resulting in their demise or collapse. Alongside this, a decolonisation process took place, resulting in the creation of numerous new states, many of which have struggled to exercise territoriality in the sense of exercising power over their entire territory.

he power-political control over the entire territory of a state by the authorities of an internationally recognised state is one of the conditions for its stability and effective functioning in the global space. At the same time, the control of the territory is not only a symbol of the exercise of state power, but also its source since the territory possesses the potential for its functioning. In addition, it is the space in which the activities of the population of the state are carried out in the context of its life and activity (production and extra-manufacturing activities).

The weakening of the power-political control of the territory by the state authorities after the end of the Cold War led to the emergence of a large number of dysfunctional states. This trend was also reflected in the focus of political science and political geography research, within which the issue of countries that failed to perform the basic functions of the state gradually became prominent. This resulted not only in numerous studies and publications, but also in terminological inflation, which led to a lack of clarity in the terms used and how they were defined (see e.g. Jihlavec 2007; Šmíd and Vaďura 2009; Ištók and Bednárová-Gibová 2021).

Uncontrolled territories – terminology and research

In a number of dysfunctional states, more or less extensive territories have emerged over which the government of the state has lost its power-political control and whose administration has been taken over by rebel commanders, leaders of criminal groups, local separatist politicians, or politicians whose aim is to gain control over the entire state. These developments have resulted in some cases in the formation of “competing statehood”, even in the context of declarations of independence by these territories and the creation of their own state institutions. These territories continue to be considered by the international community as part of its individual members - internationally recognised states - and this is reflected in the content of the commonly used political map of the world. Thus, such a map does not correspond to the real state of the global political and spatial structure (see Pořubská, Gurňák 2018).

The number of such territories has been growing over the last thirty years, although some of them have existed only for a relatively short period of time. This development has prompted research in political science and political geography on the causes of the emergence and functioning of such political-territorial units. Similar to the study of dysfunctional states, such analyses are characterised by terminological inconsistency (see Sebencov and Kolosov 2022). In the studies of Western authors, the terms such as ‘ungoverned territories’ (or areas, spaces, zones) or ‘grey areas’ have become established for such territories. It should be noted that considerable attention is paid to this issue by Russian political scientists and political geographers. This interest stems from the fact that such territories originated in the 1990s in the post-Soviet space (e.g. in Transnistria, Abkhazia, South Ossetia, and Nagorno-Karabakh). The internationally renowned political geographer V. A. Kolosov, who advocated the term ‘uncontrolled territories’ for these political-territorial units, which we also use in this paper, has dealt with the issue at hand in an intense manner.

The reasons for the emergence of uncontrolled territories may be sought in the global trends that have influenced the development of the political and spatial structure of the world in recent decades. Globalisation processes have not only brought about the growth of interdependence, but have also deepened the contrasts between states and sub-state regions. This, in addition to the need for integration, has led to the intensification of fragmentation tendencies in the global political and spatial structure. All of these tendencies have had a significant impact on the behaviour of the population, which is sensitive to the submissiveness of governments to the rules created by globalisation, as well as to the asymmetrical development of neighbouring territories, which has translated into the frustration of the population and an identity crisis. The growth of spatial mobility among people, which disrupts the unity and integrity of the collective memory of former territorial communities, also contributes to this trend (Kolosov et al. 2021).

Research on uncontrolled territories is closely linked not only to the issue of dysfunctional states, but also to questions of secession, separatism and unrecognised statehood. It follows the need for analyses of the complex political and spatial structure of the world, which consists not only of independent states and dependent territories (as depicted on the commonly used political map), but also of the uncontrolled territories found on it. It should be stressed that the development of this structure is very dynamic, and in the case of performing an analysis of the situation in specific states and regions, as well as its cartographic interpretation, objective data are difficult to obtain.

Characteristics of uncontrolled territories and territory control

The definition of uncontrolled territories has not been settled yet. We can loosely rely on the concept of control or governance to characterise them. Uncontrolled territories are characterised by the absence of control by the central government of an internationally recognised state. This fact results mainly from its power and economic weakness, when it is unable to exert its control over the entire territory of the state. The resulting power vacuum is filled by various rebel and separatist groups, criminal networks, or tribal and clan groups.

As mentioned earlier, territory is one of the attributes of the existence of a state, and its control is a key concern for any country. This control is understood as a comprehensive management of its human and natural resources, as well as the results of the activities of the state's inhabitants (i.e. production, infrastructure, financial capital). The control of a territory can be classified according to several criteria (see Sebencov and Kolosov 2022).

Thus, it is possible to speak of force control, which results mainly from the use or demonstration of police and military force by the central government. The groups rivaling it may assert a guerrilla or terrorist form of force control. This form of force control can be used to intimidate the population not only by groups administering uncontrolled territories, but also by legal governments. Economic control in the sense of supporting the legal economy should be exercised predominantly by the central government, while the criminal dimensions of economic control are linked to the activities of anti-government groups. The informal economy can also be used as a source for territory control on both sides.

The authors also make a distinction between political and ideological control of territory. With regard to the political control, it refers to the creation of power-political institutions by the state whose actions legitimise its administration of the territory. The ideological control consists of measures aimed at justifying the control of a territory from a particular centre of power. The assertion of political and ideological forms of control is characteristic of both the operation of the government of an internationally recognised state as well as the activities of anti-government groups.

As a rule, the support of neighbouring countries is important for maintaining the existence of uncontrolled territories: these so-called patron countries may economically sponsor the activities of their leaders or the functioning of their governing institutions, support the activities of armed groups with military supplies, as well as contribute to the ideological justification of their emergence and existence. This is particularly the case with

anti-government groups whose aim is irredentism, i.e. the annexation of part of the territory of the parent state to a neighbouring patron country.

For the stability of an internationally recognised state, the ideal is to assert an economic political and ideological form of control over the entire territory of the country. The use of a coercive form of control by the state, especially through the use of military force in certain regions of the country or even in its entire territory, is indicative of a destabilisation of the state. This may result not only in the emergence of long-term uncontrolled territories but, in extreme cases, in its transformation into a dysfunctional state.

In terms of territory control, it is also necessary to consider its spatial interpretation in the context of the parent state's territory. The aforementioned authors distinguish compact, focal and network control. Of these forms, the compact form is the most important for the control of a territory by an internationally recognised state, which expresses the administration of the entire territory of a country by its government. The form in question is also characteristic of stable states. However, compact control of part of the territory of an internationally recognised state can also be exercised by anti-government forces, particularly in the case of regions which they have long controlled by force, economically, politically and ideologically, where this state of affairs often results in a declaration of independence, i.e. the creation of *de facto* states. This form of uncontrolled territories will be analysed in the next section of the paper.

Forms of uncontrolled territories

In the course of development, several types of uncontrolled territories have emerged in the last thirty years as the role of the state has weakened in the context of globalisation trends. Based on their characteristics, drawing on the level of control of the territory or state-building, four types may be distinguished (stateless territories and three types belonging to the territories of transitional statehood) that operate in the contemporary world. Their common feature is the absence of recognition by the international community.

1. Stateless territories, the first one of these types, are based on the displacement of the control of the power-political institutions of the internationally recognised state that administered them from these territories. They may be the result of the activity of criminal or terrorist groups. In general, stateless territories are characterised by anarchy. In such territories, there is no succession of political power in the form of power-political institutions. Regions in which state power is not exercised can also be considered as such a form of uncontrolled territories, being controlled by various group-

ings, often based on ethnicity and dominated by a conglomerate of competing clans and tribes. Stateless territories have been formed mainly in the countries that originated from the decolonisation process and where there is no long-standing experience of statehood.

2. According to Sebencov and Kolosov (2022), territories of transitional statehood can be distinguished within uncontrolled territories. As a rule, their emergence is related to the activity of secessionist or separatist movements, the aim of which is to create state power institutions and thus create the preconditions for the formation of a new independent state, or for annexing a neighbouring, ethnically related country (irredentism). Thus, in these territories, a transformation of statehood takes place, when the control of the original state is removed, and in its place, the control of the emerging separate power authorities is formed. Territories of transitional statehood come in three types: rebel states, quasi-states and de facto states.

(a) Among the uncontrolled territories, there are a relatively large number of rebel states that have declared insurgent movements. They are based on the control of territory by force, i.e. based on armed violence. The aim of rebels is not always to form a separate state, but often to seize power in the entire internationally recognised state. However, rebel movements are unable to fulfill the main functions of the state. They usually form a kind of concentric circle in spatial terms, with a core in which the power of insurgents is concentrated, around which there are transit zones where this power is diminished. In these areas, secondary areas of control can be formed, backed by, for example, smaller rebel groups with related objectives.

(b) Quasi-states can be considered a higher degree of uncontrolled territories in terms of the formation of their statehood. In contrast to rebel states, these are regions where, although still dominated by rebel control by force, they have managed to create institutions capable of carrying out some of the main functions of the state. If insurgents are concerned with taking power over the entire territory of the mother country, then the successful functioning of such political-territorial units is meant to be an agitation for support for the insurgency by all its native inhabitants.

(c) In terms of state formation, the highest form of uncontrolled territories is de facto states. Scott Pegg (2019) classifies them based on five criteria listed below:

- the establishment of some degree of political leadership by the local population;
- the ability to provide state administration in the claimed territory;
- the ability to enter into a relationship with another state;

- at least two years of existence;
- inability to achieve international recognition, or only recognition by a few states.

With regard to the last criterion, it is particularly important to stress the lack of recognition of *de facto* states by the world powers, in particular the permanent members of the UN Security Council. In addition to the four *de facto* states, formed in the post-Soviet space mentioned above, this group includes the Republic of China (Taiwan), Northern Cyprus and Somaliland. Moreover, Kosovo (unrecognised by Russia and China, though) can also be included here.

Conclusion

To conclude, we wish reiterate that the issue of uncontrolled territories is a relatively new direction in political science and political geography research, as well as in the analysis of international relations. The emergence of uncontrolled territories is a manifestation of the weakening position of the state in the era of globalisation. At the same time, it is a manifestation of the crisis of statehood, especially in those world macro-regions that are beyond the positive influence of globalisation processes. Another stimulus for the formation of such political-territorial entities lies in the complexity of the geopolitical situation in the last decade.

It is possible to concur with the view that the emergence of uncontrolled territories represents a specific case of the fragmentation of political space. It is the result of the turbulent transformation of the global geopolitical order caused by a number of factors. These include, for example, the contradiction between ethnic self-determination and the principle of the integrity of state territory (Kolosov et al. 2021). This contradiction takes on new dimensions in a changing situation.

Last but far from least, the existence of uncontrolled territories is both a cause of the genesis of dysfunctional states as well as a consequence of their functioning. The research on dysfunctional states has a tradition of about thirty years and, despite certain terminological problems, it has generated its own methodological approaches and has achieved relevant results. This line of analysis has been followed by the study of uncontrolled territories in terms of their emergence and functioning, as well as their power-political structure, relationship with their parent states or the countries that support their existence (so-called patron states). In the course of this research, there will undoubtedly be an ongoing process of creating new concepts that will become the subject of wider debate.

Funding acknowledgement:

This article has been written as part of the VEGA 1/0544/21 research grant project entitled “Dysfunctional States – a Current Phenomenon of the World’s Political and Spatial Structure”, Project leader: prof. RNDr. Robert Ištók, PhD.

References

- GELDENHUYS, D. (2009): *Contested States in World Politics*. London: Palgrave Macmillan.
- GLASSNER, M. I.; DE BLIJ, H. J. (1988): *Systematic Political Geography*. New York: John Wiley & Sons.
- IŠTOK, R.; BEDNÁROVÁ-GIBOVÁ, K. (2021): Rethinking the Concept of a Dysfunctional State: Semantic & Geopolitical Encounters and Interactions. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie VI*. Bratislava: Ekonóm, pp. 132-142.
- IŠTOK, R.; VLKOLINSKÁ, M. (2019): Politickogeografické aspekty dysfunctionálnych štátov. In: IŠTOK, R.; MADZIKOVÁ, A. (eds.): *Politicko-priestorová štruktúra štátu v podmienkach globalizácie*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity, pp. 7-19.
- JACKSON, R. H. (1993): *Quasi-States: Sovereignty, International Relations and the Third World*. Cambridge: Cambridge University Press.
- JIHlaveC, J. (2007): Taxonomie slabé štátnosti. In: WAISOVÁ, Š. et al.: *Slabé štáty. Selhání, rozpad a obnova štátnosti*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, pp. 19-35.
- KŘÍŽKOVSKÝ, L.; ADAMOVIČ, K. (1992): *Základy politologie*. Praha: Svoboda.
- KOLOSOV, V. A.; SEBENCOV, A. B.; TUROV, N. L. (2021): Nekontroliruyemye territorii v sovremennom mire: teoriya, genezis, tipy, dinamika. *Kontury global'nykh transformacij*, 14(1): 23-51. <https://doi.org/10.23932/2542-0240-2021-14-1-2>
- MACDONALD, S. B. (1993): The New “Bad Guys”: Exploring the Parameters of the Violent New World Order. In: MANWARING, M. G. (ed.): *Grey Area Phenomena Confronting the New World Order*. Boulder: Westview Press, pp. 33-60.
- PEGG, S. (2019): *International Society and the De Facto State*. London: Routledge.
- PORUBSKÁ, K.; GURŇÁK, D. (2018): Aká je reálna politická mapa Afriky? *Geografia*, 26(2): 51-60.

- RABASA, A. et al. (2007): *Ungoverned Territories: Understanding and Reducing Terrorism Risks*. Santa Monica: RAND Corporation.
- RIEGL, M. (2013): *Proměny politické mapy po roce 1945*. Praha: Grada Publishing.
- SEBENCOV, A. B.; KOLOSOV, V. A. (2022): Fenomen nekontrolovaných teritorií v moderním světě. In: OKUNEV, I. YU.; SHESTAKOVA, M. N. (eds): *Politicheskaya geografiya: sovremennaya rossiyskaya shkola*. Moskva: Aspekt Press, pp. 172-188.
- ŠMÍD, T.; VAŽURA, V. (2009): Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států. *Mezinárodní vztahy*, 2009(2): 44-64.

Correspondence:

prof. RNDr. Robert Ištók, PhD.

Katedra geografie a aplikované
geoinformatiky
Fakulta humanitních a přírodních
vied
Prešovská univerzita v Prešove

Department of Geography and Applied
Geoinformatics
Faculty of Humanities and Natural
Sciences
University of Presov

E-mail Address: robert.istok@unipo.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8095-7739>

doc. PhDr. Klaudia Bednárová-Gibová, PhD.

Inštitút anglistiky a amerikanistiky
Filozofická fakulta
Prešovská univerzita v Prešove

Institute of British and American
Studies
Faculty of Arts
University of Presov

E-mail Address: klaudia.gibova@unipo.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6555-4464>

Semiotic Analysis of Public Political Space: Euphemisms, Dysphemisms and Hyperboles as Tools of Political Manipulation

Jana Javorčíková – Richard Gramanich Stromajer

Abstract

The study presented shares the results of semiotic analysis of political slogans used in the political campaigns of Donald Trump (in the 2016, 2020 and 2024 presidential elections; especially his MAGA – Let's Make America Great Again" slogan), and political slogans used in five billboards by the LSNS part (Folk Party Our Slovakia) and its representative Marian Kotleba. The authors focus on the semiotic analysis of specific use of modifiers (euphemisms, dysphemisms and hyperboles) in the context of their extralinguistic means (such as visual signs), by which politicians put forward both the direct and implicit meanings of their utterances. The research by Cingerová, Dulebová and Štefančík (2021) served as a theoretical framework for the basis of analysis. As a result, the authors arrived at an identification of well-known methods of political manipulation by the use of figurative language, applied to ongoing campaigns, as well as at a definition of a new function of dysphemisms, i.e., de-sensitising the public towards strong language and controversial statements.

Key words: critical discourse analysis (CDA), euphemism, dysphemism, understatement, overstatement, political discourse, manipulation.

Introduction

Štefančík, Cingerová, Dulebová (2021), Niehr (2014) and Javorčíková, (2021) agree that philology and cultural studies, alongside political sciences and history are of key importance in understanding current aspects of public life, especially in an era of globalization and rapidly shared content. Political discourses are influential instruments of power that may enhance progress, as well as grow into various malign manifestations, such as populism, demagoguery and manipulation. Politicians often pragmatically exploit the valences of meanings of polysemantic and figurative words and devices, which are not only typical for stylistics (such as euphemisms and dysphe-

misms), but also those, originally used in literature, such as metaphors, hyperboles and overstatements, understatements and their variants (litotes and meiosis), and many more. Therefore, linguists, experts in cultural studies and professional political scientists, historians and journalists need to critically analyse political discourses and confront public speakers with their statements, in order to explain explicit and also implicit meanings to the general public and, most importantly, the electorate.

With the upcoming parliamentary elections in Slovakia (to be held on September 30, 2023) in mind, the purpose of the presented study is to compare selected strategies, using stylistic, rhetoric and literary devices in the political slogans of ESNS (Folk Party Our Slovakia) represented by Marian Kotleba, and those used by the 45th US President Donald Trump, in his successful 2016 and unsuccessful 2020 presidential campaigns and also in his controversial January 6, 2021 speech, leading to escalation of violence in the Congress. Both politicians represent right-wing platforms, defining themselves against minorities, immigration and the EU, to name a few. Based on the ongoing research (Blake 2021; Hamed 2021; Cingerová, Dulebová, Štefančík 2021), we will demonstrate how both politicians (mis)use euphemisms, dysphemisms and their variants to manipulate their audience in their political campaigns.

Theoretical outcomes and methodological platform of the research

Stylistic, rhetoric and literary devices altering discourses: euphemisms, political euphemisms, understatement, litotes and political correctness vs. overstatement and hyperbole

According to Zavrl (2016, p. 26), language is the most important political instrument. Expressive, transactional, as well as poetic discourses recognize several terms, denominating ways to stylistically and artistically alter facts. Among these are euphemisms (with the variant of political euphemisms and politically correct language), generally pointing out positive aspects of a phenomenon and neutralizing negatives. Dysphemisms, on the other hand, emphasize and amplify negatives of a phenomenon. There are many other literary, rhetoric and stylistic terms, that generally serve as modifiers of meaning(s), such as understatements, overstatements, litotes, meiosis, adynaton, and many others. Table 1 shows their taxonomy, definitions and other attributes.

Table 1: Rhetoric, literary and stylistic devices, modifying utterances.

Term	Type of device	Coined	Example	Purpose of the speaker	Definition
Euphemism	Literary, stylistic	<i>Glassographia</i> 1956	She was different (vs. crippled)	To change context, emotion or purpose of the statement	A good or favourable interpretation of a bad word (Thomas Blount's <i>Glassographia</i> , 1956)
Variant of euphemisms: Political euphemism	Stylistic		Freedom fighters intervened (vs. terrorists)	To disguise, cheat or persuade (Zhao, Dong 2010)	They were created in political life and serve political purposes as a tool for political leaders to control information transmission, they have two main social functions: disguising or cheating function and persuasive function (Zhao, Dong 2010).
PC (politically correct) language	Stylistic	1934	Police officer addressed the journalists (vs. policeman)	To neutralize the utterance (i.e., gender) To use language that helps instead of harms (AI).	A term used to describe language, policies, or measures that are intended to avoid offense or disadvantage to members of particular groups in society (AI).
Understatement	Literary (figure of speech, Holman-Harmon, p. 516)		Toni Morrison has a few fans (vs. numerous)	1-Showing politeness 2-Emphasizing the enormity of a problem. 3-Avoiding hurting the reader's feeling and making the hearer sulky. 4-Criticizing someone (particularly people of lower rank and position in society) subtly.	Description of something as having much less quality than it does, i.e., as less valuable, important, smaller than it is. Understatements often have ironic effects because the intensity of the situation is not adequately expressed (AI).

				5-Being more subtle than sarcasm. 6-Functioning as a metaphor. 7-Making problems less serious.	
Variant of understatement: Litotes	Literary		The new Spielberg film is not bad (vs. fantastic)	To express stoic restraint (Holman-Harmon, p. 277).	Emphasizing the good qualities by negating the bad ones.
Variant of understatement: Meiosis (double negation)	Literary		She was not unkind (meaning: kind) She was not unmindful (meaning: She gave thorough attention)	To intentionally express understatement, detachment for humorous, satiric reasons or emphasis (Holman-Harmon, p. 294).	Replacement of a word by the negation of its antonym.
Dysphemism	Stylistic	1884	He was stupid (vs. slow)	To characterize a given object in a negative and disparaging way (AI).	Antonym of euphemism: substitution of offensive and disparaging meaning(s) for agreeable and inoffensive ones (MW, 2023).
Hyperbole or overstatement (synonyms)	Literary, rhetorical		You're tearing me apart! (Rebel without Cause, 1955); Overstatement: Meeting my idol was a matter of life and death (MW, 2023).	To intentionally amplify the meaning and express emotions that accompany it and emphasize the importance of your statement (MW, 2023).	

Variant of Hyperbole: Adynaton (plural: ady- nata)	Literary		I will sooner have a beard grown in the palm of my hand than he shall get one on his cheek.	To make a comparison that is com- pletely impos- sible or unfea- sible (AI).	Exaggeration so magnified as to ex- press impossibility (WI, 2023).
--	----------	--	---	---	--

Source: JJ, RGS.

Based on Cingerová, Dulebová and Štefančík's research of ideological lexicon (2021: 33), it may be stated, that terms, listed in Table 1 may in political linguistics function as *Fahnenwörter* (positive expressions, bringing up positive connotations of democracy, solidarity, equality, freedom, etc.) or *Stigmawörter* (negative expressions, bringing up negative connotations of totality, self-centeredness, racism, oppression, etc.).

In order to understand the significance of modified language in political discourses, we often need to go beyond rudimentary definitions. Zhao and Dong (2010) suggest, if a euphemism's semantic meaning's deviation of degree with a range from 1 to 10, in which a greater number refers to a greater degree of deviation, the above-mentioned political euphemism expressions should be marked with a 10, while some ordinary expressions, such as “overweight” and “fat”, can only be marked as signifier 1. Almost all of the terms, listed in Table 1, share a certain imprecision or vagueness of expression, allowing interpretative scale of various valences of meanings. For example, the statement *I hated the book*, can be expressed by several other expressions (*I didn't like the book; The book left me cold; The book was nothing to write home about*, etc.) which can be very effectively used as political tools, disguising speaker's intentions or showing them in more palatable light. And vice versa, dysphemisms and hyperboles (overstatements) can be used to emphasize, intensify or make the phenomenon more dramatic than it is. Generally, all the aforementioned phenomena are very effective tools of political discourse, especially when serving pragmatic political purposes, as they replace direct expressions with implied, obscure and vague ones. In the next section, we will demonstrate how various terms, listed in Table 1, are used for pragmatic purposes in Slovak and American political discourses. Given the limited scope of this study, attention will be paid to euphemisms, dysphemisms and hyperboles as used in political slogans; other related terms will be the subject of further research.

Research corpus: politicians and political campaigns

Both the USA and Slovakia are currently in the process of political campaigning. In the USA, the next presidential elections will be held on November 5, 2024 (both Joe Biden and Donald J. Trump are running for re-election). In Slovakia, the next parliamentary elections in Slovakia are planned for September 30, 2023, and up to twenty-five political parties are running for elections (Voľby, 2023). The purpose of the presented study is to compare selected strategies of using stylistic, rhetoric and literary devices in political slogans of ĽSNS (Folk Party Our Slovakia) representative Marian Kotleba, and those used by the 45th US President Donald Trump, in his successful 2016 and unsuccessful 2020 presidential campaigns and also in his controversial January 6, 2021 speech, leading to escalation of violence in Congress. Both politicians represent right-wing platforms, defining themselves against minorities, immigration and the EU, to name a few.

Political campaigns, especially top-level presidential and parliamentary election campaigns, employ various forms of public campaign techniques. These may, for example, include:

- physical gatherings (e.g., rallies, whistle-stop tours and political house parties),
- media campaign advertising (using paid media, such as newspapers, radio, TV and billboards),
- campaign communication (e.g., writing to the public, leaflets and campaign newspapers and also internet- supported communication, such as e-mails, websites, podcasts, etc.),
- campaign merchandise (buttons, flags, caps, T- shirts, etc.).

In this study, we will focus on publicly displayed political slogans, summarizing the main points of the respective political platform. Donald Trump publicized his and the Republican political slogans in his rallies, via internet-supported platforms, such as twitter(X), and various campaign merchandise (he did not use conventional forms of campaigning, such as billboards, as he focused on broader impact of technologically transmitted campaigns).

On the other hand, in the 2023 parliamentary election campaign, Marian Kotleba communicates the essentials of his politics mostly via political slogans in publicly displayed billboards (5 of them, currently displayed in various parts of Slovakia, were part of this research).

Both Donald Trump and Marian Kotleba use euphemisms, dysphemisms and hyperboles, in order to manipulate the public. However, the message of political slogans, as displayed in public political space (in billboards, rallies, merchandise) is communicated not only via text, but also via a broad complex of non-verbal visual, acoustic and haptic phenomena that *co-create* explicit and implicit meaning(s) alongside with verbal utterances. In order to understand these implicit meaning(s), a researcher of political rhetoric should conduct a concise semiotic analysis¹ and pay attention to a variety of signs, that pragmatically communicate meaning with each other, such as:

1. Words (e.g., the word *policeman* is used to describe how the speaker feels toward gender; note: JJ)
2. Images (e.g., the images of politicians or a state symbol(s) used alongside a billboard will impact the readers' understanding of the message encoded in the billboard; note: JJ)
3. Colours (e.g., the tricolor indicates patriotism in Slovakia and incidentally also the USA; red colour alerts attention; note: JJ)
4. Symbols (e.g., the exclamation mark '!' can convey a sense of surprise or excitement)
5. Gestures (e.g., a 'thumbs up' shows positivity)
6. Sounds (e.g., music played on the piano in the minor key can create a sense of sadness; irrelevant for billboards)
7. Fashion (e.g., clothing can reveal a lot about a person's socio-economic status, values and priorities)

(based on: Chandler 2021; examples altered for the purposes of this article by JJ). Thus, semiotic analysis of the meaning(s) of selected political slogans will include the analysis of figurative expressions that distort, change alter statements (such as euphemisms, dysphemism and hyperboles) in the context of six other aforementioned semiotic signs. In the following section, semiotic analysis of selected Donald J. Trump's and ĽSNS Marian Kotleba's political slogans will demonstrate how language is used to change

¹ Semiotics is the study of cultural signs and symbols, that may include visual language (e.g., billboards; note: JJ) and signs (including images, symbols, gestures, sounds, and design; these may translate to e.g., the number and size of national flags in political meetings; note: JJ). Semiotic analysis is a close look into the unconscious cultural patterns that shape consumer behaviour and response to textual messages, thematic content and still or video imagery (based on: Chandler, 2021). Semiotics helps to explain how different modes of communication (e.g., language, visuals, or gestures) work together to create **meaning in context**. Finally, semiotics can help us develop a deeper understanding of the world around us, including the media we see (e.g., films, news, adverts and novels).

the context, emotion or purpose behind a statement in order to manipulate the audience and transmit additional intended meanings beyond the literal ones.

Euphemisms, dysphemisms and hyperboles in the American and Slovak public political space

The USA held presidential elections in 2016, 2020 and currently is preparing for the upcoming 2024 presidential elections. Slovakia, at the moment, is also in the campaign for parliamentary elections, that was launched in March, 2023. Both Donald Trump and Marian Kotleba effectively used political euphemisms, dysphemisms and hyperboles with a multiplicity of effects.

Political euphemisms in American and Slovak public space

Semiotic analysis of the euphemism: make something great “again”

Donald Trump (in his 2016 presidential campaign, via slogan: “Let's Make America Great Again”, abbreviated as MAGA) and Marian Kotleba (in his 2023 parliamentary elections billboard campaign, via slogan: “We will bring Slovakia 'again' back to feet.”) used, among other political tools, the adverb 'again', that in both contexts, served as a political euphemism, indicating previous downfall of their respective country.

Historically, in the USA, the adverb of time 'again' has been used in political slogans several times as an effective political tool. According to the United States Studies Centre (2019), it is believed to have first been used in a speech by the Republican senator Alexander Wiley at the third session of the 76th Congress, just before the 1940 presidential election: “America needs a leader who can coordinate labor, capital, and management; who can give the man of enterprise encouragement, who can give them the spirit which will beget vision. That will *make America great again*.” Twenty-four years later, similar wording has been used in an advertisement for Barry Goldwater in his unsuccessful 1964 presidential campaign. However, MAGA became nationally and internationally popular after successful Ronald Reagan's 1980 presidential campaign as: “Let's Make America Great Again” (see photo 2):

Photo 1: “Let's Make America Great Again”, used in Ronald Reagan's 1980 presidential campaign

Source: Busy Beaver Button Museum, 2023.

The term was created in 1979 during a time in which the USA was suffering from a worsening economy at home marked by high unemployment and inflation. At the time, the USA was suffering from an economic downturn and stagflation. In his acceptance speech in 1980, Reagan reinforced the message of the slogan: “For those without job opportunities, we'll stimulate new opportunities, particularly in the inner cities where they live. For those who've abandoned hope, we'll restore hope and we'll welcome them into a great national crusade to *make America great again*.” (Reagan, 1980). The slogan was popularized by campaign merchandise, e.g., campaign buttons (photo 1), accentuating references to the national flag and generally to patriotism by the tricolor layout and stars and stripes. Several other presidents and presidential candidates, including Bill Clinton (1992) and Hillary Clinton (2008), alluded to the phrase as it proved to be a very effective political tool (United States Studies Centre, 2019). That is perhaps why Donald Trump changed the intended phrase “Keep America Great” to MAGA in his 2016 presidential campaign and, intends to recycle it in 2024 presidential elections (see Photo 2):

Photo 2: Donald Trump wearing campaign merchandise with MAGA political slogan.

Source: MAGA, 2023.

However, the MAGA phrase is seen as controversial as it semiotically points out dissatisfaction with the previous government of Barrack Obama and pro-immigration policy. One of the sources agrees, "...the hats were a powerful reminder of the dramatic change in power (...) to unfold in Washington" (Spodak 2017). The MAGA hat has become a symbol of violence, division and exclusion. The MAGA hat and the movement that wears it represent a denial of the liberty at the heart of the American dream. The message is clear: you don't belong. Several journalists and representative of public institutions formulated their views about the slogan and its meaning:

Robin Abcarian wrote that "[w]earing a 'Make America Great Again' hat is not necessarily an overt expression of racism. But if you wear one, it's a pretty (*sic.*) good indication that you share, admire or appreciate President Trump's racist views about Mexicans, Muslims and border walls." (Abcarian 2019).

Aliya Danzeisen (The Islamic Women's Council member) warned: "That hat represents the denial of the freedom of beliefs. That hat represents the denial of minority voices. That hat represents the vitriol that has been harming that nation and has been harming the world for the last four years." (The Conversation 2023).

Further, a 2018 study (using text mining and semantic network analytics of Twitter text and hashtags networks) confirmed that the "#MakeAmericaGreatAgain" and "#MAGA" hashtags were often used by white supremacist and white nationalist users and had been used as "an organizing discursive space" for far-right extremists globally (Eddington, 2018).

The adverb of time 'again' was, in a way similar to MAGA, used by Marian Kotleba in one of his billboards. Kotleba, as a representative of ĽSNS party, promises to bring Slovakia 'again' back to feet (see Photo 3):

Photo 3:

Text on the top right: "We will bring Slovakia back to feet again."

Text in the middle: "As the only parliamentary party, we are not (highlighted in red) immersed in corruption!"

Text at the bottom left: "Kotleba – Folk Party Our Slovakia" (ĽSNS coat-of-arms)

Text at the bottom: "Folk Party Our Slovakia"

Source: JJ.

Semiotically, the verbal part of the billboard (metaphor 'to bring somebody back to his or her feet' *again*) implies one or both of two potential messages:

1. Slovakia is on its knees or, worse, laying down, and needs to be brought back to its feet (meaning: Slovakia is doing poorly economically, socially, culturally, etc. and needs revival), or,
2. Slovakia is upside down and needs to be brought back to its feet (meaning: order has to be restored in Slovakia).

The coded language ('again'), alludes to the previous unsatisfactory politics in Slovakia: the president was a woman with pro-American and pro-EU tendencies, parliamentary parties were in constant quarrels and many situations (e.g., C-19) were managed and communicated to the public chaotically or incompetently.

Kotleba very effectively uses the adverb 'again' as an allusion, or, a political euphemism, indicating that 'before', Slovakia was not in proper shape and needs a change to 'shape up' again. However, he does not communicate his dissatisfaction clearly; instead, he hides the meaning behind a political euphemism.

Semiotically, the message is reinforced by several other obvious patriotic symbols, e.g., the image of the Slovak coat-of-arms on the bottom right, 'mirrored' by the green-and-white ĽSNS party coat-of-arms on the left.² This balanced position of ĽSNS coat-of-arms indicates that the platform of ĽSNS is similar and equal to the values and priorities of the Slovak Republic. Moreover, there are two other signs, emphasizing the patriotism of ĽSNS:

1. the colour scheme pointing to the Slovak national colours (red, blue and white) – used in the national coat-of-arms, repeated in the tricolor stripe at the bottom of the photograph and also the three-coloured print.
2. The title of the party – '*Our* Slovakia' (emphasis by: JJ) – also communicates the alleged ĽSNS common interest in public welfare of all the citizens of Slovakia. However, as Cingerová, Dulebová and Štefančík (2021: 34) note, the use of personal and possessive pronouns, such as *we* and *our* is a sign of manipulative and stigmatizing language, which denominates who belongs to *US* and who does not.

² The original double cross, bearing direct resemblance with the Nazi heraldry was replaced in 2018 by a more neutral version of the Slovak coat-of-arms: Slovak double cross and national Slovak mountains (<https://www.kosiceonline.sk/lSNS-si-zmenila-znak-rovnoramenny-dvojkriz-nahradil-dvojkriz-a-trojv-sic>).

Both Trump's and Kotleba's slogans use the adverb 'again' to put forward an implied meaning that their countries are not currently 'great' or 'firmly standing' and need help to regain the significance and power they had lost during the previous governments.

Semiotic analysis of the euphemism: 'protection'

Another popular euphemism, that is used by politicians nationally and internationally, is the political euphemism of 'protection'. Donald Trump in his speeches often appeals to the urgent need *to protect* the USA and its culture, against his opponents. For example, in his January 6 speech, he claimed: “We're supposed *to protect* our country, support our country, support our Constitution, and *protect* our constitution” (Trump, 2021). In a similar fashion, in ĽSNS billboards, Marian Kotleba appeals to various fears of the electorate, and semiotically communicates the (urgent) need to protect Slovaks and their country. The most obvious example of this political euphemism is seen in photo 4:

Photo 4:

Text on the top right: “We speak clearly”

Text in the middle: “We will protect Slovakia from LGBT and (*sic.*) gender!”

Text at the bottom left: “Kotleba – Folk Party Our Slovakia” (a coat-of-arms)

Source: JJ.

Semiotically, the billboard transmits several layers of meanings:

- 1.The central slogan (“We will *protect* Slovakia against LGBT and gender!”) primarily communicates the need for “protection” from phenomena, such as (presumably negative) influence of sexual minorities and all the people, involved in equal gender politics, e.g., professional politicians and public figures advocating gender equality, amateur activists, role models, etc. on the morals and values of Slovak citizens.
- 2.Further, the metonymy (“we will protect *Slovakia*”) indicates, the whole Slovakia is endangered and needs protection. This exaggerated statement also represents a sort of hyperbole. Undoubtedly, not all the people in Slovakia need or require protection from LGBT community and gender advocates; certainly not the LGBT community itself.
- 3.Linguistically, plural pronoun (“*We* will protect...”) indicates the politician in the billboard (Marian Kotleba) represents a larger community or, rather a mass of people who will act in favour of Slovakia and its people and defend public safety. These anonymous defenders (“we”) are postulated as the stronghold of morals and good manners.
- 4.Moreover, the text of the billboard is insensitive and possibly deliberately insulting: the abbreviation LGBT is used incorrectly, ignoring the current form of the abbreviation, including more alternatives: LGBTIQ+.³ On the other hand, the meaning of the English text (“gender”) as used in the billboard is unclear – it alludes to gender politics and rights activists, however, the lack of any conjugation indicates the speaker does not care about the nuances of the word and rejects it as a whole. Both spelling inaccuracies communicates disinterest in the community, its principles and values.
- 5.Finally, another strong verbal meaning is communicated via the use of an exclamation mark, indicating excitement (Chandler, 2021), strong determination and perhaps threat (the trend of using exclamation marks is used in almost all ESNS billboards).

Another text in the billboard is represented by the circular ESNS coat-of-arms on the left, stating the last name of their leader and full name of the

³ Evolution of the term: LGB (pre-1990s), LGBT&Q (1990s), LGBTQA (A- asexual, 2020). <https://www.nationalgeographic.com/history/article/from-lgbt-to-lgbtqia-the-evolving-recognition-of-identity>

party. The coat-of-arms makes the impression of a seal, confirming the message of the billboard. The text at the right top, quite ironically to what has been said on unclear formulations, states another LSNS mission, repeated in many of their billboards: “We speak clearly”. Both the coat-of-arms and the slogan “We speak clearly” verbally indicate the will to stand for their programme and reject any form of compromise or tolerance.

In terms of other visual signs, the billboard again emphasizes patriotism, reinforced by the image of the Kriváň hill (a large symbol of Slovakia at the back). The third clear meaning is communicated by the flag of the EU, crossed out by red cross. It very clearly demonstrates the LSNS desire for the divorce Slovakia from the EU, which stands for the right of minorities, including sexual minorities.

The message, pointing out the need for protection of Slovakia, is even more dramatically put forward in another variant of LSNS billboard (see Photo 4):

Photo 5

Text in the middle: “Hands off Slovakia!”

English text in the caption below: “Yankees stay home!”

Text at the bottom: “Folk Party Our Slovakia”

Text at the bottom right: “Kotleba – Folk Party Our Slovakia” (coat-of-arms)

Source: JJ.

This billboard differs from the one in Photo 4; it is one of the few that lacks the leader's oversized photograph. Instead, it shows a cartoon paw-like left hand⁴ wrapped up in a fragment of the US state flag, attempting to grasp Slovakia (symbolized by a contour map). Semiotically, the billboard indicates the Americans are greedy for Slovakia (presumably the whole of Slovakia, as the billboard does not specify whether it is the Slovak natural riches, or other advancements, the billboard creators had on their mind), which can be also classified as overgeneralized, exaggerated statement. The overall impression of the billboard is scary (the wrinkled and emaciated hand with long nails resembles the hand of a witch or a monster) and evokes the feeling of fear in the viewer. The billboard in photo 5 indirectly, but very clearly, communicates a very urgent need for protection of Slovakia, and the protection is supposed to be coming from LSNS. Just like in photo 4, the billboard is politically incorrect: Yankee is a term, referring mostly to the Americans, living in the North-East of the USA. During the WWII, the term spread to Europe, and started to denominate all Americans, not only Northerners. However, it is viewed as pejorative and disrespectful (MW, 2023). Again, LSNS communicates here lack of interest in the Americans and their intentions and rejects them as a whole, as a potential threat to Slovakia.

Semiotic analysis of the hyperbole (overstatement): “the only party”

Hyperboles are also very popular ways in which political language can evoke strong emotions. Donald Trump often postulates himself to the position of the only option to preserve American values (Trump, 2021) and so does LSNS. As already discussed in subchapter 2.1.1, the billboard in photo 3 not only used political metaphors and euphemisms, but also very effectively reinforced the central political message by hyperbole, used in the caption: “As *the only parliamentary party*, we are not immersed in corruption”. To be immersed in corruption expresses very vividly the situation when somebody is *up to his ears* in some frauds, nepotism and bribery, etc. Semiotically, the adjective *the only* puts forward the meaning of certain exclusivity of LSNS and its exceptionally clear moral credit. Again, the slogan is accentuated by an exclamation mark, indicating excitement over the shared information. That semiotically again transmits the tone of urgency, and the need to consider LSNS as the only option if one wants to vote for a corruption-free political party.

⁴ Left hand used to symbolise weakness, decay and death (Symbolism of Hand 2023).

Photo 6 shows another hyperbole:

Photo 6

Text in the middle: “We reject immigrants because we love Slovakia!”

Text at the bottom: “Vote for number 24: The Kotlebas – Folk Party Our Slovakia”

Text at the bottom left: “Kotleba – Folk Party Our Slovakia” (coat-of-arms)

Source: JJ.

Except for other, already discussed semiotic symbols, photo 6 shows hyperbole (“we *love* Slovakia”), which can be taken as exaggeration intended to amplify the meaning and express emotions that accompany it (MW, 2023).

Semiotic analysis of dysphemisms: “anti-social individuals and parasites”

Donald Trump is proverbial for his use of very explicit and politically incorrect language. In his public speeches, he often calls his opponents “poll-stealers” and also employs other unevidenced claims that can be classified as **dysphemisms**. He depicts them as incompetent (“They have no idea. They have totally lost control”), manipulative (“they have used the pandemic as a way of defrauding the people in a proper election”) and deliberately mean (“Democrats enacted policies that shipped away our jobs, weakened our military, threw open our borders, and put America last”). He calls the Democrats by a variety of other insulting dysphemisms, such as “poll-stealers”. Finally, Trump uses statements, which fall off the categories of

hyperboles and dysphemisms and simply are not based on any factual evidence (lies): “I’ve been in two elections. I *won them both* and the second one, I won much bigger than the first.” To reinforce the lie, he uses many synonymic expressions for the expression fraud: such as: lie, hoax, rigged elections, a steal, or stolen elections:

- All of us here today do not want to see our election victory *stolen* by emboldened radical-left Democrats, which is what they’re doing. And *stolen* by the fake news media.
- We will stop the *steal*. Today I will lay out just some of the evidence proving that we won this election and we won it by a landslide. This was not a close election.
- As you know, the media has constantly asserted the outrageous *lie* that there was no evidence of widespread *fraud*...
- The states *got defrauded*. They were given false information. They voted on it. Now they want to recertify.
- We will not be intimidated into accepting the *hoaxes* and the *lies* that we’ve been forced to believe.
- For years, Democrats have gotten away with *election fraud* and weak Republicans. (Trump, 2021)

The expression *fraud* is mentioned twenty-two times, the expression “steal” is repeated four times, the expression hoax or hoax-ed” is mentioned once and “rigged elections” four times. By repeating, Trump pragmatically attempted to plant and reinforce the idea of fraud into his audience and prepare an excuse for their invasion to the Congress building later that afternoon.

Marian Kotleba also does not hold back on the use of strong language. Photo 7 demonstrates another interesting use of hyperbole:

Photo 7:

Text on the top right: “We speak clearly”

Text in the middle: “We will find a way with anti-social individuals and parasites!”

Text in the bottom left: “Kotleba – Folk Party Our Slovakia” (coat-of-arms)

Text on the bottom right: “Vote for number 21: The Kotlebas – Folk Party Our Slovakia”

Source: JJ.

Verbally, the central message of the billboard uses a euphemism “We will find way” or “We will get our ducks in a row with anti-social individuals and parasites” (translated by: JJ), which is emphasized by the exclamation mark at the end of the statement, indicating excitement and determination. What could be the intended meaning of the utterance *we will find way with*, is a variety of precautions: cutting unemployment support and benefits, more police surveillance, more strict laws against people living at a subsistence level, etc. František Tanko (2023), the head of The Roma Union in Slovakia, has already vigorously protested against the hidden agenda of the billboard. However, Kotleba is on safe ground here as figurative language is not meant to be taken literally and it is very difficult to prove the intended meaning is a race crime against the Roma minority. Charges have already been pressed against Marian Kotleba (Weisenbacher, 2023), however, just like in Trump's January 6 speech, it will be very difficult to prove the intended meaning of euphemisms and dysphemisms.

Non-verbal aspects of the billboard, in the same repetitive way as in photo 3, point out patriotism (showing the Kriváň hill, the coat-of-arms of the party – double cross above three Tatra hills and tricolour).

Discussion

Through a linguistic and semiotic analysis of selected political slogans of Donald Trump's (used in his 2016, 2020 and 2024 presidential campaigns and in January 6 speech) and ĽSNS political slogans used in their campaign

billboards for 2023 Slovak parliamentary elections, we have shown that, among other linguistic means of manipulation (elaborated by Štefančík et al. 2021), Slovak and US politicians make very effective use of dysphemisms, euphemisms and hyperboles to underpin their pragmatic logics.

Euphemisms (...*to make way* with parasites; *Hands off Slovakia*; We will *protect* Slovakia and attempts to *protect* our country, support our country, support our Constitution, and *protect* our constitution) serve, as suggested by Zhao and Dong (2010) to disguise the meaning, which could be understood as inhumane, counter-human rights or too rightwing by ĽSNS or, Trump's political opponents.

Hyperboles (*The only party* that has not been immersed in politics) were used to appeal to the exclusivity of the agent and represent it as the only option for those who value fair-play and corruption-free politics.

However, dysphemisms were used differently by ĽSNS representative Marian Kotleba and Republican candidate Donald Trump. Whereas Trump deliberately avoids politically correct language and uses dysphemisms to directly insult his opponents (the Democrats, whom he called *poll-stealers* and *frauds*; Trump, 2021), Kotleba uses dysphemisms (*parasites*, *anti-social individuals*) as a form of disguise, to avoid more direct allusions to the Roma, social and perhaps also other minorities. Moreover, both politicians use dysphemism in the public political space with one more pragmatic aim: to de-sensitise the public by frequent exposition of strong language and accept it as a fact. That reminds of Aldous Huxley novel *Brave New World* (1932), where people were taught to accept controversial ideas via constant repetitions in their sleep or effective marketing techniques, based on extreme exposure to marketing strategies in advertising.

Manipulative use of figurative language can be considered a benign form of political discourse, because the means through which the populist achieves his methods often occur on the verge of good taste, or the law, and can lead to the decline of democracy (Cingerová, Dulebová, Štefančík 2021: 35). They also contribute significantly to what Moffitt (2018) refers to as the era of 'post-truth politics', where emotions run over facts. The authors of the study see potential expansion of the research in creating a broader research corpus of political slogans, mapping the whole campaign or the selected politicians.

Conclusion

There are various ways to distort the truth. Donald Trump, experienced veteran of political speeches and campaigns, through his pragmatic rhetoric, is

able to manipulate the emotions of the mob like a virtuoso. Marian Kotleba uses similar techniques to transmit intended meanings, disguise inhumane and counter-civil rights messages, and de-sensitise the general public towards strong and politically incorrect language.

As we have already discussed (Javorčíková 2021), the language of politicians is becoming an increasingly powerful tool for the dissemination of indirect political messages, but also of political (un)culture. A politician can effectively manipulate the public via a complex of linguistic and semiotic signs. Therefore, the viewer of such manipulative political discourse must be doubly alert, must constantly cultivate his or her ability to think critically, based on the analysis of context, the confrontation of known and new information, but above all on the separation of the factual, linguistic and emotional components of the statement. Therefore, the critical perception of public speeches poses challenges, not only for political scientists, but also for educators, cultural studies and linguists. Experts confirm that, critical reading and thinking, as well as knowledge of cultural contexts are among the key global skills required in modern times (Pecníková, Slatinská 2016; Zelenková, Hanesová 2020; Pondelíková 2021).

Thus, politicians should not be tolerated by the civil and professional public when they are vague and ambiguous in meanings, enabling and potentially inciting expressions of hatred or even violence. In order to achieve this, critical listeners, readers and thinkers, in both native and foreign languages, who are aware of cultural contexts (Kolečani-Lenčová 2020) need to be cultivated. Moreover, politicians should be confronted with the content of their public speeches, their literal and implied meanings. Otherwise, political culture will find itself in danger of losing its essence, which lies on fairness and truth in political discourse.

Funding acknowledgement:

Memory of European Capitals and KEGA 008UMB-4/2022: University education as a gateway to thinking: integration of reading, academic and critical skills as a precondition to intellectual capital of universities and internationalisation of education.

Corpus resources:

- ABCARIAN, R. (2019): MAGA hats and blackface are different forms of expression, but they share a certain unfortunate DNA. In: *Los Angeles Times*, 5.2.2019, <<https://www.latimes.com/local/abcarian/la-me-abcarian-maga-hat-20190205-story.html>> [20. 10. 2023].
- BLAKE, J. (2021): What Trump said before his supporters stormed the Capitol, annotated. In: *The Washington Post*, 11.1.2021, <<https://nsarchive.gwu.edu/themes/custom/nsarchive/templates/pdfs/web/viewer.html?file=https%3A%2F%2Fnsarchive.gwu.edu%2Fsites%2Fdefault%2Ffiles%2Fdocuments%2Fqxf56q-o0zwb%2F05.pdf>> [03. 09. 2023].
- BUSY BEAVER BUTTON MUSEUM (2023): Let's Make America Great Again button. In: *Source: Busy Beaver Button Museum*, 2023. <<https://www.buttonmuseum.org/buttons/reagan-lets-make-america-great-again>> [03. 09. 2023].
- MAGA (2023): Teen 'attacked' for wearing 'Make America Great Again' hat, <<https://www.bbc.com/news/world-us-canada-44732099>> [03. 9. 2023].
- MW (2023): *Merriam Webster Dictionary: Allusion – walk down – fight*. <<https://www.merriam-webster.com/>> [01. 09. 2023].
- REAGAN, R. (1980): Acceptance of the Republican Nomination for President: July 17, 1980. PBS. *Archived from the original on January 26, 2021*. Retrieved February 4, 2020.
- SPODAK, C. (2017): How the Trump hat became an icon. In: *CNN Politics*. In: <<https://edition.cnn.com/2017/02/17/politics/donald-trump-make-america-great-again-iconic-hat/index.html>> [17.2.2017].
- TANKO, F. (2023): Politické strany si nesmú prihríevať polievočku na úkor chudobných, reagujú Rómovia na Kotlebove billboardy. In: *SITA webnoviny*, 9.8.2023, <<https://sita.sk/politicke-strany-si-nesmu-prihrievat-polievočku-na-ukor-chudobnych-reaguju-romovia-na-kotlebove-billboardy/>> [10. 10. 2023].
- THE CONVERSATION. (2023): Why Trump's Make America Great Again hat makes a dangerous souvenir for foreign politicians. In: *The Conversation*, <<https://theconversation.com/why-trumps-make-america-great-again-hat-makes-a-dangerous-souvenir-for-foreign-politicians-139296>> [3. 9. 2023].
- TRUMP, D. (2021): *Complete speech*. <<https://www.npr.org/2021/02/10/966396848/read-trumps-jan-6-speech-a-key-part-of-impeachment-trial>> [3. 1. 2022].

- UNITED STATES STUDIES CENTRE. (2019): *Reagan: Making America Great for the First Time (video)*, <<https://www.ussc.edu.au/reagan-making-america-great-the-first-time>> [3. 9. 2023].
- VOLBY. (2023): Zoznam politických strán. In: *aktuality.sk*, <<https://www.aktuality.sk/udalost/volby-2023/strany/>> [3. 9. 2023].
- WEISENBACHER, I. (2023): Tlačová správa riaditeľ Inštitútu ľudských práv, 9.8.2023, <<https://www.ludskeprava.sk/#sthash.VWURIF-C4.dpbs>> [10. 10. 2023].

References

- CHANDLER, D. (2021): *The Basics of Semiotics*. London: Routledge.
- CINGEROVÁ, N.; DULEBOVÁ, I.; ŠTEFANČÍK, R. (2021): *Politická lingvistika*. Bratislava: EKONÓM.
- EDDITGTON, S. M. (2018): The Communicative Constitution of Hate Organizations Online: A Semantic Network Analysis of 'Make America Great Again'. *Social Media + Society*, 4(3). <https://doi.org/10.1177/2056305118790763>
- HAMED, D. M. (2021): Trump's January 6 Address: Hate Speech or Freedom of Speech? A Transdisciplinary Study. *Journal of Humanities and Applied Social Sciences*, 4(5): 438-456. <https://doi.org/10.1108/JHASS-03-2021-0055>
- JAVORČÍKOVÁ, J. (2021): Clinton, Bush, Obama, Trump, Biden: political rhetoric of inaugural addresses. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika na pomedzí lingvistiky a politológie VI*. Bratislava: EKONÓM, pp. 152-171.
- KOLEČANI-LENČOVÁ, I. (2020): Linguistic Landscape and Reading Comprehension in foreign Language Teaching. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 10(1): 160-164.
- MOFFIT, E. (2018): The Populism/Anti-Populism Divide in Western Europe. *Democratic Theory-An Interdisciplinary Journal*, 5(2): 1-16. <https://doi.org/10.3167/dt.2018.050202>
- NIEHR, T. (2014): *Einführung in die Politolinguistik. Gegenstände und Methoden*. Göttingen: Vanderhoeck and Ruprecht.
- PECNÍKOVÁ, J.; SLATINSKÁ, A. (2016): Socio-cultural discourse of competencies and barriers in intercultural communication. In: SCHEVCHENKO, V. (ed.): *Formation and Transformation of Discourses*, Samara National Research University, pp. 255–262.

- PONDELÍKOVÁ, I. (2021): *Kultúra – identita – občianstvo v kontexte transformácie Slovenska 15 rokov po vstupe do EÚ*. Banská Bystrica: Koprint.
- ŠTEFANČÍK, R. (2021): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie VI*. Bratislava: EKONÓM.
- ŠTULAJTEROVÁ, A. (2018): Otherness in personal and political identity of the last two first ladies in the USA. In: HOHN, E. (ed.): *Experience of Otherness*. Bratislava: Z–F Lingua, pp. 92–101.
- ZELENKOVÁ, A.; HANESOVÁ, D. (2019): Intercultural Competence of University Teachers: a Challenge for Internalisation. *JoLaCe*, 7(1): 1-18. <https://doi.org/10.2478/jolace-2019-0001>
- ZAVRL, I. (2016): Sprache der Politik – nützliche Zweideutigkeit. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.). *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, pp. 17-20.
- ZHAO, X.; DONG, J. (2010): Study on the Features of English Political Euphemism and its Social Functions. In: *English Language Teaching*, 3(1): 118-121. <https://doi.org/10.5539/elt.v3n1p118>

Contact:

doc. PaedDr. Jana Javorčíková, PhD.

Katedra anglistiky a amerikanistiky,
Filozofická fakulta
Univerzita Mateja Bela v Banskej
Bystrici, Slovensko

Department of English and American
Studies, Faculty of Arts
Matej Bel University in Banská
Bystrica Slovakia

Email Address: jana.javorcikova@umb.sk

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0132-232X>

Mgr. Richard Gramanich Stromacher

Katedra anglistiky a amerikanistiky,
Filozofická fakulta
Univerzita Mateja Bela v Banskej By-
strici, Slovensko

Department of English and American
Studies, Faculty of Arts
Matej Bel University in Banská
Bystrica Slovakia

Email Address: rstromacher@umb.sk

Kritické myslenie a jazyk politiky

Jana Javorčíková – Jakub Kundra

Abstract

Critical Thinking and the Language of Politics. *The study presents the results of theoretical research. It analyses the principles of critical thinking as proposed by George Orwell in his essays *Politics and Language* (1946), in the context of contemporary theories of critical thinking, especially those of Richard Paul and Linda Elder. We conclude that various attempts at manipulation can be identified in political language. Our thinking assumes that it is to the language of politics that the criteria of critical thinking need to be applied.*

Keywords: critical discourse analysis (CDA), political discourse, manipulation, political philosophy, language, politics.

Kľúčové slová: kritická analýza diskurzu (CDA), politický diskurz, manipulácia, politická filozofia, jazyk, politika.

Úvod

Svet politiky je svetom jazyka. Niehr (2014), Kilian (1997), Zavrl (2016) a mnohí iní svetoví lingvisti a politológovia dokonca uvažujú, že jazyk je najdôležitejším politickým nástrojom a sprievodným javom politiky, nakoľko takmer každý politický akt musí byť sprostredkovaný jazykom. Cingarová, Dulebová a Štefančík (2021: 39-40) rozlišujú až štyri funkcie jazyka politiky: persuzívnu (ovplyvňujúcu názory adresátov), informatívnu (poskytujúcu dáta, týkajúce sa politických posolstiev), integratívnu (vyjadrujúcu kolektívne postoje a presvedčenia), regulatívnu (jazyk usmerňujúcich dokumentov, napr. zákonov, kontrolujúcich vzťahy medzi vládou a občanmi) a inštrumentálnu (vzťahujúcu sa na jazyk požiadaviek, napr. formou manifestov, petícií a pod.). Orientácia v takýchto vzájomne zosúvisiacich funkciách jazyka nie je jednoduchá. Politici ich často využívajú aj manipulatívne, napĺňajúc rôzne pragmatické ciele svojho programu (napr. zdôraznenie pozitív a neutralizovanie negatív a pod.). Jedným z prvých moderných analytikov verejného jazyka a jazyka politiky bol anglický spisovateľ George Orwell (1903-1950), ktorý vo svojich umeleckých dielach (*1984*, 1949 a *Zvieracia farma*, 1946) varoval pred manipuláciou prostredníctvom jazyka

V nasledujúcom texte vysvetľujeme princípy korektného a nekorektného využívania jazyka v politike (uplatňujúceho princípy kritického myslenia) tak, ako ich navrhuje Orwell v eseji *Politika a jazyk* (1946), v kontexte súčasných teórií kritického myslenia, formulovaných predovšetkým Richardom Paulom a Lindou Elderovou (2010).

Teoretické východiská a metodologická základňa výskumu: definície kritického myslenia a Orwellove parametre politického jazyka

Orwell, podobne ako G. B. Shaw chápal jazyk ako jeden z nástrojov zlepšovania spoločnosti. Vo svojich esejach, ako aj najznámejších literárnych dielach apeloval na zbavenie sa všetkých neesenciálnych parajavov a dôslednú logickú revíziu jazyka, s cieľom dosiahnuť čo najväčšiu jasnosť a zrozumiteľnosť. V nasledujúcej podkapitole predstavíme Orwellove parametre nevhodného politického jazyka, ktoré porovnáme so súčasnými definíciami kritického myslenia.

Orwell – esejista: *Politika a jazyk* (1946)

Vo svojej najznámejšej eseji, zacielenej priamo na politický jazyk, Orwell prináša deväť komentovaných príkladov nejasného politického jazyka. Ich slabé stránky vidí v dvoch príčinách:

- 1) V obsahovej vyprázdnenosti vyjadrení, ku ktorej dochádza pri používaní klišé a „ošúchaného obrazového vyjadrovania“, za ktoré Orwell považuje „ošúchané metafory“, napr. *zasadzovať sa o niečo, vyložiť karty na stôl, zlomiť odpor, stáť po boku, hrať niekomu do karát, prihrievať si polievocku* a pod. (Orwell: 119-120).
- 2) V „nedostatku presnosti“ (Orwell: 119), ku ktorému dochádza, ak rečníkovi nezáleží na tom, či jeho slová „vôbec ničो znamenajú“ (Orwell: 120). Nástrojmi nepresnosti sú podľa Orwella tzv. „operátory“, čiže „slovné protézy“ (Orwell: 121). Medzi operátory Orwell zaraďuje:
 - nahrádzanie jednoduchého slovného vyjadrenia komplikovanejšie znejúcimi frázami (napr. *prísť do tesného kontaktu s niečím*),
 - trpným rodom a nahrádzaním slovesného vyjadrenia menným (napr. *vykonať kontrolu* namiesto *skontrolovať*),
 - neopodstatnené predpony a prípony (napr. predponu *de-* a príponou *-izmus* alebo *-ácia*, napr. ako v slove: *pacifikácia*),
 - využívanie tzv. „zvučných banalít“ (napr. *cieľ hodný našich snažení*),

- pompézne vyjadrovanie, t.j. využívanie cudzích slov tam, kde je možné využiť rozšírené národné slovo (napr. *fenomén* namiesto *jav*, *eliminovať* namiesto *zničiť*, *zastaviť*),
- nič neznamenajúce slová (napr. *fašizmus* ako vágne označenie „niečoho nežiaduceho“, Orwell: 123).
- nonsensy (napr. zámena slov: *nápodobný* za *nepodobný*)
- zmiešané metafory (napr. *prušiacka čižma zapadla do pažeráka zabudnutia*, Orwell: 125),
- politické eufemizmy (napr. *obsadenie územia* verzus *úprava hraníc*).

Obidva jazyky Orwell považuje za charakteristické pre všetku (súdobú, pozn: JJ) politickú literatúru, ktorej vyčíta predformátované, tzv. „konfekčné“ frázy (Orwell: 125), ktoré vytvárajú dojem ľubozvučnosti (Orwell: 125), avšak za cenu cielenej alebo nezámiernej nejasnosti. Na ilustráciu používa protiklad vyjadrení:

Myslím si (jasné) verzus: *Podľa môjho názoru nemožno vylúčiť predpoklad, že...* (nejasné)

Orwell navrhuje aj riešenie: „pred prívalom konfekčných fráz (...) si možno ochrániť myseľ iba tak, že budeme pred nimi neustále na stráži...“ (Orwell: 129), pretože zo všetkého najdôležitejšie je, aby „význam diktoval slová, a nie naopak“ (Orwell: 130). Formuluje tiež päť zjedušujúcich pravidiel, ktoré majú autora priviesť ku kritickej revízii svojho textu:

1. Nikdy nepouži metaforu, prirovnanie alebo iný rečový obrat, ktorý často vídaš v tlači.
2. Nikdy nepouži cudzie slovo, kde stačí domáce.
3. Ak sa dá slovo vynechať, vždy ho vynechaj.
4. Nikdy nepouži trpný rod, ak sa dá použiť činný.
5. Radšej poruš ktorékoľvek z týchto pravidiel, ako by si mal povedať čosi barbarské (Orwell: 130-131).

Kritické myslenie

Sternberg a kol. (2007) považujú kritické myslenie za cieľavedomé myslenie vyššieho radu, ktoré zahŕňa vyššie kognitívne procesy, ako je hodnotenie, analýza a syntéza. Michael Scriven a Richard Paul, uznávaní odborníci v oblasti kritického myslenia, definujú tento pojem ako intelektuálne disciplinovaný proces aktívnej aplikácie, analýzy, syntézy a vyhodnocovania zhromaždených informácií pozorovaním, skúsenosťou, reflexiou, alebo

uvažovaním za účelom správneho úsudku a konania (The Foundation for Critical Thinking, n. d.). Podľa kognitívneho vedca, Daniela Willinghama (2008) kritické myslenie pozostáva z nezaujatého uvažovania, videnia oboch strán problému, otvorenosti novým myšlienkam, podloženia názorov dôkazmi, riešenia problémov a vyvodzovania správnych záverov. Tieto definície sa navzájom nevylučujú ako protichodné, ale skôr sa dopĺňajú a zvyšujú vyššie kognitívne procesy ako základ kritického myslenia.

Jedným z najvýraznejších osobností výskumu kritického myslenia v súčasnosti je už zmieňovaný Richard Paul, ktorý vypracoval tzv. pauliánsky rámec kritického myslenia. Tento zahŕňa viaceré intelektuálne normy, ktoré slúžia ako usmernenie pri hodnotení vlastného myslenia kriticky mysliacich ľudí. Ide o tridsaťpäť okótovaných aspektov alebo výchovných stratégií:

S1 po S9: afektívne stratégie

S-10 po S-26: kognitívne stratégie - makrozručnosti

S-27 po S-35: kognitívne stratégie – mikrozručnosti.

Konkrétne Paul ako afektívne stratégie kritického myslenia zadefinoval:

1. samostatné myslenie
2. rozvíjanie náhľadu do egocentrizmu alebo sociocentrizmu
3. uplatňovanie spravodlivého prístupu
4. skúmanie myšlienok, ktoré sú základom pocitov, a pocitov, ktoré sú základom myslenia
5. rozvíjanie intelektuálnej pokory a pozastavenie posudzovania
6. rozvíjanie intelektuálnej odvahy
7. rozvíjanie intelektuálnej dobrej viery alebo integrity
8. rozvíjanie intelektuálnej vytrvalosti
9. rozvíjanie dôvery v rozum

Medzi kognitívne stratégie – makrozručnosti Paul zaradil:

1. spresnenie zovšeobecnení a vyhýbanie sa prílišným zjednodušeniam.
2. porovnávanie analogických situácií: prenos poznatkov do nových súvislostí
3. rozvíjanie vlastnej perspektívy: vytváranie alebo skúmanie presvedčení, argumentov alebo teórií
4. objasňovanie otázok, záverov alebo presvedčení
5. objasňovanie a analyzovanie významov slov alebo slovných spojení
6. vypracovanie kritérií hodnotenia: objasnenie hodnôt a noriem
7. hodnotenie dôveryhodnosti zdrojov informácií

8. hĺbkové kladenie otázok: kladenie a sledovanie základných alebo významných otázok
9. analyzovanie alebo hodnotenie argumentov, interpretácií, presvedčení alebo teórií
10. vytváranie alebo posudzovanie riešení
11. analyzovanie alebo hodnotenie činností alebo politik
12. kritické čítanie: objasňovanie alebo kritika textov
13. kritické počúvanie: umenie tichého dialógu
14. vytváranie interdisciplinárnych prepojení
15. praktizovanie sokratovskej diskusie: objasňovanie a spochybňovanie presvedčení, teórií alebo perspektív
16. dialogické uvažovanie: porovnávanie perspektív, interpretácií alebo teórií
17. dialektické uvažovanie: hodnotenie perspektív, interpretácií alebo teórií

Medzi mikrozručnosti Paul priraduje:

1. porovnávanie a porovnávanie ideálov so skutočnou praxou.
2. presné myslenie o myslení: používanie kritickej slovnej zásoby
3. všímať si významné podobnosti a rozdiely
4. skúmanie alebo hodnotenie predpokladov
5. rozlišovanie relevantných a irelevantných faktov
6. vyvodzovanie hodnoverných záverov, predpovedí alebo interpretácií
7. zdôvodňovanie a hodnotenie dôkazov a údajných skutočností
8. rozpoznávanie rozporov
9. skúmanie dôsledkov a dôsledkov

(Elder a Paul 1977; Paul 1995, 2013; Paul a Elder, 2006).

Porovnanie kritérií politického jazyka podľa Georga Orwella a Richarda Paula

Pauliánsky rámec kritického myslenia nadväzuje na a priamo využíva pôvodné Orwellove kritériá v týchto atribútoch:

Afektívne stratégie: Orwell, rovnako ako Paul vyžadoval od kritického čitateľa a čitateľky intelektuálnu nezávislosť, odvahu, vytrvalosť a vieru v rozum, ako aj vhl'ad do emócií, skrytých za prezentovanou myšlienkou. Paul navyiac zadefinoval ako afektívnu stratégiu aj intelektuálnu pokoru a vzdanie sa súdu v relevantnom prípade, ktoré Orwell nezohľadnil.

Kognitívne stratégie – makrozručnosti: Orwell, rovnako ako Paul zdôrazňoval podrobný prieskum argumentácie, vyjasnenie prezentovaných javov, záverov aj východísk a najmä analýzu a objasnenie využívaných jazykových prostriedkov, celkové kritické čítanie a počúvanie, Praktizovanie Sokratovského dialógu – dialogicky aj dialekticky (s textom, alebo hovoriacim, pozn. JJ.). Paul tento zoznam spresňuje a rozširuje o: elimináciu neopodstatnených zovšeobecnení a zjednodušení, analýze analógií a ich opodstatnenosti, vytvorenie kritérií hodnotenia správnosti informácií, zhodnotenie hodnovernosti prezentovaných informácií a vytvorenie interdisciplinárnych prepojení.

Kognitívne stratégie – mikrozručnosti: Orwell, rovnako ako Paul požadoval kritické zhodnotenie podobností a rozdielov, analýzu predpokladov a východísk argumentácie, ako aj jej významových valencií a možných interpretácií. Obaja žiadali odhaľovanie rozporov v priamej argumentácii aj nepriamych implikáciách. Paul však rozvil oblasť mikrozručností o metajazyk: vedomé myslenie o myslení, zvedomovanie si samotného aktu kritického myslenia.

Záver

V politickom jazyku existuje veľa možností, ako nezámerne, no zväčša zámerne zakrývať skutočný význam slov a dosiahnuť pragmatické ciele politickej manipulácie. Práve na jazyk politiky je potrebné uplatňovať kritériá kritického myslenia, ktoré definoval už George Orwell v eseji Jazyk a politika (1946) a neskôr rozvil a doplnil Richard Paul (2010). Na rozdiel od bežného vnímania populárnej frázy „kritické myslenie“ však pri procese kritického myslenia ide o komplexný súbor stratégií a zručností, ktorý čitateľom, resp. poslucháčom a autorom textov pomôže lepšie uchopiť prezentovanú myšlienku, prípadne odhaliť zámernú, či nezámernú nejasnosť komunikátu. Lepšie povedomie o stratégiách a zručnostiach kritického myslenia tak môžeme považovať za meta-zručnosti a informácie, akési „myslenie o myslení“, ktoré prispeje ku kvalitnejšiemu pochopeniu prezentovaného politického jazyka a zabráni politickej manipulácii.

Kritický prístup k prezentovaným informáciám je potrebné kultivovať už od najnižších stupňov vzdelávania (porovnaj: Kolečáni-Lenčová 2020; Štulajterová, 2018 a Pecníková, Slatinská 2016, ako aj Pondelíková 2021), pretože kritické myslenie je viac, ako jednotlivá zručnosť skôr komplexná forma životného štýlu.

Poznámka:

Tento článok je výstupom projektu KEGA 008UMB-4/2022 (Kultúrna a edukačná agentúra Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR) s názvom "Univerzitné vzdelávanie ako brána k mysleniu: (2022 - 2024): "Integrácia čitateľských, akademických a kritických zručností ako predpoklad intelektuálneho kapitálu univerzít a internacionalizácie vzdelávania".

Literatúra

- CINGEROVÁ, N.; DULEBOVÁ, I.; ŠTEFANČÍK, R. (2021): *Politická lingvistika*. Bratislava: EKONÓM.
- ELDER, L.; PAUL, R. (1996): *The Analysis and Assessment of Thinking*. Tomales: Foundation for Critical Thinking.
- ELDER, L.; PAUL, R. (1997): Critical Thinking: Crucial Distinctions for Questioning. *Journal of Developmental Education*, 21(2): 34–35.
- KILIAN, J. (1997): *Demokratische Sprache zwischen Tradition Neuanfang. Am Beispiel des Grundrechte-Diskurses 1948/49*. Tübingen: Max Niemeyer Verlag.
- KOLEČÁNI-LENČOVÁ, I. (2020): Linguistic Landscape and Reading Comprehension in foreign Language Teaching. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research*, 10(1): 160–164.
- NIEHR, T. (2014): *Einführung in die Politolinguistik. Gegenstände und Methoden*. Göttingen: Vandenhoeck and Ruprecht.
- ORWELL, G. (1946): Jazyk a politika. In: *Ako som strieľal slona a iné eseje*. Prel. Ján Vilikovsky (2003). Bratislava: Odeon. s. 117-131.
- PAUL, R. (1995): *Critical Thinking: How to Prepare Students for a Rapidly Changing World*. New York: Foundation for Critical Thinking.
- PAUL, R.; BINKER, et al. (1995): *Critical Thinking Handbook: High School: (A Guide for Redesigning Instructions)*. Santa Rosa: Foundation for Critical Thinking.
- PAUL, R.; ELDER, L. (2006): *The Thinker's Guide to The Art of Socratic Questioning*. Tomales: The Foundation for Critical Thinking.
- PAUL, R. (2005): *Critical Thinking: What? Why? How?* January 6, 2021, <<https://ctwhatwhyhow.weebly.com/richard-paul.html>> [10. 10. 2023].
- PAUL, R.; ELDER, L. (2010). *The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools*. Dillon Beach: Foundation for Critical Thinking Press.
- PECNÍKOVÁ, J.; SLATINSKÁ, A. (2016): Socio-cultural discourse of competencies and barriers in intercultural communication. In:

- SCHEVCHENKO, V. (ed.). *Formation and Transformation of Discourses*, Samara National Research University, s. 255-262.
- PONDELÍKOVÁ, I. (2021): *Kultúra – identita – občianstvo v kontexte transformácie Slovenska 15 rokov po vstupe do EÚ*. Banská Bystrica: Koprint.
- STERNBERG, R. J; ROEDIGER III., H. L.; HALPERN, D. F. (2007): *Critical Thinking in Psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.
- ŠTULAJTEROVÁ, A. (2018): Otherness in personal and political identity of the last two first ladies in the USA. In: HOHN, E. (ed.): *Experience of Otherness*. Bratislava: Z-F Lingua, s. 92-101.
- WILLINGHAM, D. T. (2008): Critical Thinking: Why Is it so Hard to Teach? *Arts Education Policy Review*, 109(4): 21-32. <https://doi.org/10.3200/AEPR.109.4.21-32>
- WEISENBACHER, I. (2023): Tlačová správa riaditeľ Inštitútu ľudských práv, <<https://www.ludskeprava.sk/#sthash.VWURIFC4.dpbs>> [19. 10. 2023].
- ZELENKOVÁ, A.; HANESOVÁ, D. (2019): Intercultural Competence of University Teachers: a Challenge for Internalisation. *JoLaCe*. 7(1): 1-18. <https://doi.org/10.2478/jolace-2019-0001>
- ZAVRL, I. (2016): Sprache der Politik – nützliche Zweideutigkeit. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.). *Jazyk a politika. Na pomedzi lingvistiky a ekológie*. Bratislava: EKONÓM, s. 17-20.

Kontakt:

doc. PaedDr. Jana Javorčíková, PhD.

Katedra anglistiky a amerikanistiky

Filozofická fakulta

Univerzita Mateja Bela v Banskej
Bystrici

Department of English and American Studies

Faculty of Arts

Matej Bel University in Banská
Bystrica

Email Address: jana.javorcikova@umb.sk

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-0132-232X>

Mgr. Jakub Kundra

Katedra anglického jazyka a literatúry	Department of English language and literature
Pedagogická fakulta	Faculty of Education
Univerzita Komenského v Bratislave	Comenius University Bratislava

Email Address: jakub.kundra@uniba.sk

Understanding Corruption Through Political Rhetoric

Ivana Kapráliková

Abstract

Corruption cases involving politicians stand out because the accused politicians have more power to deny or tackle such accusations. The article aims to disclose to what extent the corruption scandals can be politicized and what are the real consequences of them in connection with the political culture of the country. By descriptive qualitative analysis of the political discourse in the context of corruption scandals of selected contemporary Czech and Slovak politicians, we also aim to answer how power relations can take a role in corruption discourse. In order to make our analysis more transparent quantitative term frequency analysis is conducted over the samples of reactions of the prominent politicians to the corruption accusations.

Keywords: corruption, political discourse, political victimhood, political marketing.

Introduction

Corruption and its various forms are also almost daily topic of political and public debate, which is strongly shaped and directed by the media. For journalists, corruption, especially in the case of high-ranking politicians, is a desirable topic. On the one hand, we can read and watch reports about acts of corruption, on the other hand, political proclamations about the fight against corruption.

The corruption issue has catapulted from the margins of academic and policy discourse on international affairs to a position as one of the central problems facing transition economies and the developing world today as part of an overall focus on governance in international political economy (Bukovansky, 2006).

Corruption is not only a well-known lexical expression, it is also a social phenomenon (Khondker, 2006; Collier, 2002) researched by scholars from different fields and from different standpoints. However, the study of corruption from the perspective of language has not enjoyed adequate

research and if so, it focuses on the most chronic countries suffering from corruption the most (e.g. African countries: Adebani, 2012; Ogunmuyiwa, 2015; Krisagbedo et al., 2021).

Breit (2011) employs the tools of critical analysis of media texts with a focus on the discursive construction of corruption. Using media texts on corruption as data, he questions the appropriateness of the discourses and discursive features of media texts. The thesis, which has Norway as context, discursively challenged the ideology and the effect of institutional arrangements and systems of domination on individuals and organizations.

The transformation of corruption in the Albania public sphere during the period 1991–2005 is the focus of Kajsu's research (2013). His paper shows how different articulations of corruption supported different agendas. He argues that through a discourse analysis of corruption it is possible to politicize the concept of corruption instead of reducing it to a static and inherent feature of Albanian culture and society. Although, the works of Breit (2011) and Kajsu (2013) employ (critical) discourse analysis approach, their frameworks and results are not grounded in linguistics.

From a more lexical perspective, Orpin (2005) employs critical discourse analysis and corpus linguistics to investigate corruption. The paper reports on a study of a group of words semantically related to corruption. Using corpus methodology to manipulate the data, she highlights connotational differences among the words like bribery, corruption, cronyism, graft, impropriety (ies), malpractice(s), nepotism, and sleaze. The paper argues that words (such as corruption) with a noticeably negative connotation tend to be discursively foregrounded when referring to corrupt activities that take place outside of Britain, while less negative words (such as sleaze) are used when referring to similar activities in British contexts. This conclusion appears to substantiate Anders and Nuijten's position that 'there is tendency to treat corruption in the more developed parts of the world as incidental' (Anders and Nuijten, 2007, p.3).

A free series of four texts on the anti-corruption rhetoric of Czech politicians is presented by Naxera (2021) where he explains the breadth and ambiguity of the term "corruption" and also shows how anti-corruption rhetoric can overshadow all other political topics in the debate.

Research aims

Our aim was to observe what kind of statements the politicians try to establish as true and how power relations can take a role in their corruption discourse or to what extent such serious issues can be politicized. Therefore,

the focus is on discourse associated with corruption, especially the one following disclosure of scandals. In view of this, emphasis is given to official statements issued after corruption scandals, in particular as a strategic response from the accused politicians. For this purpose, we have formulated the following research question:

RQ: What are the reactions of the prominent Slovak and Czech politicians to the allegations of corruption?

The data is presented in the form of adjacency pairs showcasing reactions to accusations of corruption practices of a particular politician and counter reactions among the political representatives.

Methodology

There is an importance of critical discourse analysis to examine the politicians' reactions to allegations of any kind, but especially those that seriously violate the law or the principles of ethics, integrity and morality.

Perceiving oneself to be a victim in face of criticism is a common identity position in politics. Armaly and Anders (2022) state that victimhood is a central theme of modern political messaging. Thus, in our paper, within our discourse analysis, we have focused also on manifestations of political victimhood: either an egocentric one entailing only perceptions of one's own victimhood, and one focused on blaming "the system." (Armaly and Enders, 2022, *ibid*).

The data was collected through the Czech and Slovak media – websites of the newspapers, journals, institutions and commentators' blogs. The sources were obtained through an internet search and open access library with a random search. We kept in mind that results of research should be neutral so that certain principles can be set out that have generalization value, regardless of time and context at any given time.

Interpretation of results

Czechia

Andrej Babiš, former Prime Minister of Czechia, chairman of Action of Dissatisfied Citizens (ANO 2011)

Babiš, in his election campaign in 2017 railed against the old order, where *"the vision of the state has been replaced by lobbyists, selfish interests and*

corruption, where the state is run by people who can see no further than their own term in office and who, as a rule, look at politics as a clever way to multiply their bank balance as quickly as possible". (forum24.cz, 2020)

"Everyone was waiting for a change. That someone would finally defeat this unbearable tangle of corruption, clientelism and abuse of state-owned companies," Babiš promised in his pre-election brochure What I Dream About When I Happen to Be Asleep. (forum24.cz, 2020)

"We will not lie, we will not steal, we will fight corruption." (forum24.cz, 2020)

Babiš's positive self-presentation (Van Dijk, 2000), which discusses the individual's action as a member of a group while firmly expressing various ideological notions is evident in Babiš's early statements on corruption issues. Moreover, emphasising negative things about the opponents plays also a vital role in a broader contextual strategy of his rhetoric, referring to negativity, condemnation and other negative stances.

Stork's nest case

Andrej Babiš was accused of falsely creating the impression that the Stork's Nest company, which was connected to Babiš's conglomerate Agrofert, met grant conditions as a small or medium-sized business to fraudulently acquire around €2 million in EU subsidies. Eventhough Andrej Babiš and former Agrofert manager Jana Nagyová were acquitted of subsidy fraud in January 2023, the case will continue as state prosecutor Jaroslav Šaroč has decided to appeal against the first instance verdict in it. Babiš has long repeated that the case is fabricated, he considers it a political process.

"I couldn't keep quiet because this whole process is fabricated. It is a political issue. Not a single piece of evidence has been presented that we have done anything illegal." (noviny.sk, 2023)

"I reiterate that I am innocent and that this is a political prosecution, so wait for my statement. It will be quite extensive," (noviny.sk, 2023)

"I would never have stood here unless I entered politics."

Perceiving oneself to be a victim in face of criticism is a common identity position in Babiš's rhetoric and represents egocentric political victimhood.

"My reaction to the Seznam Zprávy report is not easy. It's my family, my children. But the facts are clear... I reject this manipulation and the blatant pressure exerted by journalists on the law enforcement authorities. I am sorry that there is a hunt for my family, which I have caused them by

entering politics and which is suffering the most" (Facebook profile of Andrej Babiš, 13.11.2018).

"I've been here for six years hearing from the media that I had my son kidnapped by Mr Protopopov. That is a disgusting lie. What greater proof can there be than the testimony of his mother, who is the closest and who lived with him? Our son, Andy, made it up, unfortunately. Here it is in black and white, I only wanted my son to be treated and that's why he hated me" (aktuality.sk, 2023).

"INNOCENT! I am very glad that we have an independent judiciary and the court has confirmed what I have been saying from the beginning. That I am innocent and have done nothing illegal" (Twitter profile of Andrej Babiš, 9.1.2023).

"The media, and especially politicians, said - prosecuted, accused. And over and over again. I hope it will stop, and I certainly don't want or expect anyone to apologize for the untruths. Especially as far as my family is concerned, this is really a very traumatic situation, story and history for us" (ct24.ceskatelevize.cz, 2023).

It is evident that Babiš is trying all the more spasmodically to maintain his anti-corruption pose. It almost seems like Babiš has no choice but to endlessly repeat conspiracy theories, and he must now distance himself from the "insidious" infiltration of glitchers he does not know and has never seen.

Despite a number of problematic aspects, such as the connection between Babiš's business and his political position, conflicts of interest, criminal prosecution, etc., Babiš is still able to play the role of a convincing anti-corruption fighter for some voters. Fifteen years ago, even just the accusation would have been the end of Babiš's political career. However, the rise of populism has all but banished the tradition for politicians to resign in the face of scandal. It now appears a badge of honour to brazen it out, deny all, and turn the accusations on the accusers. Babiš insisted from the start that the allegations were concocted by his political enemies to halt his effort to clean up a system rife with corruption.

The figure of a criminally prosecuted prime minister in conflict of interest has then created a target for the anti-corruption rhetoric of opposition political actors. As a result, on both sides of the barricade, the issue of corruption plays a significant role in political communication strategies, which limits the space devoted to other, and often many times more relevant, issues:

"The decision of the independent court must be respected. Everyone has formed an opinion on the case, which has been followed by the public for many years, the important fact is that real political struggles in a democracy take place in elections and not in courtrooms. And this great opportunity awaits us this Friday and Saturday. Let's vote and let's deal with the future." Petr Fiala, Prime Minister of Czechia (pravda.sk, 2023)

"It's the return of the subsidy, it doesn't mean a crime couldn't have been committed. It still needs to be remembered. That subsidy was exhausted and it was only returned under the pressure that was associated with the very fact that the matter started to surface." Ales Cimbal, State Prosecutor's Office spokesman (noviny.sk, 2023)

"Don't expect me to react like an amateur detective and ask how it is possible that (the prime minister's) son from his first marriage is allegedly taken to Crimea. It all looks like a wild conspiracy to me. The Czech government will not be shaken by this information, but Babiš could be forced to resign - if his nerves fail. But as someone who has been exposed to a similar situation for 30 years, I can only advise Andrej Babiš not to let his nerves fail." Miloš Zeman, former president of Czechia (pravda.sk, 2023)

"Memories of the kidnapping of the son of the Slovak president in the 1990s. How far can we go before the prime minister uses his office as a shield against the law and our country as a piece on the chessboard of power?" Ivan Bartos, chairman of the Pirates party (pravda.sk, 2018)

Slovakia

Igor Matovič, former Prime Minister of the Slovak Republic, Minister of Finance, currently serving as the Member of the National Council of the Slovak Republic, Ordinary People and Independent Personalities (OEANO)

Matovič proposed a reward of 500 euros to every voter who casts a vote in the early elections that Slovakia will face on September 30th this year. Some MPs accused Matovič of electoral corruption. Matovic attempted to push through this proposal twice but the plenary did not move it forward in the legislative process.

As he writes in his explanatory memorandum, the reward would be paid within 90 days after the announcement of the election result. He also states that in the case of the expected participation of about 3 million people, the cost to the state of the reward would amount to about 1.5 billion euros. Matovič justified the proposal as an effort to increase participation in the elections, fearing that a low number of people would turn out to vote.

(startitup.sk, 2023) He considers this to be an incentive, a fair reward and a return on investment.

"It is in line with good management, if Smer-SD and the extremists come to power, they would "steal" more" (tvnoviny.sk, 2023).

"Of course, it is not an insignificant amount. On the other hand, compared to the 30 billion euros that, according to various estimates, the people of Robert Fico and Peter Pellegrini should have deprived Slovakia of during the 12 years of their governments, it is only about 5 percent of their loot" (tvnoviny.sk, 2023).

"In this case, €1.5 billion would be shared by 3 million mostly quite ordinary people. It is therefore a fair investment with an extremely quick return" (tvnoviny.sk, 2023).

"There is a real risk that a million democratically sentient voters will remain frustrated at home and leave the decision on the fate of Slovakia in the hands of people who have been manipulated for three years at the decisive moment. There is a real risk that Slovakia will be torn out of European and Euro-Atlantic structures after the elections and that Slovakia will be tied to Russia (pravda.sk, 2023).

"We will be an expensive bride" (aktuality.sk, 2023).

"Once we say that we have to do everything to make sure that every person comes to fight for Slovakia, because the mafia is grinding its teeth to steal Slovakia from us together with the fascists, we are not joking" (sita.sk, 2023).

"The fact that we will be further excluded from future cooperation after this opinion does not bother us at all. They did it four years ago as well. If they want to exclude us for this public promise and use it as an excuse not to enter into a government coalition with us because we have excluded ourselves, we are ready for that" (sita.sk, 2023).

He rules out the possibility of electoral corruption because he is not forcing voters to give their votes to the OĽaNO movement. One of the types of electoral corruption is the manipulation of voters (Birch, 2009). The techniques involved in such manipulation are designed to alter voters true preferences. The use of state resources to support the campaign of a particular candidate or party. Igor Matovič has clearly named the reasons why he wants to give people 500 euros to participate in the elections. So that they don't vote for specific parties. So he is promising to support specific groups or political parties at the expense of others with these 500 euros per head. And since only certain groups stand to benefit from this proposal, it is therefore not about the public interest, but about corruption.

Regardless of how the voters would have acted Matovic's mistake was not fighting corruption, Matovic's mistake is that he sees politics as a solution to his personal grievances and traumas, as it is evident from his rhetoric. Although the fight against corruption is sincere, he does not present it as a solution to a society-wide problem, but as his own therapy with his experiences and a fight with personal enemies, which again is the evidence of the egocentric political victimhood.

Reactions:

"I don't give a damn about the whole OLaNO with their idiotic proposals. Fourteen cents. Ask Heger how those people in poverty are supposed to manage," Robert Fico, the chairman of the Smer-SSD party (tvnoviny.sk, 2023)

"We can all see that this is clear electoral corruption, he convinces us that it is not," Branislav Grohling, MP, Freedom and Solidarity (SaS) party (ta3.com, 2023)

"He must have gone mad. 500 euros from the state for participation in the elections. He must have gone mad. If I didn't know I had the microphone on, I would say it differently." Ondrej Dostál, the chairman of the Civic Conservative Party (OKS) (ta3.com, 2023)

"The festival of stupidity in the Parliament continues." official statement of the Progressive Slovakia party (ta3.com, 2023)

Overall interpretation

Corruption cases cannot be understood without the discourses that give them meaning. Discourses contain the conditions of possibility of what can and cannot be said.

The growing emphasis on the issue of corruption in political competition has also confirmed the prominence of this issue in the parties' election manifestos as well as in the speeches by politicians or the reactions to accused colleagues. Nevertheless, it has influenced not only the transformation of anti-corruption rhetoric, but also the shape of Czech and Slovak politics up to the present day-regardless of whether we understand it as corruption or not. The very fact that most of the main protagonists were acquitted by the courts has significantly reinforced the belief among many voters that corrupt politicians, unlike the "common man", are unpunished. Thus, new actors could emerge proclaiming that they stand on the side of the people against the corrupt elite.

In terms of political strategies, it is important to be interested in how the issue of corruption is used by politicians in political struggles - for example, by positioning themselves as anti-corruption fighters or by labelling their opponents as corrupt or corrupting individuals. Here we find one possible explanation for why loud anti-corruption rhetoric may not be translated into real political action. If corruption serves only as an issue in the electoral struggle, one cannot expect much of a successful anti-corruption agenda as it is evident in Andrej Babiš' case.

The ability to label almost any political competitor as corrupt, or their activities as corrupt, is facilitated by the complicated meaning of corruption. So what does corruption actually mean? According to an often quoted definition, corruption is an act that deviates from the formal obligations of the (corrupt) individual's public role for reasons of private gain. In other words, corruption is the abuse of public position or resources for one's own enrichment.

Apart from being somewhat academically dry, the definition is also rather abstract. It is clear that the concept of corruption, so defined, is an umbrella term for a range of specific activities and practices - from bribery to nepotism, and embezzlement. The meaning is contextually variable, often in relation to the speaker's position - with a certain degree of exaggeration we can say that this is an example of an "irregular verb" timed in relation to the actor's person: "I draw/invest/do business/do politics", "you abuse", "he corrupts/is corrupt". If the concept of corruption is not filled with a specific and unchanging meaning, it can be used to operate on all sides and against all political competitors.

But is the subsidy to the Stork's Nest corruption, as some Czech political representatives claim? Or is it "just" a fraud, as the state apparatuses believe in the indictment? Is the whole case just a "dispute over a subsidy", as Miloš Zeman states? Or is it simply an investment, and a beneficial investment for all, as Andrej Babiš says - and adds that "the corrupt are the others"? These examples already show that the concept of corruption, despite its vagueness, is burdened with such a negative meaning that it can easily serve to delegitimise a political opponent. So anti-corruption rhetoric need not be innocent and apolitical in any way. On the contrary, it is politicized to the highest degree. If corruption is the "greatest evil", the clash between the "anti-corruption warrior" and the "corrupter" is de facto a clash between "good" and "evil". If one is "corrupt", can such a person govern at all? Is the "rule of evil" legitimate?

Conclusion

The use of corruption as a political topic has considerable dynamics - in the vocabulary and communicative repertoire of Czech and Slovak politicians the term gradually has been customized.

This is happening regardless of the type of actors or their political or ideological orientation. Strong statements against corruption, manifestations of anti-corruption resolve, and rhetorical linking of other political actors to corrupt activities have become evergreen in party programs, government documents, party communications on social media, and presidential speeches, interviews, and texts.

A number of new political actors, who challenge the existing political establishment from outside the system, explain their entry into politics as a reaction to "the corruption of politicians that simply could no longer be watched". In many cases, corruption becomes the main issue that new groups seeking to gain political power articulate to the electorate. The anti-corruption agenda of these actors is often quite vague, but it includes various versions of the statement that "unlike all other politicians, we are not corrupt (and we work for the people)". Corruption thus also becomes an essential marketing slogan and a theme in electoral competition, which is able to reach and mobilise voters.

Corpus resources:

BAČOVÁ, J. (2023): Matovič ukázal „plán B“, ako rozdať 500 eur voličom. In: startitup.sk, <<https://www.startitup.sk/aktualne-matovic-ukazal-plan-b-ako-rozdat-500-eur-volicom/>> [30.03. 2023].

KOSEČEKOVÁ, R. (2023): Je odmena 500 eur korupciou? Matovič urobil v odôvodnení jednu zásadnú chybu, upozorňuje politológ. In: tvnoviny.sk, <https://tvnoviny.sk/domace/clanok/642609-je-odmena-500-eur-korupciou-matovic-urobil-v-odovodneni-jednu-zasadnu-chybu-upozornuje-politolog?campaignsrc=tn_clipboard> [16. 2. 2023].

SEZEMSKÝ, J. (2020): Jak ANO bojuje proti korupci? V Brně se nic neděje, Vokřála bych nepřeceňoval, říká dnes Babiš. In: forum24.cz, <<https://www.forum24.cz/jak-ano-bojuje-proti-korupci-v-brne-se-nic-nedeje-vokrala-bych-neprecenoval-rika-dnes-babis/>> [15.7.2020].

SVOBODA, T. (2022): „Mám svědomí čisté,“ reaguje primátorka na další kauzu privatizací v Brně. In: seznamspravy.cz. <<https://www.seznamspravy.cz>>

- zpravy.cz/clanek/domaci-mam-svedomi-ciste-reaguje-primatorka-na-dalsi-kauzu-privatizaci-v-brne-219924> [24.11.2022].
- Vrchol populizmu a volebná korupcia. Politici reagovali na Matovičov návrh rozdávať 500 eur. In: ta3.com, <<https://www.ta3.com/clanok/-259033/vrchol-populizmu-a-volebna-korupcia-politici-reagovali-na-matovicov-navrh-rozdavat-500-eur>> [14.02.2023].
- Tri štvrtiny Slovákov a Sloveniek považujú úplatky za neprijateľné. In: TASR/euractiv.sk, <<https://euractiv.sk/section/spolocnost/news/tri-stvrtiny-slovakov-a-sloveniek-povazuju-uplatky-za-neprijatelne/>> [19. 7. 2023].
- Pri informáciách o korupcii ľudia najmenej dôverujú politikom. Komu teda veria a ako vidia situáciu od posledných volieb? In: sita.sk, <<https://sita.sk/pri-informaciach-o-korupcii-ludia-najmenej-doveruju-politikom-komu-teda-veria-a-ako-vidia-situaciju-od-poslednych-volieb/>> [04. 03. 2023].
- Matovičov návrh na 500-eurovú odmenu za účasť vo voľbách poslanci opäť odmietli. In: pravda.sk, <<https://spravy.pravda.sk/domace/-clanok/671376-matovicov-navrh-na-500-eurovu-odmenu-za-ucast-vo-volbach-poslanci-opat-odmietli/>> [15.06.2023].
- Matovič dáva verejný prísľub ľuďom: Dostanete 500 eur za voľby. Budeme drahá nevesta. In: aktuality.sk, <<https://www.aktuality.sk/clanok/-x3qaQwY/matovic-dava-verejny-prislub-ludom-dostanete-500-eur-za-volby-budeme-draha-nevesta/>> [30.03.2023].
- Matovič s odmenou 500 eur za účasť vo voľbách nekončí, predstavil plán B a v zálohe má aj C. In: sita.sk, <<https://sita.sk/matovic-s-odmenou-500-eur-za-ucast-vo-volbach-nekonci-predstavil-plan-b-video/>> [30. 03. 2023].
- Súd zbavil obvinení Babiša v kauze Čapí hnízdo. In: sme.sk, <<https://www.sme.sk/minuta/23108296/sud-zbavil-obvineni-babisa-v-kauze-capi-hnizdo>> [9.1.2023].
- Kauza Čapí hnízdo: Môj syn si únos na Krym vymyslel, povedal pred súdom Babiš. In: noviny.sk, <<https://www.aktuality.sk/clanok/j3PQn7y/kauza-capi-hnizdo-moj-syn-si-unos-na-krym-vymyslel-povedal-pred-sudom-babis/>> [04.01.2023].
- Kauza "Čapí hnízdo" ide do finále. Rozsudok padne v pondelok, 9.januára. In: noviny.sk, <<https://www.noviny.sk/zahranicie/732771-kauza-capi-hnizdo-ide-do-finale-rozsudok-padne-v-pondelok-9-januara>> [06.01.2023].

Co stojí za korupcí v Česku? TIC rozkryla hlavní body. In: eurozpravy.cz, <<https://eurozpravy.cz/domaci/politika/co-stoji-za-korupci-v-cesku-tic-rozkryla-hlavni-body.34ad2396>> [28.01.2021].

References

- ADEBANWI, W. (2012): *Authority stealing: Anti-corruption war and democratic politics in post-military Nigeria*. Durham, N.C.: Carolina Academic Press.
- ANDERS, G.; NUIJTEN, M. (2007): *Corruption and the Secret of Law: A Legal Anthropological Perspective*. London: Routledge, <https://doi.org/10.4324/9781315259208>
- ARMALY, M. T.; ENDERS, A. M. (2022): ‘Why me?’ The role of perceived victimhood in American politics. *Political Behavior*, 44(4): 1583–1609. <https://doi.org/10.1007/s11109-020-09662-x>
- BIRCH, S. (2009): *Electoral corruption*. SAGE Publications Ltd, <https://doi.org/10.4135/9780857021083>
- BREIT, E. (2011). Discursive contests of corruption: The case of the Norwegian alcohol monopoly. *Culture and Organization*, 17(1): 47-64, <https://doi.org/10.1080/14759551.2011.530744>
- BUKOVANSKY, M. (2006): The Hollowness of Anti-Corruption Discourse. *Review of International Political Economy*. Taylor & Francis.
- COLLIER, P.; HOEFFLER, A. (2002): Greed and grievance in civil wars, *CSAE Working Paper Series*. Oxford: Centre for the Study of African Economies, University of Oxford
- KAJSIU, B. (2013): The birth of corruption and the politics of anti-corruption in Albania, 1991–2005. *Nationalities Papers*, 41(6): 1008-1025. <https://doi.org/10.1080/00905992.2013.773301>
- KHONDKER, H. H. (2006): Cultural Conflicts, Fundamentalisms, and Globalization, *Globalizations*, 3(4): 441-448, <https://doi.org/10.1080/14747730601045694>
- NAXERA, V. (2021): *Vrěti korupcí je tak snadné. Protikorupční rétorika českých politiků*. Denník Referendum, <<https://denikreferendum.cz/-clanek/32936-vrteti-korupci-je-tak-snadne-protikorupcni-retorika-ceskych-politiku>> [26. 07. 2023].
- OGUNMUYWA, H. O. (2015): A Critical Discourse Analysis of Corruption in Presidential Speeches. *International Journal for Innovation*

Education and Research, 3(12): 31-50.
<https://doi.org/10.31686/ijer.vol3.iss12.484>

ORPIN, D. (2005): Corpus Linguistics and Critical Discourse Analysis: Examining the ideology of sleaze. *International Journal of Corpus Linguistics*, 10(1): 37-61, <https://doi.org/10.1075/ijcl.10.1.03orp>

VAN DIJK, T. (2000): New(s) Racism: A Discourse Analytical Approach. In: COTTLE, S. (ed.): *Ethnic Minorities and the Media*. Philadelphia: Open University Press, pp. 211-226.

Contact:

Mgr. Ivana Kapráliková, PhD.

Katedra anglického jazyka	Department of English language
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava

Email Address: ivana.kapralikova@euba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2994-5046>

Výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku na Fakulte medzinárodných vzťahov na EU v Bratislave

Jana Kucharová

Abstract

Teaching Professional Subjects in the German Language at the Faculty of International Relations at the University of Economics in Bratislava. *The paper offers a brief insight into the issue of teaching professional subjects in the German language at the Faculty of International Relations of the University of Economics in Bratislava, as part of the preparation of future graduates for employment in an international cultural and linguistic environment. It aims to explain the content of the concept of teaching professional subjects in the German language and to present the content and goals of these subjects, which are closely related to the potential possibility of applying for students of the faculty in the field of politics, diplomacy, or international relations. The paper also emphasizes that a foreign (German) language itself does not have to be the goal of teaching, but a means to acquire professional knowledge and skills, and shape the attitudes of learners.*

Keywords: Teaching Professional Subjects, German Language, Studies, Culture and Communication, Negotiations in German, Intercultural Competence.

Kľúčové slová: výučba odborných predmetov, nemecký jazyk, realie, kultúra a komunikácia, rokovania v nemeckom jazyku, interkultúrna kompetencia.

Úvod

Ovládanie viacerých cudzích jazykov je bezpochyby jednou z najdôležitejších zručností každého jednotlivca, ktorý sa rozhodne pracovať v oblasti medzinárodných vzťahov a diplomacie. V dnešnej dobe internacionalizácie a globalizácie svetových vzťahov je tento fenomén samozrejmosťou a politické dôvody nadobúdať a rozvíjať komunikatívnu kompetenciu v cudzom jazyku, ako ich už dávno pomenovali Bimmel a Rampillon (2000: 10), sú podľa výskumu týchto autorov jedným z najdôležitejších dôvodov,

prečo sa ľudia učia cudzie jazyky. Osvojenie si čo najväčšieho počtu cudzích jazykov sa tiež spája s dnes preferovanými a zdôrazňovanými pojmami mnohojazyčnosti a viacjazyčnosti. V Európskom referenčnom rámci pre jazyky (2017: 9) autori poukazujú na rozdiel vo význame týchto dvoch pojmov a zdôrazňujú, že viacjazyčný prístup zdôrazňuje fakt, že individuálna jazyková skúsenosť jednotlivca v jeho kultúrnom kontexte sa rozširuje od jazyka, ktorý sa používa v rodine, smerom k jazyku, ktorý používa spoločnosť a potom k jazyku iných národov, pričom si učiaci budujú komunikačnú kompetenciu ku ktorej prispievajú všetky poznatky a skúsenosti s jazykom a v ktorej jazyky sú vo vzájomnom vzťahu a navzájom na seba pôsobia. Tak môže jednotlivec v rôznych situáciách pružne využívať rozličné súčasti tejto kompetencie, aby jeho komunikácia s konkrétnym partnerom bola efektívna. Takto vnímaný prístup k budovaniu a rozvíjaniu jazykových kompetencií treba pokladať v rámci jazykovej prípravy na povolania, v ktorých je komunikácia v cudzom jazyku nevyhnutnosťou, za zvlášť dôležitý. Medzi takéto povolania určite patrí práca v oblasti medzinárodných vzťahov a diplomacie, na ktorú sa v rámci bakalárskeho a inžinierskeho štúdia pripravujú študenti a študentky Fakulty medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave. V rámci jazykovej prípravy z minimálne dvoch cudzích jazykov študenti a študentky absolvujú nielen kurzy všeobecného a odborného cudzieho jazyka, ale aj výučbu niektorých odborných predmetov v cudzom jazyku, ktoré sú zamerané jednak na oblasť medzinárodných vzťahov, jednak na tréning zvládania špecifických komunikačných situácií v cieľovom cudzom jazyku. Ide predovšetkým o krajinovedu, interkultúrnú komunikáciu a obchodné rokovania v cudzom jazyku. Túto problematiku budeme v tomto príspevku demonštrovať na príklade nemeckého jazyka.

Cieľom tejto práce je objasniť obsah pojmu výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku a predstaviť jej obsah a ciele pri príprave budúcich diplomatov na ich povolanie.

Výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku

Podľa Wickeho (2016) bola výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku (v origináli Deutschsprachiger Fachunterricht, ďalej DFU) vyvinutá a určená najmä pre nemecké zahraničné školy, kde má už dlhú tradíciu. Postupom času sa však pôvodný koncept odborného vyučovania v nemeckom jazyku rozšíril o jazykovo citlivú odbornú výučbu nemeckého jazyka, aby sa tak zdôraznilo jeho ďalšie smerovanie. Tento dodatok zdôrazňuje, že pri DFU ide o citlivé zaobchádzanie s jazykom a učením sa jazykov (Leisen 2021: 3–6). Postupom času tento spôsob učenia nepraktizujú len vyučujúci

na nemeckých zahraničných školách, ale aj na iných školách. V rámci DFU prebieha komunikácia výlučne v nemčine nielen v rámci výučby prírodných vied, ale aj v rámci výučby humanitných vied a umeleckých predmetov.

Podľa Leisena (2005: 48), ktorý sa veľmi intenzívne venuje tejto problematike, sem patrí aj špeciálne vyučovanie v nemčine pre žiakov, ktorých materinským jazykom nie je nemčina. Tento autor (Leisen 2021: 3) hovorí aj o vyššie spomínanom jazykovo citlivom vyučovaní predmetu a definuje ho ako vedomé používanie jazyka pri vyučovaní a učení sa v rámci konkrétnych učebných predmetov. Jazyk totiž nie je len dobrým diagnostickým nástrojom, jeho význam je oveľa väčší, pretože je základnou požiadavkou na porozumenie a komunikáciu v predmete vo všeobecnosti. Jazyk sa tak stáva kľúčom (aj) k úspešnej výučbe odborných predmetov.

Na ešte lepšie objasnenie fenoménu jazyka v kontexte odbornej výučby uvádza Leisen (2015: 3-4) príklady rôznych úrovní jazyka, ktoré sa využívajú v rámci výučby odborných predmetov a vyžadujú rôzny stupeň abstrakcie:

- vecná úroveň – na tejto úrovni prebieha ukazovanie rôznych objektov a realizácia experimentov, patrí sme aj nonverbálny jazyk a reč tela,
- obrazná úroveň – ide tu o obrazy blízke realite, fotografie, kresby, rôzne zobrazenia, metafory, analógie, ktoré vyvolávajú obrazy aj u učiacich sa,
- jazyková úroveň – v rámci tejto úrovne autor rozlišuje viaceré formy verbálneho jazyka:
 - bežný jazyk – úvodné texty v učebniciach a učebných materiáloch,
 - vyučovací jazyk – usmerňujúce, výkladové a vysvetľujúce časti v odborných textoch, ktoré sú orientované na názorné, praktické, postupné a pozvoľné zameranie k odbornému,
 - odborný jazyk – reč definícií, ktorá sa vyznačuje vysokou koncentráciou odborných pojmov a vetnými a textovými konštrukciami, ktoré vo všeobecnom jazyku možno nájsť len zriedka,
- symbolická úroveň – ide o znázornenie podstaty pomocou symbolického jazyka v rámci konkrétneho predmetu – napr. diagramy, tabuľky, grafy atď.,
- matematická úroveň – predstavuje najabstraktnejšiu formu znázornenia objektov pomocou symbolov.

Na základe vyššie uvedeného možno teda konštatovať, že ak hovoríme o výučbe odborných predmetov v cudzom (v našom prípade v nemeckom)

jazyku, ide vždy o praktické uplatnenie jazyka ako mnohotvárného fenoménu, ktorý je treba chápať vo veľmi širokom kontexte. V rámci odborných predmetov vyučovaných v cudzom jazyku nie je primárnym cieľom osvojenie si samotného jazyka, ale nadobudnutie odborných kompetencií v cudzom (v našom prípade v nemeckom) jazyku. Jazyk sa tak stáva prostriedkom na osvojovanie si odborných vedomostí, nadobudnutie odborných zručností a formovanie postojov učiacich sa. Od takéhoto ponimania výučby odborných predmetov v nemeckom jazyku sa odvíja aj ich obsah.

Obsahová náplň odborných predmetov v nemeckom jazykov na Fakulte medzinárodných vzťahov EU v Bratislave

Zhang et al. (2023) poukazujú na skutočnosť, že fenomén ekonomickej globalizácie viedol a vedie k čoraz väčšiemu prelínaniu ekonomiky a kultúry, čo prinieslo nové požiadavky na inovatívnu kultiváciu talentov na univerzitách. Na splnenie týchto požiadaviek musia univerzity vychovať viac študentov (a teda aj viac absolventov) s vysokými jazykovými schopnosťami, ktorí sú schopní komunikovať a vymieňať si nápady medzi rôznymi kultúrami. To si vyžaduje, aby univerzity inovovali svoje programy na kultiváciu jazyka a zlepšili jazykové schopnosti študentov a kultúrnu gramotnosť. Kultivácia medzinárodných jazykových schopností zohráva podľa vyššie uvedených autorov zásadnú úlohu pri zvyšovaní komplexnej jazykovej gramotnosti študentov. Zistilo sa však, že tradičné vyučovacie metódy sú menej účinné pri dosahovaní požadovaných výsledkov vzdelávania. Preto je potrebné prijať inovatívnejšie vyučovacie metódy, ktoré stimulujú záujem študentov o učenie sa a uľahčujú ich skúsenosti s cudzím jazykom a literatúrou v autentických kultúrnych kontextoch.

Študenti a študentky na Fakulte medzinárodných vzťahov EU v Bratislave môžu získať a rozvíjať svoje skúsenosti v cudzím (nemeckým) a kultivovať svoje medzinárodné jazykové schopnosti jazykom v rámci troch odborných predmetov vyučovaných v nemeckom jazyku, ktoré absolvujú počas jazykovej prípravy v čase ich bakalárskeho a inžinierskeho štúdia na fakulte. Ide o predmety *Reálie nemecky hovoriacich krajín* a *Slovenska*, *Kultúra a komunikácia v nemeckom jazyku* a *Rokovania v nemeckom jazyku*. Všetky tri uvedené odborné predmety sú ponúkané na úrovni pokročilých alebo stredne pokročilých, podľa toho, či si učiaci sa zvolili nemčinu ako prvý alebo ako druhý cudzí jazyk. Už z vyššie uvedených názvov kurzov vyplýva, že z tematického hľadiska predstavujú tri dôležité úrovne používania jazyka v oblasti medzinárodných vzťahov:

- úroveň krajinovedy (Reálie nemecky hovoriacich krajín a Slovenska),
- interkultúrnú úroveň (Kultúra a komunikácia v nemeckom jazyku) a
- úroveň vedenia medzinárodných rokovaní (Rokovania v nemeckom jazyku).

Osvojovanie cudzieho jazyka a rozvíjanie komunikatívnej kompetencie v cudzom jazyku (najmä v oblasti medzinárodných vzťahov) veľmi úzko súvisí so sprostredkovaním krajinovedných poznatkov. V medzinárodnom priestore je totiž obzvlášť dôležité získať aj určité informácie o krajine (krajinách), v ktorej (ktorých) sa cieľovým jazykom hovorí, pretože sa predpokladá, že budúci diplomat či budúca diplomatka bude pôsobiť predovšetkým v medzinárodnom priestore. Dôležité však je, že tu nejde len o memorovanie informácií, ale aj o ich porovnávanie so situáciou vo svojej krajine, identifikáciou a analýzou podobností a rozdielov a hľadaním vhodných návrhov.

Keďže citlivosť na medzikultúrne problémy v mnohých krajinách narastá, pri stretnutí rôznych kultúr dochádza čoraz častejšie k novým výzvam, s ktorými je potrebné sa adekvátne vysporiadať. Hoci učenie sa cudzieho jazyka s dôrazom na interkulturalitu je primárne zamerané na procesy porozumenia, tento proces nemožno obmedziť len na čítanie rôznych textov. Je veľmi dôležité, aby sa v rámci rozvoja (receptívnych a produktívnych) komunikačných jazykových zručností dbalo na to, aby tento sociálno-afektívny učebný cieľ bol pri osvojovaní cudzieho jazyka rovnocenný s kognitívnym a pragmatickým.

Význam interkultúrnej komunikácie v dnešnej ére globalizácie podčiarkujú aj Helmová a Seresová (2021: 30) a interkultúrnú kompetenciu považujú za spolunažívanie s rôznymi identitami, ich akceptovanie a rešpektovanie. Niemeier (2010: 35) dodáva, že jazyk je v najširšom zmysle slova kultúra a sprostredkúva hodnotové systémy a normy špecifické pre kultúru. Možno teda povedať, že jazyk má viac či menej priamy vplyv na učiacich sa aj vtedy, keď nadobúdajú odborné vedomosti v cudzom jazyku.

Úroveň vyjednávania považujeme v rámci jazykovej prípravy na prácu v medzinárodnom priestore za veľmi dôležitú. (Medzinárodné) rokovania a ich vedenie patria medzi dôležité činnosti tých, ktorí pracujú v oblasti medzinárodných vzťahov a diplomacie.

Obsahovú náplň výučby odborných predmetov v nemeckom jazyku, ktorá sa realizuje na Fakulte medzinárodných vzťahov EU v Bratislave možno teda začleniť do troch vyššie popísaných tematických okruhov. Ak však odborný jazyk v rámci týchto kurzov chápeme ako fenomén zahŕňajúci rôzne úrovne jazyka (Leisen 2015: 3-4), potom pri všetkých týchto kurzoch ide

o komplexné využitie rôznych úrovní jazyka s rôznymi stupňami abstrakcie. A takto chápaný jazyk sa stáva kľúčom k nadobúdaniu a rozvíjaniu odborných kompetencií študentov a študentiek.

Ciele výučby odborných predmetov v nemeckom jazyku na Fakulte medzinárodných vzťahov EU v Bratislave

Po objasnení obsahu pojmu výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku a následnom vymedzení obsahovej náplne týchto predmetov je ešte dôležité poukázať na ciele, ku ktorých naplneniu má viesť výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku. Bimmel, Kast a Neuner (2003: 32) upozorňujú, že učebné ciele spočívajú v tom, že u učiacich sa má vedome dôjsť ku zmene v ich vedomostiach, schopnostiach a postojoch (kompetenciách). Na týchto troch úrovniach majú byť formulované aj ciele výučby. Ciele výučby sa teda vzťahujú na:

- vedomosti – cieľom je dosiahnuť, aby učiaci sa po vyučovacej hodine vedeli niečo, čo predtým nevedeli,
- zručnosti – cieľom je dosiahnuť, aby učiaci sa po vyučovacej hodine dokázali niečo, čo predtým nedokázali,
- postoje (kompetencie) – cieľom je dosiahnuť, aby učiaci sa po vyučovacej hodine cítili, mysleli si alebo chceli niečo, čo predtým necítili, nemysleli si alebo nechceli, teda aby modifikovali či zmenili svoje postoje voči problémom alebo ľuďom.

K takejto štruktúre špecifikácie cieľov výučby odborných predmetov v nemeckom jazyku sme pristúpili aj pri formulovaní cieľov odborných predmetov vyučovaných v nemeckom jazyku. V rámci predmetu Realie nemecky hovoriacich krajín a Slovenska si študenti a študentky Fakulty medzinárodných vzťahov majú osvojiť si základné poznatky o histórii, kultúre, politike, hospodárstve, demografii, sociálnom a právnom systéme nemecky hovoriacich krajín v porovnaní so Slovenskom. Čo sa týka zručností, cieľom tohto predmetu je, aby učiaci sa dosiahli schopnosť komunikovať o aktuálnych témach v nemeckom jazyku, aby porozumeli dlhším odborným textom so zložitou štruktúrou a vedeli sa adekvátne vyjadrovať k odborným, preberaným a aktuálnym témam a jasne formulovať myšlienky a postoje. Z hľadiska postojov by učiaci sa po absolvovaní tohto predmetu mali byť schopní komunikovať o odborných témach v medzinárodnom prostredí na primeranej jazykovej úrovni. Nadobudnuté odborné a jazykové vedomosti a zručnosti vedieť vhodne aplikovať v konkrétnych komunikačných situáciách.

Absolvovanie predmetu Kultúra a komunikácia má prispieť k tomu, aby študenti a študentky porozumeli vplyvu kultúry na komunikáciu a prejavom kultúry v komunikácii, predovšetkým v interkultúrnych interakciách, čoho predpokladom je zvládnutie základnej terminológie a pochopenie vybraných teórií kultúr a komunikácie. Prínos tohto predmetu v oblasti rozvíjania zručností je, že jeho absolventi a absolventky by mali byť schopní primerane posúdiť a analyzovať konkrétnu komunikačnú situáciu v interkultúrnom kontexte tak, aby jej pochopenie viedlo k úspešnej (interkultúrnej) komunikácii na primeranej jazykovej úrovni. Základným cieľom v oblasti postojov je vybudovať u učiacich sa základy kultúrnej senzitivity a rozvoj kultúrnej vnímavosti.

Predmet Rokovania v nemeckom jazyku kladie dôraz na rozvíjanie odbornej slovnej zásoby v cieľovom jazyku. Po úspešnom absolvovaní tohto predmetu budú učiaci sa schopní používať špecifické formálne frázy, termíny, slová a skratky, ktoré sa používajú v súčasnej obchodnej komunikácii. Získajú vedomosti o základných stratégiách a taktikách obchodných rokovaní s dôrazom na úspech a efektivitu ako aj vedomosti o jednotlivých bodoch priebehu rokovania. Absolventi predmetu nadobudnú na primeranej jazykovej úrovni individuálny štýl vyjednávania prostredníctvom precvičovania reálnych situácií počas rokovania. Čo sa týka obchodnej korešpondencie, budú schopní rozvíjať rôzne štýly písania listov, správ, memoránd, a iného špecifického obsahu súvisiaceho s podnikaním. Dôraz sa kladie na vypracovávanie rôznych štýlov, t. j. dokumentov a obsahu pre všetky príležitosti, a schopnosť vedieť porovnávať ich so štandardnými návrhmi alebo vzormi dostupnými z autentických zdrojov ako prostriedok na budovanie dôvery medzi obchodnými partnermi. V oblasti postojov si študenti a študentky osvoja kultúrne a cezhraničné rozdiely, ktoré významným spôsobom ovplyvňujú obchodné rokovania. Takisto pochopia potrebu vykonať rôzne strategické rozhodnutia.

K vyššie formulovaným vedomostiam, zručnostiam a kompetenciám, je potrebné ešte doplniť aj zvyšovanie odbornej kvalifikácie, odborných kompetencií študentov a študentiek, ktoré presahujú rámec len jazykovej výučby. Ako príklad možno uviesť osvojovanie si odbornej slovnej zásoby, ktoré je podľa Paulesua et al. (2009: 1368) je tiež jedným z hlavných aspektov jazykového vzdelávania detí aj aj dospelých. V súvislosti so spôsobmi a metódami práce na seminároch sa tiež rozvíjajú mäkké zručnosti a digitálna kompetencia, pretože využívanie moderných informačných a komunikačných technológií je neodmysliteľnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu. Ako potvrdzuje aj Liu (2023), multimédiá a mobilné vzdelávanie sú efektívnymi vyučovacími nástrojmi, pretože majú mnohé

užitočné vlastnosti a prispievajú k tomu, že učenie sa ich rozumným využívaním stáva zaujímavejším a pútavejším.

Záver

V príspevku sme sa usilovali ponúknuť stručný náhľad do problematiky výučby odborných predmetov v nemeckom jazyku na Fakulte medzinárodných vzťahov Ekonomickej univerzity v Bratislave, v rámci prípravy budúcich absolventov na uplatnenie sa v medzinárodnom kultúrnom a jazykovom prostredí. Jeho cieľom je vysvetliť obsah pojmu výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku a predstaviť obsahovú náplň a ciele týchto predmetov, ktoré úzko súvisia s potenciálnou možnosťou uplatnenia sa študentov a študentiek fakulty v oblasti politiky, diplomacie či medzinárodných vzťahov. Príspevok tiež zdôrazňuje, že cudzí (nemecký) jazyk nemusí byť samotným cieľom výučby, ale prostriedkom na osvojenie si odborných vedomostí, nadobudnutie a rozvíjanie zručností a formovanie a modifikovanie vlastných postojov učiacich sa. Výučba odborných predmetov v nemeckom jazyku prispieva nielen k jazykovej zdatnosti učiacich sa, ale aj k rozvíjaniu celého komplexu kompetencií, ktoré sú potrebné, priam nevyhnutné pre úspešné vykonávanie povolání v oblasti politiky, diplomacie a medzinárodných vzťahov.

Literatúra

- BIMMEL, P.; KAST, B.; NEUNER, G. (2003): *Deutschunterricht planen. Arbeit mit Lehrwerkktionen. Ferbstudieneinheit 18*. München: Goethe-Institut.
- BIMMEL, P.; RAMPILLON, U. (2000): *Lernerautonomie und Lernstrategien. Ferbstudieneinheit 23*. München: Goethe-Institut.
- FRANKO, Š. (2017): *Spoločný európsky referenčný rámec pre jazyky. Učenie sa, vyučovanie, hodnotenie*. Bratislava: ŠPÚ.
- HELMOVÁ, M.; SERESOVÁ, K. (2021): Verständnis von interkultureller Kommunikation in Ära der Globalisierung. In: HELMOVÁ, M. (ed.): *Jazyk v kultúre – kultúra v jazyku. Zborník z vedeckej konferencie*. Trnava: Slovenská spoločnosť pre regionálnu politiku, s. 29-35.
- LEISEN, J. (2005): *DFU ist überall. Standardsituationen des DFU*. <<http://www.josefleisen.de/downloads/sprachbildung/DFU%20ist%20%C3%BCberall-Standardsituationen%202005.pdf>> [06. 06. 2023].

- LEISEN, J. (2015): *Methoden – Handbuch Deutschsprachiger Fachunterricht (DFU)*. Goch: Pagina Verlag.
- LEISEN, J. (2021): *Handbuch Sprachförderung im Fach. Sprachsensibler Fachunterricht in der Praxis*. Stuttgart: Ernst Klett Sprachen.
- LIU, R. (2023): Analysis of multimedia technology and mobile learning in English teaching in colleges and universities. In: *Nonlinear Engineering – Modelling and Application*. Warsaw: De Gruyter Poland, 12(1), <<https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/nleng-2022-0300/html>> [21. 09. 2023].
- NIEMEIER, S. (2010): Bilingualismus und „bilinguale“ Bildungsgänge aus kognitiv-linguistischer Sicht. In: BACH, G. et al. (eds.): *Bilingualer Unterricht. Grundlagen, Methoden, Praxis, Perspektiven*. Berlin: Peter Lang, s. 23-45.
- PAULESU, E. et al. (2009): Supercalifragilisticexpialidocious: How the brain learns words never heard before. *Neuroimage*, 45(4), s. 1368-1377. <https://doi.org/10.1016/j.neuroimage.2008.12.043>
- WICKE, R., E. (2016): *Content and Language Integrated Learning. CLIL, FÜDAF, DFU, CLILIG – BITTE WAS?*, <<https://www.goethe.de/ins/ru/de/spr/mag/20879807.html>> [03. 09. 2023].
- ZHANG, X. et al. (2023): Design and Application of Intelligent Classroom for English Language and Literature Based on Artificial Intelligence Technology. In: *Applied Artificial Intelligence*. Philadelphia: Taylor & Francis, 37(1). <https://doi.org/10.1080/08839514.2023.2216051>

Kontakt:

Mgr. Jana Kucharová, PhD.

Katedra nemeckého jazyka

Department of German Language

Fakulta aplikovaných jazykov

Faculty of Applied Languages

Ekonomická univerzita v Bratislave

University of Economics Bratislava

Email Address: jana.kucharova@euba.sk

ORCID: 0000-0001-5121-4787

Eliminácia vzniku komunikačných bariér ako jeden zo základných cieľov odbornej prípravy diplomatov

Ingrid Kunovská

Abstract

Eliminating the Emergence of Communication Barriers as one of the Basic Goals of Training Diplomats. *The communication skills of a diplomat are the result of his long-term training, which includes several very important aspects. This is a cultural, linguistic, sociolinguistic aspect, and, last but not least, a personal and professional aspect. A diplomat must have competencies that he constantly expands with experience in the field of international relations. The presented contribution aims to point out the importance of language, its connection with culture, intercultural competence, and media competence in the context of the professional training of future diplomats in an academic environment, the high level of which is a prerequisite for preventing the emergence of communication barriers in the diplomatic environment.*

Keywords: diplomacy, language, communication barriers, culture, intercultural competence, media competence.

Kľúčové slová: diplomacia, jazyk, komunikačné bariéry, kultúra, interkultúrna kompetencia, mediálna kometencia.

Úvod

Základným predpokladom úspešného zvládnutia komunikácie s predstaviteľmi cudzej kultúry je ovládanie daného cudzieho jazyka. Je to však postačujúce cudzí jazyk “len ovládať”? Pre niektoré situácie a povolania možno áno. Nie však pre povolanie diplomata. Pri vzdelávaní budúcich diplomatov musia byť zohľadňované viaceré aspekty a aj výučba cudzích jazykov musí byť premyslená, dôkladná a priamo cielená tak, aby študentov kvalitne a odborne pripravila na výkon tohto povolania. Efektívne zvládnutie takejto prípravy je výzvou tak pre vyučujúcich ako aj pre samotných študentov a stáva sa zárukou minimálneho výskytu bariér, ktoré by cudzojazyčnú komunikáciu v kontakte s cudzou kultúrou mohli sprevádzať.

V predkladanom príspevku chceme upriamiť pozornosť na možnosť výskytu komunikačných bariér, ich príčin a súčasne poukázať na význam a potrebu cudzojazyčného vzdelávania zameraného na predchádzanie vzniku komunikačných bariér v povolani tak dôležitom pre našu spoločnosť, akým povolanie diplomata v dnešnej politicky, spoločensky a aj ekonomicky veľmi turbulentnej dobe je.

Definícia komunikačnej bariéry

Cudzie jazyky predstavujú významný komunikačný prostriedok, ktorým sa zabezpečuje interakcia a komunikácia v celosvetovom meradle. Na rôznych úrovniach komunikácie môže prísť k jej narušeniu, čo negatívne ovplyvňuje celý komunikačný proces. Komunikačné bariéry môžu byť príčinou mnohých nedorozumení. S ich výskytom sa stretávame pomerne často aj v rámci vyučovacieho procesu i v bežnej dennej komunikácii, no v diplomatickej komunikácii je jedným zo základných cieľov ich výskyt eliminovať, minimalizovať, v ideálnom prípade im úplne zabrániť.

Kvalita komunikačného procesu, pod ktorým rozumieme interakciu medzi minimálne dvoma subjektmi, je ovplyvňovaná viacerými faktormi. Patria k nim motivácia vysielateľa a prijímateľa informácie, spôsob sprostredkovania informácie, voľba komunikačného média, dekodovanie, a v neposlednom rade samozrejme jazyk, predovšetkým stupeň jeho ovládania, bez prítomnosti bariér komunikácie. Nevyhnutnosťou je neustále mať na pamäti to, že komunikácia je vyváženou kombináciou verbálnych a neverbálnych komponentov (Kunovská 2019: 57).

Pod pojmom „komunikačná bariéra“ sa rozumie všetko, čo narušuje priebeh komunikácie, čo určitým spôsobom bráni prenosu komunikačného signálu.

Komunikačnú bariéru, ktorá môže byť jazykového, pedagogicko-psychologického, prípadne sociálneho charakteru, je možné definovať podľa Smejkalovej (2008: 211) ako prekážku jazykového aj nejazykového charakteru, ktorá sa prejavuje v reči komunikujúcich subjektov a môže komplikovať, či dokonca znemožňovať dosiahnutie komunikatívnych cieľov. Iné zdroje vysvetľujú tento pojem ako prekážku fyzického charakteru (porucha reči, sluchu), alebo charakteru psychického (napr. obava hovoriť na verejnosti).

Pojem „komunikačná bariéra“ je možné nahradiť pojmami ako sú „komunikačná ostýchavosť“, „jazykové zábrany“, „komunikačná úzkosť“, či „komunikačná obava“.

Gavora (2011) označuje aj vyučovací proces ako komunikáciu, do participácie ktorej je študent vyzývaný učiteľom formou otázok, pokynov. Môže byť stereotypná, s predvídateľným priebehom. Slovenské alternatívy pre komunikačnú ostýchavosť sú komunikačná úzkosť, obava, ostych, strach, kedy je jednotlivец úplne normálny, ale v komunikačných situáciách prejavuje strach, verzus komunikačná smelosť, sebadôvera alebo ochota komunikovať. Ako najčastejšie dôvody komunikačného strachu/trémy a neochoty komunikovať autor uvádza slabú sociabilitu, introverziu alebo nízke seba-poňatie.

Výučba cudzích jazykov pre budúcich diplomatov ako prevencia vzniku komunikačných bariér

Výučba cudzích jazykov, ktorú na Fakulte medzinárodných vzťahov EU v Bratislave zabezpečujú odborní asistenti Fakulty aplikovaných jazykov EU v Bratislave, je rozložená na 4 roky, počas ktorých študenti absolvujú povinne výučbu 3 cudzích jazykov – ako prvý, druhý a tretí cudzí jazyk. V zozname predmetov je zastúpený Všeobecný cudzí jazyk, Odborný cudzí jazyk a nadstavbové odborné predmety ako sú Reálie, Interkultúrna komunikácia a Obchodné rokovania. V rámci výučby uvedených predmetov považujeme ako vyučujúci za nevyhnutné klásť dôraz na realizáciu výučby, ktorá bude efektívna, zohľadňujúca aktuálne potreby spoločnosti a študentov adekvátne pripraví na diplomatickú prax.

Aby počas ich odborného pracovného pôsobenia v zahraničí prebiehala komunikácia so zástupcami iných kultúr na očakávanej úrovni, považujeme za nevyhnutné upriamiť vo výučbe cudzích jazykov pozornosť na nasledujúce oblasti:

1. Jazyky a diplomacia

Ako uvádza Rusiňáková (2017: 121), diplomacia ako nástroj zahraničnej politiky subjektov medzinárodných vzťahov prispieva veľmi výrazne k rozvoju a kultivovaniu týchto vzťahov. Diplomacia sa stáva čoraz komplexnejšou činnosťou, ktorej nástrojom aj metódou súčasne je naďalej komunikácia realizovaná formou rokovaní. Práve tu je potrebné poukázať na neodškriepiteľný význam jazyka v diplomatickej praxi. Autorka zdôrazňuje, že špecifiká daného jazyka a princípy prezentácie jazyka a s ním spojenej kultúry sa stávajú predmetom zahraničnej politiky v zmysle realizácie štátnych a národných záujmov krajiny.

Ringberg a kol. (2010, 77) vo svojej práci prezentuje názor, že bikultúrni bilingvisti sú ideálnymi kultúrnymi mediátormi. Disponujú schopnosťou prístupovať k duálnym kultúrnym rámcom a bez problémov sa medzi nimi pohybovať, predpokladom čoho je vysoká úroveň dosiahnutého cudzojazyčného a interkultúrneho vzdelania.

Je preto žiadúce, aby diplomati ovládali cudzí jazyk na čo možno najvyššej úrovni. Ich slovná zásoba by mala zahrňovať viaceré oblasti. Aj napriek tomu, že postoj k potrebe ovládania gramatiky daného jazyka sa v ostatnom období menia a oveľa väčší význam sa kladie na obsahovú stránku jazyka a schopnosť dorozumieť sa bez potreby dokonalého ovládania gramatických pravidiel a presných štruktúr, zastávame názor, že ovládanie gramatiky je u diplomatov (a nielen u nich) súčasťou očakávanej kvality cudzojazyčnej komunikatívnej kompetencie a komunikácii, konverzácii so zahraničným partnerom dáva pridanú hodnotu, ktorá môže významne prispieť k úspešnému záveru rokovania.

2. *Verbálna a neverbálna komunikácia*

Neverbálna komunikácia býva počas formálnej výučby cudzích jazykov pomerne často zanedbávaná, hoci je veľmi významnou súčasťou akejkolvek komunikácie, vrátane tej cudzojazyčnej. Obsahuje gestá, ktoré sú špecifickými pre danú kultúru a majú svoju výpovednú hodnotu. Neverbálne signály podporujú verbálnu formu komunikácie a ich správne dekodovanie nám umožní pochopiť úmysly hovoriacej osoby a lepšie porozumieť jej hovorenému slovu (Kunovská 2019: 59).

Kočišová (2017) uvádza, že existujú neverbálne posolstvá, ktorým všetci rozumieme a používame ich, no i také, ktoré sú špecifické pre určité kultúry a regióny. Spoločný jazyk je v takomto prípade veľmi dôležitým faktorom úspešného komunikačného procesu, ako aj pre vyjasnenie si eventuálnych nedorozumení. Na vzájomnú interakciu však veľmi významne pôsobia i mimojazykové aspekty, tendencia komunikujúcich siahnuť častejšie i po gestách a mimike. Neverbálna komunikácia je prekvapivo veľmi často úspešnejšia ako verbálna a aj v rámci diplomatickej praxi by nemala byť podceňovaná.

Diplomatický zástupca komunikuje väčšinou v inom ako vo svojom materskom jazyku, preto je pre úspešné rokovanie nevyhnutné, aby ovládal cudzí jazyk vynikajúco, aby vedel správne používať aj všetky jazykové prostriedky v cudzom jazyku vyjadrujúce rôzne významy. U účastníkov diplomatickej komunikácie sa taktiež predpokladajú schopnosti, zručnosti a vlastnosti v oblasti intelektu, emócií a aj interpersonálnych väzieb. Komunikácia v diplomatickej praxi, verbálna a tiež aj neverbálna, porozumenie

a správne dekodovanie diplomatických signálov sú predpokladom úspešného fungovania jednotlivých rezortov štátu (Rusiňáková 2022: 73).

3. *Interkultúrna kompetencia*

Interkultúrna kompetencia je podľa Kucharovej a Kunovskej (2019), veľmi komplexný teoretický konštrukt, ktorý v sebe zahŕňa celý rad vedomostí, schopností a zručností. Tie sú potrebné na rozvíjanie tejto kompetencie z rôznych hľadísk, napríklad zo strategického, profesionálneho alebo individuálneho hľadiska. Kucharová (2017) taktiež podčiarkuje, že ide o nadobudnutú kompetenciu, pretože nie každý človek je automaticky vybavený schopnosťami, ktoré mu umožňujú zvládať stretnutia medzi príslušníkmi viacerých kultúr.

Za dôležité sa považuje uviesť delenie kultúr podľa interkultúrnych štúdií, ktoré prikladajú význam dotyku. Ten je súčasťou neverbálnej komunikácie a v každej kultúrnej oblasti môže znamenať niečo iné. Ružičková (2001, 34) poukazuje na delenie na dotykové kultúry (Slovensko), nedotykové kultúry (Japonsko), vysoko-kontaktové kultúry (Taliani, Latino-Američania) a nízko-kontaktové kultúry (Nemecko, Holandsko). Tu zohráva úlohu proxemika, teda otázka priestoru, ktorý existuje okolo účastníkov komunikácie, pričom sa zohľadňuje spoločenský kontext a formálnosť. (Schneiderová 2003: 236) Priestorové správanie musí byť relevantné, zohľadňujúce vzdialenosť, zónu (intímnu, osobnú, spoločenskú a verejnú) medzi komunikujúcimi.

Z uvedeného vyplýva potreba orientovať proces edukácie budúcich diplomatov výrazne interkultúrne (Kunovská 2017: 22). Pod interkultúrnym vzdelávaním rozumieme vzdelávací proces, ktorého cieľom je rozvoj kompetencií potrebných k nekonfliktnému životu v spoločnosti, v ktorej dochádza k stretu viacerých sociokultúrnych skupín. Interkultúrny prístup vo vzdelávaní cudzích jazykov má mať za cieľ viesť študentov k lepšiemu poznaniu vlastnej kultúry, no na základe získania poznatkov o „cudzom“ i k tolerancii a porozumeniu iných kultúr. Obzvlášť dôležité je poukázať u budúcich diplomatov na nevyhnutnosť nadobudnutia kompetencie reflektovať vlastné sociokultúrne zázemie a aj zázemie príslušníkov iných sociokultúrnych skupín, vnímať podobnosti, odlišnosti a dokázať čeliť prejavom intolerancie a diskriminácie.

4. *Jazyk a kultúra*

Jazyk a kultúra sú neoddeliteľnými prvkami identifikujúcimi určité spoločenské skupiny. Sú navzájom prepojené. Preto nie je možné študovať jazyk

a opomenúť pri tom kultúru a jej špecifiká, ktoré charakterizujú danú geografickú oblasť a ľudí žijúcich v nej.

Podľa Hlavňovej (2003: 68) jazyk stelesňuje kultúru a rozširuje ju. Každý jazyk sa stáva zmysluplným v kontexte a kultúra patrí medzi najdôležitejšie aspekty kontextu, v ktorom sa jazyk používa.

Kultúrny segment vo výučbe cudzích jazykov zahŕňa rôzne oblasti. Pre diplomata je znalosť kultúry vlastnej krajiny a krajiny jeho diplomatického pôsobenia obzvlášť dôležitá. Okrem vedomostí sú to aj špecifické spôsoby správania sa a jazykového prejavu pri rôznych spoločenských udalostiach.

Vyučovaním cudzieho jazyka, ktorého súčasťou sú predmety ako Reálie/Krajinoveda a Interkultúrna komunikácia sa aktívne prispieva k medzinárodnému porozumeniu. Vyučovací proces by mal študentom sprostredkovať vedomosti, súvislosti, skúsenosti a pocity ľudí iných krajín. Zároveň by mal byť sociálnym a interkultúrnym sprostredkovateľom medzi východiskovou a cieľovou kultúrou. Nadobudnuté poznatky týkajúce sa vlastnej aj cudzej krajiny a jej spoločenstva si študent, absolvent musí naďalej dopĺňať a následne ich v diplomatickej praxi dokázať aktívne používať a správne interpretovať.

Ako uvádza Rusiňáková (2017: 127), komunikačné kompetentnosti diplomatického zástupcu ovplyvňujú faktory ako je jeho dosiahnuté vzdelanie, stupeň ovládania materinského jazyka a ostatných cudzích jazykoch, ktorými komunikuje, schopnosť abstraktného myslenia, pracovné skúsenosti, ako aj sociálne normy, čiastočne upravené normami medzinárodného práva. V rámci diplomatických rozhovorov získava informácie, súčasne má možnosť realizovať informačno-osvetovú činnosť diplomatickej misie s cieľom pozitívne prezentovať vlastnú krajinu. Uvedené dokáže uskutočniť len vtedy, ak disponuje dostatočným spektrom vedomostí, vrátane ovládania cudzieho jazyka.

Adamcová (2018: 372) taktiež poukazuje na úlohu diplomata v rámci komunikácie, ktorou je predovšetkým reprezentácia národa, ktorý zastupuje, prostredníctvom jeho názorov. Diplomati, ktorí v tomto zmysle reprezentujú národ v zahraničí sú odkázaní na komunikačné a rétorické techniky. Často je to náročné, keďže každý jazyk a spôsob komunikácie má svoje korene v kultúre a kultúrou je i výrazne ovplyvnený. Kultúrne odlišnosti sa v diplomacii označujú aj ako „raison d' être“ a patria k primárnym zručnostiam diplomata. Diplomati sú predovšetkým profesionáli, ktorých úlohou je zaručiť mier s inými národmi a preto sa musia vo svojej komunikácii v každej situácii kontrolovať, vyhýbať sa emóciám a iným rušivým podnetom, pričom dbajú na správnu formu jazyka.

5. Mediálna kompetencia

Výskum aj vzdelávací proces sú konfrontované s vývojom informačných a komunikačných technológií, preto má mediálna kompetencia, teda kompetencia zaobchádzania s novými médiami v súčasnosti taký veľký význam.

Informatizácia sa ukazuje ako prioritné a nevyhnutné smerovanie v spoločnosti, ktorého cieľom je zavádzať nové informačné technológie aj do vzdelávacieho systému. Informačné technológie zlepšujú štúdium cudzieho jazyka, poskytujú príležitosť na hlboké a rýchle osvojenie si slovnej zásoby, učenie sa písať, kvalitu výslovnosti, dialogickú a monologickú reč ako aj používanie gramatických štruktúr (Karhut 2023: 175).

Nové médiá na jednej strane pomáhajú ich užívateľom získať množstvo informácií, no na strane druhej príliš veľké množstvo médiami sprostredkovaných informácií s rôznym, často neovereným obsahom, môžu proces analýzy získaných faktov a informácií výrazne skomplikovať.

Problémom súčasnosti nie je teda množstvo informácií, ktoré médiá ponúkajú, ale schopnosť orientácie v širokej mediálnej ponuke, výber z ponuky, spracovanie získaných podkladov a ich vplyv na príjemcov, ako aj voľná dostupnosť rôznych obsahov.

Kľúčovou zručnosťou je preto v súčasnosti schopnosť vyhľadávať a identifikovať v médiách informácie, ktoré mladému človeku umožnia začleniť sa do spoločenského, pracovného života, taktiež mu umožnia efektívne komunikovať s ostatnými členmi danej komunity.

Charakteristickou črtou mediálne gramotného mladého človeka je okrem iného aj schopnosť rozoznávať negatívne, manipulačné prvky, odhaľovať rasové predsudky a intoleranciu (Kunovská 2015: 65).

Všetky spomenuté kompetencie patria do skupiny kompetencií, ktorými by mal disponovať každý diplomat. Preto je podľa nášho názoru dnes žiaduce zaradiť do vyučovacieho procesu prácu s médiami, ktoré sú zdrojom autentických textov a to na pravidelnej báze, avšak s tým, že študenti budú vedení k vyhodnocovaniu získaných informácií, k diskusií o nich a ku kritickému mysleniu, ktoré budú neskôr schopní využiť vo svojej diplomatickej praxi.

Záver

Schopnosť používať cudzí jazyk korektne a vhodne pre určitú situáciu, ako aj schopnosť správneho porozumenia cudzojazyčného prejavu dnes môžeme zaradiť k základným kompetenciám, ktoré sú potrebné pre fungovanie jednotlivca v globálnom svete. Pre prácu diplomata predstavuje táto schopnosť

ovládať komunikačný jazyk príslušníkov rôznych kultúr elementárnu kompetenciu nevyhnutnú pre jeho každodennú prácu. Jej nadobudnutie si však vyžaduje dôslednú a presne cieleňú prípravu i v rámci štúdia cudzích jazykov.

V našom príspevku sme mali za cieľ zdôrazniť význam niekoľkých aspektov výučby cudzích jazykov budúcich diplomatov, ktoré sú podľa nás pre pripravenosť a uplatnenie sa absolventov v odbore diplomacia mimoriadne dôležité.

Poukázali sme na význam jazyka pre diplomáciu, na prepojenie jazyka a kultúry, ktoré nie je možné od seba oddeliť. V časti interkultúrna kompetencia sme zdôraznili, že interkultúrne východisko, ktoré sa neobmedzuje len na sprostredkovávanie vedomostí, predstavuje významnú súčasť moderného spôsobu výučby cudzích jazykov. Ako tvrdí Borsuková (2033: 44), pri spoznávaní a hodnotení cudzích kultúr je dôležité tiež vyzdvihnúť pre interkultúrnú komunikáciu relevantný aspekt, ktorým je hodnotenie vlastného národného obrazu, spoznávanie a sprostredkovanie vlastnej identity. Je potrebné uvedomiť si ako sa vidíme my a ako nás reflektujú zahraniční partneri.

Hoci je v súčasnosti často uvádzané, že úspešná komunikácia je dôležitejšia ako jazyková korektnosť, zastávame názor, že diplomat by mal cudzí jazyk vládäť tak, aby zvládol úspešne konverzáciu s predstaviteľmi iných kultúr, no jeho úroveň ovládania daného jazyka by mala zahŕňať aj korektné gramatické a štylistické konštrukcie.

Nesmieme však opomenúť význam neverbálnej komunikácie, ktorá tvorí veľkú časť komunikácie a má počas konverzácie veľmi významnú výpovednú hodnotu. V popredí stojí tak isto aj rozvoj schopností, zručností a stratégií v kontakte s cudzími spoločnosťami a kultúrami, intelekt, všeobecný prehľad a schopnosť nadväzovania kontaktov.

Médiá a mediálna kompetencia významne vplývajú na osobnostný rozvoj jednotlivca, podporujú jeho empatiu a rešpektovanie rôznorodosti, inakosti, pluralizmus, demokratický dialóg, kritické myslenie, samostatné vyjadrovanie sa a prezentáciu vlastných postojov.

Súčasťou mediálnej gramotnosti je kompetentný a zodpovedný výber a využívanie médií všetkého druhu – pre informovanie, vzdelávanie a komunikáciu.

Literatúra

- ADAMCOVÁ, S. (2018): Komunikácia v diplomatickej praxi. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie III*. Bratislava: EKONÓM, s. 370-377.
- BORSUKOVÁ, H. (2003): Interkultúrna dimenzia o výučbe odborného jazyka. In: *Kulturoológia v procese osvojovania cudzích jazykov*. Nitra. s. 41-45.
- GAVORA, P. (2011): Smelosť verzus ostýchavosť v komunikácii gymnazistov. *Studia pedagogika*, 16(1).
- HLAVŇOVÁ, A. (2003): Jazyk a kultúra. In: *Kulturoológia v procese osvojovania cudzích jazykov*. Nitra: SPU, s. 68-72.
- KARHUT, V.; SEMENOG, O.; SHUMIATSKA, O.; PALAMAR, N.; RUBLIOVA, N. (2023): The need for new information technologies during foreign language learning for the quality training of a specialist. *Amazonia investiga*. 12(65): 175-184. <https://doi.org/10.34069/AI/2023.65.05.17>
- KOČIŠOVÁ, Z. (2017): Nonverbale Kommunikation. Vielfalt ihres Ausdrucks. In: SERESOVÁ, K. et al.: *Sprache und interkulturelle Kommunikation. Interdisziplinäre Perspektiven in der Sprachforschung*. Brno: EU Tribun, s. 101-116.
- KUCHAROVÁ, J. (2017): Interkulturelle Kompetenz als Bestandteil des Kompetenzprofils von Politikern. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk v politických súvislostiach*. Bratislava: EKONÓM, s. 37-43.
- KUNOVSKÁ, I. - KUCHAROVÁ, J. (2019): Bazálne kompetencie v kontexte výučby cudzích jazykov. In: STRADIOTOVÁ, E. et al.: *Moderné stratégie vo vyučovaní cudzích jazykov na vysokých školách*. Praha: Machiavelli Press, s. 11-27.
- KUNOVSKÁ, I. (2017): Text – základ výučby cudzích jazykov. In: STRADIOTOVÁ, E. et al.: *Didaktické stratégie pri výučbe cudzích jazykov*. Brno: EU Tribun, s. 9-23.
- KUNOVSKÁ, I. (2015): Mediá a mediálna kompetencia vo výučbe cudzích jazykov. In: KOŽELOVÁ, A.; BRODŇANSKÁ, E. (eds.): *Informačno-komunikačné technológie a vyučovanie jazykov*. Prešov : Filozofická fakulta Prešovskej univerzity v Prešove. S. 64-70.
- KUNOVSKÁ, I. (2019): Neverbálna komunikácia ako súčasť komunikačného procesu. In: *Pohľady do výskumu aplikovaných jazykov: zborník vedeckých prác*. Trnava: Slovenská spoločnosť pre regionálnu politiku, s. 57-63.
- RINGBERG, T.; LUNA, D.; REIHLEN, M.; PERACCHIO, L. (2010): Bicultural-Bilinguals the Effect of Cultural Frame Switching on Transla-

- tion Equivalence. *International Journal of Cross Cultural Management*, 10(1): 77-92. <https://doi.org/10.1177/1470595809359585>
- RUSIŇÁKOVÁ, J. (2017): Význam cudzieho jazyka v diplomatickom prostredí. In: STRADIOTOVÁ, E. et al.: Didaktické stratégie pri výučbe cudzích jazykov. Brno: EU Tribun, s. 121-134.
- RUSIŇÁKOVÁ, J. (2022): K niektorým aspektom diplomatického jazyka ako LSP. In: KOŽELOVÁ, A.; BRODŇANSKÁ, E. (eds.): Interkultúrna komunikácia vo výučbe odborného cudzieho jazyka. Prešovská univerzita v Prešove, s. 66 – 76.
- RUŽIČKOVÁ, E. (2001): *Picture Dictionary of Gestures*. Bratislava: Univerzita Komenského.
- SCHNEIDEROVÁ, J. (2003): Komunikácie v cieľovej kultúre. In: *Kulturologia v procese osvojovania cudzích jazykov*. Nitra: SPU, s. 234-239.
- SMEJKALOVÁ, K. (2008): Problém komunikační ostýchavosti u studentů ve výuce cizích jazyků na vysokých školách. In: BALCAROVÁ, I.; SOUKUP, J. (eds): *Cizí jazyk v kontextu multikulturní Evropy. Sborník z mezinárodní konference vysokoškolských pedagogů z pedagogických, filozofických i dalších fakult vysokých škol z ČR a SR*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně v Ústí nad Labem, s. 211-115.

Kontakt:

Mgr. Ingrid Kunovská, PhD.

Katedra nemeckého jazyka
Fakulta aplikovaných jazykov
Ekonomická univerzita v Bratislave

Department of German Language
Faculty of Applied Languages
University of Economics Bratislava

Email Address: ingrid.kunovska@euba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5077-1183>

The 2015 Refugee Movements in Slovak Press Discourse. A Topos Analysis

Attila Mészáros

Abstract

In the article, the discourse on the 2015 refugee movements in Europe is thematized using examples from Slovak press communication. In the context of the argumentative level the question is posed as to what concepts it is that guide and steer thinking about the refugees of a linguistic collective. In this paper, a theoretical framework of argumentation and topos analysis is elaborated, and the complex topical pattern of pro and contra discourse is created.

Keywords: refugee discourse, topoi, argumentation, corpus, discourse analysis.

Introduction

Until the outbreak of the coronavirus pandemic in 2020 and, in particular, the armed conflict in Ukraine, the so-called refugee crisis was considered to be a problem that triggered a controversial public debate in most EU countries. For the wider audience this discourse became visible on the linguistic surface in the form of political buzzwords among other things, which – regardless of the respective language – indicated an increasing discourse dynamic. Thus, it is no surprise that this so-called refugee or migration discourse quickly developed into an interesting object of research in linguistics, especially in the context of discourse linguistics and political linguistics (cf. Becker 2015, Weidacher 2019, Jakosz 2020). In this context contrastive discourse analysis should be emphasized (cf. Smailagić, Mell 2017). By comparing discourses it is possible to reveal phenomena that can provide information about complex and deeply anchored structures of the respective language and cultural community, which fundamentally determine the thinking of a collective about various phenomena of extralingual reality.

This question is particularly relevant when language is used in the field of politics as an instrument for steering of behavior and influence activity of

the masses (Grünert 1974: 323). As such, it means is primarily attributed an informative-persuasive function in this field (cf. Grünert 1984: 33ff.). Indeed, political communication is characterised as an area in which the struggle for positions in the sense of a confrontation of verbally realised personal pretensions is argumentatively consolidated or refuted. In this context, argumentations are to be regarded as rational means by which "something collectively questionable is transformed into something collectively valid" (Klein 1985: 222)¹. The identification of these unspoken components of communication is the task of the so-called argumentation analysis. Their discourse-analytical direction will be discussed further. In contrast to the classical argumentation analysis, which is primarily interested in individual texts, aiming the uncovering of the so-called *topoi*, which are to be understood as a kind of global argumentation pattern (cf. Niehr 2017: 166).

Argumentation and *topoi* in political communication

The *topos* concept is based on Aristotle's concept of enthymemic argumentation. Enthymem is understood as a shortened and generalized argumentation procedure, which is adapted to the practical communication needs of everyday speech (Pechtl, Burkard 2015: 138). In enthymemic argumentation a controversial statement is made plausible with the help of an argument; from the argument the conclusion is inferred with the help of certain conclusion procedures. Characteristic of enthymemes are their reduction and their strong connection to common language.

In the context of discourse linguistics *topoi* are understood as recurring patterns of argumentation. These establish relations that are crucial for the construction of realities (Landwehr 2009: 14), having their source in "habitual ways of thinking and prevailing collective beliefs" (Römer 2018: 122). Argumentation and *topos* analysis are therefore considered to be particularly relevant, especially because "they can connect aspects that need by no means to be regarded as necessarily connected" (Landwehr 2009: 119). *Topoi* are characterized by a strong context-boundness, which serves to secure their plausibility potential.

Against this background, political communication is understood as a communication in which political actors, by using certain language patterns in their statements (i.e., the *topoi*), aim the enforcement of those basic

¹ Citations from non-english sources are translated by the author

linguistic functions that are expressed in the language of politics (cf. Grünert 1984: 33ff.).

The complex topical pattern

The concept of complex topical pattern was introduced by Klein (cf. Klein 2015: 77-99). The goal of his concept is to include higher-order schemata in topos analysis to consider topoi as schemata for individual steps of argumentation. Klein assumes that in the respective discourse the individual topoi always form a network with other topoi that achieve a similar argumentative goal. The positioning as well as the political acting of the participants thus can be concluded from the bundle of topical arguments.

Klein distinguishes between a core set and an extension set in his concept. In relation to discourse-linguistically oriented research it is of particular importance. It allows the argumentative deep structure of discourses and those patterns of thought to be revealed that form the basis of the examined discourse in the respective linguistic and cultural community.

Methodological approach

The so-called DIMEAN model (cf. Warnke, Spitzmüller 2008: 3–54) was used to create the methodological apparatus for the empirical analyses. It is a comprehensive inventory of research dimensions that has been established in Germanistic discourse linguistics for years. Three levels are distinguished here: the intratextual, the actor, and the transtextual level. The transtextual level stands out as the one where the connections between the individual discourse dimensions – the vocabulary and the individual statements of the actors – constitute the actual discourse and make it possible to trace the basic discourse semantic figures as well as the topoi.

In the following empirical part partial results are presented from a research project focused on the exploration of the so-called refugee discourse using the example of German, Slovakian and Hungarian press communication. For the purposes of the empirical analysis of Slovak press discourse the newspaper *Sme* was chosen. It is a product of the so-called serious press, which has been published nationally in Slovakia for decades. Candidates for inclusion in the corpus were filtered out by using the search words *utečenec* and *migrant* (eng.: *refugee* and *migrant*) in the electronic archive of the selected newspaper. Only the texts with a minimum length of

300 characters were taken into account; the investigation period is limited to the period between 1st Jan. 2015 and 31st Dec. 2015. Corpus analyses were performed using the Discourse Network Analyzer tool². This allows a qualitative discourse analysis by coding the statements of the actors while specifying different characteristics (affiliation, category and agreement or disagreement). Coding was performed repeatedly in several phases and then checked by a control group to ensure the plausibility of the results.

Actors' statements can be grouped around specific themes, which can be considered as manifestations of concepts (example: The reception of refugees does not mean a threat to the culture/religion/etc.). The tool allows the positioning of the respective actor in relation to so-called concepts by indicating agreement or disagreement. Based on the actors' statements, concepts were developed which were subsequently combined into so-called topical categories on the basis of the mental structures operating in the background. The concrete and specific categories were formulated as abstractly as possible (cf. Wengeler 2003: 273) so that they can be used in the analysis of argument fields – for example using the same topoi for pro and contra arguments.

Topoi in the Slovak refugee discourse

Based on the analysis of the corpus 12 topoi were distinguished. Based on this, it was possible to establish that the Slovak discourse in the examined period was dominated by the topoi of solidarity, security and misuse. In a system of pro and con topoi, it looks like this:

- Pros: solidarity, collaboration, benefit;
- Cons: security, misuse, crime, danger, burden.

The topoi law, responsibility, and reality are evaluated here as neutral since they can be used in both pro and con arguments. The solidarity topoi and the danger topoi are discussed in more detail below.

The solidarity topoi

The solidarity topoi shows overlaps especially with the humanity topoi. This is defined by Wengeler (2003: 310) as follows:

Because a decision/action or its consequences are in accordance with/oppose human rights or are required/are to be rejected for humanitarian

² <https://github.com/leifeld/dna/releases>

considerations, the decision/action is to be supported/rejected or to be carried out/not to be carried out.

Against this background, the solidarity topos can be formulated as follows: Because a member of a collective cannot master a problem of transnational character on his own, the solution requires the joint action of the whole collective.

In Slovak discourse the solidarity and humanity topoi are primarily associated with former State President Andrej Kiska. He was known for his philanthropic spirit even before his political career as an entrepreneur. In this spirit, he also held the office of President of the Slovak Republic, which was clearly expressed in the context of the so-called refugee crisis.

In his statements, *solidarity*, *aid*, *humanity* and *support* are recurring words:

(1) *Prezident Andrej Kiska si myslí, že utečencom, ktorým ide doma o život a potrebujú pomoc, by Slovensko malo prejaviť solidaritu.* [President Andrej Kiska believes that Slovakia should show solidarity with refugees who are in a life-threatening situation in their homeland and need help] (SME0094)

(2) *Máme morálnu povinnosť im pomôcť.* [We have a moral obligation to help them] (SME0025)

However, while solidarity was used in the pro-discourse to argue for unconditional refugee aid, a contra-discourse was established in the Slovak political scene, where solidarity in combination with the topoi burden and responsibility was communicated as a rejectable and negative attitude. This can be seen in the statements of the former Prime Minister Róbert Fico, see example 3:

(3) *"Musíme byť maximálne opatrní, aby sme neohrozili Slovensko, ale musíme prejaviť mieru solidarity, avšak na dobrovoľnej báze. Aby sme si sami mohli rozhodnúť, ako pomôžeme. Nepovažujem za správne, aby nám niekto diktoval, že si musíme migrantov zobrať", uzavrel Fico.* ["We must be as careful as possible not to endanger Slovakia, we must show a certain degree of solidarity, but on a voluntary basis. So we can decide for ourselves how we want to help. I don't think it's right for someone to tell us that we have to take in the migrants," Fico concluded] (SME0013)

Kiska and Fico were therefore not regarded as simple participants in the discourse, but rather as central actors - so-called voices. In his concept of voice, Blommaert uses it to refer to the ability of speakers to make their different interactional roles to be heard in a discourse:

In general, as the ways in which people manage to make themselves understood or fail to do so. [...] It is, in other words, the capacity to accomplish desired functions through language. More accurately, it is the

capacity to create favourable conditions for a desired uptake (Blommaert 2005: 68).

A conflict arose between the two actors that fundamentally shaped the entire Slovak refugee discourse. This consisted primarily in the different interpretation of solidarity in the context of the European Union. While both rejected the planned quota system as an unsuitable solution to the so-called refugee crisis, Kiska's communication placed emphasis on the country's obligations stemming from EU membership. Accordingly, the essence of the pro-discourse is summarized on the basis of its statements as follows (Ex. 4 and 5):

(4) *Pomoc utečencom je podľa prezidenta prejavom základnej ľudskosti a solidarity. Diskusia na Slovensku sa však podľa neho obmedzila na otázku, prečo máme pomáhať iným ľuďom, keď nemáme vyriešené vlastné problémy. Zároveň zdôraznil, že diskusia o utečencoch sa nesmie zúžiť na to, či prijať povinné kvóty alebo nie.* [According to the President, refugee aid is an expression of basic humanity and solidarity. However, the debate in Slovakia is limited to the question of why we should help other people when we have not yet solved our own problems. At the same time he underlined that the refugee debate should not be narrowed to the question of whether or not to accept binding quotas] (SME0120).

(5) *Podľa prezidenta Kisku od starých krajín Európskej únie očakávame, že nám pomôžu, ale keď prvýkrát nastane situácia, že tieto krajiny potrebujú pomoc, zdráhame sa: "Nezačnú si... myslieť, že pre nás slúžia iba ako taký bankomat? Obávam sa, aby sa kvôli tomu Európa nezačala zasa deliť na tú západnú a východnú."* ["According to President Kiska we will expect the old EU countries to help us, but if now when the opposite situation first arises where these countries need our help, we are reluctant. Won't they start... to think that they are just ATMs for us? I fear that this could split Europe again into West and East."] (SME0300)

Example 4 refers to a lack of discussion by noting that any debate about possible refugee aid came down to a yes or no to the refugee quota. In example 5, the Europe topos appears at the same time; in that the president calls for responsible behavior in Slovak politics in order to show Europe that EU membership does not mean accepting subsidies.

The danger topos

Wengeler (2003: 306) defines the danger topos as follows: Because a political action/decision has certain dangerous consequences, it should not be carried out/is to be rejected.

This topos rarely occurs in isolation in the respective discourse; rather it appears in combination with other topoi, such as burden or solidarity.

In the context of the Slovak refugee discourse the danger topos stands out as a constituting element of the contra-discourse. Together with security, fear and burden, a web of topoi was formed that did not simply shape the public debate on refugees in 2015, but especially the election campaign of the governing parties for the parliamentary elections in March 2016. On a lexical level these topoi are expressed in compressed form in words such as danger, terrorism, and crime.

(6) *"Na územie Slovenska sa môžu dostať ľudia napojení na medzinárodnú kriminalitu, ale aj terorizmus."* ["Persons connected with international crime, but also with terrorism, could enter Slovakia."] (SME0008)

(7) *Preto podľa neho hrozí, že medzi utečencami príde do Európy vlna ľudí, ktorí neprichádzajú za prácou alebo lepším životom, ale preto, lebo budú šíriť terorizmus.* [Therefore, in his opinion, there is a danger that among the refugees there are people who come to Europe not for work or a better life, but to spread terrorism] (SME0011)

Repeated invocation of the danger topos was characteristic of government communications during the observed period. Although millions of refugees were repeatedly mentioned, even President Kiska openly commented that he had not been provided with any official documents, analyses or reports that would plausibly confirm these claims:

(8) *"Pokiaľ som informovaný, neexistuje žiadny takýto oficiálny štátny dokument, analýzy alebo správy, ktoré by toto potvrdzovali," povedal Kiska.* ["As far as I know, there is no official state document, analysis or report that would prove this," Kiska said] (SME0119)

Against this background it was assumed that in the Slovak debate on refugees the danger topos appears primarily in the contra-discourse, with the aim of stirring up public fear of an (unknown) enemy. Thus, elements of a populist strategy can be readily identified in this targeted government communication. This includes, on the one hand, the construction of scapegoats (the West; the EU), and on the other hand, a drastic reduction of complexity (distinguishing between good guys and bad guys; equating migrants with criminals and terrorists). This dichotomous perception of reality (Us and Them) and the arbitrariness in the use of terms such as *refugee*, *migrant* or *foreigner* serve primarily to deter, whereby the anonymization of the masses has rather replaced the actual and real problem with an imaginary danger.

Basic topoi

Tab. 1 shows the complex topical pattern of Slovak pro-discourse. This is primarily marked by the former state president Andrej Kiska, who openly spoke out in favour of unconditional support for the refugees in his communication. Nevertheless, this discourse string cannot be clearly described as a pro-discourse. Indeed, on the key issue of the Slovak refugee debate – on the planned mandatory refugee quotas – both the former state president, Andrej Kiska, and the former PM, Róbert Fico, were in agreement, considering this form of solidarity for Slovakia an unacceptable solution. From the president's argumentation however, the preference for a kind of Europe topos emerged. Against this background the following conclusion could be derived here from the complex topical pattern: Slovakia must fulfill its duties in the EU and help refugees, which it is capable of doing.

Table 1: The complex topical pattern of the Slovak pro-discourse³

Topos	Description
Data topos	Hundreds of thousands of refugees crowd into Europe
Cause topos*	War in Syria, poverty and persecution, Welcome Culture in Germany
Consequence topos*	Possible integration into society, enrichment of culture
Valuation topos	Humanitarian disaster
Principle topos	Humanity, common European values, international obligations of Slovakia
Final topos	At the state level: Integration; at EU level: Rejection of a mandatory refugee quota
Ability topos*	Slovakia is capable of helping refugees

Tab. 2 lists the complex topical pattern of the Slovak contra discourse. While the need for humanity and solidarity is also recognized here, priority is given to principles such as security, integrity, self-reliance, culture and religion. Accordingly, the emphasis in the consequence topos is on the (perceived) fears of the population, supported by valuation topos (threat to the security of the country). The above argumentation results in the final topos that it is unacceptable for Slovakia to introduce a quota system as a form of

³ An asterisk (*) marks the topos of the extension set.

mandatory solidarity within the European Union. From this, the conclusion is drawn that Slovakia must file a lawsuit against the refugee quotas. The Prime Minister even gave personal guarantees (Ex. 9):

(9) *V exponovanom čase, keď si bol istý, že ho počuje najviac ľudí, opakovanne vyhlasoval: "Pokiaľ budem predsedom vlády, tak žiadny migrant na základe povinnej kvóty na Slovensko nepríde."* [At an exposed moment, when he was sure that most people would hear him, he repeatedly stated: "As long as I am prime minister, no migrants will come to Slovakia under a mandatory quota."] (SME0226)

Table 2: The complex topical pattern of the Slovak contra-discourse

Topos	Description
Data topos	Hundreds of thousands of refugees crowd into Europe
Cause topos*	War in Syria, poverty and persecution, Welcome Culture in Germany
Consequence topos*	An uncontrolled flow of many millions of migrants is to be expected
Valuation topos	Threat to Christian culture and religion or to the integrity and security of the country
Principle topos	Protection of the security and integrity, language, culture and religion of Slovakia; preservation of the country's independence
Final topos	Rejection of a mandatory refugee quota
Ability topos*	We are able to show our strength to the EU

Conclusion

In Slovak discourse the conflict between the pro and contra discourse is evident at the highest level. President Kiska and the representatives of the civil society sector and the churches are primarily in favour of actual refugee aid. In the government's communication, on the other hand, the responsibility of Western countries for the so-called refugee crisis is emphasized and the solidarity topos appears only on the level of symbolic gestures. It should be noted that even the opposition parties spoke out in principle against the government but not explicitly in favour of refugee aid. This behavior can be justified by the fact that Slovakia was neither a destination country nor a transit country in the context of refugee movements in 2015. The opposition was therefore quasi forced into a

waiting position in order to avoid a possible loss of votes through possible concrete refugee aid in the already polarised society.

From the field of argumentation, it can be seen that the so-called refugee crisis of 2015 and migration in general – similar to other European countries – initiated a controversial debate in Slovakia as well. The reason for this lies on the one hand, in the different world experiences, thought patterns and world views of Slovak society, and on the other hand in the fact that the country was confronted with such a problem for the first time in the course of its existence. As the examples given here also demonstrate, the so-called refugee problem quickly developed into a phenomenon that generated easily communicable and useful political capital over an extended period. Against this background the discourse examined here continues to stand out as a research object that, because of its multidimensionality (cf. Czachur, Opiłowski and Smykala 2022), can always yield new and highly interesting results about the political communication of the respective country. This potential is particularly relevant from a contrastive point of view and opens the way for further research in this direction.

Bibliography

- BECKER, M. (2015): *Der Asyldiskurs in Deutschland*. Frankfurt/Main: Peter Lang. <https://doi.org/10.3726/978-3-653-06033-1>
- BLOMMAERT, J. (2005): *Discourse. A critical introduction*. Cambridge: Cambridge University Press.
- CZACHUR, W.; OPIŁOWSKI, R.; SMYKALA, M. (2022): Multimodal Practices of Empathy and Fear in Polish Refugee Discourse: Analysis of Magazine Covers. *GEMA Online. Journal of Language Studies*, 22 (3): 63–85. <https://doi.org/10.17576/gema-2022-2203-04>
- GRÜNERT, H. (1974): *Sprache und Politik: Untersuchungen zum Sprachgebrauch der Paulskirche*. Berlin: de Gruyter.
- GRÜNERT, H. (1984): Deutsche Sprachgeschichte und politische Geschichte in ihrer Verflechtung. In: BESCH, W. (ed.): *Sprachgeschichte*. Berlin: de Gruyter, pp. 29–37.
- JAKOSZ, M. (2020): Hassrede im Netz: Zur Macht von Fake News im aktuellen Flüchtlingsdiskurs. In: BARTOSZEWICZ, I.; SZCZEK, J.; TWOREK, A. (eds.): *Linguistische Treffen in Wrocław 18*. Wrocław/Dresden: Neisse Verlag, pp. 181–198.
- KLEIN, J. (2015): *Von Gandhi und al-Qaida bis Schröder und Merkel. Politolinguistische Analysen, Expertisen und Kritik*. Berlin: Frank und Timme.

- KLEIN, W. (1985). Argumentationsanalyse: Ein Begriffsrahmen und ein Beispiel. In: KOPPERSCHMIDT, J.; SCHANZE, H. (eds.): *Argumente – Argumentationen*. München: Fink, pp. 208-260.
- LANDWEHR, A. (2009): *Historische Diskursanalyse*. Frankfurt am Main: Campus-Verlag.
- NIEHR, T. (2017): Argumentation in Texten. In: SVEN ROTH, K.; WENGELER, M.; ZIEM, A. (eds.): *Handbuch Sprache in Politik und Gesellschaft*. Vol. 19. Berlin: de Gruyter, pp. 165-186.
- PRECHTL, P.; BURKARD, F.-P. (Hrsg.) (2015): *Metzler Lexikon Philosophie*. Stuttgart: J. B. Metzler.
- RÖMER, D. (2018): *Argumentationstopoi in der Text- und Diskursanalyse – alte Pfade, neue Wege*. In: *tekst i dyskurs – Text und Diskurs* 11: 117-135.
- SMAILAGIĆ, V.; MELL, R. M. (2017): Discourse - Interdisciplinary: Discourse - Contrastive The 6th Annual Conference of the Conference Network "Diskurs - interdisziplinär: Diskurs – kontrastiv" at the Institute for the German Language (IDS) in Mannheim, November 17-19, 2016. *Zeitschrift für germanistische Linguistik*, 45 (2): 306–310. <https://doi.org/10.1515/zgl-2017-0015>
- WARNKE, I. H.; SPITZMÜLLER, J. (2008): *Methoden der Diskurslinguistik*. Berlin: de Gruyter.
- WEIDACHER, G. (2019): Sarkastische Internet-Memes im Flüchtlingsdiskurs. In: BÜLOW, L.; JOHANN, M. (eds.): *Politische Internet-Memes – theoretische Herausforderungen und empirische Befunde*. Berlin: Frank & Timme, pp. 167-194.
- WENGELER, M. (2003): *Topos und Diskurs: Begründung einer argumentationsanalytischen Methode und ihre Anwendung auf den Migrationsdiskurs (1960-1985)*. Berlin: de Gruyter.

Contact:

Dr.phil. Mgr. Attila Mészáros

Katedra nemeckého jazyka a literatúry komunikácie
Pedagogická fakulta
Univerzita J. Selyeho v Komárne

Department of German Language and Literature
Faculty of Education
J.-Selye-University in Komárno

E-mail Address: meszarosa@uj.sk

ORCID: 0000-0002-7695-7429

Slovakia's Image in British Dailies: Exploring the Depiction of Violence between 2010 and 2014

Lenka Môcová – Silvia Poľáková

Abstract

The paper presents findings from a research study that delves into how British dailies portrayed Slovakia in 2010 – 2014. The image of a country is to a large extent not easily influenced and relatively static, so we can consider the results from this period as relevant. Our focus was on examining the depiction of the central theme of violence within various contexts, spanning from the Velvet Divorce to incidents involving Slovak citizens in Great Britain. Our objective was to investigate whether Slovakia's image correlates with the broader depiction of Central and Eastern Europe, as proposed by N. Kaneva (2012) and R. Saunders (2012).

Keywords: image of Slovakia, violence, British dailies, content analysis.

Introduction

The article presents partial results of research on the media image of Slovakia in five British daily newspapers, three broadsheets – The Daily Telegraph, The Guardian and The Financial Times and two tabloids – the Daily Star and the Daily Mirror in 2010-2014. The research applied a combined – quantitative and qualitative content analysis of articles mentioning Slovakia. The sample consisted of 481 texts with diverse topics, we identified 16 of them, namely sport, EU economy, EU politics, Slovak politics, Slovak politics, world politics, Slovak economy, bailout crisis, migration, nationalism, tourism, Roma, crime, culture, health, education, and our coding book also included the topic of *other*. Among other aspects, we examined the article tones and the geographical classification of Slovakia into Central, Eastern, CEE, or a combination of these, and its correlation with the article tones. Here, we understand violence as a broader concept, including connotations of verbal violence, danger and conflict. Violence typically includes four characteristics; it is intentional, unwanted, nonessential, and harmful behaviour (Hamby 2017).

One of the significant and recurring narratives in our research sample was Slovakia as an unknown Eastern or Central European country, so we perceived the need to explore its image in the context of the whole region. Despite the dynamic development and socio-political and economic changes in the CEE region, its image in popular culture is stereotypical. N. Kaneva (2012) and R. Saunders (2012) identified the main characteristics of the image of Eastern Europe, namely - underdevelopment and poverty, mystery, nationalism, violence, migration, and the sexualisation of women.

Regarding the perception of violence in a political context, Eastern Europe has almost always been a politically unstable region. R. Saunders (2012, p. 55) characterised it as a “perpetual zone of conflict and unstable politics”. According to J. Rupnik (1996, in Kaneva 2012: 62), one of the most typical symptoms of developments in the former Ostbloc after 1989 is the sudden rise of nationalism caused by geopolitical and economic changes and the ideological void after the fall of communism.

The problem of nationalism has continuously appeared in articles about Slovakia since its establishment. For example, A. Burgess (1997) noted that the British media in 1993-94 primarily covered three topics in the context of Slovakia, namely the split of Czechoslovakia and its aftermaths, the construction of the Gabčíkovo-Nagymaros dam, and the rights of the Hungarian national minority. He perceived the image of Slovakia as predominantly negative, which he attributed to the fact that after the fall of communism, the British press reacted to the rise of nationalism in Eastern Europe. The British politologist K. Henderson (2002: xv – xvii) confirms the importance of this type of discourse, stating that the country became visible in the UK because of the nationalist demonstrations in 1991.

Another typical stereotype is population migration, which suggests conflict and problems in the structure of society from where people migrate. As specified by Korte et al (2012), after the fall of communism, Western Europe, including Britain, faced immigration from Eastern Europe, refugees from the Balkans, and economic migrants, which significantly influenced the British public debate on integration, human rights, citizenship, national identity, and cultural diversity. After the EU's major territorial expansion in 2004, the British press became very concerned about the flood of Eastern Europeans “flooding into cities and stealing local jobs”.

Another specific phenomenon is the exodus of Eastern European Roma to the UK. J. Krokusová (2007) states that after 2000, Slovakia was presented as a racist country in many European countries, such as Belgium or Finland, because of the departure of Roma. Their organised departures brought several problems related to crime - usury, document forgery, etc.

Methodology

Since we were primarily interested in the essential characteristics of the image of Slovakia in the British media, we decided to focus on the evaluative elements in the text. These elements encompass nouns, verbs, adjectives, participles, or adverbs. Many researchers, e.g. S. Schneiderová (2015) and L. Halamová (2017), confirmed the importance of adjectives in determining the article's tone and supporting the narrative. In our case, we studied adjectives and adjectival collocations referring to Slovakia, Slovaks, or various aspects of life in Slovakia, as adjectives most frequently convey meaning evaluations. Our analysis of these adjectives, along with the conclusions drawn from the qualitative analysis, has aided us in identifying the frames used in the articles about Slovakia, which define the perspective from which the subject is presented.

Thus, frames create meaning in a media text by selecting and highlighting certain aspects of reality. A significant term by Z. Pan and G. Kosicky (1993, p. 59) is the theme - a central motif identical to the frame. Many authors rely on previously identified frames - they apply a deductive approach. Common frames include conflict, assignment of responsibility, economic consequences, human interest and morality, description of individuals or groups, powerlessness, loss and gain, moral value, and conflict struggle. Thus, we used previously identified frequent frames but have also left room for establishing new ones.

The research examined texts from the period of 2010 to 2014 that, while not immediately topical, remain highly relevant due to the enduring static nature of a country's image. As S. Anholt (2009) confirmed, a country's image cannot be easily shaped by branding campaigns as its modification requires sustained, long-term efforts.

Furthermore, some of the cultural stereotypes of Eastern Europe can be traced back to the Age of Enlightenment and travel diaries, where this region and the Balkans were the synonym of the Other Europe – mysterious, unknown, and dangerous (Todorova 1997).

Results and Discussion

The following part of the paper summarises the major findings, divided into most significant narratives, identified in our sample, related to conflicts and violence.

Velvet Divorce

In the context of political violence and perceptions of the country, the Velvet Divorce – the amicable partition of Czechoslovakia – emerges in our sample as a good practice and precedent, particularly in the context of the discourse on Scotland's separation from the UK and European separatist movements. The authors of analytical articles in *The Financial Times*, J. McDermott (2013, FT) and E. Moore (2014, FT), warn of the consequences of Scottish independence on the capital markets and highlight the economic implications of this decision. Analysing the economic impact of a possible separation of Scotland from the UK, E. Moore admits that the case of the break-up of Czechoslovakia is often used by Scottish nationalists as “proof that break-ups can be smooth“.

Articles in *The Guardian* in 2011, 2012 and 2014 touch not only on Scottish but also Catalan independence. In a reader's letter, John Murray (2011, *The Guardian*) accuses Václav Klaus of splitting Czechoslovakia, comparing him to the “ruthless Tories“. The letter writer also points out that the decision to split the country was not unanimously supported by ordinary citizens. K. Connolly (2012, *The Guardian*) presents a more positive view, assessing the amicable partition of Czechoslovakia as “the best example in post-war Europe of a relatively smooth parting of the ways“.

Ian Traynor (2012, *The Guardian*) has analysed the separatist movements in Europe - in Catalonia, Flanders and Scotland. He attributes the smooth course of partition to the more favourable economic conditions in the Czech Republic, which had no interest in remaining allied with the poorer Slovaks and was “better off without their poorer Slovak cousin“.

The position of the Czechs as the elder brother, the superior entity, is evident in the above articles, for example, in Jan Cieski's article in *The Financial Times* (2011), where the author notes that “the Czechs have long been accustomed to looking down on the Slovaks“, as “rural bumpkins from the wilder reaches of the Tatra mountains“.

Slovak politics and nationalism

The Slovak political landscape is often described as underdeveloped and plagued by various issues, including corruption, populism, and right-wing extremism. For instance, the Gorilla affair has been labeled a “devastating corruption scandal“ (Nicholson 2012, *The Guardian*). This scandal exposed the close ties between political and business elites, leading to allegations of

corruption in nearly every government since the country's independence in 1993.

Several articles addressed nationalist and extremist tendencies within Slovak politics. It is noteworthy that “the only party willing to cooperate with Mr. Fico is the ultra-nationalist Slovak National Party, which received only 5 percent of the vote, failing to capitalise on Slovak-Hungarian tensions leading up to the election” (Cienski 2010, FT). Nationalism primarily surfaced in the context of the rights of the Hungarian national minority in Slovakia. Both *The Financial Times* and *The Guardian* covered this issue. Slovakia's sensitivity towards Hungarian cultural symbols, the Patriot Act prohibiting dual citizenship, and longstanding historical disputes all contributed to this problem.

In 2011, articles in *The Financial Times* exclusively focused on the “carpet incident” during Hungary's presidency. The Hungarian side rolled out a carpet with a sticker depicting the Greater Hungary of 1848 in one of the European Union buildings. This act reportedly incited anger among Slovak and Romanian representatives, further straining relations with Hungary (Spiegel, 2011, FT).

In an article in *The Guardian*, A. LeBor (2010, *The Guardian*) attributed these frictions to the internal issues within the countries, serving as a distraction from domestic problems. Slovakia is referred to as “a teenage country with teenage complexes.” A major point of contention is the law on national minorities, which banned dual citizenship. The author acknowledged that these issues had deep historical roots. In this context, the European Union was portrayed as a mediator, like a parent dealing with immature and quarrelsome children.

The *Guardian's* portrayal of Farage (2012) also mentioned other nationalist politicians in Europe, including J. Slota in the Slovak case, quoting his infamous remark about the Roma needing “a big whip and a small yard” (Harris, 2012, *The Guardian*). This discourse, framed as a conflict, emphasises immaturity, imbalance, and hypersensitivity. Notably, the majority of articles maintained a neutral tone, while 2 articles indicate a negative tone.

Migration and Roma

Migration is another prominent topic that garnered attention in various British newspapers. *The Financial Times* (2 mentions), *The Guardian* (5 mentions), *The Daily Telegraph* (3 mentions), and *The Daily Star* (7 mentions) all touched upon migration issues related to Slovakia. It is a particularly sensitive issue for the British public, as it raises concerns about job losses due to the

influx of cheaper labor from Eastern Europe. Notably, Slovaks were identified as the fastest-growing foreign-born group. In one analysis featured in *The Daily Telegraph*, a senior official from Migration Watch is quoted as saying that “the Eastern Europeans have been extremely good workers and therefore very welcome to employers.” However, he also acknowledges that they are often been paid less than their British counterparts and accept challenging working conditions (Bingham, 2011, *The Daily Telegraph*).

A similar perspective was presented in *The Financial Times*, which headlined that “employers like EU migrants for their commitment” (Odell, 2014, *FT*). Another article in *The Financial Times* suggested that these migrants contributed more in taxes than they received in welfare benefits and were less likely to receive welfare compared to native-born Britons (McDermott, 2014, *FT*).

Tabloid articles, on the other hand, were more critical. For example, a piece in the *Daily Star* warned that new laws may allow people from newly accessioned countries, including Slovakia, to claim welfare benefits after just 12 weeks, down from 12 months. Nevertheless, the article also included a statement from the Department for Work and Pensions stating that “most migrants do not claim benefits” (Coyle, 2010, *Daily Star*). An even more critical article from the *Daily Star* in 2011 attributed rising poverty in the UK to labor migrants, particularly those from Eastern Europe, and quoted an authority representative, Ian Duncan Smith, who claimed that “the wave of Eastern Europeans who flooded into the country from 2004 has led to poverty in adults being at its highest level in 50 years” (Coyle, 2011, *Daily Star*).

The issue of Slovak Roma was covered in 3 articles in *The Financial Times*, 2 in *The Guardian*, and 4 in the *Daily Star*. In 2013, there was a peak in coverage with 4 articles, 3 of which were more extensive and focused on the evolving situation of coexistence between the British population and Slovak Roma in Sheffield and its surrounding areas.

Articles addressing discrimination against Roma in Slovakia were highly critical. They often highlighted the segregation of Roma children in the school system, their overrepresentation in special schools, and difficulties in the labor market. However, the renewed strategies of the new Slovak government towards the Roma minority were viewed positively. The *Guardian* published 2 articles on the Roma, with the most critical one by S. Drakulić (2010, *The Guardian*) sparking a lively discussion among readers in the discussion forum (131 contributions). In this discourse, Slovakia is portrayed as one of the countries where you are likely to hear about violence against Roma individuals, with Roma being perceived as the most discriminated against and the poorest European minority.

We observed differences in the evaluation of Central and Eastern European migrants between broadsheets (2 positive, 2 negative, 2 neutral articles) and tabloids (4 negative, 3 neutral articles). The broadsheets often depict an image of hardworking migrants earning less than native Britons, with frames focusing on economic implications and populism. In contrast, tabloids frame the issue in terms of economic consequences and threats, often employing water-related metaphors. Negative tones dominated the coverage of Slovak Roma, with 8 negative articles and 1 neutral article. Reports in *The Guardian* and the *Daily Star* emphasized the escalating coexistence of Slovak Roma in and around Sheffield and highlighted concerns about the abuse of the British welfare system by Roma immigrants. The language used in these reports is often expressive, evoking feelings of danger, anger, and fear, with frames centered around the idea of a threat. These reports frequently draw unfavorable comparisons between Roma life in Slovakia and Britain, although they also express criticism of Roma behavior and dissatisfaction from local residents regarding the anti-social behavior of Roma immigrants (e.g. Pidd 2013, *The Guardian*).

Crime

Crime resonated in both the tabloids and the broadsheets - *The Guardian* (n=1), *The Daily Telegraph* (n=11), *Daily Mirror* (n=9) and the *Daily Star* (n=11). The crimes mentioned were of a grave nature - murder, marriage fraud, human trafficking and sexual offences. The majority of the articles related to crimes committed by Slovaks in Britain, although some articles also covered crimes committed in Slovakia, but these were particularly severe, brutal or unusual. Given the sensitivity of the British public to the abuse of welfare benefits by foreigners, we assume that articles reporting on this issue have a high potential to arouse negative sentiment. For example, an article in the *Daily Mirror* about people being smuggled out of Slovakia to collect welfare brings images of modern slaves being “beaten and repeatedly raped” (Anon 2012, *Daily Mirror*).

The case of the murder of a British businessman by a young Slovak woman in Spain in 2014 received a lot of coverage in the tabloids. The perpetrator was portrayed as a jealous and unstable, physically attractive woman; the reports were supplemented by rich graphic material, mainly photographs on the beach, etc. (e.g. Anon, 2014, *Daily Star*). The incident was framed as a crime of passion, and we assume that the story and circumstances contributed to the high number of articles (n=10) that covered it.

Articles on fake marriages were also relatively common. As previously mentioned, articles about crimes committed in Slovakia touched on serious crimes, for example, the mass murder committed by Ľ. Harman in Devínská Nová Ves, where a racist motive was hinted at, the case of the murder of the little girl L. Luknárová, and also the Slovak cannibal M. Čurko. An investigative article in *The Guardian* about low-quality joint implants was a unique one.

The perpetrator of a robbery in Britain - Slovak M. Stojka, whose victim was a senior citizen, was described as having “dangerous and threatening behaviour“. A 2014 *Daily Star* article quoted a Tory MP who claimed that Stojka is “a prime example of why Britain should leave the EU“ (McDermott, 2014, *Daily Star*).

We believe that despite their relatively low frequency, these articles have the potential to negatively affect the country's image.

Conclusions

We were interested in the extent to which the stereotypes identified by N. Kaneva (2012) and R. Saunders (2012), with connotations of conflict and violence, occurred in the research sample.

In the given period, nationalism was associated with Slovak-Hungarian relations. In a sense, stereotypes from the 1990s about nationalist and extremist Eastern European politicians persist here. Expressive terms like fascist state, teenage country, etc. appear. However, the problem of Slovak-Hungarian relations also resonated on other topics, such as the debate on recognising Kosovo's independence.

An interesting phenomenon was the emergence of the subtopic of velvet divorce with an overlap into economic issues, which was prompted by the then-current discourse on Scottish independence. The velvet divorce was often used in terms of good practice and as an admirable example. We suggest that the (negative) majority attitude of the periodicals towards the separation of Scotland from the UK can explain why the articles tend to mention the negatives of the event, although there is an attempt at an even-handed, balanced analysis. The relationship between the Czech Republic and Slovakia is assessed as unproblematic, although framed as that of an older, wiser, richer Czech Republic and its younger, less experienced and poorer relative Slovakia.

Migration is one of the other stereotypes observed. The topic of migration and migrants was present in our research sample, although we noticed a marked difference between the image of a migrant abusing the UK welfare

system in tabloids and the dominant image of the hard-working Eastern European migrant in the broadsheets. Migration also touched on the issue of Roma and Roma migration, where Slovakia was portrayed highly negatively as the articles in the research sample included images of the country discriminating against its fellow Roma, and Roma living in the UK were described as displaying anti-social behaviour and sometimes abusing welfare benefits.

We believe that, based on the examination of our research sample, it is not possible to generally perceive Slovakia as a country that has a problem with violence and crime rate. The number of crime-related articles is relatively low, and there were no explicitly stated concerns about crime or violence in Slovakia. On the contrary, the narrative framework of a country that has peacefully parted ways with the Czech Republic, albeit in a non-standard way, evokes an image of a country whose leaders know how to solve problems non-violently, by agreement. Reporting on the mass shooting in Devínská Nová Ves, The Daily Telegraph (2010) noted that Slovakia had experienced gang shootings in the 1990s but no large-scale shootings in the present (Anon, 2010, The Daily Telegraph).

A notable exception is the article by T. Nicholson's article in The Financial Times (2010) that presents the first Gay Pride march in Slovakia. The images present evoke primitive violence directed at a peaceful crowd with families and children, including neo-Nazis throwing rocks and tear gas canisters and shouting hate slogans. According to the article, the police underestimated the situation. The article quotes statements by two foreign participants in the march, Austrian politician Ulrike Lunacek and Dutch MEP Marija Cornelis, who attribute such reactions to the conservative religious society in former communist countries (she mentions Lithuania).

Excerpted documents

Anon. (2014): Costa del Sol shooting: Fugitive blonde arrested and faces extradition. In: Daily Star, 09. 04. 2014, [16. 10. 2015].

Anon.(2012): Mums' imported in £ 1.2million benefits scam by Slovakian gang. In: Daily Mirror, 12. 03. 2012, <<https://www.mirror.co.uk/news/uk-news/mums-imported-in-12million-benefits-scam-89724>> [16. 10. 2015].

Anon. (2010): Slovak shooting spree kills six and injures 14. In: The Daily Telegraph, 29. 9.2010, <<https://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/europe/slovakia/7971532/Slovak-shooting-sprees-kills-six-and-injures-14.html>> [17. 10. 2015].

- Bingham, J. (2011). One per cent of entire Slovakian population living in Britain. In: The Daily Telegraph, 12. 06. 2011, <<https://www.telegraph.co.uk/news/uknews/immigration/8571092/One-per-cent-of-entire-Slovakian-population-living-in-Britain.html>> [16. 10. 2015].
- Ciensi, J. (2010). Fico looks to hold on despite lack of partners. In: The Financial Times, 13. 06. 2010, <<https://www.europeansources.info/record/fico-looks-to-hold-on-despite-lack-of-partners/>> [02. 04. 2014].
- Ciensi, J. (2011). Czech enjoy Slovak euro drama. In: The Financial Times, 13.10. 2011, [10.11.2014].
- Connolly, K. (2012). Is there a lesson for Catalonia in the Czechoslovakian 'velvet divorce'? In: The Guardian, 19. 11. 2012, <<https://www.theguardian.com/world/2012/nov/19/lesson-catalonia-czecho-slovak-divorce>> [12. 04. 2016].
- Coyle, H. (2010). Millions more for migrants! In: Daily Star, 08. 03. 2010, [16. 10. 2015].
- Drakulić, S. (2010). Anti-Roma prejudice not demolished in a day. In: The Guardian, 21. 03. 2010, <<https://www.theguardian.com/commentis-free/2010/mar/21/roma-croatia-discrimination-echr>> [16. 10. 2015].
- Harris, J. (2012). UKIP: the party that's coming in from the cold. In: The Guardian, 26. 11. 2012, <<https://www.theguardian.com/politics/2012/nov/26/ukip-party-coming-in-from-cold>> [15. 10. 2015].
- Hughes, S. (2011). Mass migration hit poor. In: *Daily Star*, 14. 05. 2011, <<https://www.dailystar.co.uk/news/latest-news/mass-migration-hit-poor-18308491>> [16. 10. 2015].
- Lebor, A. (2010): Hungary's passport law is a diversion. In: The Guardian, 08. 06. 2010, <<https://www.theguardian.com/commentis-free/2010/jun/08/hungary-passport-law>> [15. 10. 2015].
- McDermott, J. (2013): What independence would mean for Scottish Trade. In: The Financial Times, 03. 09. 2013, <<https://www.ft.com/content/edff4a44-0c0b-31ae-aa98-c9071eb956a4>> [03. 09. 2014].
- McDermott, J. (2014): The truth about EU migration and welfare. In: The Financial Times, 12.11.2014, [16. 10. 2015].
- McDermott, R. (2014). Slovakian mugger let into UK to granny bash. In: Daily Star, 17.12.2014, [17. 10. 2015].
- Moore, E. (2014). Bond marked braced for Scotland impact. In: The Financial Times, 11.09.2014, <<https://www.ft.com/content/47c407f2-376e-11e4-971c-00144feabdc0>> [11.11.2014].
- Murray, J. (2011). Scotland redraws the political map. In: The Guardian, 09. 05. 2011, <<https://www.theguardian.com/politics/2011/may/09/scotland-snp-vict-tory>> [15.10.2016].

- Nicholson, T. (2010). Violence at Gay Pride in Slovakia. In: The Financial Times, 24. 05. 2010, <<https://www.ft.com/content/5baa4cc8-6689-11df-aeb1-00144feab49a>> [17. 10. 2015].
- Nicholson, T. (2012): Slovakia's left emerges triumphant from the ashes of the right. In: The Guardian, 12. 03. 2012, <<https://www.theguardian.com/commentisfree/2012/mar/12/slovakia-left-election-victory>> [08.12.2015].
- Odell, M. (2014): Survey finds employers like EU migrants for their commitment. In: The Financial Times, 30. 09. 2014, [16. 10. 2015].
- Pidd, H. (2013): 'This is a boiling pot ready to explode'. In: The Guardian, 15. 11. 2013, <<https://www.theguardian.com/uk-news/2013/nov/15/sheffield-page-hall-roma-slovakia-immigration>> [16. 10. 2015].
- Spiegel, P. (2011): Hungary sweeps EU dispute under carpet. In: The Financial Times, 18. 01.2011, [15. 10. 2015].
- Spiegel, P. (2011): Latest on the Hungarian media law and The Carpet. In: The Financial Times, 01. 02. 2011, [15. 10. 2015].
- Traynor, I. (2012): Across Europe, leaders fear the spectre of separatists breaking countries apart. In: The Guardian, 22.11.2012, <<https://www.theguardian.com/world/2012/nov/22/europe-separatist-movements>> [15. 09. 2016].

Resources

- ANHOLT, S. (2009): The media and national image. *Place Branding and Public Diplomacy*, 5: 169-179. <https://doi.org/10.1057/pb.2009.11>
- BURGESS, A. (1997): Writing off Slovakia to the “East“. Examining Charges of Bias in British Press Reporting of Slovakia, 1993-1994. *Nationalities Papers*, 25(4). <https://doi.org/10.1080/00905999708408533>
- HALAMOVÁ, L. (2017): *Vývoj obsahu denníka Lidové noviny od roku 1989 po rok 1993 v kontexte slovenských reálií*. Ružomberok: FF KU.
- HAMBY, S. (2017). On Defining Violence, and Why It Matters. *Psychology of Violence*. 7(2): 167-180. <https://doi.org/10.1037/vio0000117>
- HENDERSON, K. (2002): *Slovakia- the Escape from Invisibility*. London: Routledge.
- KANEVA, N. (2012): Nation Branding in Post-Communist Europe. In: KANEVA, N. (ed.): *Branding Post-Communist Nations: Marketizing National Identities in the “New Europe“*. London: Routledge, p. 3-22.
- KORTE, B.; PIRKER, E. U.; HELLF, S. (2012): *Facing the East in the West*. *Modern Language Review*, 107(1): 335-336. <https://doi.org/10.1353/mlr.2012.0305>

- KROKUSOVÁ, J. (2007): *Príčiny a dôsledky hromadnej migrácie Rómov do štátov EÚ. ČAS. Štúdie a články*. Prešov: Ústav regionálnych a národnostných štúdií.
- MÔCOVÁ, L. (2020): *Media Image of Slovakia in the British Dailies*. Ružomberok: Catholic University.
- PAN, Z.; KOSICKI, G. (1993): Framing analysis: An approach to news discourse. *Political Communication*, 10: 55-75.
<https://doi.org/10.1080/10584609.1993.9962963>
- AUNDERS, R. (2012): Brand Interrupted: The Impact of Alternative Narrators on Nation Branding in the Former Second World. KANEVA, N. (ed.) *Branding Post-Communist Nations: Marketizing National Identities in the "New Europe"*. London: Routledge, p. 49-78.
- SCHNEIDEROVÁ, S. (2015): *Analýza diskurzu a mediálny text*. Praha: Karolinum Press.
- TODOROVA, M. (1997): *Imagining the Balkans*. Oxford: OUP.

Contact:

PaedDr. Lenka Môcová, PhD.

Ústav celoživotného vzdelávania
Žilinská univerzita v Žiline

Institute of Lifelong Learning
University of Žilina

Email Address: lenka.mocova@uniza.sk
ORCID: 0000-0002-2692-5082

Mgr. Silvia Poľaková, PhD.

Ústav celoživotného vzdelávania
Žilinská univerzita v Žiline

Institute of Lifelong Learning
University of Žilina

Email Address: silvia.polakova@uniza.sk
ORCID: 0000-0002-9033-7808

Slogans in the Election Campaign in the Early Parliamentary Elections in Slovakia in 2023

Žaneta Pavlíková – Linda Krajčovičová

Abstract

Slovakia hold early parliamentary elections in September 2023. For any researcher, elections are an important time to research the language of politics. The electoral campaign before the elections to the National Council of the Slovak Republic also offered space for research on political language. The paper's main aim is to present several specific pre-election slogans as unique forms of political language and to characterise their language use objectively. The authors provide a brief overview of political discourse as a representation of ideologies and power struggles. They also deal with the description and characteristics of the election campaign and the language used in these campaigns.

Keywords: political discourse, election campaigns, the language of election campaigns, slogans.

Introduction

Language is frequently recognized as one of the earliest instruments for persuasion (Orgoňová, Bohunická 2013; Niehr 2013, 2014; Reinemann 2017). Carefully selected language can affect the assumptions, opinions, aspirations, and apprehensions of the audience, inducing people to accept incorrect claims as truths or endorse policies opposing their interests.

When contemplating the language employed in politics and political speeches, we typically envision it as a language that is prepared, accompanied, controlled, influenced, guided, justified, evaluated or criticised (Shäffner 1996). As Štefančík (2022) stated, the connection between language and politics is well established. Language is often seen as a crucial means of power. In the political context, language serves not only as a tool of communication but is also a target of political action.

In recent months public attention in Slovakia, but not only in Slovakia, has been focused on the campaigns and speeches of political leaders and their political parties regarding the upcoming parliamentary elections. The

parliamentary elections in Slovakia in 2023 were said to be the most important ones in the country's history. This period has been an opportune time for representatives of political entities to express their ideas on the future functioning of their parties and the country.

In this article, we present several specific randomly chosen pre-election slogans, used by different political parties in the Slovak parliamentary elections in 2023, as unique forms of political language and characterise their language use.

Political discourse

Iqbal (2015) describes political discourse as undeniably characterised by the representation of ideologies and power struggles, often involving the exertion of hegemonic power. It manifests a continuous struggle for power, and language is doubtlessly the most effective tool to exercise this power. According to Van Dijk (1997, also Iqbal 2015), ideologies are expressed and formulated explicitly through discourse. Moreover, political ideologies play a significant role in producing and understanding political discourses and contribute to their (re)production. Therefore, the aspect of the power/language relationship must be taken into consideration. Fairclough (2000) asserts that power is enacted and exercised through discourse. He claims that it is difficult to imagine politics without it. By its nature, politics demands the formulation of choices, the weighing of options and the making of decisions. Politicians act as representatives of their party, government or political institutions, seeking to establish power, determine identities and shape society. Integrating ideologies through discursive practices plays a significant role in impartially shaping relationships.

Iqbal (2015) in her study states, that research on political discourse analysis globally highlights its importance and supports these notions. Various genres of political discourse have captured scholars' attention for investigation, including printed and oral discourse, for many years. Bhatia (2006, in Iqbal 2015)) notes that discourse analysts have extensively discussed the multidimensionality of political discourse. Political discourse analysis is a field of study which centres on interpreting and explaining political communication, across all degrees of government – local, national and international. In examining political discourse, scholars apply discourse analysis to identify meaning and messages conveyed via a range of linguistic modes (Dulebová 2011).

Election campaigns

Election campaigns are a distinct form of political campaigning. In contrast to other campaigns, their goal is to achieve the most favourable electoral outcome. During such campaigns, the media takes a greater interest in political issues, resulting in an increase in news coverage and broadcasts of specific discussion programmes. This also allows political analysts more space to analyse the current domestic political situation (Sersová 2017; Cingerová, Dulebová, Štefančík 2021).

Štefančík and Petříková (2017) state that there are at least two ways of defining election campaigning. In a narrower sense, the term is understood as the direct promotion of a political party or candidates for elected public office with a view to winning votes in an election, at some point in the period preceding the act of voting. In a broader sense, the term election campaign can refer to any performance by politicians in the run-up to an election. Indeed, it is assumed that politicians are constantly making every effort to reaffirm their mandate, even in contexts that are not directly related to elections.

The period of election campaigning is the pinnacle of political communication for every candidate, politician and campaign team. Elections ascertain the future of a politician, determining whether he/she will remain in office or retire from politics altogether. Campaigning is of utmost importance in areas, where political parties lack support from voters, voter turnover is high, party systems lack firm foundations and political parties lack organized structures. In such circumstances, it is assumed that voters will make their choices according to their personal and momentary affinities for a political leader or the leadership of a political party, as opposed to identifying with the electoral programme of the candidates (Cingerová, Dulebová, Štefančík 2021).

Language in the election campaigns

The language used in political campaigns is a crucial area of study for experts in the field of political science, linguistics or political linguistics (Štefančík 2022). The language used in election campaigns is diverse, varying depending on the political party's ideology and candidates' beliefs, as well as the communication strategy employed by the election team. This stands in contrast to the language of legal norms or individual public speeches of politicians (Barac 2016). This is because the primary objective of political parties is to sway a maximum number of individuals from vari-

ous socio-economic backgrounds during elections. The purpose of this persuasion is to incentivise voters to make a specific choice, which, in this case, is their electoral decision. It is thus inconsequential whether the campaign's language is positively or negatively tuned or if it is designed to appeal to emotions or reason. The purpose of political language in an election campaign is consistently to persuade.

In today's digitalized world, political party leaders have various possibilities to present their ideas and plans and to persuade voters. However, in addition to using various types of media, they are constantly relying on face-to-face meetings with citizens, ie. potential voters. According to Barac (2016), language in an election campaign appears primarily in several textual or verbal forms. Their common characteristic is that they all exist in the public sphere and are addressed to the public. Barac summarized these textual forms of election campaigns into for most important and frequently occurring forms: election slogan, election programme, pre-election discussions, and pre-election party meetings. In addition to these four basic forms, we must not forget the texts found in the virtual world, i.e. on the Internet and social networks, which are extremely widespread and probably the most effective in terms of reaching the population, in this case, the voters.

Slogans in the 2023 pre-election campaign in Slovakia

A campaign slogan is a special form of political language. Marketing or advertising agencies, together with politicians, usually spend a lot of energy and time coming up with an interesting, catchy and appealing slogan. A slogan can create passion in voters and „kick-start“ their energy into political participation. It clearly shows the direction a politician or political party will take and presents the priority issues of the post-election vision.

The slogan is one of the shortest forms of political communication that voters encounter mainly on leaflets, brochures, billboards and posters, or on political party websites or social media. Compared to other text formats, slogans are characterised by their specific structure and functions in political communication. Because they are short, they must be concise and understandable to different social groups. As a rule, they are no longer than ten words.

The importance of an election slogan is that it should primarily appeal to potential voters who are not interested in studying election manifestos in detail or who do not sufficiently understand the differences between political parties. The slogan also has the function of summarising the main electoral

priorities of the political party and presenting them to the public in a simplified way.

During the election campaign in Slovakia in 2023, a multitude of billboards were displayed on the streets, each striving to grab the attention of voters regarding pertinent issues. However, it remains to be seen whether the slogans on the billboards truly reflect intriguing and vital topics for the voters.

The most frequent keywords that appeared on billboards were „*Stabilita, skúsenosti, koniec chaosu*“ (Stability, experience, end of chaos). This slogan was used by Smer SSD. This slogan was meant to give the impression that this party can provide stability and order after years of an unstable political situation. The word „experience“ was also mentioned on the billboard by the representatives of Modrí – Most Híd: „*Skúsenosti sú kľúčom k budúcnosti*“ (Experience is the key to the future). In this context, we can pose the question of whether stability and experience are the issues that the voters really need. A social psychologist from the Slovak Academy of Science, Gabriel Bianchi, in a TV programme on TV JOJ (2023), argues that people do not even have demands or expectations of what they want from political parties. Ordinary voters cannot formulate what a party's programme should look like. They are angry because they have to wait at the doctor's, they are afraid that they might lose their jobs, so the slogans that hit the mark and evoke sympathy the best are the most complex ones. But those people need something completely different. They need change to get to that doctor, no amount of stability or sustainability is going to get them there. A very similar slogan was used by Smer SSD „*Stabilita, poriadok a sociálne istoty*“ (Stability, order and social security). In Slovakia, for a long time, at least for the last three elections, health care, living standards and unemployment have been among the most serious perceived by the people. The interpretation of the above-mentioned slogan can lie in people connecting stability with a higher, or at least not worse, standard of living.

The word „chaos“ was also used by the party Demokrati: „*Koniec chaosu*“ (End to chaos) Although Smer SSD and Demokrati are politically quite different in the case of slogans, the two entities meet in that they both promise politics without chaos. By „chaos“ they both refer to and criticise the governance of the previous government, namely the political party OĽANO. On the other hand, OĽANO does not stay behind in criticism. Their slogan „*My vás mafii nedáme*“ (We will not give you to the mafia) truly mirrors what this party was and still is fighting against. If we take a closer look at the presentation of this movement, they present themselves as a movement that fights corruption. Since 2018, Igor Matovič, the leader of the movement, has aimed to draw corruption into the term „mafia“. There-

fore, this slogan follows the original one that the movement adopted. However, this topic does not carry as much relevance now as it did in 2018.

Many of the slogans have been intertwined with a common aim of a better future, promoting unity and collaboration. Phrases such as „moving together“ and „coming together“ are used to illustrate this shared objective. *„Dostaňme Slovensko na správnu cestu“* (Let's get Slovakia to the right way) was a slogan used by Hlas SD. The slogan also contains a linguistic device of metaphor. „The right way“ is a journey metaphor pointing out the journey to a better future for people. Other slogans emphasising a better future are *„Dôstojná budúcnosť pre všetkých – Budúcnosť tvoríme spoločne“* (A future with dignity for all – Creating the future together) used by the second most powerful party in the elections Progresívne Slovensko (Progressive Slovakia), *„Zaslúžite sa mať lepšie“* (You deserve better) used by Kresťansko Demokratické Hnutie, *„Za lepšiu budúcnosť a dôstojnejší život“* (For a better future and a life with dignity) by political party Princíp. However, these short statements or phrases about a better future lack clarity and fail to provide specific details regarding the proposals put forth by the political parties.

Very similar to the clarity and detail-lacking statements are questions used in slogans on the billboards. Hlas SD is a typical example of a political party that uses this way of addressing voters. At the very beginning of the election campaign, their slogan was *„Idete do toho so mnou?“* (Are you coming with me?) This was followed by another question: *„Chcete lacnejšie potraviny?“* (Do you want cheaper groceries?) The use of questions in slogans on election posters and billboards give political parties a degree of reassurance that they are not promising anything with their statements, they are just asking people for their opinion. Currently, a number of smaller, recently established political parties lack a formal programme. It is not uncommon for parties in this early stage to be without such documents. The inquiry suggests a level of interest in the topic, but they will refrain from proposing a solution as the party has not yet established a programme and therefore has a window of opportunity to prepare a comprehensive plan.

A very specific slogan was used by the political party Sloboda a Solidarita (SaS) *„Je čas na krúpobitie“* (It's time for hail). For an ordinary citizen unfamiliar with the party's candidates and their respective activities, this slogan lacks appeal. Its purpose is to promote a SaS candidate whose objective (as per his promotional material) is to safeguard peace and guarantee security and safety for the citizens of Slovakia.

The slogan *„Silný štát“* (Strong state) used by the political party Hlas SD may be looked at as a paradoxical one. The question arising here is whether the people, the voters want a strong state or the rule of law.

Deciphering the rule of law is not a simple feat. This is precisely why political parties utilise statements that can be easily understood and explained to the general populace, regardless of their level of education. However, such statements do not always align with the true intentions of the party.

The far-right party Republika drew attention to the unstable political system after the government of Igor Matovič and Eduard Heger. This party uses the slogan “*Urobíme poriadok*” (*We will make order*), while the narrative of order has been in the communication strategies of the far right for many years (Štefančík, Stradiotová 2021). In the past, they have persuaded voters that they will bring order not only in parliament but also in the settlements of poor Roma, which are located on the peripheries of villages in central and eastern Slovakia (Štefančík, Stradiotová 2022).

Based on the above examples, it can be concluded that election campaign slogans employ rich and concise language, despite using very brief statements. Their purpose, at this point, is not to provide voters with comprehensive information, but rather to creatively highlight specific social issues and ultimately persuade them to vote for their party.

Conclusion

The language used in political campaigning exhibits a great deal of diversity, it is found in various forms both oral and written. These texts dedicated to pre-election advertisements give linguists a huge amount of information to scrutinise regularly. However, the language of an election campaign is different from the language of bureaucrats or diplomats. As noted by Štefančík and Petriková (2017), every election campaign in Slovakia has introduced words into the political vocabulary which can be classified as either flag words or stigmatising words. Flag words are words with a positive emotional connotation. These words serve as a guide for the potential recipient and an integrative tool in defining the imaginary collective subject WE. On the other hand, the stigmatising words help us to delineate the boundaries between the subject WE and THEY. These stigmatic words also express a certain attitude of a party, but with the difference that through them the competing party and politician are presented in a negative light. Their function is to damage the reputation of the competitors. Thus, in the language of political parties, flag words carry a positive meaning and stigmatising words have a negative meaning.

The ongoing research and studies in the field of political linguistics are continuously providing new insights for readers. These results are signifi-

cant for comprehension of statements made by representatives of different political parties. This comprehension can prove difficult in certain cases due to the use of complex linguistic structures in the current political climate. As our research shows, Slovak experts in the field of political linguistics have plenty of research material. Typical populists have become government politicians. The question now is whether they will continue their populism or tone down their vocabulary. But by changing their populist rhetoric, they risk losing voters and strengthening other radical parties.

Literature

- BARAC, Ľ. (2016): Jazyk a volebná kampaň. Slovensko pred parlamentnými voľbami 2016. In: BARAC, Ľ. (ed.): *Jazyk, kultúra a spoločnosť. Aktuálny pohľad do vedeckého diskurzu*. Trnava: SSRP, pp. 97-104.
- DULEBOVÁ, I. (2011): Podoby súčasnej českej a slovenskej politickej lingvistiky. *Jazyk a kultúra*, 8/2011.
- FAIRCLOUGH, N. (2000): *New Labour, New Language?* London: Routledge.
- IQBAL, A. (2015): Discourse Analysis of Prominent Politicians' Public Speeches: Pre and Post-Election 2013 Pakistan. *Linguistics and Literature Review*, 1(1): 1-18. <https://doi.org/10.32350/llr/11/01>
- NIEHR, T. (2013): Politolinguistik – Diskurslinguistik: Gemeinsame Perspektiven und Anwendungsbezüge. In: ROTH, K. S.; SPIEGEL, C. (eds.): *Angewandte Diskurslinguistik. Felder, Probleme, Perspektiven*. Berlin: Akademie Verlag, pp. 73-88.
- NIEHR, T. (2014): *Einführung in die Politolinguistik. Gegenstände und Methoden*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- ORGOŇOVÁ, O.; BOHUNICKÁ, A. (2013): Medzi štylistikou a diskurzovou analýzou. *Jazykovedný časopis*, 64(1): 49-65. <https://doi.org/10.2478/jazcas-2013-0002>
- REINEMANN, C. (2017): Populismus, Kommunikation, Medien. Ein Überblick über die Forschung zu populistischer politischer Kommunikation. *Zeitschrift für Politikwissenschaft*, 64(2): 167-190. <https://doi.org/10.5771/0044-3360-2017-2-167>
- SHÄFFNER, C. (1996): Editorial: Political speeches and discourse analysis, *Current issues in language and society*, 3(3): 201-204.
- SERESOVÁ, K. (2017): Jazyk politiky a jeho funkcie. In: ŠTEFANČÍK, R. (Hrsg.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie II*. Bratislava: EKONÓM, pp. 15-20.

- ŠTEFANČÍK, R. (2022): *Radikálny populizmus v ére pandémie COVID-19 a vojny na Ukrajine*. Bratislava: EKONÓM.
- ŠTEFANČÍK, R.; PETRÍKOVÁ, M. (2017): Jazyk volebnej kampane. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk v politických súvislostiach*. Bratislava: EKONÓM, pp. 44-59.
- ŠTEFANČÍK, R.; STRADIOTOVÁ, E. (2021): The Concept of Nation in the Language of the Slovak Right-wing Extremists. *Journal of Comparative Politics*, 14(2): 17-33.
- ŠTEFANČÍK, R., STRADIOTOVÁ, E. (2022): The Far-Right and the Roma; Reflection of Anti-Roma rhetoric in electoral behaviour in Slovakia. *Acta Geographica Universitatis Comenianae*, 66, 2, 165-186.
- TV JOJ (2023): Analýzy 24: Slogany ako kľúč k percentám, 16. 8. 2023, <<https://joj24.noviny.sk/analyzy-24/824867-analyzy-24-slogany-ako-kluc-k-percentam>> [23. 10. 2023].
- VAN DIJK, T. A. (1997): What is political discourse analysis. *Belgian Journal of Linguistics*, 11(1): 11-52. <https://doi.org/10.1075/bjl.11.03dij>

Contact:

PaedDr. Žaneta Pavlíková, PhD.

Katedra anglického jazyka	English Language Department
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava

Email Address: zaneta.pavlikova@euba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7104-1657>

Mgr. Linda Krajčovičová, PhD.

Katedra anglického jazyka	English Language Department
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava

Email Address: linda.krajcovicova@euba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1925-2673>

Vulgarizmy v politickom jazyku

Katarína Seresová

Abstract

Vulgarisms in Political Language. *This article examines the issue of vulgarisms in political language and attempts to discern their role, meaning, and influence. It looks at the reasons why politicians resort to this style of communication. It also addresses whether vulgar language influences public opinion and political decisions and what ethical implications this use entails. Finally, it illustrates the issue of vulgarisms in political language with an illustrative example of their use by Slovak politicians.*

Keywords: political language, vulgarisms, ethical issues, changing norms in public communication.

Kľúčové slová: politický jazyk, vulgarizmy, etické otázky, zmena noriem vo verejnej komunikácii.

Úvod

Politický jazyk ako nástroj, ktorým politici komunikujú s verejnosťou a voličmi, je kľúčovým prvkom demokratického procesu (Niehr 2014). Jeho účinnosť spočíva v schopnosti jasne vyjadrovať politické myšlienky, presvedčivo argumentovať a vytvárať dôveru voličov. V posledných rokoch sme však svedkami znepokojujúceho trendu: nárastu vulgárneho jazyka v politickej komunikácii. Vulgarizmy alebo hrubé slová a vulgárne výrazy, ktoré boli predtým vyhradené skôr pre súkromné rozhovory, sa stali bežnou súčasťou politických prejavov, tweetov a verejných diskusií.

Tento trend vyvoláva nielen otázky o etike v politike, ale má aj hlbšie dôsledky pre samotný demokratický proces. Vulgárny jazyk môže polarizovať spoločnosť, narušovať občiansku diskusiu a podkopávať dôveru verejnosti v politický systém. Preto je dôležité zamerať sa na tento zhoršujúci sa jav a analyzovať jeho vplyv na politickú rétoriku a verejný diskurz.

Tento článok skúma problematiku vulgarizmov v politickom jazyku a snaží sa rozlíšiť ich úlohu, význam a vplyv. Budeme skúmať, prečo politici používajú tento štýl komunikácie. Budeme sa venovať aj otázkam, či

vulgárny jazyk ovplyvňuje verejnú mienku a politické rozhodnutia a aké etické dôsledky so sebou toto používanie nesie. Skúmaný korpus tvoria vyjadrenia slovenských politikov získaných z dennej tlače.

Vulgárny jazyk v politike je problém, ktorý si vyžaduje pozornosť a diskusiu. Je to otázka, ktorá sa týka nielen politikov a novinárov, ale nás všetkých ako občanov, ktorí sme súčasťou politického procesu. Je načas zamerať sa na kvalitu politického dialógu a zväziť, ako môžeme zachovať úctu a slušnosť vo verejnej diskusii bez toho, aby sme obmedzili slobodu slova a prejavu.

Kľúčové aspekty vulgarizmov v politickom jazyku

Používanie vulgarizmov v politickom jazyku nie je novým fenoménom, ale zdá sa, že jeho význam a rozsah v ostatných rokoch narastá. Pre lepšie pochopenie tohto javu je potrebné analyzovať jazykové správanie politikov, politické diskurzy a ich vplyv na verejnosť a politický proces. V tejto teoretickej časti sa zameriame na niekoľko kľúčových aspektov súvisiacich s vulgárnosťou v politickom jazyku.

Politická rétorika a komunikácia

Politická rétorika zohráva kľúčovú úlohu v tom, ako politici formujú svoj verejný obraz a ako komunikujú s voličmi. Vulgarizmy možno považovať za nástroj na upútanie pozornosti, zdôraznenie emócií a vytvorenie dojmu autenticity. Tu je dôležité preskúmať, prečo sa politici uchýľujú k vulgárnym výrazom a aký to má vplyv na ich komunikáciu.

Politická rétorika je umenie a zručnosť efektívne a presvedčivo komunikovať v politickom kontexte. Je to proces, ktorý politici používajú na formovanie a prezentovanie svojich politických myšlienok, názorov a zámerov verejnosti. Politický jazyk, ktorý zahŕňa slová, frázy, štylistické prvky a argumentačné techniky, je prostriedkom, ktorým politici komunikujú svoje poslanstvo a snažia sa ovplyvniť verejnosť a voličov (Seresová 2017).

V súvislosti s používaním vulgarizmov v politickom jazyku je dôležité preskúmať, prečo sa politici niekedy uchýľujú k hrubým slovám a vulgárnym vyjadrovacím štýlom komunikácie:

Upútanie pozornosti: politické kampane a verejné prejavy často súťažia o pozornosť verejnosti v konkurenčnom mediálnom prostredí. Vulgarizmy možno použiť ako nástroj na upútanie pozornosti a zabezpečenie toho, aby politické poslanstvo nebolo prehliadnuté. Voliči sú často náchylnejší reagovať na kontroverziu a nezvyčajné prejavy (ibid.).

Emocionálny apel: Vulgarizmy možno použiť na vyjadrenie silných emócií a vášní. Politici môžu chcieť, aby ich posolstvo bolo autentickéjšie a emotívnejšie, a vulgárne výrazy možno považovať za prostriedok na dosiahnutie tohto cieľa.

Odlíšenie od tradičnej politiky: V niektorých prípadoch môžu politici používať vulgárne výrazy, aby sa odlíšili od tradičnej politickej elity a vytvorili dojem, že sú "jednoduchší" a "autentickejší" ako ich protivníci. Tento prístup môže osloviť voličov, ktorí sú skeptickí voči etablovaným politickým osobnostiam.

Reakcia na aktuálne udalosti: vulgarizmy môžu byť reakciou na aktuálne politické alebo spoločenské udalosti, ktoré v politikoch vyvolali silné emócie. V takýchto prípadoch môžu vulgárne výrazy slúžiť ako ventil na vyjadrenie frustrácie alebo hnevu (ibid.).

Je však dôležité poznamenať, že používanie vulgarizmov v politickej rétorike môže mať pozitívne aj negatívne účinky. Hoci môže pritiahnúť pozornosť a zaujať niektorých voličov, môže tiež polarizovať spoločnosť a vyvolávať otázky o etike a úcte v politickom diskurze. V ďalšej časti tohto článku sa budeme zaoberať vplyvom tohto používania na verejnosť a politický proces a analyzovať jeho etické aspekty (Spišiaková 2017).

Zmena noriem vo verejnej komunikácii

V minulosti existovali určité pravidlá slušnosti a rešpektu vo verejnej komunikácii a politickom diskurze. Vulgarizmy sa považovali za neprijateľné a ich používanie bolo tabu. S meniacim sa mediálnym prostredím a vzostupom sociálnych médií sa však tieto normy menia. Tu je dôležité preskúmať, aké faktory prispievajú k tejto zmene a ako ovplyvňujú politický diskurz (Štefančík, Dulebová 2017).

Zmena noriem vo verejnej komunikácii je kľúčovým faktorom, ktorý ovplyvňuje používanie vulgarizmov v politickom jazyku. Historicky sa vo verejnej komunikácii a politickom diskurze ustálili určité pravidlá slušnosti a úcty, a to nielen pokiaľ ide o obsah, ale aj o jazyk. Vulgarizmy sa považovali za neprípustné a ich používanie sa spájalo s nízkou mierou profesionality a dôstojnosti.

V posledných rokoch však dochádza k postupnej zmene týchto noriem vo verejnej komunikácii, a to z viacerých dôvodov. S nástupom sociálnych médií a digitálnej komunikácie sa verejný diskurz stal rýchlejšim a menej formálnym. Ľudia môžu okamžite reagovať na aktuálne udalosti a politické správy na platformách, ako sú Twitter a Facebook, kde sú často vnímaní ako bežní jednotlivci. Tento nový spôsob komunikácie viedol k uvoľneniu jazykových noriem a väčšiemu dôrazu na spontánnosť (Stradiotová 2021).

Reality TV a programy, ktoré kladú dôraz na autenticitu a emocionálne vyjadrenie, majú významný vplyv na verejnú komunikáciu. Politici môžu vidieť úspech takýchto programov a snažiť sa napodobniť tento štýl, aby oslovili voličov a vytvorili dojem autenticity.

Politici sa často snažia budovať osobné značky založené na ich jedinečnosti a odlišnosti od tradičnej politickej elity. Niektorým politikom môže používanie vulgarizmov slúžiť na vytvorenie dojmu "normálnosti" a "blízkości" voličom (Štefančík, Dulebová 2017).

Verejnosť môže vnímať politikov, ktorí používajú vulgarizmy, ako autentickjších a menej spojených s politickým establišmentom. Voliči môžu uprednostňovať politikov, ktorí nie sú spájaní s tradičnými politickými normami.

Toto uvoľnenie jazykových noriem vo verejnej komunikácii má mnoho dôsledkov. Používanie vulgarizmov sa stáva bežnejším a je vnímané ako menej kontroverzné ako v minulosti. To môže viesť k normalizácii takýchto výrazov v politickom diskurze.

Zmena noriem vo verejnej komunikácii môže polarizovať spoločnosť. Niektorí voliči môžu vulgarizmy vnímať ako znak autenticity a nezávislosti, zatiaľ čo iní ich môžu považovať za nedôstojné a neprijateľné.

Uvoľnenie jazykových noriem môže zmeniť charakter politického diskurzu. Politici sa môžu viac zamerať na emocionálne apely a menej na vecné argumenty (Cingerová, Dulebová, Štefančík 2021).

Zmena noriem vo verejnej komunikácii vyvoláva otázky o etike a slušnosti v politickom diskurze. Je dôležité položiť si otázku, či je takéto používanie jazyka v súlade s profesionálnymi a etickými normami v oblasti verejnej služby.

Táto zmena noriem vo verejnej komunikácii má komplexné a významné dôsledky pre politický diskurz a formu politického vyjadrovania. Ďalej budeme skúmať, aký vplyv má toto uvoľnenie jazykových noriem na politickú kultúru a verejný diskurz.

Vplyv na verejnú mienku

Používanie vulgarizmov môže mať rôzne účinky na verejnú mienku. Zatiaľ čo niektorí voliči môžu vnímať vulgárny jazyk ako znak autenticity a odlišnosti od tradičnej politickej elity, iní môžu vnímať pokles úcty a dôstojnosti politiky v súvislosti s rastúcim používaním vulgarizmov. V tomto prípade je dôležité preskúmať, ako používanie vulgarizmov ovplyvňuje správanie a preferencie voličov.

Zmena noriem vo verejnej komunikácii, ktorá zahŕňa uvoľnenie jazykových noriem a zvýšené používanie vulgarizmov politikmi, má významný

vplyv na verejnú mienku. Táto zmena ovplyvňuje to, ako voliči vnímajú politikov a aký majú vzťah k politickému procesu a kandidátom. V nasledujúcich odsekoch sa podrobnejšie rozoberá vplyv týchto zmien na verejnú mienku.

Keďže sa vulgarizmy v politickom jazyku normalizujú, voliči môžu začať považovať túto formu vyjadrovania za normálnu a prijateľnú. To môže viesť k tomu, že politici budú ochotnejší používať vulgarizmy, pretože si myslia, že oslovia viac voličov. Zmena noriem preto môže viesť k zmene vnímania vulgarizmov a hrubého jazyka vo verejnej komunikácii.

Uvoľnenie jazykových noriem môže polarizovať verejnosť. Niektorí voliči môžu vnímať politikov, ktorí používajú vulgarizmy, ako autentickjších a menej prepojených s politickým establišmentom. Naopak, iní voliči môžu takýto jazyk považovať za nedôstojný a nevhodný pre verejných činiteľov. Táto polarizácia môže viesť k rozkolu v spoločnosti a znížiť dôveryhodnosť politikov (Štefančík, Dulebová 2017).

Zmena noriem vo verejnej komunikácii môže mať taktiež dlhodobý vplyv na politickú kultúru krajiny. Ak sa vulgarizmy stanú bežnou súčasťou politického diskurzu, môže to zmeniť to, čo sa považuje za prijateľné správanie v politike. Politici sa môžu viac zamerať na emocionálne apely a menej na vecné argumenty, čo môže viesť k povrchnejšej politickej diskusii. Táto zmena môže ovplyvniť aj vzťah voličov k politickému procesu. Ak vnímajú politický diskurz ako vulgárny a neetický, môžu sa siahnuť z politickej angažovanosti alebo byť skeptickí voči politikom a inštitúciám. To môže mať negatívny vplyv na volebnú účasť a zdravie demokracie (ibid.).

Vplyv meniacich sa noriem vo verejnej komunikácii vyvoláva aj etické otázky o tom, čo je v politickom diskurze prijateľné a čo nie. Diskusie o etike používania vulgarizmov a urážlivého jazyka v politike môžu viesť k širším úvahám o etických normách vo verejnej službe a politike vo všeobecnosti.

Zmena noriem vo verejnej komunikácii a používanie vulgarizmov v politike má celkovo komplexný a rôznorodý vplyv na verejnú mienku. Je dôležité preskúmať tieto vplyvy a analyzovať, ako ovplyvňujú politický diskurz a vnímanie politikov verejnosťou.

Etické otázky

Používanie vulgarizmov v politickom jazyku vyvoláva etické otázky týkajúce sa profesionálneho správania politikov a kvality politického diskurzu. Je dôležité položiť si otázku, či je používanie vulgarizmov v súlade s etickými normami politickej komunikácie a aký by mal byť etický rámec pre politikov.

Zmena noriem vo verejnej komunikácii, konkrétne uvoľňovanie jazykových noriem a častejšie používanie vulgarizmov v politickom jazyku, vyvoláva množstvo etických otázok, ktoré sú relevantné pre diskusiu o politickom diskurze a správaní politikov. V nasledujúcich odsekoch sa pozrieme bližšie na niektoré z týchto etických otázok

Jedna z hlavných etických otázok sa týka úcty a slušnosti vo verejnej komunikácii. Ak je politický diskurz plný vulgarizmov a hrubých výrazov, môže to znížiť úroveň rešpektu v politickej diskusii. Otázkou je, či by politici mali byť povinní zachovávať určitú úroveň slušnosti vo verejnej komunikácii, a ak áno, ako by sa táto úroveň mala definovať (Janschewitz 2008).

Etickou otázkou je aj to, ako takýto jazyk ovplyvňuje verejnú mienku. Používanie vulgarizmov môže polarizovať spoločnosť a vytvárať negatívne vnímanie politikov. Politici majú etickú povinnosť voči verejnosti, a preto by mali zvážiť, ako ich slová ovplyvňujú voličov a celú spoločnosť (Štefančík 2020).

Politici často uvádzajú argument, že používanie vulgarizmov je prejavom ich autenticity a toho, že nie sú súčasťou tradičného politického establishmentu. Otázkou je, či autenticita môže ospravedlniť používanie vulgárnych výrazov a či je možné byť autentickým politikom a zároveň byť dôstojným a rešpektovaným.

Úroveň politickej diskusie je tiež etickým aspektom. Používanie vulgarizmov môže znížiť úroveň diskusie a viesť k povrchným argumentom. Politici majú etickú povinnosť viesť serióznú a informovanú diskusiu o dôležitých politických otázkach. Používanie vulgarizmov môže odvádzať pozornosť od skutočných problémov (Janschewitz, 2008).

Politici sa často považujú za vzory pre mladšie generácie. Používanie vulgarizmov v politickom diskurze môže mladým ľuďom vyslať negatívny signál o tom, čo je v komunikácii prijateľné. Z etického hľadiska je dôležité zvážiť, aké vzory dávajú politici mladej generácii. V neposlednom rade je používanie vulgarizmov spojené so šírením nenávisti, čo môže následne spôsobovať ďalšie pnutia vo vnútri spoločnosti.

Medzi etické aspekty možno zaradiť taktiež dôveryhodnosť politikov. Politici, ktorí používajú vulgarizmy, sa môžu stať v očiach verejnosti menej dôveryhodnými. Otázkou je, či politikovi, ktorý sa správa vulgárne a nedôstojne, možno dôverovať.

Celkovo sú otázky týkajúce sa etiky používania vulgarizmov v politickom jazyku zložité a náročné. Politici, voliči a celá spoločnosť by mali o týchto otázkach aktívne diskutovať a zvážiť vplyv ich používania. Existuje však obava, že s nástupom sociálnych sietí, prostredníctvom ktorých komunikujú politici priamo so svojimi voličmi, sa používanie vulgarizmov bude ešte znásobovať a časom sa takýto spôsob komunikácie môže stať pri-

rodzeným spôsobom výmeny informácií medzi politikmi, resp. medzi politikmi a voličmi.

Médiá a ich úloha

Médiá zohrávajú kľúčovú úlohu v politickom diskurze (Cingerová, Dulebová 2019), a preto meniace sa jazykové normy a používanie vulgarizmov v politickom jazyku majú osobitný vplyv na to, ako sa prezentujú politické správy a aké informácie sa predkladajú verejnosti. Medzi najdôležitejšie úlohy médií v rámci danej problematiky patria bezpochyby nasledovné:

Gatekeeping: médiá majú rozhodujúci vplyv na to, ktoré politické správy sa prezentujú verejnosti a ako sa prezentujú. Redaktori a novinári pôsobia ako strážcovia brány, ktorí rozhodujú o tom, ktoré správy sa uverejnia a ako sa budú prezentovať. Používanie vulgarizmov politikom môže byť predmetom redakčných rozhodnutí, ktoré ovplyvňujú vnímanie prejavu politika.

Senzačnosť verzus informovanosť: médiá sa často rozhodujú, či dajú prednosť senzáčným správam alebo informovanosti. Používanie vulgarizmov môže správy senzáciovité a pritiahnúť pozornosť verejnosti. To môže viesť k tomu, že sa médiá namiesto vecných informácií o politických otázkach zamerajú na kontroverziu a hrubý jazyk.

Politické rámcovanie: médiá môžu ovplyvniť vnímanie politických aktérov tým, ako ich prezentujú. Používanie vulgarizmov môže byť v médiách prezentované ako znak autenticity alebo ako znak nehodnosti. Médiá môžu tiež určitým spôsobom rámcovať politikov, čo ovplyvní ich vnímanie verejnosťou (Dahlgren 2009).

Vplyv na verejnú mienku: médiá majú kľúčový vplyv na verejnú mienku a vnímanie politických otázok. Sú nositeľmi aktuálnych informácií, a podľa toho, ktoré informácie prezentujú ako podstatné, môžu formovať celý verejný diskurz. Médiá by však mali zvažovať, ako k niektorým informáciám pristúpia. Ak médiá často uverejňujú vulgarizmy politika, môže to ovplyvniť verejnú mienku o politikovi a jeho politických postojoch. Médiá tak môžu zohrávať úlohu pri normalizácii vulgarizmov v politickom diskurze.

Etické normy v médiách: médiá majú svoje vlastné etické normy a usmernenia o tom, aký jazyk je v médiách prijateľný. Používanie vulgarizmov môže byť v rozpore s týmito normami a viesť k diskusii o etike v médiách. Médiá sa musia rozhodnúť, či budú uverejňovať vulgarizmy politikov, alebo sa budú riadiť vlastnými etickými usmerneniami.

Vzťahy s politikmi: médiá majú často zložité vzťahy s politikmi. Používanie vulgarizmov politikmi môže viesť ku konfliktom s médiami

a ovplyvniť spôsob prezentácie politikov v médiách. To môže mať dôsledky pre politickú kariéru politikov a ich vzťahy s médiami (ibid).

Médiá celkovo zohrávajú kľúčovú úlohu v politickom diskurze a majú moc ovplyvňovať spôsob, akým sú politické správy prezentované verejnosti. Aj preto sa na ich označenie používa výraz štvrtá moc. Používanie vulgarizmov politikmi môže mať rôzne účinky na mediálne pokrytie a vnímanie politických aktérov. Je dôležité preskúmať, ako médiá reagujú na túto zmenu noriem a ako to ovplyvňuje politickú komunikáciu.

Vulgarizmy v slovenskej politike

Ako sme už vyššie niekoľkokrát uviedli, vulgarizmy v politike patrí žiaľ k dnešnej "kultúre" či nekultúre slova. Nevyhýbajú sa ani slovenskej politickej scéne. Denno denne sa na Slovensku stretávame s arogantným správaním politikov alebo dokonca v nedávnej minulosti aj s povzbudzovným davu, aby kričal vulgárne slová na adresu politického oponenta. Medzi najznámejších politikov dnešnej doby, ktorí sa vyznačujú nekultúrnym správaním môžeme zaradiť napríklad podpredsedu strany Smer-SD Ľuboša Blahu, ktorý sa často vyjadruje vulgárnejšie, ako jeho stranícky šéf Fico. Za nimi nezaostáva ani bývalý premiér Igor Matovič. Treba však spomenúť aj politikov z nedávnej minulosti, ako sú Vladimír Mečiar, Ján Počiatek a mnohí iní.

Vladimír Mečiar, ktorý popri dnešných vyjadreniach politikov pôsobí dosť umiernené, dokonca priamo vo vysielaní RTVS ukázal zdvihnutý prostredník do kamier. "Pri svojom vystúpení v parlamente reagoval na únos prezidentovho syna Michala Kováča ml. do Rakúska a vraždu Róberta Remiáša, ktorý vedel, že za zavraždením potomka hlavy štátu do susednej krajiny bola SIS po svojom:

„Skutok sa nestal. Žiadne objednávanie vraždy nebolo. Rozhodol o tom ten, kto je oprávnený. Ostatní ste gágaji, táraji a pre mňa prďúsi.“ (Plus 1 deň 2023).

Aj Vladimír Mečiar však občas vybočil z rámca slušného správania a siahol dokonca aj k fyzickému násiliu, keď sa ho jeden z redaktorov televízie spýtal na financovanie jeho ikonickkej vily Elektra:

„Ešte raz sa ma to opýtaš, takú ti j..., že sa nespamätáš,“ adresoval pred 20 rokmi Mečiar redaktorovi, zatiaľ čo ho držal pod krkom za košeľu (Knapko 2022).

V tomto období patril medzi ukázkové príklady vulgárnosti v politike vtedajší predseda SNS Ján Slota, svojimi vyjadreniami bol doslova povestný. Najmä svojim zámerom „nasadnúť do tankoch a zrovnať Budapešť“. Svoju averziu voči Maďarsku vyjadril nasledovne: „*Chceme bojovať! Nedáme ani centimeter štvorcový tým hajzlom maďarským...*“ (citované podľa Knapko 2022).

K najexpresívnejším politikom s rozsiahlym arzenálom vulgarizmov patrí bezpochyby predseda OĽANO Igor Matovič. Jeho výroky sú často urážlivé a nevyberaným slovníkom. Pre Rádio Expres povedal na adresu svojho vtedajšieho koaličného partnera, že Sulík je idiot. Omnoho trífalejšie bolo jeho vyjadrenie týkajúce sa prezidentky Zuzany Čaputovej, tú označil za falošnú a zákernú ženu. Ani opozícia nezostala nedotknutá, jeho terčom sa stal Robert Fico a strana Smer. Povedal: „*Ste organizovaná zločinecká skupina, mafia*“ (citované podľa Knapko 2022).

Igor Matovič prijíma akúkoľvek kritiku svojej osoby mimoriadne negatívne, preto nemá novinárov veľmi v obľube. Tvrdí, že kritika jeho osoby je dôsledkom korupčnosti novinárov:

„Za päťstovku si dnes viete na mesiac prenajať novinára, ktorý o vás bude dobre písať. Novinárov budem dávať dole rad radom“ (citované podľa Knapko 2022).

Aj Róbert Fico vidí v prezidentke Zuzane Čaputovej a v novinároch svojich úhlavných nepriateľov. Prezidentku podrobil kritike, keď sa v problematických záležitostiach obrátila na Ústavný súd:

*„Čím je človek väčšia prostitútka, čím je väčšia ku*va, čím je väčší lotor, tým je to väčšia celebrita. Musíme dať dole prezidentku. Mohla by sem prísť tá americká panička Čaputová?“* (citované podľa Knapko 2022).

Medzi vyjadrenia Róberta Fica patrí aj nasledovné, jeho zámerom bolo oslovíť svojich voličov:

*„Drahé Slovenky, Slováci, chcel by som vám povedať, že slušný človek, či je to už človek, ktorý pracuje alebo dáva prácu, sa stal pre túto vládu, pre tieto médiá obyčajnou opicou. Čím je človek väčšia prostitútka, čím je väčšia kur**, čím je väčší lotor, tým je to väčšia celebrita,“* (citované podľa Knapko 2022).

Aj Richard Sulík patrí medzi slovenských politikov, ktorí sú známi tým, že svoje vyjadrenia necenzurujú. V rozhovore s Róbertom Ficom v RTVS na

jeho otázku, čoho sa má báť rázne odpovedal: „*Ved' patríte do basy*“ (citované podľa Knapko 2022).

Podľa viacerých odborníkov z oblasti politickej lingvistiky (Štefančík, Dulebová 2017, Dulebová 2019, Cingerová 2021, Stradiotová 2021, Dolinský, Feketeová 2022) boli pred niekoľkými rokmi podobné vyjadrenia politikov vnímané ako nezvyčajné a ako určitá anomália. Dnes patria k bežnému štandardu súčasnej komunikácie a čoraz menej recipientov sa nad týmto spôsobom komunikácie pozastavuje.

Záver

Na základe realizovanej analýzy niektorých prejavov slovenských politikov je možné konštatovať, že vulgarizmy v politickom jazyku nie sú novým javom a postupne sa stávajú štandardným prvkom vyjadrovania jednotlivých politikov. Je však mimoriadne dôležité zdôrazniť, že vulgárne vyjadrovanie v politike má negatívny vplyv na verejný diskurz a politickú komunikáciu ako celok. Politici, ktorí siahajú po vulgarizmoch, často namiesto konkrétnych argumentov a riešení používajú urážky a vulgárne výrazy na potlačenie názorov svojich politických oponentov. Tým vytvárajú atmosféru nepriateľstva a polarizácie v politickom prostredí, čo bráni konštruktívnemu politickému dialógu a spolupráci.

Skúmaný spôsob politickej komunikácie môže mať negatívne dôsledky na mieru ochoty slovenských obyvateľov participovať na politickom živote. Vulgárne vyjadrovanie v politickom jazyku taktiež môžu odradiť časť verejnosti od ochoty politicky sa angažovať, na druhej strane môže posilniť ambície tých ľudí, pre ktorých je vulgárny jazyk charakteristickým spôsobom komunikácie. Ľudia sa často cítia odrádzaní od politiky, keď vnímajú, že politickí predstavitelia používajú vulgárne a nekultivované slovníky. Tým sa znižuje účasť občanov v demokratickom procese a spoločnosti hrozí stratou dôvery v politické inštitúcie.

V politickom vyjadrovaní a politických kampaniach by mala byť zakorenená potreba rešpektovať etické normy. Politici by mali byť vzorom v tom, ako komunikovať so svojimi voličmi a politickými súpermi. Kultivovaný politický jazyk, ktorý rešpektuje dôstojnosť a integritu všetkých zúčastnených strán, je nevyhnutným predpokladom pre konštruktívny politický dialóg.

Ďalej je nutné zdôrazniť, že vulgárne vyjadrovanie neposkytuje konštruktívny priestor na riešenie dôležitých politických otázok. Politici by sa mali sústrediť na riešenie problémov a predkladanie návrhov, ktoré budú prospešné pre obyvateľstvo, namiesto toho, aby uprednostňovali vulgárne

výrazy. Kultivovaný politický jazyk a rešpekt k rôznorodým názorom môžu prispieť k lepšiemu politickému dialógu, spolupráci a zvýšeniu účasti občanov v demokratickom procese. V dôsledku toho bude politika efektívnejšia a bude lepšie slúžiť potrebám spoločnosti.

Excerpované texty

- DOLINSKÝ, N.; FEKETEOVÁ, B. (2022): Politológ Štefančík: Voličov čoraz viac zaujme vulgárnejší jazyk politikov, Trend, 22.9.2022, <<https://www.trend.sk/politika/politolog-stefancik-volicov-coraz-viac-zaujme-vulgarnejši-jazyk-politikov>> [13. 10. 2023].
- Knapko, P. (2022): Ficova kua či Matovičov idiot. Nadávky v politike sú štandard, Heger robí chybu? Udreli experti, Startitup, 24.5.2022, <<https://www.startitup.sk/ficova-kua-ci-matovicov-idiot-nadavky-v-politike-su-standard-heger-robi-chybu-udreli-experti/>> [23. 10. 2023].
- Plus 1 deň (2023): Politici, ktorí prerazili dno! Toto sú najvulgárnejší z nich: Vyhrál Fico, Slota či Matovič?, 19.3.2023, <<https://www1.pluska.sk/spravy/z-domova/politici-ktori-prerazili-dno-toto-su-najvulgarnejši-nich-vyhrál-fico-slota-matovic/>> [13. 10. 2023].

Literatúra

- CINGEROVÁ, N.; DULEBOVÁ, I. (2019): *Jazyk a konflikt. My a tí druhí v ruskom verejnom diskurze*. Bratislava: UK.
- CINGEROVÁ, N.; DULEBOVÁ, I.; ŠTEFANČÍK, R. (2021): *Politická lingvistika*. Bratislava: EKONÓM.
- DAHLGREN, P. (2009): *Media and Political Engagement: Citizens, Communication and Democracy (Communication, Society and Politics)*. Cambridge: University Press.
- DULEBOVÁ, I. (2019): Rečová agresia v politickom diskurze. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 92-102.
- JANSCHWITZ, K. (2008): Taboo, emotionally-valenced, and emotionally-neutral word norms. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 40, 1065-1074. <https://doi.org/10.3758/BRM.40.4.1065>
- NIEHR, T. (2014): *Einführung in die Politolinguistik. Gegenstände und Methoden*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.
- SERESOVÁ, K. (2017): Jazyk politiky a jeho funkcie. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie II*. Bratislava: EKONÓM, s. 15-20.

- SPIŠIAKOVÁ, M. (2017): Obraznosť v jazyku politikov a v jazyku o politike. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie II*. Bratislava: EKONÓM, s. 171-181.
- STRADIOTOVÁ, E. (2021): Jazyk slovenských politikov na sociálnych sieťach. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie VI*. Bratislava: EKONÓM, s. 460-466.
- ŠTEFANČÍK, R. (2020): Dva odlišné svety so spoločným jazykom. Politické naratívy krajných pólov ideového spektra. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika: na pomedzí lingvistiky a politológie V*. Bratislava: EKONÓM, s. 371-385.
- ŠTEFANČÍK, R., DULEBOVÁ, I. (2017): *Jazyk a politika. Jazyk politiky v konfliktnnej štruktúre spoločnosti*. Bratislava: EKONÓM.

Kontakt:

doc. Mgr. Ing. Katarína Seresová, PhD.

Katedra jazykovedy a translatológie	Department of Linguistic and Translation
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava

Email Address: katarina.seresova@euba.sk

ORCID: <http://orcid.org/0000-0003-3549-6811>

Jazyk ako kľúčový faktor integrácie a integračných politík

Terézia Seresová

Abstract

Language as a Key Factor of Integration and Integration Policies. *The paper deals with the issue of the integration of migrants, specifically the acquisition of the language of the native society. In the first part, the paper approaches language acquisition as a key integration factor. In the second part, the paper clarifies the position of language in the integration of migrants with the help of the analysis of the document Integration Policy of the Slovak Republic. The paper aims to identify the issue of language in the integration of migrants in Slovakia. The article concludes that the debate on integration policy is absent in the political discourse in Slovakia; on the contrary, migration is securitized, i.e. presented as a threat.*

Keywords: integration, language, integration policy, public policy, migrants, Slovakia.

Kľúčové slová: integrácia, jazyk, integračná politika, verejná politika, migranti, Slovensko.

Úvod

Výskum jazyka politiky môže mať rôznu podobu. Lingvisti sa môžu venovať iným aspektom používania jazyka politiky, než politológovia. Na výskum jazyka politiky je však možné sa pozrieť aj z pohľadu výskumu iných aspektov, a síce medzinárodnej migrácie, resp. integrácie. Bez jazyka, ako to bude viackrát uvedené v nasledujúcom texte, si len ťažko vieme predstaviť dobre nastavený a v konečnom dôsledku aj úspešný proces začleňovania cudzincov do spoločnosti cieľovej krajiny migrácie.

Integrácia predstavuje zložitý proces začleňovania imigrantov do autochtónnej spoločnosti. Odborníci na integráciu zdôrazňujú, že osvojenie si jazyka autochtónnej spoločnosti patrí medzi najzásadnejšie predpoklady úspešnej integrácie a úroveň ovládanie jazyka má vplyv na samotné zamestnanie sa, respektíve integráciu na pracovnom trhu, a v neposlednom rade aj na začlenenie do spoločnosti (Baršová, Barša 2005: 88-93; Goodman 2010: 753-772; Štefančík, Stradiotová, Seresová 2022). Aby integrácia prebehla

úspešne, štáty, resp. vlády naformulujú integračnú politiku a následne sa ju za pomoci naformulovaných opatrení a cieľov snažia uviesť do praxe.

Úlohou integračnej politiky je vytvoriť pravidlá tak, aby sa imigranti čo najefektívnejším spôsobom stali súčasťou spoločnosti cieľovej krajiny a podieľali sa na jej vytváraní a formovaní. Úspešná integrácia je zásadná nielen pre prichádzajúcu zahraničnú migráciu, ale v rovnakej miere aj pre prijímajúcu autochtónnu spoločnosť nielen z hľadiska ekonomických výhod plynúcich z migrácie, ale aj pre blaho migrantov a bezpečnosť, stabilitu, sociálnu harmóniu a prosperitu spoločnosti prijímajúceho štátu. Odborníci a organizácie pracujúce s migrantami spoločne chápu, že pojem „integrácia“ je vnímaný odlišne v závislosti od krajiny a kontextu. Aby integračná politika prebehla úspešne, je dôležité, aby vzájomné prispôbenie sa medzi hostiteľskou spoločnosťou a migrantmi a ich dialóg vychádzal zo spoločných hodnôt. Jazyk predstavuje základný nástroj v medzikultúrnom dialógu, ktorý je nevyhnutný pre úspešnú na integráciu (Baršová, Barša 2005: 88-93; Štefančík, Lenč 2012).

Vstupnou bránou k úspešnej integrácii je nepochybne jazyk. Mnohé európske krajiny vyžadujú od prichádzajúcich migrantov určitú znalosť jazyka autochtónnej spoločnosti, ak chcú získať vstupné vízum, trvalý pobyt alebo občianstvo. Niektoré európske krajiny poskytujú migrantom jazykové kurzy, ktoré sú doplnené o kurzy „kultúrnych znalostí autochtónnej spoločnosti“ (Extramiana, Pulinx, Van Avermaet 2014). S jazykom sa totiž spája poznávanie kultúry domácej spoločnosti. A nielen jej poznanie, ale rovnako akceptácia. Akceptácia kultúrnych odlišností a hodnotového systému prijímajúcej krajiny (Joppke 2017). Samotnému získaniu občianstva predchádza skúška z jazyka a kultúrnych a historických znalostí konkrétnej krajiny, v ktorej chce migrant získať občianstvo. Týmto spôsobom sa jazyk stal ústredným prvkom prisťahovaleckých a integračných politík európskych krajín a Slovenská republika nie je výnimkou. A to aj napriek tomu, že v politickom diskurze táto téma absentuje.

Podľa Garciovej (2017) jazyková integrácia často znamená zabezpečenie toho, aby migranti hovorili jazykom konkrétneho štátu, do ktorého prichádzajú. Ovládanie jazyka spoločnosti cieľovej krajiny migrácie uľahčenie na trhu práce (Prívara, Kiner 2021), pre deti to znamená, že môžu komunikovať so svojimi spolužiakmi, lepšie sa orientuje v rôznych typoch sociálnych skupín a v neposlednom rade, ovládanie jazyka znamená lepšie prekovanie prípadných interkultúrnych nedorozumení (Čiefová 2020). V Slovenskej republike migranti, ktorí získajú občianstvo (ktorému predchádza jazyková skúška) sa môžu aktívne zapájať do spoločnosti nielen ekonomicky, ale aj politicky, spoločensky, prípadne môžu byť aktívnejší vo svojom bezprostrednom sociálnom prostredí.

Podľa odborníkov je cieľom integračnej politiky začleniť migrantov do spoločnosti cieľového štátu tak, aby po nejakom čase neboli viac odkázaní na podporu štátu, boli ochotní uznávať princípy právneho a politického systému, akceptovali kultúrne zvyky a tradície, a na patričnej úrovni ovládali jazyk príslušníkov autochtónnej spoločnosti (Stojarová 2020; Lidák, Štefančík 2022). Je na mieste sa touto otázkou zaoberať, a to najmä pre mimoriadne vysoký počet migrantov z vojnou sužovanej Ukrajiny (Teke Lloyd, Sirkeci 2022). Z tohto dôvodu si príspevok dáva za cieľ priblížiť osvojenie si jazyka autochtónnej spoločnosti ako základný pilier úspešnej integrácie. Príspevok za pomoci analýzy Integračnej politiky SR sa zameria na rolu osvojenia si jazyka migrantmi v uvedenom dokumente.

Osvojenie si jazyka autochtónnej spoločnosti

Na ovládanie jazyka cieľovej krajiny migrácie ako bazálneho predpokladu úspešnej integrácie sú dnes postavené súčasné integračné politiky štátov západnej Európy. Európske krajiny používajú ovládanie národného jazyka ako nástroj na rozlíšenie medzi migrantmi, ktorí sú vítaní a integrovaní, a tými, ktorí nie sú (Garcia 2017). Je preto pochopiteľné, že ovládanie jazyka domácej spoločnosti môže zároveň pomáhať odstraňovať rôzne druhy negatívnych stereotypov, ktoré domáca populácia, najmä v spoločnostiach bez migračnej histórie a skúsenostiach, bude mať.

Integrácia prebieha na rôznych úrovniach, ale podľa Oberndörfera (2001) je pre demokratické štáty najvyšším politickým cieľom integrácie migrantov identifikácia migrantov „s politickými hodnotami ústavy, právneho poriadku a politickými inštitúciami“. Podľa Sary Wallace Goodman (2010: 768): „integrácia prisťahovalcov je bezpochyby jednou z najnaliehavejších politických a sociálnych výziev, ktorým liberálne národné štáty v súčasnosti čelia, a občianska integrácia je dôležitou a objavnou odpoveďou na tento problém”.

Už v starších integračných modeloch, ktoré v 21. storočí ustúpili do úzadia, predstavovalo ovládanie jazyka autochtónnej spoločnosti prvú úroveň asimilácie (Faist 2004: 84-85). Sociológovia sa pri hodnotení asimilácie imigrantov spoliehajú na štyri hlavné kritériá: sociálno-ekonomický status, geografické rozloženie, ovládanie jazyka a zmiešané manželstvá. William A.V. Clark (2003: 165) definuje asimiláciu prisťahovalcov v Spojených štátoch ako „spôsob pochopenia sociálnej dynamiky americkej spoločnosti a toho, že ide o proces, ktorý sa vyskytuje spontánne a často neúmyselne v priebehu interakcie medzi väčšinovými a menšinovými skupinami.”

Štúdia Bleakleyho a China (2010) zistila, že ľudia, ktorí prišli do cieľovej krajiny vo veku do deviatich rokov, majú tendenciu osvojiť si jazyk rovnako ako príslušníci autochtónnej spoločnosti. Štúdia rovnako zaznamenala sociokultúrne vplyvy asimilácie a to, že deti imigrantov, ktoré sa prispôbia integráciou alebo asimiláciou, sú prijímané pozitívnejšie ako deti, ktoré sa prispôsobujú marginalizáciou alebo separáciou.

V 21. storočí skúmajú ekonómovia okrem platov aj politické a sociálne dimenzie integrácie a to jazykové znalosti, občianstvo alebo sebaidentifikáciu. Pri objasňovaní, ako súvisí integrácia migrantov s ekonomickými nákladmi, sa v prvom rade treba sústrediť na jazyk, ktorým sa hovorí v domácnosti migranta. Znalosť jazyka hostiteľskej krajiny je rozhodujúca pre každý druh každodennej interakcie. Preto nie je prekvapujúce, že odborníci vo svojich výskumoch poukazujú na výhodu na trhu práce pre migrantov, ktorí ovládajú jazyk hostiteľskej krajiny.

Kultúrne aspekty integrácie migrantov majú podľa odborníkov presah do sociálnej, politickej a ekonomickej roviny integrácie (Kymlicka 1995). Podmieňujú ekonomický úspech migranta v hostiteľskej krajine a celkovú sociálnu integráciu do autochtónnej spoločnosti. Medzi kultúrne aspekty úspešnej integrácie migrantov zaraďujeme jeden z hlavných aspektov integrácie a to ovládanie jazyka. Okrem uvedeného aspektu do tejto oblasti patrí zisk občianstva, ponechanie, respektíve osvojenie si kultúrnych vzorcov autochtónnej spoločnosti (Penninx 2004; Kriglerová-Gallová, Kadlečíková, Lajčáková 2009).

Európska komisia vo svojich štatistických údajoch upozorňuje pri problematike integrácie migrantov na najvplyvnejšie aspekty a to na zamestnanosť, vzdelávanie a aktívna účasť v spoločnosti. Dôvody medzier v integrácii migrantov z tretích krajín sa väčšinou týkajú zaostávania vo vzdelávaní, jazykových bariér, diskriminácie, nerovnomernému prístupu k zamestnaniu a dôstojnému bývaniu a sociálnym službám. (Európska Komisia 2018).

Osvojenie si jazyka autochtónnej spoločnosti v Integračnej politike SR

Vláda SR prijala v roku 2014 dokument *Integračná politika Slovenskej republiky* (2014), ktorý si za úlohu dával uznať migrantom princípy rovnosti, spravodlivosti a rešpektovania ľudskej dôstojnosti každému obyvateľovi a obyvateľke Slovenskej republiky a zabezpečiť im adekvátnu integráciu v siedmich oblastiach: samosprávne kraje, bývanie, kultúrna a spoločenská integrácia, zdravotná starostlivosť, vzdelávanie, zamestnanosť a sociálna ochrana, občianstvo Slovenskej republiky. V dokumente *Integračná politika Slovenskej republiky* (2014) bolo naformulovaných viacero cieľov pre ze-

fektívnenie samotnej integrácie. Ako najdôležitejšie môžeme uviesť: „existencia koordinovaných a navzájom prepojených nástrojov a aktivít, vrátane činnosti civilnej inštitúcie prvého kontaktu pre cudzincov, informačných, poradenských centier pre cudzincov a komplexných nástrojov predpríchodovej a popríchodovej orientácie vrátane zapojenia členov komunít migrantov do procesu integrácie, ktorí pracujú priamo s komunitami migrantov v regiónoch.”

Samotný dokument deklaruje, že: „integračná politika má odrážať aktuálne potreby cieľovej skupiny, tak ako sú indikované príslušnými, zodpovednými aktérmi v oblasti integračných politik.” Integračná politika zdôrazňuje dôležitosť zamestnania cudzincov, zapojenia ich do zdravotného a sociálneho systému, zabezpečenia rovného prístupu k vzdelávaniu, jazykovej spôsobilosti, a iné. Slovenská republika v dokumente zdôrazňuje ovládanie jazyka autochtónnej spoločnosti ako faktor pre spokojný a plnohodnotný život.

Ovládanie jazyka autochtónnej spoločnosti predstavuje podľa odborníkov „alfu a omegu” správnej integrácie, keďže jazyk ako jeden z najdôležitejších faktorov, ktoré vplyvajú na integráciu migrantov prechádza aj do ostatných aspektov. Prístup k zdravotnej starostlivosti, prístup k vzdelávaniu, zamestnanie sa, prístup k ubytovaniu, vo všetkých uvedených aspektoch zohráva osvojenie si jazyka autochtónnej spoločnosti kľúčovú rolu.

V *Integračnej politike SR* ovládanie slovenského jazyka migrantmi netvorí samostatnú kľúčovú kapitolu, v ktorej by boli podrobne rozpracované ciele, opatrenia a postupy, ktorými by migranti si osvojili jazyk autochtónnej spoločnosti. Naopak, dôležitosť osvojenia si jazyka je zmienená v cieľoch a vo viacerých kľúčových oblastiach opatrení *Integračnej politiky SR* a to bývanie, kultúrna a spoločenská integrácia, zdravotná starostlivosť, vzdelávanie, zamestnanosť a sociálna ochrana, občianstvo Slovenskej republiky.

V prístupe k zdravotnej starostlivosti integračná politika upriamuje pozornosť na jazykovú bariéru, ktorá vplyva na využívanie zdravotných služieb samotnými migrantami. V oblasti zamestnanosti a sociálnej ochrany, ktorá predstavuje jeden z najdôležitejších faktorov integrácie migranta do autochtónnej spoločnosti sa uvádzajú aspekty, ktoré na neho vplyvajú: dosiahnuté vzdelanie, pracovné skúsenosti, znalosť jazyka autochtónnej spoločnosti, etnický pôvod migranta, kultúrna a náboženská „blížkosť”. Oblasť kultúrnej a sociálnej integrácie približuje konkrétne fázy samotnej integrácie a upriamuje pozornosť na zoznámenie s jazykom autochtónnej spoločnosti, jej kultúrou, hodnotami a pravidlami života. Oblasť bývania, naopak upozorňuje, že v prvotnej fáze života migrantov v cieľovej krajine nie je jazyková znalosť na určitej úrovni a preto poukazuje na dôležitosť vytvorenia

opatrenia, kedy bude poskytovaná informácia o bývaní na hlavnom webovom sídle MPSVR SR v dvoch jazykoch. Oblasť občianstva Slovenskej republiky poukazuje na vysoké nároky v oblasti naturalizácie žiadateľov o občianstvo SR a to preukázanie ovládania slovenského jazyka slovom aj písmom a všeobecných znalostí o SR a iné.

Oblasť vzdelávania sa najpodrobnejšie zo všetkých vyššie uvedených oblastí venuje osvojeniu si jazyka. V prvom rade poukazuje na deti migrantov a ich právo k vzdelávaniu, ktoré priamo súvisí s povinnosťou dieťaťa ovládať vyučovací jazyk školy, ktorú na Slovensku navštevujú. Pri nedostatočnom ovládaní jazyka dieťaťom si ako riešenie uvedeného problému dáva za cieľ prijať ciele opatrenia v rámci vzdelávacieho systému, aby zabezpečili školopovinným deťom migrantov získať plnohodnotné vzdelanie. Ako opatrenie navrhuje IP: „vytvoriť a zaradiť do ponuky programov kontinuálneho vzdelávania pedagógov vzdelávací program na výučbu slovenského jazyka ako cudzieho jazyka.“ Iné opatrenie, ktoré by pomohlo deťom migrantov osvojiť si slovenský jazyk dokument neponúka.

Ďalšiu kategóriu v tejto oblasti predstavujú dospelí migranti a ich prístup k jazykovej príprave a kurzom. Dokument (Integračná politika Slovenskej republiky 2014: 25) poukazuje na významné bariéry integrácie a to konkrétne na neznalosť respektíve nedostatočnú znalosť slovenského jazyka po príchode na Slovensko, ale aj: „neznalosť právnych noriem a fungovania inštitúcií SR, systém uznávania odborných kvalifikácií a nedostatočne rozvinutý systém ďalšieho vzdelávania v podobe rekvalifikačných kurzov či dostupných programov celoživotného vzdelávania.“

Dokument Integračná politika SR (2014: 25) reaguje na absenciu systému poskytovania bezplatných základných jazykových kurzov. Pre migrantov bývajú jazykové kurzy, najmä na začiatku pobytu v cudzej krajine, finančne nedostupné. Absenciu bezplatných jazykových kurzov hrađených vládou supľujú mimovládne a medzivládne organizácie ako IOM, Mareena a iné. Aj samotný dokument vidí v bezplatných jazykových kurzoch „vysoko návratnú investíciu“ do budúcnosti. V rámci dôležitosti ovládania slovenského jazyka (Integračná politika SR 2014: 26) upriamuje pozornosť aj na dospelých migrantov a ako opatrenie navrhuje: „zostaviť a ponúkať štandardizované kurzy slovenského jazyka pre dospelých cudzincov podľa Európskeho referenčného rámca s možnosťou získať osvedčenie o stupni dosiahnutej jazykovej spôsobilosti. Sprístupniť učebnice a metodické pomôcky potrebné na výučbu slovenského jazyka pre dospelých cudzincov v rámci štandardizovaných kurzov. Vytvoriť pracovnú skupinu s cieľom vytvorenia regionálne dostupných kurzov slovenského jazyka pre dospelých cudzincov.“

Z uvedeného vyplýva, že absentuje samostatná časť v dokumente Integračná politika Slovenskej republiky, ktorá by sa zameriavala na osvojenie si jazyka autochtónnej spoločnosti (slovenského jazyka).¹ Najväčší priestor získalo osvojenie si jazyka migrantami v oblasti vzdelávania, kde boli naformulované konkrétne ciele a opatrenia ako pomôcť s osvojovaním si jazyka nielen deťom migrantov ale aj dospelým. Opatrenia pre osvojenie si slovenského jazyka dospelými mnohonásobne prevyšovali opatrenia pre osvojenie slovenského jazyka deťmi migrantov. V ostatných oblastiach, do ktorých presahuje v rámci integrácie osvojenie si jazyka autochtónnej spoločnosti, bola stručne popísaná jeho dôležitosť.

Záver

Ovládanie jazyka autochtónnej spoločnosti, respektíve jazyková integrácia migrantov predstavuje v súčasnosti kľúčovú rolu a prechádza do rôznych oblastí procesu integrácie. Ako bolo uvedené v úvode príspevku, vstupnou bránou k úspešnej integrácii je jazyk a nástroj k dosiahnutiu integrácie je integračná politika. Keďže cieľom integračnej politiky je včleniť cudzincov do spoločnosti, cieľom príspevku bolo priblížiť úlohu ovládania jazyka za pomoci analýzy vládneho dokumentu *Integračná politika SR*. Z dôvodu špecifickosti konferenčného príspevku a jeho rozsahu, sa text zameriava v prvom rade na diskurz problematiky ovládania jazyka autochtónnej spoločnosti medzi vedcami a akademikmi a následne za pomoci analýzy dokumentu *Integračná politika Slovenskej republiky* identifikovať úlohu osvojovania si slovenského jazyka v integrácii. Ako bolo vyššie uvedené najväčší priestor v rámci jazykovej integrácie predstavovala oblasť vzdelávania, kde boli naformulované konkrétne ciele a opatrenia ako pomôcť s osvojovaním si jazyka nielen deťom migrantov ale aj dospelým. Samotná kapitola, prípadne časť, ktorá by sa zameriavala iba na ciele a opatrenia k dosiahnutiu ovládania slovenského jazyka migrantmi v celom dokumente absentuje.

Uvedená problematika otvára priestor podrobnejšiemu výskumu so zameraním na kvalitatívnu obsahovú analýzu, prípadné porovnanie priestoru, ktorý je udelený osvojeniu si jazyka v susedných štátoch, respektíve štátoch Vyšehradskej štvorky. Rovnako prospešné pre ďalší výskum by bolo porovnanie formulácií opatrení a cieľov pre dosiahnutie efektívnej jazykovej integrácie v uvedených štátoch a v Slovenskej republike. Na základe takéhoto výskumu by sa možno posilnila požiadavka na úspešnejšie aplikovanie jednotlivých nástrojov integračnej politiky.

¹ Pre podrobnejšiu analýzu slovenskej integračnej politiky pozri aj Seresová 2022.

Problémom integračnej politiky je nezáujem politickej elity o túto tému. Politici artikulujú migráciu skôr ako problém bezpečnosti, prezentujú spôsoby, ako (iregulárnych) migrantov zastaviť ešte pred hranicami, ale vôbec sa nevenujú problematike integrácie (Štefančík, Stradiotová, Seresová 2022). A to aj napriek tomu, že počet migrantov na Slovensku z roka na rok rastie a po začatí ruskej invázie na Ukrajinu je táto otázka viac než aktuálna. V politickom diskurze však táto problematika abscentuje, čo môže spôsobiť problémy v integrácii migrantov s povoleným pobytom na Slovensku. Slovensko tak ako keby opakovalo tú istú chybu, ako niektoré štáty v západnej Európe, ktoré si až po dlhom čase uvedomili, že migranti sa do štátu pôvodu nevrátia, naopak, vďaka rôznym ľudsko-právnym dohovorom budú migranti pozývať svojich rodinných príslušníkov s cieľom zlúčenia rodiny, čím sa počet migrantov ešte viac zvýši. Aj preto je na mieste posunúť debatu o migrácii k integrácii aj v rámci slovenského politického diskurzu.

Literatúra

- BARŠOVÁ, A.; BARŠA, P. (2005): *Přistěhovalectví a liberální stát*. Brno: Masarykova univerzita, s. 88-93.
- BLEAKLEY, H.; CHIN, A. (2010): Age at Arrival, English Proficiency, and Social Assimilation among US Immigrants. *American Economic Journal: Applied Economics*, 2(1): 165-192. <https://doi.org/10.1257/app.2.1.165>
- CLARK, W. A. V. (2003): *Immigrants and the American Dream*. New York: The Guildford Press, s. 164-167.
- ČIEFOVÁ, M. (2020): Intercultural Education as a Tool for Migrants' Integration. *Economic review = scientific journal of the University of Economics Bratislava*, 49(2): 142-161
- Európska Komisia (2018): *Inclusion of non-EU migrants*. <<https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1274&langId=en>> [15. 9. 2023].
- EXTRAMIANA, C.; PULINX, R.; Van AVERMAET, P. (2014): *Linguistic integration of adult migrants: Policy and practice draft report on the 3rd Council of Europe Survey*. Strasbourg, France: Council of Europe.
- FAIST, T. (2004): Staatsbürgerschaft und Integration in Deutschland: Assimilation, Transstaatlichkeit und kultureller Pluralismus. In: BIZEUL, Y. (eds.): *Integration von Migranten. Französische und deutsche Konzepte im Vergleich*. Wiesbaden: Deutscher Universitätsverlag, s. 84-85.

- GARCÍA, O. (2017): Problematizing linguistic integration of migrants: The role of translanguaging and language teachers. In: BEACCO, J. C.; KRUMM, H. J.; LITTLE, D.; THALGOTT, P. (eds.): *The linguistic integration of adult migrants/L'intégration linguistique des migrants adultes*, s. 11-26.
- GOODMAN, S. W. (2010): Integration Requirements for Integration's Sake? Identifying, Categorising and Comparing Civic Integration Policies. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(5): 753-772. <https://doi.org/10.1080/13691831003764300>
- IOM. (2013): *Migration, Employment and Labour Market Integration Policies in the European Union*. Brussel: IOM.
- JOPPKE, C. (2017): Civic integration in Western Europe: three debates. *West European Politics*, 40(6): 1153-1176. <https://doi.org/10.1080/01402382.2017.1303252>
- KRIGLEROVÁ-GALLOVÁ, E.; KADLEČÍKOVÁ, J.; LAJČÁKOVÁ, J. (2009): *Nový pohľad na staré problémy. Multikulturalizmus a kultúrna integrácia migrantov na Slovensku*. Bratislava: CVEK, s. 12.
- KYMLICKA, W. (1995): *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Clarendon Press.
- LIĐÁK, J.; ŠTEFANČÍK, R. (2022): *Úvod do migračných štúdií: Politologické kontexty*. Praha: Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů.
- MPSVR SR (2014): Integračná politika Slovenskej republiky. <<https://www.employment.gov.sk/files/slovensky/uvod/informacie-cudzinci/integracna-politika.pdf>> [20. 9. 2023].
- OBERNDÖRFER, D. (2001): Integration der Ausländer im demokratischen Verfassungsstaat: Ziele und Aufgaben. In: Rat für Migration (RfM) (eds.): *Integration und Illegalität in Deutschland*. Osnabrück: Selbstverlag, s. 11-29.
- PENNINX, R. (2004): Integration of migrants. Economic, social, cultural and political dimensions. In: Population Challenges and Policy Responses. European Population Forum, <www.unecce.org/ead/pau/epf/penninx.pdf> [30. 10. 2023].
- PŘÍVARA, A.; KINER, A. (2021): Immigrant Employment in the Slovak Hospitality Industry: Profiles, Experience, and Education. *Journal of Tourism and Services*, 11(21): 166-182. <https://doi.org/10.29036/jots.v11i21.223>
- SERESOVÁ, T. (2022): Transformation of Integration Policies: The Case of the Slovak and Czech Republic. *Ekonomické rozhľady – Economic Review*, 51(1), 74-97. <https://doi.org/10.53465/ER.2644-7185.2022.1.74-97>
- STOJAROVÁ, V. (2019): Migration Policies of the Czech and Slovak Republics since 1989. Restrictive, Liberal, Integrative or Circular? *Transylvanian Review of Administrative Sciences*, 56E: 97-114. <https://doi.org/10.24193/tras.56E.6>

- ŠTEFANČÍK, R.; LENČ, J. (2012): *Mladí migranti v slovenskej spoločnosti. Medzinárodná migrácia, moslimovia, štát a verejná mienka*. Brno: Tribun EU.
- ŠTEFANČÍK, R.; STRADIOTOVÁ, E.; SERESOVÁ, T. (2022): A Missing Piece: The Absence of Discussion About Integration Policy in the Slovak Migration Discourse. *Migration Letters*, 19(6): 971-987. <https://doi.org/10.33182/ml.v19i6.2780>
- TEKE LLOYD, A. T.; SIRKECI, I. (2022): A Long-Term View of Refugee Flows from Ukraine: War, Insecurities, and Migration. *Migration Letters*, 19(4): 523-535. <https://doi.org/10.33182/ml.v19i4.2313>

Kontakt:

Mgr. Terézia Seresová, PhD.

Katedra románskych a slovanských jazykov	Department of Romance and Slavic Languages
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava

Email Address: terezia.seresova@euba.sk

ORCID: 0000-0002-9413-5517

Kubánská politická propaganda: vybraná témata a trendy

Josef Smolík

Abstract

Cuban Political Propaganda: Selected Themes and Trends. *This text will focus on the phenomenon of Cuban political propaganda, with attention given to selected themes and trends. The article will present propaganda in the context of the Cuban political regime, focusing on both traditional and new elements of propaganda. The text will also explore the relationship between Cuban propaganda and propaganda/counterpropaganda from the United States of America. Attention will also be directed toward Cuban political propaganda on social media platforms. The text will address only the basic aspects of Cuban propaganda that can be identified without extensive and long-term research. The text will also include a photographic appendix illustrating Cuban political propaganda.*

Keywords: Cuba, propaganda, political language, media, slogans.

Klíčová slova: Kuba, propaganda, politický jazyk, média, hesla.

Motto:

Když se později [Fidel Castro] vrátil, odvážil se nám říci s vážným politickým vzezřením, ale skrýváje úsměv:

„Tak vidíte, dělal jsem výbornou propagandu!“

Takový je to člověk. Jeho úvahy se pohybují, jak jsem už často řekl, na několika rovinách zároveň a to, co je podrobností na jedné z nich, stává se na jiné nedílnou součástí celku.

Sartre, J.-P. (1961): *Uragán nad cukrem*, s. 142

Úvod

Propaganda je sociální fenomén, který v nejrůznějších podobách existuje po celé dějiny lidstva, neustále se vyvíjí a propagandisté hledají nové způsoby a techniky, jak zvyšovat její efekt (Plisková 2016: 17). Propaganda je specifický styl komunikace, který se snaží manipulovat s veřejností, měnit náladu, postoje i hodnoty jednotlivců i skupin (srov. Smolík 2019: 177).

S termínem propaganda jsme konfrontováni častěji než v minulosti, což lze přičíst pandemii Covid-19, ale i rusko-ukrajinskému konfliktu. Cílem tohoto textu bude představit politickou propagandu Kubánské republiky (dále jen Kuba), pokusí se zachytit vybraná témata (slogany, osoby, symboly atp.) a trendy, které pro ni jsou typické. Pro kubánskou politickou propagandu jsou také typické „historické narativy“. Mimo „staré“ a tradiční prvky politické propagandy se v kontextu nových médií (sociálních sítí) objevují i nové přístupy a možnosti. Zajímavý je i vztah kubánské propagandy vůči americké kontrapropagandě. Tento vztah do jisté míry formuje i vzájemné vztahy mezi Kubou a USA v oblasti mezinárodní politiky.

Kuba a propaganda

Propaganda je systematická aktivita zaměřená na změnu hodnot a postojů, a to s cílem orientovat jednání jednotlivce či skupin. Pro propagandu je příznačné, že se v tomto svém úsilí obrací více na city a předsudky než na rozum člověka – a může tedy užívat informace zavádějící. Cílem propagandy tedy není zvýšit znalosti, ale ovlivnit a případně i manipulovat hodnoty tak, aby došlo ke změně postojů a především politické aktivity lidí (Krejčí 2004, s. 123).

Většina definic obsahuje neopominutelné aspekty propagandy, jako jsou manipulace, kontrola, zkreslování faktů a jejich vztahů, apel na emoce (předsudky a stereotypy) či zastírání záměru sdělení. Součástí propagandy jsou také jazykové nejasnosti (např. využívání tautologií), které často nemají logiku (srov. Magincová 2012: 11; srov. Gonzales 2013: 15).

Rehka (2017: 64) uvádí zahraniční definici, podle které je propaganda „záměrná, systematická snaha o formování vnímání, manipulování poznání a usměrňování chování s cílem dosáhnout odezvy, která podporuje záměr propagandisty“.

Prvky propagandy se objevují v různých typech politických režimů, nicméně zájem akademiků se zaměřuje především na režimy, které lze označit jako totalitní či autoritářské. Tento text se zaměří na kubánskou propagandu, která je kontinuálně realizována přibližně 70 let.

Kubu je možné považovat za jeden z nejdéle trvajících autoritářských (posttotalitních či neoautoritářských) „komunistických“ politických režimů. Často je celý režim označován také jako „stát jedné strany“ či v posledních letech se objevuje i označení „postsocialistický“ (Bye et al. 2014: 103; Russo 2013: 727; Smolík, Zemanová 2022: 300). Kubu lze vnímat jako vhodný příklad (stejně jako Čínskou lidovou republiku, Korejskou lidově demokratickou republiku, Běloruskou republiku atp.) pro studium propagandy, pro-

tože se jedná o kontinuální politickou propagandu „(post)socialistického“ režimu. Existuje jen minimum zemí, kde by byla propaganda tak rozvinuta a systematicky realizována.

Stejně jako v bývalých zemích tzv. východního bloku existuje i na Kubě propracovaný vzdělávací systém, který má vést děti, mládež a další společenské skupiny k ideologickému vzdělávání, občanské (socialistické) participaci a identifikaci se socialistickou ideologií (a dalšími žádoucími hodnotami, názory, postoji atp.).

Již šestileté děti jsou vázány slibem, že se stanou mladými komunistickými pionýry (viz Smolík, Zemanová 2022: 301). Systém je spjat nejenom s návštěvou školských zařízení, ale také s volnočasovými aktivitami (např. sportovními). Kuba je tak vhodným případem k analyzování zcela specifické propagandy.

Metodologické ukotvení příspěvku

Tento příspěvek je vhodné považovat za určitou specifickou případovou studii vybraných aspektů kubánské politické propagandy. Výzkumný rámec je tvořen především poznatky z literatury, z neformálních rozhovorů s kubánskými respondenty/informátory, ale také z dlouhodobého pozorování a realizace archivu fotografií s příklady kubánské politické propagandy, z nichž některé budou uvedeny.

Do jisté míry tak příspěvek vychází z opakovaných terénních šetření, která selektivně probíhají od roku 2019. Během tohoto období autor Kubu navštívil šestkrát, přičemž poslední terénní šetření proběhl od 15. 7. do 25. 8. 2023.

Typy, techniky a slogany kubánské propagandy

Kubánská propaganda se od vítězství revoluce v roce 1959 systematicky vyvíjí, pracuje s typickými revolučními slogany, osobnostmi, událostmi, barevným vyjádřením a historickými reminiscencemi. Základním sloganem i v současné situaci zůstává „Vlast nebo smrt“ (*Patria o muerte*).

K hlavním ikonám patří i kubánský vlastenec, novinář, esejista a básník konce 19. století, José Martí, jehož jméno nese mj. i mezinárodní letiště v Havaně. Jeho odkaz pro současnou politiku je umocňován i množstvím soch na veřejných místech (srov. Trento 2006).

Kubánská propaganda je založena na historických narativech, přičemž jednou z naprosto klíčových událostí je pro kubánský režim neúspěšný útok

na kasárna Moncada v Santiagu de Cuba dne 26. července 1953. Od tohoto data až po převzetí moci v roce 1959 můžeme hovořit o revolučním úsilí tzv. vousáčů (*barbudos*) (podrobněji viz Trento, 2006, s. 21-29). Naprosto fascinující propagandistickou aktivitou byla obhajoba Fidela Castra, který se po nezdařeném útoku obhajoval sám a proměnil se z vyšetřovaného v žalobce (režimu). Jeho obhajovací řeč byla později vydána pod názvem *Dějiny mi dají za pravdu (La Historia me absolverá)*, která se stala programovou základnou Hnutí 26. července (Trento 2006: 21).

Významnou částí místní propagandy je nejen založení a aktivity Hnutí 26. července, ale i jejich guerillový boj v pohoří Sierra Maestra. Celé období je mytizováno jako zdroj současného socialistického režimu. Partyzánská válka je zmiňována při každém výročí, jednotliví aktéři jsou uctíváni, jejich myšlenky jsou vnímány jako nezpochybnitelné (např. Ernesto Che Guevara, Camilo Cienfuegos, Fidel Castro). Zkušenosti z bojů byly také rozpracovány v teoriích partyzánské války v podobě konceptu či teorie tzv. ohnisek partyzánského boje (*foquismo*) (Trento 2006: 29).

Symbol Hnutí 26. července je ve zkratce M 26-7 používán na revolučních vlajkách, které se objevují nejenom na veřejných budovách, ale vyvěšují se na domech či balkonech bytů (a to nejen na výročí události).

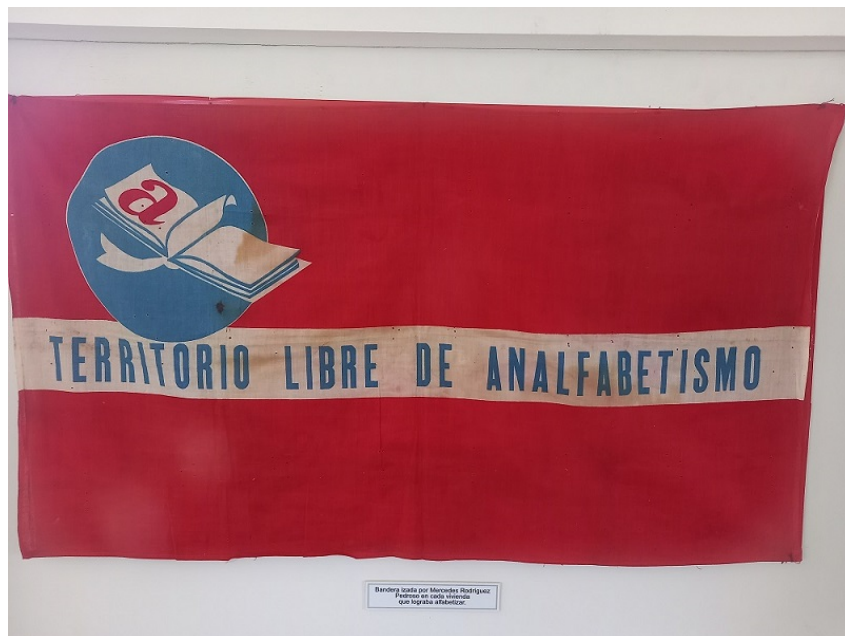
Především Che Guevara se v průběhu 60. let 20. století stává ikonou levicově orientované mládeže, jeho silueta se objevuje na demonstracích (po boku např. Vladimira Iljiče Lenina, Ho Či Mina, Rosy Luxemburgové či Karla Marxe) (srov. Trento, 2006: 64), Symbol Che Guevary je spjat s levicovým revolučním bojem za spravedlnost, proti imperialismu a za „lepší svět“. V současnosti je také komerčním artiklem, který se nejčastěji objevuje v podobě triček a vlajek, přičemž motiv je využíván i zneužíván k nejrůznějším propagandistickým, ale i popkulturním účelům (srov. Zubizaretta 2021). Určité „zbožštění“ výrazných person kubánské revoluce proběhlo i za podpory západoevropských levicových intelektuálů. Na tomto místě je vhodné zmínit především Jean-Paul Sarta a jeho adorující cestopis, který v tehdejší Československu vyšel pod názvem *Uragán nad cukrem* již v roce 1961 (viz Sartre, 1961). Romantizující pohled na Fidela Castra i Che Guevaru je doplněn i pohledem na kubánskou revoluční mládež, která je určitým předvojem společenských změn (Sartre, 1961: 90-98).

Kubánská propaganda má dva základní cíle svého působení. Prvním cílem je kubánské obyvatelstvo, druhým cílem jsou ostatní státy, především USA¹ a jejich spojenci, což je úroveň ovlivňující oblast mezinárodní politiky. Zatímco „domácí“ propaganda se obrací vůči občanům Kuby (zdůrazňu-

¹ Významnou skutečností je, že v USA (především v Miami) žije početná kubánská komunita čítající zhruba 1,5 milionu osob.

je například pokrok ve vzdělávání, hospodářství či medicíně), na mezinárodní úrovni se obrací na veřejnost či politické elity jiných států (viz fotografie č. 1).

Fotografie č. 1: „Území bez analfabetismu“. Vlajka reflektující pokrok ve vzdělávání

Zdroj: Archiv autora.

V této druhé oblasti se kubánská propaganda zaměřuje na neúspěchy „jiných“, upozorňuje na jejich agresivní a militaristickou politiku, zpochybňuje jejich demokracii a stav lidských práv (což se týká především USA) (viz fotografie č. 2).

Fotografie č. 2: „Stejně jako virus, i americké embargo přináší izolaci“

Zdroj: Archiv autora.

Kubánská propaganda využívá i specifické (jazykové) prostředky, resp. slogany, které jsou historicky ukotvené v období, které započalo útokem na kasárna Moncada 26. července 1953, čímž započalo revoluční úsilí o svržení Fulgencia Batisty.

Kubánská propaganda se projevuje:

- 1) *na veřejném prostranství*. Jedná se například o billboardy, plakáty, nápisy, grafiky, vlajky či graffiti na veřejných i soukromých budovách. Typické je také vyvěšování revolučních vlajek s odkazem na Hnutí 26. července, vlajek Výborů na obranu revoluce (*Comités de la Defensa de la Revolución*, CDR) atp. (srov. Zubizarreta 2021). Především plakáty mají v historii kubánské propagandy velký význam, což se projevuje i v analýzách akademiků. Yilmaz (2021: 9) k plakátům poznamenává, že je pozoruhodná nejenom jejich symbolologie, ale i podvědomá sdělení. Osvobozenecký (guerrilový) boj je prezentován ve formě lehkých (střelných) zbraní (např. samopalu, pistolí), zatímco imperialistický agresor útočí těžkými zbraněmi (často letadly, tanky). Tak jako jiné prvky propagandy má kubánský politický plakát dva základní účely. Jednak usnadňuje komunikaci uvnitř země, ale také slouží jako vzkaz pro zahraniční národně-osvobozenecká (socialistická) hnutí (srov. Yilmaz 2021). Billboardy jsou kubánskou specialitou i v současnosti. Po celé zemi se lze setkat s billboardy, které nesou tradiční hesla „Socialismo o muerte!“ (Socialismus, nebo smrt!), „Patria o muerte“ (Vlast nebo smrt), „Sí se pudo, sí se puede, sí se podrá“ (Šlo to, jde to, půjde to) a „Viva la Revolución!“ (Ať žije revoluce!). Portréty Che Guevary, mučedníka revoluce, a Fidela Castra (případně s Hugo Chávezem, se sloganem “lose mejores amigos”, tedy „nejlepší přátelé“), jsou vylepeny na zdech obchodů, státních institucí, bytových domů i na billboardech u frekventovaných silnic (Smolík, Pokorná 2019: 348; Smolík, Zemanová 2022: 301). Che Guevara se objevuje i na zdech strojírenských podniků, zemědělských družstev či veřejných budov (blíže viz fotografie č. 3, 4, 5, 6). Na plakátech se často objevuje pracující dělník bojující proti mezinárodnímu imperialismu, často v kombinaci s povzbuzujícími slogany či frázemi (srov. Pons 2008).

Fotografie č. 3: Piktogram na budově kubánského Ministerstva vnitra na Plaza de la Revolución v Havaně

Zdroj: Archiv autora.

Fotografie č. 4: Vlajka Che Guevary na venkovské farmě v provincii Pinar del Río

Zdroj: Archiv autora.

Fotografie č. 5: Che Guevara na zdi domu v Havaně

Zdroj: Archiv autora.

Fotografie č. 6: Che Guevara na tabákové plantáži ve Viñales v provincii Pinar del Río

Zdroj: Archiv autora.

- 2) *odíváním* (uniformitou), kdy móda je strohá, často obsahující militaristické prvky. Tradiční a oblíbená, především pak v minulosti, byla barva khaki. V současnosti jsou využívány barevné kombinace vycházející z kubánské vlajky. Oblíbená jsou trika, sportovní komplety či kšiltovky. Uplatňovány jsou také pionýrské uniformy, které jsou typické pro děti. V souvislosti s deklarovaným permanentním ohrožením země a s tím spojenou militarizací veřejného života je u politických vůdců a komunistických předáků oblíbené odívání do vojenských uniforem.
- 3) *v umění*. V rámci propagandy se výjevy malířů často vztahují k revolučním událostem. Často jsou prezentovány výjevy z útoku na kasárna Moncada, z guerrilového života v horách Sierra Maestra či triumfální vstup povstalců do Havany v lednu 1959. Další formy kubánského umění (divadlo, film, dokumentární tvorba, poezie) využívají podobné motivy. Významná je také hudba, ať již tradiční, nebo „nová“, která je reprezentována rockem, rapem (hip-hopem) či reggaetonem. I tyto kubánské hudební styly jsou často kritické vůči imperialismu či společenským nerovnostem, což je však spíše důsledkem cenzury kubánské hudební scény, než tvorbou samotných autorů. Na druhou stranu mohou mít „nové“ hudební žánry určitý subverzivní potenciál, kdy je kritizován kubánský socialistický režim, resp. jsou kritizovány pouze vybrané aspekty kubánského života² (srov. Smolík, Zemanová 2022).
- 4) *muzejní programy a muzejní edukace*. V rámci Kuby existuje velké množství muzeí, která prezentují nedávnou historii s důrazem na období posledních dvou set let. Prezentovány jsou především události kubánské revoluce a vztahu k USA. Muzea tak hrají významnou roli v kubánské propagandě, což je poznat i z moderního vybavení expozic, což se týká především dotykových obrazovek, které umožňují interaktivní aktivity (promítání krátkých dokumentárních filmů, statistik, fotografií atp.). Tuto podobu edukace využívají základní i střední školy, oblíbené jsou i návštěvy vojáků základní služby. K nejvíce propagandisticky využívaným expozicím patří především ty v Muzeu revoluce (*Museo de la Revolución*), Památníku obžaloby (*Memorial de la Denuncia*), Muzeu intervence

² V posledních letech vzbudila pozornost například píseň „Patria y Vida“ kubánských autorů Yotuel, Gente de Zona, Descemer Bueno a Luis Manuel Otero Alcántara, ve které je silně kritizována kubánská diktatura, potlačování lidských práv a tristní hospodářská a sociální situace v zemi. Píseň je modifikací tradičního revolučního sloganu „Patria o muerte!“ a stala se jedním z hlavních hesel protivládních protestů, které zemi zasáhly v červenci 2021 (srov. Smolík, Zemanová 2022).

(*Museo de la Intervención/Museo de Playa Girón*), a nově otevřeném Centru Fidela Castra (*Centro Fidel Castro Ruz*).³ Všechna tato muzea jsou obžalobou politiky USA, dokumentují nedávnou kubánskou historii a obsahují velké množství dokumentů, fotografií a autentických artefaktů⁴ (srov. Museo de la Revolución 2023; Memorial de la Denuncia 2023; Museo de Playa Girón 2023; Centro Fidel Castro Ruz 2023).

- 5) *v televizním vysílání*. Kuba má k dispozici vlastní televizní stanice Cubavisión a Canal Habana (obě lze sledovat i přes internet) (srov. Pons 2008). Ve vysílání současných kubánských televizí převládají informace o ideologicky či hospodářsky spřízněných zemích (Venezuela, Čína, Ruská federace, Angola, Vietnam atp.), případně se jedná o kritiku a negativní pohled na ideologické oponenty (USA či jednotlivé státy Evropské unie) (viz Smolík, Pokorná 2019). Podstatná je také centralizace a dohled nad televizním vysíláním, které má možnost omezit svobodu projevu k dosažení cílů socialistické společnosti (Pons 2008, s. 42-43). Ze zahraničních stanic je možno přes kubánskou anténu sledovat venezuelské kanály Telesur a Multivisión, čínskou CCTV a ruskou stanici Russia Today, což někteří autoři dávají do přímého protikladu k neoliberálním (imperiálním) korporacím jako BBC, CNN či ABC (bližší viz Ali, 2010: 15-16).
- 6) *v rozhlasovém vysílání*. Kubánské mluvené slovo slouží především k informování o významných svátcích a událostech v kontextu socialistického režimu. Rozhlas také kritizuje zneprátené státy a všímá si situací a procesů, které mohou mít vliv na Kubu (např. poměrně častým terčem zájmu je americký prezident Joe Biden). V rámci informování o kubánské politice jsou vyzdvihovány úspěchy (hospodářské, sportovní, kulturní, diplomatické atp.). V současnosti existuje více než 200 kubánských rozhlasových stanic, které jsou kontrolovány režimem (např. Radio Rebelde, Radio Progreso, Radio Reloj) (Pons 2008).
- 7) *v denním tisku*. Především se jedná o celorepublikové noviny, kdy nejzásadnější je periodikum Granma (oficiální tiskový orgán Komunistické strany Kuby, viz fotografie č. 7), Juventud Rebelde a Trabajadores (Pons 2008).⁵

³ Všechna zde zmíněná muzea autor navštívil.

⁴ Časté je například vystavování zakrvácených či prostrílených oděvů revolucionářů padlých v boji.

⁵ V tomto ohledu je zajímavé zmínit, že v roce 2019 byla délka novin zredukována z 16 stran na poloviční počet. Důvodem je chronický nedostatek papíru v zemi.

Fotografie č. 7: První strana novin Granma z července 2019.

Zdroj: Archiv autora.

- 8) *v odborné i beletristické literatuře, ale například i komiksech* (viz fotografie č. 8). Kuba je charakteristická tím, že zde vzniká velké množství literatury o revolučních ikonách. Vychází životopisy Ernesta Che Guevary, Fidela Castra, Camila Cienfuegos a atd. Vděčným je především Ernesto Che Guevara, který je v zájmu spisovatelů z různých vědních oborů (je analyzován jako lékař, revolucionář, ideolog, pedagog, diplomat, vojenský teoretik a vizionář).

Fotografie č. 8: Komiks prezentující nedávnou kubánskou historii

Zdroj: Archiv autora.

- 9) v *prostředí sociálních sítí*. Sociální sítě jsou pro kubánský politický režim výborným propagandistickým prostorem, nicméně tento prostor není (a nemůže) být regulován, a tudíž je zdejší režim konfrontován i s informacemi, které pro něj nevyznívají pozitivně. Nemusi se nutně jednat pouze o informace z USA. Internet a sociální sítě fungují v tzv. reálném čase, což vede k tomu, že informace z konkrétních míst a od konkrétních občanů, mohou systematicky nabourávat provládní propagandu. Kubánci se i díky sociálním sítím více globalizují, což je patrné i na znatelném posunu hodnot (včetně masově rozšířeného vlastnictví tzv. chytrých telefonů). Internet je i jedním z významných prostorů, kde se realizují občanské aktivity, což často vede k výpadkům či odpojení internetové sítě v případě nespokojenosti či nepokojů (naposledy např. v roce 2021). Přístup ke svobodným informacím je limitován i současnou situací v oblasti možnosti přístupu k internetu. Kritické blogy a webové stránky o občanských a lidských právech jsou blokovány (Smolík 2021: 675). Jednoznačným trendem je přesunutí kubánské propagandy i americké (kontra)propagandy do prostředí sociálních sítí.

Kubánská propaganda jednoznačně šíří socialistickou či komunistickou ideologii, využívá mnoho jazykových výrazů a sloganů, která mají vlastenecké, protiimperialistické a komunistické obsahy. Využívány jsou slogany, které v projevech pronesl Fidel Castro, případně další revolucionáři. I kubánská propaganda využívá techniky sdělení, které lze označit jako: 1) etiketizace (k vyvolání záporné emocionální odezvy), 2) transfer (názory Fidela Castra jsou vnímány jako autoritativní, nezpochybnitelné pravdy), 3) apel na obyčejné lidi („kubánský lid“, „národ“), 4) využívání eufemismů (používání vágních výrazů, 5) vyvolání silných emocí (např. strachu, hněvu, např. ve vztahu k USA) (k tomu srov. Plisková 2016: 22-24).

Kubánská propaganda také využívá specifické jazykové prostředky ve formě hesel, sloganů, revolučních apelů, názvů veřejných institucí⁶ atp. (srov. Smolík 2017: 486-488).

Kontrapropaganda

Z kubánské perspektivy je tradičním prvkem americké kontrapropagandy (proticastrovské propagandy) Radio Martí (a také stejnojmenné televizní vysílání), které vysílá z Floridy od roku 1983 informace nabourávající idealizovaný pohled na kubánský socialismus (srov. Trento, 2006: 93; Gonzales 2013: 1; Řehka 2017: 91). Americké informace o Kubě jsou vnímány jako subversivní útoky vůči politickému režimu ze strany imperialistických pozic (Ali 2010). V tzv. informačních střetech se do popředí dostávají především sociální sítě, kdy ověřit pravdivost informací je poměrně jednoduchou záležitostí.

Režimu naklonění odborníci Radiu Martí vyčítají nepochopení kubánské kultury, resp. politického systému, ale i jednoznačnou zaujatost komentátorů, kteří nemají kulturní nadhled (srov. Gonzales 2013: 73).

Americkou propagandu vůči Kubě lze charakterizovat jako systematickou, která se snaží o ovlivnění názorů a postojů kubánské veřejnosti. Tato propaganda má za cíl podporu americké politiky vůči Kubě, ale také utváření negativního pohledu na kubánskou politiku, resp. její politické elity. Za tímto účelem jsou idealizovány a propagovány americké hodnoty, kubánský politický režim je demonizován (často v kontextu nedostatku potravin, léků, nedodržováním lidských práv), přičemž je apelováno na změnu politické orientace Kuby. Její součástí je pak zejména informační válka na sociálních sítích, které využívají nejrůznější memy (vtipné komentáře, často obsahující

⁶ Například mateřská škola Soldaditos Valientes („Stateční vojáčky“) v Santa Clara, základní škola Vietnam Heroico (Statečný Vietnam) v provincii Moa, střední škola Mártires de Baraguá (Mučedníci z Baraguá) atp.

fotografie), nezřídka obsahující politické představitele, např. kubánského prezidenta Miguela Díaz Canelu. Na sociálních sítích se také objevují falešné profily, které jsou kontrapropagandou, tj. zpochybňují kubánskou propagandu (jedná se o facebookové skupiny, např. *Cubavisión fake*)

Na sociálních sítích se však objevují i články, informace či videa. Pokud je kubánský politický režim konfrontován s těmito informacemi, některé stránky jsou pro kubánské uživatele internetu nepřístupné, v případě zneužití informací k pouličním nepokojům (jako tomu bylo v roce 2021) je internetová síť nedostupná. I tyto momenty často využívá americká (kontra) propaganda k diskusím o svobodě slova na Kubě.

Závěr

Tento text se zaměřil na představení vybraných aspektů kubánské politické propagandy. Obecně lze konstatovat, že propaganda se realizuje v nenásilné podobě, absentuje zastrašování, vynucování či vyhrožování, nicméně se jedná o záměrné a systematické formování veřejného mínění, snahu o realizaci změn v postojích, hodnotách a názorech. Základním kritériem pro úspěch je to, aby k těmto změnám došlo pod vlivem prezentovaných informací. I proto by propaganda neměla být zřejmá, a vnímána a priori veřejností jako „nátlak“.

Kubánská socialistická ideologie je i v současnosti podstatným prvkem kubánského politického režimu, což se projevuje i v politické propagandě, která zde byla představena. Závěrem lze dodat, že jednotlivé prvky kubánské politické propagandy nabízí poměrně širokou oblast pro další výzkumy, včetně lingvistických, politologických, psychologických či vexilologických.

Literatura

- ALI, T. (2010): *Piráti Karibiku: osa naděje*. Všeň: Grimmus.
- BYE, V. a kol. (2014): *Which Way Cuba? Political transformations, social deterioration and attempted dialogue*. Oslo: Norwegian Institute of International Affairs.
- CENTRO FIDEL CASTRO RUZ (2023): *Centro Fidel Castro Ruz*. <<https://www.centrofidel.cu>>. [10. 9. 2023].
- GONZALES, M. J. (2013): *Media Propaganda: A Framing Analysis of Radio Broadcast from U.S. to Cuba*. Florida: University of South Florida [diploma theses].

- KREJČÍ, O. (1997): *Mezinárodní politika*. Praha: Victoria Publishing.
- MAGINCOVÁ, D. (2012): Propaganda jako jeden z instrumentů moci. In: KOUBA, M.; MAGINCOVÁ, D., ŘÍHA, I. (eds.): *Kontexty propagandy*. Pardubice: Univerzita Pardubice, s. 9-12.
- MEMORIAL DE LA DENUNCIA (2023): *Memorial de la Denuncia*. <https://www.ecured.cu/Memorial_de_la_Denuncia>, [10. 9. 2023].
- MUSEO DE LA REVOLUCIÓN (2023): *Museo de la Revolución*. <<https://www.visitarcuba.org/museo-de-la-revolucion>>. [10. 9. 2023].
- MUSEO DE PLAYA GIRON (2023): *Museo de Playa Giron*. <<https://www.visitarcuba.org/museo-playa-giron-matanzas>>. [10. 9. 2023].
- PLISOVÁ, K. (2016): *Propaganda džihádu. Časopisy Al-Káidy, Islámského státu a Tálibánu v angličtině*. Brno: Barrister & Principal, Masarykova univerzita.
- PONS, E. H. (2008): *Aggressive and passive propaganda: Cuba and the United States*. Florida: University of Miami [diploma theses].
- RUSO, C. (2013): Living Like Nicanor. The 'Paradox of Transition' in Contemporary Cuba. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 4(9): 727-734. <https://doi.org/10.5901/mjss.2013.v4n9p727>
- ŘEHKA, K. (2017): *Informační válka*. Praha: Academia.
- SARTRE, J.-P. (1961): *Uragán nad cukrem*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění.
- SMOLÍK, J. (2019): Politická propaganda jako specifický styl komunikace. In ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomezí lingvistiky a politologie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 175-186.
- SMOLÍK, J. (2021): Kubánský politický režim v období po roce 2000. In: KINER, A. et al. *Zborník vedeckých prác z 22. medzinárodnej vedeckej konferencie Medzinárodné vzťahy: Aktuálne otázky svetovej ekonomiky a politiky*. Bratislava: EKONÓM, s. 666-679.
- SMOLÍK, J.; ZEMANOVÁ, M. (2022): Politický vývoj Kubánské republiky v letech 2000-2021. *Medzinárodné vzťahy* 20(4): 299-328. <https://doi.org/10.53465/SJIR.1339-2751.2022.4.299-328>.
- SMOLÍK, J.; POKORNÁ L. (2019): Kubánský politický režim po odchodu Fidela Castra. In: KOL. AUTORŮ. *Region in the development of society 2019: Proceedings of the international scientific conference*. Brno: Mendelova univerzita v Brně, s. 347-361.
- TRENTO, A. (2006): *Castro a Kuba. Od revoluce k dnešku*. Praha: Levné knihy KMa.
- YILMAZ, Ö. (2021): Cuban Poster Art: A Medium for Propaganda. *Academia Letters*, Article 1089. <https://doi.org/10.20935/AL1089>

ZUBIZARETTA, D. (2021): *Cuban Propaganda Art: Posters of a Revolution – An Examination of the "Golden Age" in Cuban Poster Art*. Lakewood: Rocky Mountain College of Art and Design.

Kontakt:

doc. PhDr. Josef Smolík, Ph.D., MBA, LL.M., MSc.

Ústav sociálních studií
Fakulta regionálního rozvoje a
mezinárodních studií
Mendelova univerzita v Brně
Česká republika

Department of Social Studies
Faculty of Regional Development
and International Studies
Mendel university in Brno
Czech Republic

E-mail Address: josef.smolik@mendelu.cz

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5841-8598>

Nová tvár Republiky? Krajná pravica v parlamentných voľbách 2023

Eva Stradiotová

Abstract

A New Profile of the Republic Party? The Far Right in the 2023 Parliamentary Elections. *The aim of this paper is to explain how the leaders of a political party called Republic have lost authenticity by shifting their communication from radical to moderate. The leaders of this political party did not change the content during the election campaign. They presented themselves as critical of the European Union, made negative statements about certain groups, and presented their position on migrants and migration policy in an extremely harsh manner. However, they did not present their views in the same language they had used in previous periods of their political career. In my paper, I will thus focus primarily on analyzing those statements in which it is possible to identify a shift in the use of particular linguistic devices. I suggest that this turn in their communication may be why their voters switched to other political parties, which resulted in the fact that the Republic did not make it to the parliament in the end, despite positive forecasts.*

Keywords: Slovakia, far right, elections, election campaign, communication, Republic.

Kľúčové slová: Slovensko, krajná pravica, voľby, volebná kampaň, komunikácia, Republika.

Úvod

Napriek tomu, že prieskumy verejnej mienky niekoľko mesiacov a dokonca týždňov ukazovali, že krajne pravicová strana Republika má istú časť v Národnej rade Slovenskej republiky po septembrových voľbách 2023, realita bola nakoniec iná. Prieskumami favorizovaná strana Republika získala vo voľbách 4,75 percenta hlasov a ostala tak stáť pred bránami parlamentu. Dôvodov, prečo sa táto strana nakoniec do parlamentu nedostala, sa ponúka niekoľko. Jedným z nich môže byť radikálna rétorika predsedu Smeru-SD Roberta Fica, resp. niektorých ďalších členov tejto politickej strany. Krajne

pravicová strana Republika mala v Smere – dnes už slovenskej sociálnej demokracii – vážnu konkurenciu, jazyk predstaviteľov Smeru-SD sa totiž v mnohých aspektoch už dlhodobo podobá komunikačným stratégiám predstaviteľov krajne pravicovým formáciám. V niektorých výrokoch si boli čelní predstavitelia oboch strán – Ľuboš Blaha a Milan Mazurek mimoriadne podobní, alebo dokonca používali tie isté text, tie isté argumenty, tie isté výrazové prostriedky (Štefančík 2022). Ako ďalší dôvod sa ale ponúka zmena komunikačných stratégií samotných predstaviteľov strany Republika. Tí totiž upustili od komunikácie, ktorá pre nich bola typická pred volebnou periódou 2020-2023, keď ešte väčšina z nich pôsobila v strane Kotlebovci-Ľudová strana Naše Slovensko. Naopak, viacerí predstavitelia Republiky sa prezentovali novým komunikačným štýlom, ktorý by sa dal popísať ako značný posun od radikálnej politiky k umiernenému strediu. Práve v posune komunikačných stratégií vidím dôležitý argument pri hodnotení ich neúspechu vo voľbách 2023. Prezentovať dlhé roky pozitívny vzťah k niektorým aspektom nedemokratických režimov a potom sa objaviť na podujatí antifašistických bojovníkov môže byť práve tým dôvodom, prečo radikáli stratili na svojej autentickejšť a časť ich elektorátu následne prebrala strana Smer-SD.

Cieľom môjho uvažovania je vysvetliť, ako predstavitelia politickej strany Republika stratili autentickejšť posunom svojej komunikácie od radikálnej po umiernenú. Predstavitelia Republiky počas volebnej kampane nezmenili obsah. Prezentovali sa kritikou Európskej únie, negatívne sa vyjadrovali na adresu niektorých skupín, mimoriadne ostro prezentovali svoj postoj k migrantom a migračnej politike. Svoje názory však neprezentovali takými jazykovými prostriedkami, aké používali v predchádzajúcich obdobiach svojej politickej kariéry. Vo svojom príspevku sa tak sústredím predovšetkým na analýzu tých vyjadrení, v ktorých je možné identifikovať posun v používaní konkrétnych jazykových prostriedkov. Domnievam sa, že práve tento obrat v ich komunikácii môže byť dôvodom, prečo ich voliči prešli k iným politickým stranám, čoho dôsledkom bola skutočnosť, že Republika sa do parlamentu aj napriek pozitívnym prognózam nakoniec nedostala.

Metodológia

Metodologicky budem vychádzať z diskurznej analýzy. Chápanie diskurzu vnímam podľa poprednej slovenskej odborníčky na výskum jazyka politiky a politického diskurzu Ireny Dulebovej, ktorá diskurz definuje ako „súhrn všetkých rečových aktov, použitých v politických diskusiách a takisto pra-

vidiel verejnej politiky, overených tradíciou a skúsenosťami“ (Dulebová 2012). Holandský lingvista van Dijk (1997) rozlišuje medzi kvalitatívnym a kvantitatívnym výskumom politického diskurzu, ja sa sústredím práve na prvú kategóriu. Vychádzajúc z uvedenej definície korpus skúmaného textu tvoria výroky jednotlivých predstaviteľov strany Republika, na ktorých sa budem snažiť poukázať na názorový obrat v porovnaní s predchádzajúcimi vyjadreniami. Do analýzy boli zahrnuté rôzne druhy vyjadrení, v prvom rade tých, ktoré odzneli v rámci predvolebných debát v mienkotvorných médiách a vyjadrenia uverejnené na osobných profiloch zo sociálnych sietí skúmaných politikov. Obsah aktuálnych výrokov v prípade možností porovnávam pomocou diachrónej komparatívnej metódy.

Republika ako extrémistická strana?

Viacerí čelní predstavitelia strany Republika začínali svoju politickú trajektóriu v politickej strane Kotlebovci-Ludová strana naše Slovensko. Niektorí odborníci radili toto stranícke zoskupenie do skupiny krajnej pravicových až extrémistických politických strán (Kluknavská, Smolík 2016; Kluknavská, Hruška 2019; Hvasta, Koziak 2019; Ižák 2021; Nociar 2021). Svoju argumentáciu opierali v prvom rade o obsahové priority a spôsob ich komunikácie, v ktorom sa okrem iného objavoval pozitívny postoj k niektorým aspektom nemeckého nacizmu, rovnako tu bola prítomná extrémistická rétorika založená na používaní rôznych extrémistických symbolov.

Používanie výrazu extrémizmus je však v spoločenských vedách diskutabilné, pretože spravidla označuje snahu o odstránenie existujúceho demokratického poriadku a nastolenie nového typu režimu (Štefančík 2013), teda ide o opačný pól k ústavnému a demokratickému poriadku (Jesse, Thieme 2011). Podľa Winklera (1997) ide o vážny výraz, ktorý sa používa v rôznych kontextoch a v rôznych situáciách tak v jazyku odbornom, ako aj v laickej komunikácii. Aj z tohto dôvodu niektorí autori uprednostňujú výraz krajná pravica (prípadne krajná ľavica) (Stojarová 2018; Filipec, Garaj, Mihálik 2018).

Použitie tohto kritéria pri hodnotení slovenských politických strán nemusí byť komplikované. Zaradenie ideového pôvodcu ESNS Slovenskej pospolitosti – Národnej strany k extrémistickým stranám nie je problematické, pretože táto formácia bola zakázaná Najvyšším súdom v roku 2006 pre jej aktivity, ktoré mali byť v rozpore so slovenským ústavným poriadkom. Problematické by nemalo byť ani zaradenie ESNS k extrémistickým stranám. Jej viacerí členovia totiž boli odsúdení za šírenie myšlienok, ktoré

neboli zlučiteľné s právnym poriadkom Slovenskej republiky. Otázka v tomto texte však stojí, ako by sme mohli hodnotiť stranu Republika. Táto strana skutočne nemá v záujme meniť ústavný poriadok Slovenskej republiky, ale to nemala ani ĽSNS. Marián Kotleba sa pri zakladaní ĽSNS poučil z rozsudku Najvyššieho súdu SR a cieľ zmeniť ústavný poriadok Slovenska volebné programy ani iné dokumenty strany neobsahovali. Lenže pri hodnotení politických strán, či sú alebo nie sú extrémistické, môže poslúžiť faktor zapojenia súdnej zložky moci, ktorá je dôležitá pri hodnotení atribútu extrémizmu pre brnianskeho politológa Josefa Smolíka (2011). A práve viacerí členovia Republiky boli v minulosti trestne stíhaní a dokonca aj odsúdení za šírenie myšlienok, ktoré popierali ľudské práva. Napriek tomuto pomerne jasnému kritériu si dovoľím uvedené strany zaradiť do kategórie krajnej pravicových, čo ale nemení nič na fakte, že komunikácia týchto predstaviteľov vykazovali v minulosti charakteristicky extrémistickej komunikačných stratégií.

Od extrémizmu k antifašizmu

Jedným z charakteristických znakov extrémistickej komunikácie je pozitívny alebo neutrálny prístup k totalitným režimom, režimom, ktoré popierali základné ľudské práva. Tento postoj je tak príznačný, že výrazy ako populizmus a fašizmus sa dnes zamieňajú, pretože sa vnímajú ako synonymá, hoci nie každý populista je zároveň aj fašistom (Lazar 2023).

Jedným z nedemokratických režimov bol nemecký národný socializmus, prípadne režim totalitnej Slovenskej republiky z rokov 1939-1945, ktoré sa objavovali prípadne ešte stále objavujú v komunikácii slovenskej krajnej pravice. Práve pozitívne výroky na adresu zmienených režimov boli charakteristickou črtou bývalých komunikačných stratégií dnešných čelných predstaviteľov strany Republika.

Mimoriadne aktívny bol člen bývalý člen ĽSNS a zakladajúci člen Republiky Milan Mazurek. Mazurek bol v roku 2019 odsúdený za rasistické prejavy, resp. za úmyselný trestný čin hanobenia rasy, národa a presvedčenia, čoho dôsledkom stratil pred voľbami 2020 poslanecký mandát. Mazurek sa prezentoval mimoriadne negatívnymi vyjadreniami na adresu rómskej menšiny, imigrantom, homosexuálom, či pozitívnymi vyjadreniami o nemeckom nacizme (Štefančík 2020):

- „*Neobhajujem žiadny režim, ale o Tretej ríši vieme iba ľži a rozprávky o šiestich miliónoch a mydlách zo Židov. O Hitlerovi*

*sa učia samé **klamstvá***” (Milan Mazurek, citované podľa Mikušovič 2017).

V predvolebnej kampani 2023 v televíznej diskusii RTVS otočil svoj pôvodný pohľad na holokaust...:

- „*Nikdy som holokaust nepopieral. Popieranie holokaustu je trestný čin, ak by som sa toho dopustil, tak by som bol trestne stíhaný*” (Milan Mazurek, citované podľa Lisá 2023).

aj keď nezapadol nahlodať dôveru diváka v spravodajstvo poskytované médiami. Transparentné a nezávislé médiá patria medzi hlavných nepriateľov krajne pravicových a krajne ľavicových strán. Nastavujú totiž politikom zrkadlo, kriticky nazerať na ich konanie a vyjadrovanie sa, odhaľujú polopravdy alebo dokonca otvorené klamstvá. Je preto prirodzené, že im politici, ktorých politické vyjadrovanie je často založené na klamstve, prípadne na šírení nenávisti, nevedia prísť na chuť.

- „*Neverte týmto hlúpostiam. Sú to hlúpe internetové obrázky*“ (Milan Mazurek, 2023, citované podľa Tomečková 2023)

Najvýraznejšou tvárou zmeny v postoji k druhej svetovej vojny a nedemokratických režimov tejto domy bol podpredseda strany Miroslav Suja. Práve členstvom niektorých stranických predstaviteľov v Slovenskom zväze protifašistických bojovníkov (SZPB) sa snažila strana poukázať na svoj antifašistický charakter:

- „*Mnoho členov a poslancov Republiky je zároveň aj členmi SZPB. Budeme sa preto snažiť o rozvoj korektnej a kultivovanej spolupráce aj s týmto zväzom*“ (Milan Uhrík, 2023, Facebook)

Komunikáciu mierne upravil Milan Mazurek aj vo vzťahu k migrantom. Téma zostala podobná, podobne kriticky sa vyjadrovali k migračnej politike, ale hanlivé výrazové prostriedky už neboli počas kampane charakteristickým znakom vyjadrovania tejto skupiny politikov. V minulosti sa stalo virálne video, na ktorom sa Milan Mazurek vulgárne vyjadruje na adresu prechádzajúcich migrantov:

- „*Jebem vášho Alaha*“ (Milan Mazurek, 2016, Youtube)

Vo volebnej kampani sa 2023 snažil kajať za svoje výroky z minulosti. Podobne ako pri niektorých ďalších predstaviteľoch, malo ísť o mládežnícku nerozvážnosť:

- „*Za to video som sa viackrát ospravedlnil, že to bola mládežnícka nerozvážnosť, nebol som poslanec Národnej rad. Samozrejme to vulgárne správanie odsudzujem*“ (Milan Mazurek, 2023, citované podľa Tomečková 2023)

Zmenu v komunikácii predstaviteľov Republiky si je možné všimnúť aj vo vzťahu k LGBTI+ komunite. Zatiaľ čo v minulosti používali predstavitelia ĽSNS výrazy ako *asociáli*, *chorí ľudia*, *úchyláci* a pod., tentokrát sa predstavitelia Republiky šíria podobným výrazom vyhlí:

- „*Výzva premiérovi Ficovi na odvolanie veľvyslanca v Maďarsku pre vyvesenie dúhovej vlajky počas pochodu sexuálnych úchylákov*“ (ĽSNS 2016).

Počas kampane predstavitelia strany Republika hovorila skôr o agende alebo ideológii LGBTI+:

- „*aby sme zabránili indoktrinácii detí LGBTI agendou*“ (Milan Uhrík, citované podľa pravda.sk 2023).

Opatrný jazyk zvolili vo volebnej kampani aj predseda strany Milan Uhrík. Uhrík sa v minulosti „preslávil“ niektorými výroky, pre ktoré sa stal terčom verejného výsmechu. Pamätným sa stalo najmä jeho vyjadrenie k holokaustu:

- „*Nie som historik a neviem, aké boli historické okolnosti*“ (Milan Uhrík, citované podľa Cho 2017).

Hoci ĽSNS prezentovala SNP ako čierny deň v dejinách Slovenska, Milan Uhrík ako šéf Republiky hovorí niečo iné:

- „*My uznávame, že to bola veľká a výnimočná udalosť*“ (Milan Uhrík, citované aktuality.sk 2023).

Počas kampane 2023 ale nezabudol upozorniť, že kandidáti Republiky prešli vývojom a ich politika, v porovnaní s politikou „*v mladosti*“ je dnes iná:

- „*Samozrejme, všetci prechádzajú istým politickým vývojom.. ja som rád, že títo chlapi dnes hovoria, že slušná vlastenecká politika tadiaľ nevedia a vyzývajú aj mládež, aby robili tú vlasteneckú politiku síce rázne, aby sme stáli za svojimi hodnotami, ale zároveň aj slušne*“ (Milan Uhrík, citované podľa aktuality.sk 2023).

Odkaz na mládežnícku nerozvážnosť, prípadne na mládežnícke chyby sa objavujú od založenia strany pomerne často, a to ako odôvodnenie niektorých sporných výrokov, textov piesní v prípade dnes už bývalého poslanca Ďuricu, prípadne nosenie niektorých symbolov nápadne podobných alebo identických so symbolmi historických totalitných režimov (v prvom rade nemeckého národného socializmu).

Vyššie uvedené poznámky ku komunikačným stratégiám predstaviteľov Republiky sú len kozmetickou úpravou politického slovníka riadiacich členov tejto politickej strany. Doslovne hanlivé výrazy sa objavujú výrazne v menšom množstve ako v predchádzajúcich volebných periódach, prípadne sa im v súčasnosti vyhýbajú úplne, pri niektorých svojich klasických témach ostávajú na podobnej úrovni, keď napríklad Rómov označujú aj naďalej hanlivým výrazom *osadníci*. Práve vyhranený postoj k Rómom bol pre skúmanú skupinu politikov v minulosti dôležitou súčasťou ich komunikačných stratégií (Štefančík 2020):

- „*...prídete na pohotovosť alebo urgent a máte tam kopec spoľuosadníkov*“ (Milan Uhrík, citované podľa pravda.sk 2023).

Diskusia

Vyššie popísaná zmena spôsobov komunikácie niektorých čelných predstaviteľov strany Republika ukazuje opodstatnenosť výskumu jazyka pravického extrémizmu, radikalizmu a populizmu v rámci politickej lingvistiky. Za dôležité považujem, že tento typ politikov nie je objektom záujmu len odborníkov z prostredia politológie (Štefančík 2020, 2022) alebo politickej sociológie, ale že sa o nich zaujímajú aj lingvisti (Cingerová, Dulebová 2021; Orgoňová, Bohunická 2016; Spišiaková, Mocková 2018; Demčíšák, Fraščíková 2021; Kumorová 2022), a to práve vo výskume spôsobov ich komunikácie. Politická lingvistika má na Slovensku svoje opodstatnenie, neustále rozširuje možnosti svojho výskumu (Cingerová, Dulebová 2019) a aj parlamentné voľby 2023 ukázali, že objekt záujmu tejto hraničnej disciplíny sa neustále aktualizuje a rozširuje, čo otvára možnosti pre ďalší výskum jazyka politiky.

Jazyk krajnej pravicových strán bude zaujímavé sledovať aj po voľbách 2023, hoci sa strana nedostala do parlamentu a minimálne štyri roky bude fungovať ako mimoparlamentný subjekt, čo môže mať negatívny vplyv na jej existenciu. V tejto situácii sa ponúka otázka, ako bude Republika reagovať na svoj neúspech z hľadiska komunikačných stratégií. Buď bude vo svojej stratégii zmeny jazyka pokračovať a tým môže splynúť s podobne radikálnymi stranami, alebo svoj jazyk naopak zradikalizuje, čo bolo pre týchto politikov bežné pred rokom 2020 či pred rokom 2016. Činnosť mimo parlamentu však znamená, že bude o ňu menší mediálny záujem, čo sa následne odrazí aj v menšom záujme verejnosti. Radikálnejším jazykom by mohla zaujať práve bývalých voličov ĽSNS, ktorí od politikov očakávajú radikálnejší spôsob politickej komunikácie.

Okrem Republiky však výrazom radikálny môžeme označiť aj politikov, ktorí sa dostali do parlamentu na kandidátke SNS. V mnohých prípadoch ide o ľudí v minulosti spojených s ĽSNS, resp. bývalých kandidátov, ktorí sa vďaka ĽSNS dostali do Národnej rady Slovenskej republiky. Práve komunikácia tejto skupiny politikov môžu byť objektom záujmu nielen politológie, ale aj politickej lingvistiky. Politická lingvistika tak na Slovensku otvára ďalšie možnosti svojho výskumu. Predpokladám, že záujem sa tak od Republiky otočí smerom ku Slovenskej národnej strane. Otázne rovnako zostáva, či vo svojej radikálnej komunikácii bude pokračovať aj nový predseda vlády, prípadne niektorí podpredsedovia strany Smer. Po získaní verejnej funkcie môžu zmeniť svoju komunikáciu, aby boli prijateľnejší v komunikácii so svojimi zahraničnými partnermi.

Záver

V článku bolo potvrdené moje východiskové uvažovanie, že slovenská politická strana Republika prešla zmenou v používaných komunikačných stratégiách, t. j. v slovníku, v používaní určitých výrazových prostriedkov. Členovia z vedenia strany upustili od používania expresívnych vyjadrení na adresu niektorých skupín alebo celých menšín (národnostných). Túto zmenu pripisujem snahe odlíšiť sa od svojej materskej strany Kotlebovci-ĽSNS, ktorá sa v minulosti prezentovala jazykom nachádzajúcim sa na hranici akceptovaného. Práve niektoré výroky a používanie niektorých symbolov boli voči viacerým členom strany realizované trestné konanie a u niektorých skončili odsúdením.

Hoci slovník predstaviteľov Republiky sa od obdobia založenia strany a hlavne počas volebnej kampane 2023 výrazne zmenil, aj naďalej používa jú podobné naratívy, ako v predchádzajúcich obdobiach. Nájďeme kritický

postoj k migrantom, ku komunite LGBTI+, k očkovaniu, k protipandemickým opatreniam, radikáli odkazujú na konšpiračné teórie (Soros), alebo tvrdia, že im ubližujú iné strany ovládané liberálnymi elitami. Podobne označujú konkurentov výrazov „štandardné politické strany“ tak, ako to robili v čase svojej činnosti v rámci ĽSNS. Výrazy, ktoré by sa podobali slovníku nacistickej propagandy z tridsiatych a štyridsiatych rokov 20. storočia, charakteristický pre niektorých členov ĽSNS (dnes Republiky) (Štefančík 2020), prípadne používanie symbolov s rasistickým podtónom som v skúmanom období neidentifikovala. To ale neznamená, že by zmenili obsah politiky. Svoje posolstvá len vyjadrujú prijateľnejším jazykom, pričom stále sa objavujú v komunikácii podporovateľov tejto strany na sociálnych sieťach.

Nemožno vylúčiť hypotézu, že vyššie popísaná stratégia mala v prvom rade vytvoriť lepšiu pozíciu pri vyjednávaniach o novej vláde po parlamentných voľbách 2023. Republika sa však do parlamentu nedostala, takže bude zaujímavé sledovať, akým spôsobom budú predstavitelia Republiky komunikovať s voličmi počas aktuálnej volebnej periódy. Či sa vrátia k svojim typickým komunikačným stratégiám, čím by mohli osloviť bývalých voličov ĽSNS, ktorí sa vo voľbách 2023 rozhodli pre Smer alebo SNS, alebo budú pokračovať v postupnej transformácii s cieľom získať väčší koaličný potenciál po budúcych parlamentných voľbách. Aj táto úvaha však ukazuje, že politická lingvistika má dostatočný priestor na svoj ďalší rozvoj aj v prostredí slovenských spoločenských a humanitných vedeckých disciplín.

Excerpované dokumenty

- Aktuality.sk (2023): Milan Uhrík si mal vybrať medzi Tisom a SNP. Skončil pri Banderasovi. In: aktuality.sk, <https://www.youtube.com/watch?v=LrlXsxvgbKo&ab_channel=Aktuality.sk> [16. 10. 2023].
- Cho (2017): Uhríkov alibizmus: Transporty Židov? Nie som historik. Tiso? Jediný skutočný prezident. In: hnonline.sk, <<https://slovensko.hnonline.sk/934259-uhrikov-alibizmus-transporty-zidov-nie-som-historik-tiso-jediny-skutocny-prezident>> [2. 10. 2022].
- Lisá, A. (2023): Miesto ideológií v školstve, popieranie holokaustu či zavadzanie bankového odvodu. In: RTVS: správy, 26. 9. 2023, <<https://spravy.rtv.sk/2023/09/piata-predvolebna-diskusia-rtvs/>> [23. 10. 2023].
- Kotleba – ĽSNS (2016-2019): Webový portál ĽSNS, <<http://www.naseslovensko.net>> [20. 2. 2019].

- Mikušovič, D. (2017): Mazurek pôjde pred súd, prokurátor ho obvinil z hanobenia rasy, In: Denník N, 4. 12. 2017, <<https://dennikn.sk/-836698/policajti-obvinili-kotlebu-za-seky-s-nacistickym-symbolom-1488>> [23. 10. 2023].
- Pravda.sk (2023): Predvolebný duel Ide o pravdu. Uhrík: Chceme brániť deti pred LGBTI agendou, In: pravda.sk, 8. 9. 2023, <<https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/680722-predvolebny-duel-ide-o-pravdu-uhrik-chceme-branit-deti-pred-lgbti-agendou-sulik-ak-sa-dodrzia-dohody-vlada-bude-fungovat/>> [23. 10. 2023].
- Tomečková, N. (2023): Mazurek prevälcoval Danku, Gröhlíng to mal najťažšie. Politologička zhodnotila predvolebnú diskusiu RTVS. In: RTVS: správy, 27. 9. 2023, <<https://spravy.rtv.sk/2023/09/politologicka-darina-malova-k-piatejpredvolebnej-diskusii/>> [23. 10. 2023].
- Uhrík, M. (2023): Profil Milana Uhríka na sociálnej sieti Facebook, <https://www.facebook.com/ing.milan.uhrík?ref=embed_post> [23. 10. 2023].

Literatúra

- BENEŠ, J.; CHARVÁT, J. (2020): Metody výskumu politické komunikace krajně pravicových stran: Přehledová studie. *Politické vedy*, 23(1): 103-122. <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2020.23.1.103-122>
- CINGEROVÁ, N.; DULEBOVÁ, N. (2019): *Jazyk a konflikt. My a tí druhí v ruskom verejnom diskurze*. Bratislava: UK v Bratislave.
- CINGEROVA, N.; DULEBOVA, I. (2021): Speech Etiquette in Slovak Online Linguaculture. In: DUSKAEVA, L. (ed.): *Speech Etiquette in Slavic Online Communities*. Cham: Palgrave Macmillan, s. 267-289.
- DEMČIŠÁK, J.; FRAŠTÍKOVÁ, Z. (2021): Východiská pre výskum jazykových stratégií a diskurzu pravicového populizmu. In: DEMČIŠÁK, J.; FRAŠTÍKOVÁ, Z. (eds): *Aspekty a stratégie pravicového populizmu. Komparatívny a multidisciplinárny pohľad*. Trnava: UCM, s. 5-11.
- DULEBOVÁ, I. (2012): Politický diskurz ako objekt lingvistického výskumu. *Jazyk a kultúra*, 9.
- FILIPEC, O.; GARAJ, M.; MIHÁLIK, J. (2018): Ako komunikuje pravica: komunikačné aktivity vybraných (krajne) pravicových politických strán v Českej republike a na Slovensku pred parlamentnými voľbami v rokoch 2016 a 2017. *Politické vedy*, 21(3): 183-212. <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2018.21.3.183-212>
- HVASTA, M.; KOZIAK, T. (2019): Zdroje pravicového politického extrémizmu na Slovensku. In: KOZIAK, T.; RUMAN, J.; ŠUTAJOVÁ, J.

- (eds.): *Kam kráčaš Európa, kam kráčaš demokracia*. Košice: Šafárik Press, s. 89-101.
- IŽÁK, Š. (2021): The Construction of the Nation and Its Enemies in the Discourse of the Slovak Extreme Right Party K-ĽSNS. *Politické vedy*, 24(2): 8-39. <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2021.24.2.8-39>
- JESSE, E.; THIEME, T. (2011): Extremismus in den EU-Staaten. Theoretische und konzeptionelle Grundlagen. In: JESSE, E.; THIEME, T. (eds): *Extremismus in den EU-Staaten*. Wiesbaden: VS Verlag, s. 11-32.
- KLUKNAVSKÁ, A.; HRUŠKA, M. (2019): We Talk about the “Others” and You Listen Closely. The Extreme Right Communication on Social Media. *Problems of Post-Communism*, 66(1): 59-70. <https://doi.org/10.1080/10758216.2018.1500861>
- KLUKNAVSKÁ, A.; SMOLÍK, J. (2016): We hate them all? Issue adaptation of extreme right parties in Slovakia 1993-2016. *Communist and Post-Communist Studies*, 49(4): 335-344. <https://doi.org/10.1016/j.postcomstud.2016.09.002>
- KUMOROVÁ, Z. (2022): A Radicalisation of Language in Political Speech and its Position in Media Communication. *Politické Vedy*, 25(2): 54-81. <https://doi.org/10.24040/politickevedy.2022.25.2.54-81>
- LAZAR, M. (2023): Fascism, Populism and Italy of League and Brothers of Italy. *Revue D Histoire Moderne et Contemporaine*, 70(2): 154-174. <https://doi.org/10.3917/rhmc.702.0156>
- NOCIAR, T. (2021): Súčasná krajná pravica a jej vzťah k demokracii. In: DIENER, L.; JAHELKA, T. (eds.): *Kríza demokracie a nárast extrémistických nálad v Európe*. Trnava: Trnavská univerzita v Trnave, s. 119-138.
- ORGOŇOVÁ, O.; BOHUNICKÁ, A. (2016): Imigrácia ako predmet xenoslovakistiky a kritickej analýzy diskurzu na Slovensku. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, s. 79-93.
- SMOLÍK, J. (2011): Far right-wing political parties in the Czech Republic: heterogeneity, cooperation, competition. *Slovak Journal of Political Sciences*, 11(2): 99-111.
- SPIŠIAKOVÁ, M.; MOCKOVÁ, N. (2018): Sprache der separatistischen Parteien in Katalonien. In: LIŠKOVÁ, D.; ŠTEFANČÍK, R. (eds.): *Heiße Wahlen und Referenden in Europa und Amerika – Kampf mit Wörtern um Wörter*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač, s. 75-118.
- STOJAROVÁ, V. (2018): Populist, Radical and Extremist Political Parties in Visegrad countries vis à vis the migration crisis. In the name of the people and the nation in Central Europe. *Open Political Science*, 1: 32-45. <https://doi.org/10.1515/openps-2018-0001>

- ŠTEFANČÍK, R. (2013): Teoretické východiská výskumu politického extrémizmu. In: ŠTEFANČÍK, R. et al: *Pravicový extrémizmus a mládež na Slovensku*. Brno: Tribun EU, s. 12-36.
- ŠTEFANČÍK, R. (2020): *Kommunikationsstrategien der slowakischen Rechtsextremisten*. Hamburg: Verlag Dr. Kovač.
- ŠTEFANČÍK, R. (2022): *Radikálny populizmus v ére pandémie COVID-19 a vojny na Ukrajine*. Bratislava: EKONÓM.
- ŠTEFANČÍK, R.; STRADIOTOVÁ, E. (2021): The Concept of Nation in the Language of the Slovak Right-wing Extremists. *Journal of Comparative Politics*, 14(2): 17-33.
- VAN DIJK, T. A. (1997): What is political discourse analysis. *Belgian Journal of Linguistics*, 11(1): 11-52. <https://doi.org/10.1075/bjl.11.03dij>
- WINKLER, J. R. (1997): Jugend und Rechtsextremismus in der Bundesrepublik Deutschland. In: SCHUMAN, S.; WINKLER, J. R. (eds.): *Jugend, Politik und Rechtsextremismus in Rheinland-Pfalz*. Frankfurt am Main: Peter Lang, s. 13-62.

Kontakt:

PaedDr. Eva Stradiotová, PhD.

Katedra anglického jazyka	Department of English Language
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics Bratislava

Email Address: eva.stradiotova@euba.sk

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3003-2850>

Sekuritizácia medzinárodnej migrácie pred parlamentnými voľbami 2023

Radoslav Štefančík

Abstract

Securitization of International Migration in the 2023 Election Campaign. *The aim of this paper is to find out how Slovak politicians reacted to the topic of international migration before the 2023 parliamentary elections. Just a few weeks before the elections, migration became extremely topical as migrants started to arrive in Slovakia via the southern Slovak-Hungarian border. This paper thus presents the results of a discourse analysis on international migration during the 2023 election campaign. The paper assumes that, similarly to 2015-2016, Slovak politicians articulated a predominantly negative attitude towards migrants this time as well. The analysis results show that politicians conceived migration as a security risk. Politicians chose such means of expression that evoked a sense of threat and fear. When analysing the migration discourse prior to the 2023 elections, it was characteristic that there was a complete absence of reflection on the possible integration of those migrants who would decide to stay in Slovakia. As the article shows, the new government has securitised migration even after the elections.*

Keywords: Slovakia securitization, election campaign, communication, discourse.

Kľúčové slová: Slovensko, sekuritizácia, volebná kampaň, komunikácia, diskurz.

Úvod

Medzinárodná migrácia bola na Slovensku dlhé roky témou skôr vedeckého než politického diskurzu. Všetko sa zmenilo v lete 2015, keď niektorí politici túto boj proti migrácii začali prezentovať ako jednu zo svojich programových priorít. Slovensko totiž o niekoľko mesiacov neskôr čakali parlamentné voľby a politici prišli na to, že artikulácia migrácie mimoriadne efektívne pôsobí na mobilizáciu voličov. Po voľbách 2016 sa migrácia vytratila z centra hlavnej pozornosti slovenskej verejnosti. K dominantným

témam politického diskurzu sa zaradila opäť korupcia a po vražde Jána Kuciaka a Martiny Kušnírovej 2018 a následných niekoľkotisícových demonštráciách proti vtedajšej vláde Roberta Fica boli mnohé ďalšie témy posunuté na okraj záujmu verejnosti. Úplne marginálnou témou bola pochopiteľne aj počas pandémie ochorenia COVID-19, hoci niektorí autori sa zamerali práve na migračné procesy počas tohto obdobia (Prívvara, Kiner 2021; Prívvara, Rievajová 2021).

Situácia sa zmenila niekoľko týždňov pred parlamentnými voľbami 2023. Tentokrát bolo domáce obyvateľstvo niektorých slovenských miest bezprostredne konfrontované s prítomnosťou migrantov. V niektorých slovenských mestách sa začali hromadiť migranti, ktorí mali záujem pokračovať ďalej na západ, ale pre rôzne druhy prekážok museli zostať na Slovensku. Umiestňovaní boli v záchytých táboroch, čo sa nie vždy stretlo s pochopením samotných utečencov. Zatiaľ čo v roku 2015 Slovensko nepatrilo medzi hlavné migračné trasy, v roku 2023 migranti prechádzali na západ Európy aj cez územie Slovenskej republiky. Niektoré štáty ako Rakúsko alebo Nemecko totiž sprísnilo kontrolu svojich hraničných priechodov, takže migranti hľadajú nové alternatívy, ako sa dostať do niektorého štátu v západnej časti Európy.

Nadväzujúc na politický diskurz spojený s migráciou cieľom tohto príspevku je zistiť, ako slovenskí politici pred parlamentnými voľbami 2023 reagovali na tému medzinárodnej migrácie. Objektom štúdie je teda jazyk politiky, jazyk, ktorým politici vyjadrujú svoje názory, presviedčajú voličov s cieľom ich mobilizovať a získať tak legitímne právo moc vykonávať (Seresová 2017). Tento článok tak pojednáva o vzťahu medzi jazykom, volebnou kampaňou a konkrétnou témou – medzinárodnej migrácie. Práve niekoľko týždňov pred voľbami sa totiž téma migrácia stala mimoriadne aktuálnou, pretože migranti začali prichádzať na Slovensko cez južnú, slovensko-maďarskú hranicu. V tomto príspevku sú tak predstavené výsledky analýzy diskurzu k téme medzinárodná migrácia. Článok je založený na predpoklade, že podobne ako v rokoch 2015-2016 aj tentokrát slovenskí politici artikulovali prevažne negatívny postoj k migrantom. Výsledky analýzy ukazujú, že politici poňali migráciu ako bezpečnostné riziko. Politici volili také výrazové prostriedky, ktoré vyvolávali pocit ohrozenia a strachu.

K migračnému diskurzu a metodológii

K vyššie uvedenému cieľu tohto príspevku sa dopracujem pomocou diskurznej analýzy výrokov politikov na tému medzinárodnej migrácie. Výskum migračného diskurzu je v niektorých západoeurópskych krajinách je-

den z najpodrobnejšie analyzovaných diskurzov vôbec (Niehr 2020: 225) a bol analyzovaný vo viacerých štúdiách už aj na Slovensku (Androvičová 2015, 2017; Zvada 2018; Žuborová, Borárosová 2017; Štefančík, Némethová, Seresová 2021; Spálová et al. 2022; Javorčíková 2022). V centre migračného diskurzu stoja migranti, pre ktorých sa v diskurze podľa Niehru (2020) používa určitá skupina výrazov (migranti, utečenci a pod.). V slovenskom politickom diskurze sa používa spravidla výraz *migranti*, a to bez toho, aby sa zásadnejšie rozlišovalo medzi jednotlivými kategóriami migrantov. Vo viacerých politických vyjadreniach je uvedený prívlastok v pluráli „*nelegálni*“¹. Práve rozlišovanie medzi migrantmi a nelegálnymi migrantmi bolo charakteristické pre aktuálny migračný disurz. Na rozdiel od rokov 2015 a 2016, kedy boli migranti prezentovaní ako jedna homogénna skupina ľudí, tentokrát politici často používali výraz na odlíšenie spôsobu príchodu migrantov na územie Slovenska. Práve táto migrácia vzbudzuje najväčšie obavy, pretože umožňuje vstup nežiadúcich osôb spojených s kriminálnymi aktivitami (Abdullayev et al. 2023).

Podľa holandského lingvistu Teuna A. van Dijka (2018) migračný diskurz predstavuje rozsiahlu skupinu rôznych diskurznych žánrov, okrem iných sem patria spravodajské informácie, úvodníky, parlamentné rozpravy, zákony alebo trebárs aj každodenné rozhovory medzi ľuďmi. Podľa tohto autora ku kvalitatívnej analýze diskurzu možno pristúpiť rôznym spôsobom. Niektoré štúdie sa orientujú na výskum len jedného aspektu diskurzu, ako sú napríklad štruktúry diskurzu alebo použitie konkrétnych vyjadrovacích prostriedkov (zámená, metafory a pod.), prípadne sa zameriavajú v prvom rade na spôsob argumentácie. Táto štúdia je založená práve na skúmaní foriem argumentácie slovenských politikov, ktorými odôvodňujú svoj negatívny vzťah k migrácii. Skúmaný korpus je tvorený politickými výstupmi v predvolebných debatách, politickými vyhláseniami zverejnenými na sociálnych sieťach alebo na webových portáloch politických strán. Práve sociálne siete sú dnes jedným z hlavných komunikačných kanálov. Na rozdiel od klasických médií môžu politici vyjadrovať svoje názory a komunikovať s voličmi priamo, bez ďalšieho sprostredkovateľa (Stradiotová 2021). Aj z tohto dôvodu je dnes internet plný nenávisti, vyvolávania zbytočných obáv a strachu, ale aj vulgárnych vyjadrení jedného politika na druhého (Cingerová, Dulebová 2021). Zatiaľ čo tradičné médiá dokážu tieto negatívne aspekty politickej komunikácie eliminovať, sociálne siete ich podporujú (Spišiaková 2017). Použité výroky sú datované od júna 2023 do dňa konania parlamentných volieb (30. septembra 2023).

¹ Za zmienku stojí, že niektorí odborníci tento výraz nepoužívajú, pretože ho považujú za politicky nekorektný. Navodzuje totiž dojem, že nelegálni sú ľudia. Namiesť toho sa používa prívlastok *iregulárny* (iregulárni migranti) (Heckmann 2015).

Teoretické poznámky

Od teroristických útokov na civilné ciele v USA v septembri 2001 pozorujeme v akademickej diskusii záujem o vnímanie ohrozenia bezpečnosti nielen zo strany štátov, ale rovnako neštátnych organizácií (Lidák 2014; Onufrák 2020; Demirkol 2022), resp. teroristických skupín. Ak teda chceme hovoriť o bezpečnosti, mali by sme brať do úvahy aj nevojenské hrozby, akou bol napríklad teroristický útok v USA. Do skupiny nevojenských hrozieb sa okrem otvoreného terorizmu v súčasnom politickom diskurze objavuje aj medzinárodná migrácia. V politickej diskusii je prezentovaný názor, že liberálna imigračná politika len podporuje hrozby vyplývajúce z medzinárodnej migrácie, zatiaľ čo reštriktívne migračné politiky bránia prieniku aktérov vonkajších hrozieb, čím zvyšujú bezpečnosť domáceho obyvateľstva (Lazaridis, Wadia 2015).

K sekuritizácii medzinárodnej migrácie dochádza vtedy keď politickí lídri využívajú rétoriku hrozby. Takýmto spôsobom sa oblasť bežnej politiky dostáva do sféry bezpečnosti. Politici sa pri artikulácii hrozby snažia legimitizovať použitie mimoriadnych opatrení s cieľom hrozbu eliminovať a zaistiť tak bezpečnosť pre obyvateľstvo (McDonald 2008; Lazaridis, Tsagkroni 2015).² V procese sekuritizácie pritom vôbec nemusí ísť o skutočnú hrozbu, len sa niekomu – politickým aktérom – podarilo presvedčiť aspoň časť verejnosti, že dané súvislosti, javy, procesy majú bezpečnostný charakter, že ohrozujú spoločnosť a preto je potrebné vyvinúť všetko úsilie, aby artikulované hrozby boli eliminované. Existujú totiž úvahy, že sekuritizované skutočnosti stoja viac v centre pozornosti verejného záujmu, než skutočnosti, ktoré síce sú oveľa dôležitejšie, ale vzhľadom na nesekuritizovaný záujem, sa im venuje menšia pozornosť. Odborníci z oblasti výskumu medzinárodných vzťahov, ktorí sa venujú výskumu sekuritizácie zdôrazňujú, že cieľom sekuritizačných štúdií je pochopiť, kto je aktérom sekuritizácie, aké témy a aké otázky sa prezentujú ako hrozba, prečo sa vlastne niektoré témy objavujú v kontexte hrozby a v neposlednom rade ich zaujíma odpoveď na otázku, aké sú dôsledky sekuritizácie (Buzan, Wæver, Wilde 1998).

Pri definovaní sekuritizácie je dôležité rozlišovať medzi materialisticky orientovanou hrozbou a sekuritizáciou ako procesne orientovanou koncepciou bezpečnosti. Zatiaľ čo prvý zmienený prístup je orientovaný na materiálne dispozície hrozby, t. j. ide o distribúciu politickej moci, objem

² Ako názorný príklad slúži nasadenie vojakov a policajtov na ochranu slovenských hraníc koncom októbra 2023. Aj keď je na mieste otázka, za akým účelom bola táto akcia uskutočnená. Či skutočne na ochranu hraníc, alebo len na uspokojenie voličov vládnych strán. Do dňa odovzdania rukopisu tohto textu totiž

a rozsah vojenských kapacít, to znamená, že ide o skutočné ohrozenie spravidla jedného štátu druhým, sekuritizácia sa venuje odpovedi na otázku, ako sa určitý problém, pôvodne nesekuritizačného charakteru, premení na bezpečnostný, pri ktorom je následne možné a legitímne použiť mimoriadne prostriedky a prijať mimoriadne opatrenia.

Jednou z tém, ktorá je politickými aktérmi sekuritizovaná pravidelne a v rôznych krajinách, je medzinárodná migrácia (Dulebová 2019). Ako hrozbu ju pravidelne predstavujú najmä krajne pravicové politické strany (Huysmans 2000; Lazaridis, Tsagkroni 2015), ale v súčasnosti nejde o tému spojenú len s touto kategóriou strán (Cingerová, Dulebová 2022). Pritom migrácia nebola vždy považovaná za hrozbu. V povojnových rokoch boli zahraniční pracovníci pozývanými západoeurópskymi štátmi ako lacná pracovná sila. Migranti boli vítaní, pretože pomáhali budovať sociálne orientované politické systémy. V súčasnosti dominuje skôr predstava, že migranti sú ohrozením pre domácu spoločnosť a tento typ diskurzu prevažuje aj na Slovensku. A to aj napriek tomu, že počet migrantov aj na Slovensku neustále rastie a mal rastúcu tendenciu aj v období vlád Roberta Fica, teda toho politika, ktorý dlhodobo artikuluje prevažne negatívny postoj k medzinárodnej migrácii a intenzívne túto tému využíva aj vo volebnej kampani strany Smer.

Migrácia ako hrozba vo volebnej kampani 2023

Medzinárodná migrácia bola dlhé roky zanedbávanou témou politického diskurzu (Orgoňová, Bohunická 2016). Sporadicky existovali pokusy uchopiť túto tému negatívne (napríklad zo strany SNS), verejnosť však na túto tému nereagovala. Všetko sa zmenilo začiatkom jari, keď Európa zažívala jednu z najväčších migračných situácií od začiatku päťdesiatych rokov 20. storočia. V lete 2015, len niekoľko mesiacov pred parlamentnými voľbami, si začali túto tému všimnúť aj slovenskí politici. Nielen krajne pravicové strany prezentovali predovšetkým negatívne postoje. Mimoriadne kritický pohľad artikulovali aj strany z demokratického streda, a to bez ohľadu na ich ideologické ukotvenie. V tomto období prezentovali politici migráciu ako hrozbu (Štefančík, Némethová, Seresová 2021)

Hoci migrácia bola ústrednou témou politického diskurzu niekoľko mesiacov, bezprostredne pred voľbami 2016 ju predsa len vytlačili domáce problémy. Nespokojnosť prejavovali najmä zdravotní pracovníci a učitelia, pozornosť sa preto od migrácie posunula k nespokojným profesijným skupinám. Po voľbách 2016 posunuli politici tému migrácie opäť na okraj verejného záujmu. Sporadicky ju použili v prvom rade predstavitelia radikál-

nych strán (Štefančík 2022), ale bez výraznejšej odozvy verejnosti. Súčasťou diskusie bola migrácia v období, keď politici riešili problém sprisťahovania hraničných kontrol zo strany rakúskych a českých bezpečnostných síl, ale opäť bez väčšieho záujmu verejnosti. Situácia sa zmenila až počas volebnej kampane 2023, keď cez slovensko-južnú hranicu z Maďarska začali na Slovensko prichádzať migranti vo väčšom počte. Pritom sa objavili názory, že za zvýšeným počtom migrantov by mohlo byť prepustenie cca 1400 prevádzáčov z maďarských väzníc (teraz.sk 2023). Po niekoľkých rokoch sa tak aspoň na chvíľu dostala téma migrácie späť do centra verejného diskurzu.

Mimoriadne aktívne boli v sekuritizácii migrácie aktívne tie politické strany, ktoré artikulovali migráciu ako hrozbu pre domáce obyvateľstvo aj v rokoch 2015 a 2016. Medzi lídrom antiimigračnej rétoriky sa zaradili tradične šéf Smeru-SD, predstavitelia strany Republika, ĽSNS, ale aj predseda slovenského parlamentu Boris Kollár. Podobne ako to bolo počas migračnej situácie pred ôsmimi rokmi, podobne aj teraz bolo možné pozorovať niekoľko úrovní hrozieb, ktoré artikulovali slovenskí politici. Primárne boli artikulovaná hrozba osobného charakteru, t. j. hrozba, na základe ktorej je ohrozený jednotlivec na živote a zdraví. Druhá úroveň hrozby mala ekonomický charakter.

Prvá úroveň hrozby má bezpečnostný charakter. V týchto výrokoch politici prezentujú migrantov ako potenciálne nebezpečenstvo pre život alebo zdravie domácich obyvateľov. „*Nelegálni*“ migranti sú upodוזrievaní, že sú napojí na teroristické organizácie, prípadne sú sami teroristami, sú kriminálnici, prenášači nebezpečných chorôb, prípadne sexuálni delikventi:

- „*Riskujeme bezpečnosť životov, zdravia a majetku našich ľudí... a to tým, že nám nejaký kriminálnik povie, že je Sýrčan a my mu poskytneme ubytovanie*“ (Milan Mazurek, NRSR, 15.06.2023).

- „*Je Slovensko bezpečné pre slovenské ženy a dcéry!?*“ (Richard Glück, Smer-SD, 08.09.2023).

Robertovi Fico sa dokonca v jednej relácii podaril celkov zaujímavý argumentačný zvrat, keď označil nelegálnych migrantov za ľudí, o ktorých prakticky nič nevieme, nevieme ich teda identifikovať, ale vieme, že niektorí z nich sú napojení na teroristické organizácie:

- „*Na území Slovenska sa hromadí niekoľko tisíc nelegálnych migrantov, o ktorých opakujem ešte raz s plnou dôôležitosťou, nič nevieme. Nevieme ich mená, nevieme ich priezviská, nevieme dátumy narodenia a mnohí z nich, už vieme, sú napojení na teroristické štruktúry*“

túry. Ak pán Hamran hovorí, že máme dvoch, tak máme sto” (Robert Fico, citované podľa TA3, 24.09.2023).

- „Tí ľudia začnú páchať ekonomickú trestnú činnosť, tí ľudia sa začnú správať agresívne“ (Robert Fico, citované podľa TA3, 24.09.2023)

Prezentovanie migrantov ako potenciálne nebezpečenstvo išlo akoby podľa stránického komunikačného manuálu. Aj iní politici artikulovali problém migrácie ako bezpečnostnú otázku, migrantov prezentovali ako potenciálnych teroristov, kriminálnikov a nositeľov chorôb. Prípadne ideálne, keď tie svoje predstavy dali do jednej vety, aby pocit ohrozenia ešte viac znásobili. Pre krajne pravicových a ľavicových politikov bolo dôležité vyvolať dojem, že za migráciu môžu ich politickí nominanti, ktorí tento problém nevedia vyriešiť:

*- „Čaputovej vláda týmto migrantov vydáva lajstro, ktoré im umožňuje voľný pohyb. Môžu to byť **teroristi**, môžu to byť **kriminálnici**, **môžu prenášať choroby**, môžu ohrozovať Slovákov – a Hamran s tým nič nerobí!... Slovensko je v ohrození! “ (Ľuboš Blaha, citované podľa Uhlarik, 04.09.2023).*

- „Môžu tam byť teroristi, infikované osoby“ (Smer-SD, 07.09.2023)

Je symptomatické, že jedno aj druhé médium, ktoré status zo sociálnej siete podpredsedu Smeru prebrali, sa k subjektívnemu názoru politika postavili absolútne nekriticky, bez ambície priniesť vlastný, odborne podložený postoj, čím pomáhajú politikom šíriť sekuritizačné postoje slovenských politikov a pomáhať im tak v ich volebnej kampani:

- „To vážne čakáme na to, kým chlapci z Aleppa znásilnia prvú slovenskú ženu?“ (Ľuboš Blaha, citované Mihale, 04.09.2023)

Druhá úroveň migračného diskurzu je spojená s ekonomickými aspektmi migrácie. Slovenskí politici túto kategóriu migrantov prezentujú ako neželaný jav, vyjadrujú pravidelne svoj negatívny postoj k tejto kategórii. Pri tom si jednotlivé kategórie migrantov mýlia, resp. zámerne zamieňajú (Letavajová 2021). Ako ekonomických migrantov totiž označujú aj utečencov z politicky nestabilných krajín Blízkeho východu. Pri tom počet ekonomických migrantov, na Slovensku každým rokom rastie a rástol najmä v období vlád Roberta Fica, ale aj Igora Matoviča a Eduarda Hegera. Je teda otáznne, ako môže rásť počet ekonomických migrantov na Slovensku, hoci k nim má

predseda jednej z koalíčných strán a zároveň predseda parlamentu „nulovú toleranciu“:

- „Potom tu máme **ekonomickú migráciu**, kde máme nulovú toleranciu” (Boris Kollár, citované podľa TA3, 24.09.2023).

Vo svojej argumentácii pokračoval, keď sa odvolával na nemecké štatistiky k migrantom z rokov 2015 a 2016 ako neuplatniteľných na trhu práce. Otázne teda je, ako môže ísť o ekonomických migrantov, keď nie sú ekonomicky aktívni.

- „V Nemecku teraz vyšli hrozné štatistiky, že z tej prvej migračnej vlny v roku 2015, 82 percent neni upotrebených na trhu práce. To znamená, že nemeckí daňoví poplatníci, 82 percent z tých jeden, či jeden a pol milióna, koľko ich tam privandrovalo, tak 82 percent ich tam živia. Každý deň im dávajú **sociálne dávky**...” (Boris Kollár, citované podľa TA3, 24.09.2023).

Svoj negatívny postoj k migrantom politici zdôrazňujú používaním výrazov s negatívnou konotáciou, ako v hore uvedenom príspevku v prípade slovesa *privandrovať*. V diskurze nechýbajú metafory, ktoré majú schopnosť posilniť účinok sekuritizačných vyjadrení. Podľa Iriny Dulebovej (2022: 85) „pôsobivá metafora, zacielená na konkrétnu skupinu voličov, predstavuje účinný nástroj úspešnej sekuritizácie“.

Migrantov z tejto kategórie politici artikulujú ako ekonomickú hrozbu. Argumenty politikov proti tomuto typu migrácie sú najmä z roviny sociálnej pomoci. Existuje totiž naratív, že domáce obyvateľstvo dopláca na migrantov, pretože namiesto investícií do škôl, predškolských zariadení, prípadne do domovov sociálnych služieb musí štát míňať peniaze na migrantov. Pri tom sa vôbec nediskutuje o ekonomickom a demografickom potenciáli migrantov.

- „Každý deň im dávajú **sociálne dávky**...to všetko zaťažilo ich ekonomiku” (Boris Kollár, citované podľa TA3, 24.09.2023).

- „Migranti nás prišli **vyžierať**” (Boris Kollár, citované podľa TA3, 24.09.2023).

Teórie sekuritizácie sú založené na argumente, že nejaká skutočnosť je sekuritizovaná politikmi, hoci nemusí znamenať reálnu hrozbu. Časťou spoločnosti však ako hrozba vnímaná môže byť, pretože ju tak politici prezentujú. Práve tento aspekt je zaujímavý pri vnímaní migrácie ako ekonomickej

hrozbe. Podľa dostupných štatistických údajov za rok 2022 totiž vyplýva, že Slovenská republika v rámci členských štátov Európskej únie bola lídrom v zamestnávaní cudzincov. Ekonomicky aktívnych cudzincov vo veku 20 až 64 rokov je totiž podľa Eurostatu (2022) až 92,8 percenta. Hovoríme síce o skupine regulárnych, teda ekonomických migrantov, to ale ešte neznamená, že Slovensko by vedelo nájsť spôsoby pre skupiny iregulárnych migrantov. Dôležitou prekážkou úspešnej integrácie je samozrejme neochota iregulárnych migrantov zostať na Slovensku, ale na druhej strane aj odpor domáceho obyvateľstva, ktorý je posilňovaný sekuritizačnými výroky niektorých slovenských politikov.

Po predstavení uvedených úrovní hrozieb sa sekuritizácia migrácie objavuje aj v návrhoch riešenia migračných situácií. Zatiaľ čo v migračnom diskurze v rokoch 2015 a 2016 sa objavoval často názory, že migráciu je potrebné najskôr riešiť v krajine pôvodu (hoci na konkrétne opatrenia bola diskusia mimoriadne chudobná), pred voľbami 2023 uprednostňovali poslanie nielen hraničnej polície, ale rovno armády. S prízvukom, že polícia a armáda (*vojaci, vojenské jednotky*) majú chrániť územie Slovenska, či slovensko-maďarské hranice pred utečencami (resp. v slovníku politikov pred ekonomickými migrantmi).

- „Už dávno tam malo byť **vojsko**, už dávno tam mala byť polícia” (Robert Fico, citované podľa TA3, 24.09.2023).

- „Máme všetky nástroje na to, aby sme zvládli nelegálnu migráciu. Po prvé, naša právna úprava umožňuje..., aby sme nasadili spoločné policajné a **vojenské jednotky**... musí byť použitá **vojenská a policajná sila**” (Robert Fico, citované podľa TA3, 24.09.2023).

V teoretickej časti tohto textu som uviedol, že cieľom sekuritizácie je legitimizovať navrhované opatrenia. Zvlášť európski populisti v minulosti prezentovali predstavu, že iregulárnu migráciu je možné vyriešiť ľahko (napríklad nasadením vojenskej sily na hraniciach) a pomerne rýchlo. K podobným záverom prichádzali aj zástupcovia slovenských krajne pravicových strán:

- „Keď sme my boli vo vláde, neprešiel ani jeden nelegálny migrant.... Skúsenosti ma oprávňujú povedať, že vieme nelegálnu migráciu do dvoch týždňov vybaviť” (Robert Fico, citované podľa TA3, 24.09.2023).

Situácia v rokoch 2015 a 2016 bola odlišná v tom, že Slovensko v tomto období neležalo na hlavných migračných trasách. Migranti prechádzali zo

Srbska, cez Maďarsko priamo do Rakúska, prípadne volili trasu, pri ktorej Maďarsko úplne vynechali a hranice s Rakúskom prekračovali z iných štátov (Triandafyllidou 2016). Slovenský premiér Robert Fico v rokoch 2015 a 2016 neposielal vojakov na maďarsko-slovenské hranice, naopak slovenská polícia pomáhala chrániť v prvom rade vonkajšie hranice Európskej únie, teda maďarsko-srbské. Uzatvorenie hraníc s Maďarskom nebolo na programe dňa.

Migranti v letných mesiacoch 2023 na rozdiel od situácie pred ôsmymi rokmi prichádzali v prvom rade z Maďarska, a to po prepustení niekoľkých stoviek prevádzáčov. Objavili sa teda špekulácie, či prepustenie prevádzáčov nesúvisí so slovenskými voľbami. Maďarský premiér Viktor Orbán totiž tému iregulárnej migrácie pravidelne používa na mobilizovanie svojich voličov a vyvolávanie obáv a strachu je prirodzenou súčasťou komunikačných stratégií krajnej pravicových i ľavicových strán (Priester 2017). A nie je žiadnym tajomstvom, že Viktorovi Orbánovi by sa hodil podobne pruruský orientovaný partner ako Robert Fico.

Záver

Na základe uvedeného je možné potvrdiť tézu, že slovenskí politici prezentovali pred voľbami medzinárodnú migráciu v prvom rade ako bezpečnostné riziko. Podobne ako v rokoch 2015 a 2016 bola migrácia vnímaná negatívne. Politici navodzovali dojem prichádzajúceho nebezpečenstva a obviňovali úradnícku vládu a prezidentku z nečinnosti. Aj pred voľbami 2023 politici artikulovali viaceré úrovne ohrozenia domáceho obyvateľstva, ale dominovali predovšetkým naratívy spojené s ohrozením života a zdravia a ekonomická úroveň hrozby. Migranti tak boli prezentovaní ako potenciálni teroristi, kriminálnici, násilníci, ktorí majú znásilňovať slovenské ženy, prípadne nositelia cudzokrajných chorôb.

Sekuritizáciu migrácie posilňuje spôsob, ako niektorí politici predstavujú návrhy riešení. Pred voľbami hovorili najmä o použití polície a rovnako armády. Použitím *armády*, *vojakov*, vojenských zložiek tak posilňovali pocit ohrozenia a strach. Pretože tam, kde je potrebné nasadiť armádu, by malo ísť skutočne o ohrozenie na zdraví, prípadne na živote. Táto stratégia ale bola použitá primárne za účelom mobilizácie voličov, ktorí tento spôsob argumentácie vnímajú ako pravdivý, resp. ohrozenie má byť reálne. Symptomatické pre migračný diskurz je hádzanie viny za migráciu opozičných strán na koalíčné, prípadne na hlavu štátu Zuzanu Čaputovú. Akoby nejaká konkrétna skupina politikov bola zodpovedná za migračné procesy, ktoré sú pre ľudstvo charakteristické od jeho počiatkov a vzhľadom na bohatstvo eu-

rópskeho kontinentu a naopak chudobu iných svetových regiónov sú tieto procesy úplne prirodzené aj v súčasnosti. Napokon, ak budú existovať takéto výrazné rozdiely v ekonomickej, politickej, ale aj bezpečnostnej situácii, migrácia bude existovať aj naďalej. Európsky kontinent, resp. štáty Európskej únie ponúkajú dostatok pull faktorov, ktoré budú podnecovať určité skupiny obyvateľstva, aby opúšťali krajinu pôvodu a hľadali iné krajiny na lepší a bezpečnejší život.

Pri analýze migračného diskurzu pred voľbami 2023 vystupuje do popredia jedna dôležitá poznámka. Politici prezentovali spôsoby, ako chrániť slovenské obyvateľstvo pred migrantmi. Úplne absentovalo uvažovanie o možnej integrácii tých migrantov, ktorí by sa rozhodli zostať na Slovensku. Väčšina z nich mala záujem putovať ďalej do Nemecka alebo inej západoeurópskej krajiny. Sociálne siete, ale aj životná úroveň týchto štátov je silným pull faktorom medzinárodnej migrácie. Otázne ale ostáva, či rast domáceho hospodárstva nebude aj na Slovensku závisieť aj od toho, či sa do pracovného trhu podarí zapojiť aj pracovníkov zo zahraničia. Trebárs aj takých, ktorí po Európe putujú ako utečenci z nestabilných regiónov.

Keďže tento text bol upravený už po voľbách 2023, mohol čiastočne zachytiť aj situáciu po vzniku štvrtej vlády Roberta Fica, ktorá bola menovaná hlavou štátu 25. októbra 2023. Migrácia smerom na Slovensko, hoci po voľbách výrazne ustala, bola aj naďalej sekuritizovaná vládnymi stranami. Vrcholom sekuritizácie bolo nasadenie armády a polície na ochranu slovensko-maďarských hraníc koncom októbra 2023. A to za použitia prostriedkov, ktoré sa bežne používajú vo vojne (drony, termokamery, policajné psy a pod.). Výsledok tejto akcie bola nula migrantov zachytených na hraniciach (TASR 2023). Hoci ju vládne strany a najmä nový minister vnútra Matúš Šutaj-Eštok prezentovali ako úspešnú, o jej zmysle by sa dala viesť diskusia. Ak totiž niekto nasadí na hraniciach stovky príslušníkov bezpečnostných zložiek, je skutočne otázne, či nula migrantov zachytených na hraniciach sa dá vnímať ako úspech. V kontexte teórie sekuritizácie je však táto akcia jej charakteristickým príkladom, ako sa migrácia sekuritizuje. Prezentovať určitý jav ako hrozbu, legitimizovať prostriedky na jej eliminovanie, hoci je dobré sa opýtať, či išlo skutočne o hrozbu, alebo hrozba bola len artikulovaná s cieľom manipulovať.

Excerpované zdroje

Blaha, L. (2023): Nelegálni migranti zaplavujú Slovensko: „Toto šialenstvo musíme zastaviť, kým nebude neskoro,“ vyzýva Blaha, EReport, 4.9.2023, <<https://ereport.sk/nelegalni-migranti-zaplavuju-slovensko>

- toto-sialenstvo-musime-zastavit-kym-nebude-neskoro-vyzyva-blaha/> [23. 10. 2023].
- Eurostat (2022): Migrant integration statistics – labour market indicators, <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Migrant_integration_statistics_%E2%80%93_labour_market_indicators#Employment_rate> [23. 10. 2023].
- Glück, R. (2023): Hamran, toto je ešte stále sranda?! Smer-SD, 8.9.2023, <<https://www.strana-smer.sk/archive/13>> [23. 10. 2023].
- Mazurek, M. (2023): INVÁZIU nelegálnych cudzincov musíme okamžite zastaviť! ODMIETAME čakať na nejakú tragédiu, či zločin!, NRSR, 15.6.2023, <<https://www.facebook.com/watch/?v=992004812160240/>> [23. 10. 2023].
- Mihale, L. (2023): Migranti sa valia na Slovensko: „Toto šialenstvo musíme zastaviť, kým nebude neskoro,“ vyzýva Blaha, Hlavný denník, 4.9.2023, <<https://www.hlavnydennik.sk/2023/09/04/migranti-sa-valia-na-slovensko-toto-sialenstvo-musime-zastavit-kym-nebude-neskoro-vyzyva-blaha>> [23. 10. 2023].
- Smer-SD (2023): Tlačová beseda strany smer - SSD na tému: Mimoriadna schôdza NR SR, Smer-SD, 7.9.2023, <<https://www.strana-smer.sk/aktuality/tlacove-spravy/post/tlacova-beseda-strany-smer-ssd-na-temu-mimoriadna-schodza-nr-sr5>> [20. 10. 2023].
- TA3 (2023): Fico tvrdí, že prezidentka úmyselne porušila Ústavu. Migranti nás prišli vyžierať, vyhlásil Kollár, *Televízia TA3*, 23.8.2023, <https://www.youtube.com/watch?v=hnKmsdRGGVw&ab_channel=Telev%C3%ADziaTA3> [20. 10. 2023].
- TASR (2023): Eštok: Akcia na hraniciach dala jasný signál o zmene migračnej politiky. Tlačová agentúra Slovenskej republiky, 31.10.2023, <<https://www.teraz.sk/spravy/estokakcia-na-hraniciach-dala-jasny-s/751266-clanok.html>> [01. 11. 2023].
- Teraz.sk (2023): Maďarsko prepustilo viac než 1400 uväznených prevádzáčov. In: *teraz.sk*, 23.8.2023, <<https://www.teraz.sk/zahranicie/maďarsko-prepustilo-viac-nez-1400-uva/736359-clanok.html>> [20. 10. 2023].

Literatúra

- ABDULLAYEV, I.; BEGISHEV, I.; LIMAREVA, Y., HAJIYEV, H.; YUMASHEV, A.; PRODANOVA, N. (2023): Impact of International Migration on the Internal Security of the State. *Migration Letters*, 20(S4): 424-433.
- ANDROVIČOVÁ, J. (2015): Sekuritizácia migrantov na Slovensku – analýza diskurzu. *Sociológia*, 47(4): 319-339.

- ANDROVIČOVÁ, J. (2017): The Migration and Refugee Crisis in Political Discourse in Slovakia: Institutionalized Securitization and Moral Panic. *AUC Studia Territorialis*, 16(2): 39-64. <https://doi.org/10.14712/23363231.2017.11>
- BUZAN, B.; WÆVER, O.; WILDE de, J. (1998): *Security. A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner Publisher.
- CINGEROVA, N.; DULEBOVA, I. (2021): Speech Etiquette in Slovak Online Linguaculture. In: DUSKAEVA, L. (ed.): *Speech Etiquette in Slavic Online Communities*. Cham: Palgrave Macmillan, s. 267-289.
- CINGEROVA, N.; DULEBOVA, I. (2022): Žanrovýj sostav masspersonal'noj kommunikacii v onlajn soobščestvach / Specificity of Slovak masspersonal communication through the optics of media linguistics. *Medialingvistika*, 9(3): 273-284. <https://doi.org/10.21638/spbu22.2022.307>
- DEMIRKOL, A. (2022): An Empirical Analysis of Securitization Discourse in the European Union. *Migration Letters*, 19(3): 273-286. <https://doi.org/10.33182/ml.v19i3.1832>
- DULEBOVÁ, I. (2019): Rečová agresia v politickom diskurze. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie IV*. Bratislava: EKONÓM, s. 92-102.
- DULEBOVÁ, I. (2022): Konfliktogénne metafory v sekuritizačnom diskurze R. Fica. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie VII*. Bratislava: EKONÓM, s. 76-87.
- HECKMANN, F. (2015): *Integration von Migranten Einwanderung und neue Nationenbildung*. Wiesbaden: Springer VS.
- HUYSMANS, J. (2000): The European Union and the Securitization of Migration. *Journal of Common Market Studies*, 38(5): 751-777. <https://doi.org/10.1111/1468-5965.00263>
- IBRAHIM, M. (2005): The Securitization of Migration: A Racial Discourse. *International Migration*, 43(5): 163-187.
- JAVORČIKOVÁ, J. (2022): Political (Un)Culture at Risk: A Critical Reading of Political Speeches in a "Post-Truth" Era. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie VII*. Bratislava: EKONÓM, s. 148-160.
- LAZARIDIS, G.; TSAGKRONI, V. (2015): Securitisation of Migration and Far Right Populist Othering in Scandinavian Countries. In: LAZARIDIS, G.; WADIA, K (eds.): *The Securitisation of Migration in the EU. Debates since 9/11*. New York: Palgrave Macmillan, s. 207-236.
- LAZARIDIS, G.; WADIA, K. (2015): Introduction. In: LAZARIDIS, G.; WADIA, K (eds.): *The Securitisation of Migration in the EU. Debates since 9/11*. New York: Palgrave Macmillan, s. 1-16.

- LETAVAJOVÁ, S. (2021): Antropológia a politické naratívy vy(zne)užívajúce tému novodobých migrácií. *Národopisný vestník*, 38(2): 51-64.
- LIĐÁK, J. (2014): International migration, Europe and migration from Africa. *Asian and African Studies*, 23(2): 226-254.
- MCDONALD, M. (2008): Securitisation and the construction of security. *European Journal of International Relations*, 14(4): 563-587.
- NIEHR, T. (2020): Migrationsdiskurs. In: NIEHR, T.; KILIAN, J.; SCHIEWE, J. (eds): *Handbuch Sprachkritik*. Stuttgart: J.B. Metzler, s. 225-232.
- ONUFRÁK, A. (2020): Migrácia v Európe po druhej svetovej vojne v kontexte európskej integrácie. In: ŠUTAJ, Š. (eds.): *Zmeny hraníc a pohyb obyvateľstva v Európe po druhej svetovej vojne*. Košice: UPJŠ, s. 40-60.
- ORGOŇOVÁ, O.; BOHUNICKÁ, A. (2016): Imigrácia ako predmet xenoslovakistiky a kritickej analýzy diskurzu na Slovensku. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie*. Bratislava: EKONÓM, s. 79-93.
- PRIESTER, K. (2017): Linkspopulismus – die andere Seite der populistischen Medaille. *Forschungsjournal Soziale Bewegungen*, 30(2): 50-59. <https://doi.org/10.1515/fjsb-2017-0025>
- PŘÍVARA, A.; KINER, A. (2021): Immigrant Employment in the Slovak Hospitality Industry: Profiles, Experience, and Education. *Journal of Tourism and Services*, 11(21): 166-182. <https://doi.org/10.29036/jots.v11i21.223>
- PŘÍVARA, A.; RIEVAJOVÁ, E. (2021): Migration Governance in Slovakia During the COVID-19 Crisis. *Migration Letters*, 18(3): 331-338. <https://doi.org/10.33182/ml.v18i3.1469>
- SERESOVÁ, K. (2017): Jazyk politiky a jeho funkcie. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie II*. Bratislava: EKONÓM, s. 15-20.
- SPÁLOVÁ, L. et al. (2022): *Media – Migration – Politics. Discursive Strategies in the Current Czech and Slovak Context*. Berlin: Peter Lang.
- SPIŠIAKOVÁ, M. (2017): Obraznosť v jazyku politikov a v jazyku o politike. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie II*. Bratislava: EKONÓM, s. 171-181.
- STRADIOTOVÁ, E. (2021): Jazyk slovenských politikov na sociálnych sieťach. In: ŠTEFANČÍK, R. (ed.): *Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie VI*. Bratislava: EKONÓM, s. 460-466.
- ŠTEFANČÍK, R. (2022): *Radikálny populizmus v ére pandémie COVID-19 a vojny na Ukrajine*. Bratislava: EKONÓM.

- ŠTEFANČÍK, R.; NÉMETHOVÁ, I.; SERESOVÁ, T. (2021): Securitisation of Migration in the Language of Slovak Far-Right Populism. *Migration Letters*, 18(6): 731-744. <https://doi.org/10.33182/ml.v18i6.1387>
- TRIANDAFYLIDOU, A. (2016): *Governing Irregular Migration: Transnational Networks and National Borders*. In: AMBROSINI, M. (ed.): *Europe: No Migrant's Land?* Milan: ISPI, s. 31-48.
- VAN DIJK, T. A. (2018): Discourse and Migration. In: ZAPATA-BARRERO, R.; YALAZ, E. (eds.): *Qualitative Research in European Migration Studies*. Cham: Springer, s. 227-245.
- ZVADA, L. (2018): Securitization of the Migration Crisis and Islamophobic Rhetoric: The 2016 Slovak Parliamentary Elections as a Case Study. *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*, 12(2): 216-235. <https://doi.org/10.2478/jnmlp-2018-0010>
- ŽÚBOROVÁ, V.; BORÁROSOVÁ, I. (2017): Migration Discourse in Slovak Politics. Context and Content of Migration in Political Discourse: European Values versus Campaign Rhetoric. *Journal of Nationalism, Memory & Language Politics*, 11(1): 1-19. <https://doi.org/10.1515/jnmlp-2017-0005>

Poznámka / Note:

Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA 1/0452/21 Jazyk sekuritizácie v súčasnom slovenskom verejnom diskurze. / The paper was written within the project VEGA 1/0452/21 The Language of Securitization in Contemporary Slovak Public Discourse.

Kontakt:

doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., Ph.D.

Katedra interkultúrnej komunikácie	Department of Intercultural Communication
Fakulta aplikovaných jazykov	Faculty of Applied Languages
Ekonomická univerzita v Bratislave	University of Economics in Bratislava

Email Address: radoslav.stefancik@euba.sk
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6042-2668>

List of conference participants

Bednárová-Gibová, Klaudia	University of Presov
Cingerová, Nina	Comenius University in Bratislava
Dulebová, Irina	Comenius University in Bratislava
Fikejzová, Michaela	Metropolitan University in Prague
Gramanich Stromajer, Richard	Matej Bel University in Banská Bystrica
Guzi, Ľubomír	University of Presov
Ištok, Robert	University of Presov
Javorčíková, Jana	Matej Bel University in Banská Bystrica
Kaprálíková, Ivana	University of Economics in Bratislava
Krajčovičová, Linda	University of Economics in Bratislava
Kucharová, Janka	University of Economics in Bratislava
Kundra, Jakub	Comenius University in Bratislava
Kunovská, Ingrid	University of Economics in Bratislava
Mészáros, Attila	J.-Selye-University in Komárno
Môcová, Lenka	University of Žilina
Pavlíková, Žaneta	University of Economics in Bratislava
Poláková, Silvia	University of Žilina
Seresová, Katarína	University of Economics in Bratislava
Seresová, Terézia	University of Economics in Bratislava
Smolík, Josef	Mendel university in Brno
Stradiotová, Eva	University of Economics in Bratislava
Štefančík, Radoslav	University of Economics in Bratislava

Jazyk a politika. Na pomedzí lingvistiky a politológie VIII. Zborník
príspevkov z 8. ročníka medzinárodnej vedeckej konferencie

Language and Politics. Between Linguistics and Political Science VIII. Pro-
ceedings of the 8th Annual International Scientific Conference

Recenzenti/ Reviewers:

prof. PhDr. Lívia Adamcová, PhD.

prof. PhDr. Ján Liďák, CSc.

Editor: doc. PhDr. Radoslav Štefančík, MPol., Ph.D.

Bratislava, Vydavateľstvo EKONÓM, 2023

ISBN 978-80-225-5106-9

ISSN 2729-8973 (online)